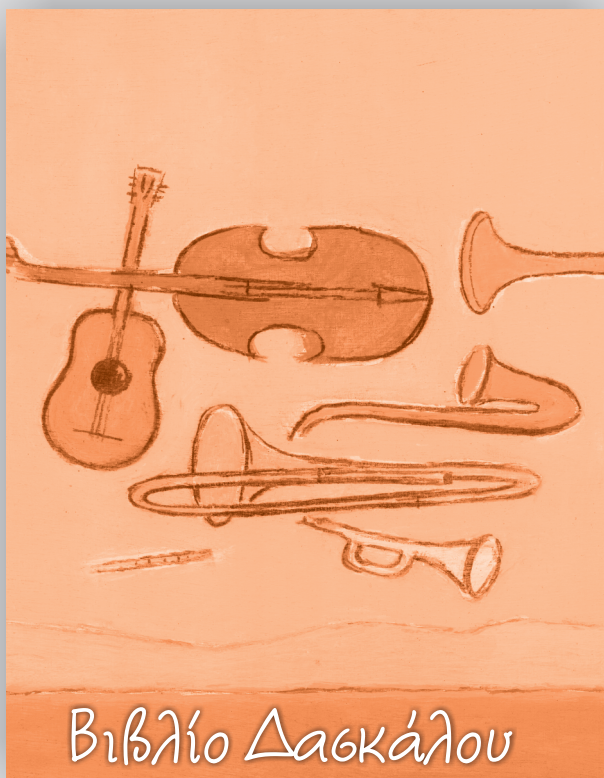

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Κώστας Μόσχος Νάνση Τουμπακάρη Μιχάλης Τόμπλερ

Μουσικό Ανθολόγιο

Α' - ΣΤ' Δημοτικού

Βιβλίο Δασκάλου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Μουσικό Ανθολόγιο

Α΄-ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Κώστας Μόσχος , <i>Μουσικολόγος</i> Νάνση Τουμπακάρη , <i>Μουσικοπαιδαγωγός</i> Μιχάλης Τόμπλερ , <i>Μουσικοπαιδαγωγός</i>
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Μαρίνα Σωτηροπούλου-Ζορμπαλά , <i>Λέκτορας του Πανεπιστημίου Κρήτης</i> Παναγιώτης Παναγιωτίδης , <i>Εκπαιδευτικός Μουσικής</i> Αμαλία Ζαχαριάδου , <i>Εκπαιδευτικός Μουσικής</i>
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Μυρτώ Βέικου , <i>Φιλολόγος</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Γεώργιος Σιγάλας , <i>Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i> Αθανάσιος Παπαζαρής , <i>Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Ειρήνη Χολέβα-Φιλιππούλου , <i>Σχολική Σύμβουλος</i>
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Μιχάλης Μανουσάκης , <i>Εικαστικός Καλλιτέχνης</i>
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Κώστας Μόσχος Νάνση Τουμπακάρη Μιχάλης Τόμπλερ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ **Ινστιτούτο Έρευνας
Μουσικής & Ακουστικής**

Μουσικό Ανθολόγιο

Α΄-ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ	
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	19
1 Η Περπερούνα (Δυτική Μακεδονία)	21
2 Χριστούγεννα Πρωτούγεννα (Πελοπόννησος)	22
3 Καλήν εσπέραν άρχοντες (Κρήτη)	23
4 Σούρβα-σούρβα (Θράκη)	24
5 Άγιος Βασίλης έρκεται (Φούρνοι - Ικαρία)	25
6 Ήρθανε τα φώτα (Ήπειρος)	26
7 Μωμοέρια (Πόντος)	27
8 Ξύλα για τσ' αποκριές (Ήπειρος)	28
9 Τρεις σπανοί (Αίγινα)	29
10 Παντρεύουνε τον κάβουρα (Πελοπόννησος)	30
11 Καλαντζής (Ήπειρος)	31
12 Χελιδονίσματα (Δωδεκάνησα)	32
13 Θαλασσάκι (Δωδεκάνησα)	33
14 Σταύρι σταύρι βότανε (Θεσσαλία)	35
15 Ξύπνα Λάζαρε (Σκύρος)	36
16 Πάνω στην κούνια κάτσανε (Λέσβος)	37
17 Λεν ήρθι Μάης κι Άνοιξη (Θράκη)	38
18 Το λουλουδάκι του μπαξέ (Κυκλάδες)	39
19 Βλέπω καράβια (Σκιάθος)	40
20 Άστραφεν η ανατολή (Μικρά Ασία)	41
21 Φωνή Τηλλυρκώτισσα (Κύπρος)	42
22 Μήλο μου κόκκινο (Ανατολική Μακεδονία)	43
ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΪΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ	44
23 Η ξανθιά μοδιστρούλα (Γ. Παπαιωάννου)	46
24 Η Φραγκοσυριανή (Μ. Βαμβακάρης)	47
25 Φαληριώτισσα (Γ. Παπαιωάννου / Ευ. Γρυπάρης)	48
26 Άκου, Ντούτσε μου, τα νέα (Π. Τούντας)	49
27 Μάρω (Α. Χατζηχρήστος)	51
28 Βάρκα γιαλό (Β. Τσιτσάνης)	52
29 Ξεκινά μια ψαροπούλα (Δ. Γκόγκος ή Μπαγιαντέρας)	53
30 Η σούστα (Μ. Χιώτης / Μ. Χιώτης, Ν. Ρούτσος)	54
31 Τα καβουράκια (Β. Τσιτσάνης)	55
32 Οι θαλασσινοί (Γ. Ζαμπέτας / Στ. Γεράνης)	56
33 Πέτρα - πέτρα χτίσαμε (Α. Καλδάρas / Πυθαγόρας)	57
ΚΑΝΤΑΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΕΛΑΦΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ	58
34 Λαλούν τ' αηδόνια (Δ. Λαυράγκαs)	60
35 Ο Μπαρμπα - Γιάννης (αθηναϊκή καντάδα)	61
36 Το κοκοράκι (Ζ. Κορίνθιος)	62
37 Το γιλεκάκι (Σ. Ολλανδέζος / Ι. Θεοδωρίδης)	63

38	Παιδιά, της Ελλάδος παιδιά (Μ. Σουγιούλ / Μ. Τραϊφόρος)	64
39	Άστα τα μαλλάκια σου (Μ. Σουγιούλ / Α. Σακελλάριος & Χ. Γιαννακόπουλος)	66
40	Καστανόχωμα για τα λουλούδια (Ν. Γούναρης / Χ. Βασιλειάδης)	67

ΝΕΟΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

		69
41	Μια φορά κι έναν καιρό (Μ. Χατζιδάκις / Β. Brecht)	71
42	Της Δικαιοσύνης ήλιε νοητέ (Μ. Θεοδωράκης / Ο. Ελύτης)	72
43	Τα λουστράκια (Μ. Χατζιδάκις / Ν. Γκάτσος)	73
44	Στην ποταμιά σωπαίνει το κανόνι (Μ. Χατζιδάκις / Ι. Καμπανέλλης)	74
45	Άμα τελειώσει ο πόλεμος (Μ. Θεοδωράκης / Ι. Καμπανέλλης)	75
46	Άσπρα καράβια (Γ. Σπανός / Σ. Σκίπης)	76
47	Γέλαγε η Μαρία (Μ. Πλέσσας / Λ. Παπαδόπουλος)	78
48	Λίγο ακόμα (Μ. Θεοδωράκης / Γ. Σεφέρης)	79
49	Λεβέντης (Μ. Θεοδωράκης / Ν. Περγιάλης)	80
50	Λαός (Μ. Θεοδωράκης / Γ. Ρίτσος)	81
51	Μπαρμπαγιάννη Μακρυγιάννη (Στ. Ξαρχάκος / Ν. Γκάτσος)	82
52	Σαν τον Καραγκιόζη (Δ. Σαββόπουλος)	84
53	Ο μικρός ήρωας (Λ. Κηληδόνης)	85
54	Μέσ' στο μουσείο (Ν. Κυπουργός / Μ. Κριεζή)	87
55	Το Μικρό και το Μεγάλο (Δ. Μαραγκόπουλος / Μ. Κριεζή)	88
56	Ο κηπουρός (Β. Γερμανός)	89
57	Η συνέλευση των ζώων (Γ. Κουρουπός / Π. Κοροβέσης)	90
58	Φωτοβολίδα (Ο. Περίδης)	92
59	Ανεκδοτάκι (Μ. Λοΐζος / Γ. Νεγρεπόντης)	94
60	Είναι το γέλιο σου (Λ. Μαχαιρίτσας / Ε. Δημοπούλου)	95

ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

		96
61	Ήταν ένα καράβι	98
62	Βατζιτζέλο βατζιτζό	99
63	Μια γίδα μια φορά	100
64	Ήταν ένας γάιδαρος	101
65	Ρούλα λα ρούλα λα	102
66	Το δαχτυλίδι	103
67	Δεν περνάς κυρά Μαρία	104
68	Ένα λεπτό κρεμμύδι	105
69	Άμπε μπα μπλομ	106
70	Η πιπεριά	107
71	Ο Αυγερινός	108
72	Ένα είν τ' αηδονάκι (Ήπειρος)	109
73	Από τ' άρφα θε ν' αρχίσω (Επάνησα)	110
74	Έλα, έλα, έλα του (Ικαρία)	111
75	Αντριβίτσα (Μικρά Ασία)	112
76	Αλφάβητος (Μικρά Ασία)	113
77	Τα λεμόνια (Ανατολική Θράκη)	114
78	Τα κουκιά (Θεσσαλία)	115

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ

		116
79	Το Απολυτίκιον του Σταυρού (Σώσον Κύριε τον λαόν σου)	119
80	Ειρμός της α΄ ωδής του κανόνος των Χριστουγέννων (Χριστός γεννάται δοξάσατε)	120
81	Το Απολυτίκιον των Τριών Ιεραρχών (Τους τρεις μεγίστους φωστήρας)	121

82	Το Κοντάκιον του Ακαθίστου Ύμνου (Τη υπερμάχω)	123
83	Τα Εγκώμια του Επιταφίου (Η ζωή εν τάφω, Άξιον εστί, Αι γενεαί πάσαι)	125
84	Ειρμός της Α΄ ωδής του κανόνος του Πάσχα (Αναστάσεως ημέρα)	127
85	Το Απολυτίκιον της Πεντηκοστής (Ευλογητός ει Χριστέ ο Θεός ημών)	128
86	Προκείμενον του Εσπερινού της Κυριακής (Ιδού δη ευλογείτε τον Κύριον)	129
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ		130
87	Επιτάφιος του Σεικίλου	131
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠ' ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ		132
88	I'll tell me ma – Στη μαμά μου θα το πω (Ιρλανδία)	134
89	'Ndrezzata – Ψηλα στον Άη Νικόλα (Ιταλία)	135
90	Ristitanzi – Σταυρωτός χορός (Loo Kirile – Εσθονία)	136
91	Στρίνα (Κάτω Ιταλία – Ελληνόφωνα χωριά)	137
92	Σόμα ντομ τζάνγκαλ – Διάβαζε γιε μου (Σενεγάλη)	138
93	Κούρου – κούρου (Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής)	139
94	Aquasiq – Ταχάρισμα (Καναδάς – Εσκιμώοι Ινουίτ)	140
95	Sometimes I feel like a motherless child (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)	141
96	La Bamba – Η Μπάμπα (Μεξικό)	142
97	El cafe – Ο καφές (Αργεντινή)	144
98	Ο ουράνιος φλογεροπαίκτης (Δυτική Κίνα)	146
99	Κανάντα (Νότια Ινδία)	148
100	Τραγούδι του γάμου (Παλαιστίνη)	150
101	Η κουκαμπούρα (Αυστραλία)	151
ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΔΗΜΟΦΙΛΗ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ		152
102	I got rhythm – Έχω ρυθμό (G. Gershwin / I. Gershwin)	154
103	Rock around the clock (M. C. Freedman / J. De Knight)	155
104	Do-re-mi – Ντο-Ρε-Μι (R. Rodgers / O. Hammerstein II)	156
105	Yellow submarine – Το κίτρινο υποβρύχιο (J. Lennon / P. McCartney)	157
106	White Christmas – Λευκά Χριστόγεννα (I. Berlin)	158
107	Santa Claus is comin' to town – Ο Άη Βασίλης θα 'ρθεί ξανά (J. F. Coots / H. Gillespie)	159
108	Tango to Evora – Το τανγκό της Νεφέλης (L. Mc Kennitt / X. Αλεξίου)	161
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΛΟΓΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ		162
109	Tallis' Canon – Κανόνας του Τάλις (T. Tallis's)	164
110	Now is the month of maying – Ο Μάης (T. Morley)	165
111	Άρια του Παπαγκένο (W. A. Mozart)	166
112	An die Freude – Ωδή στη χαρά (L. V. Beethoven)	168
113	Die Forelle – Η πέστροφα (F. Schubert)	169
114	La donna e mobile – Φτερό στον άνεμο (G. Verdi)	170
115	Wiegenlied – Νανούρισμα (J. Brahms)	172
116	Chez le docteur – Στο γιατρό (E. Satie)	173
117	Song of the fox - Το τραγούδι της αλεπούς (B. Bartók)	175
118	Chanson de l' ours – Το τραγούδι της αρκούδας (I. Stravinsky)	177
119	Omnia Sol temperat – Ήρθε πάλι η άνοιξη (C. Orff)	179
120	Πολλά τα δεινά (Γ. Ξενάκης)	181
121	Sequenza III (L. Berio)	184
ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ (Ν. Μάντζαρος – Δ. Σολωμός)		186

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ	187
ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	
– ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΣΥΝΘΕΤΩΝ	191
– ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΥΡΓΩΝ - ΠΟΙΗΤΩΝ	192
– ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΣ – ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ	194
– ΠΕΡΙΟΧΩΝ	195
– ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΔΥΟ Ή ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΦΩΝΕΣ – ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΡΥΘΜΙΚΟ ΣΧΗΜΑ – ΕΠΙΠΕΔΑ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ	196
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	197
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑ	200

Πρόλογος

Αναλάβαμε την ευθύνη της συγγραφής του Μουσικού Ανθολογίου Δημοτικού το φθινόπωρο του 2003. Το βιβλίο που δημιουργήθηκε ανταποκρίνεται στις υποδείξεις των επιστημών της παιδαγωγικής και της μουσικολογίας, αφού περιέχει επίλεκτα κομμάτια από την ελληνική μουσική από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας, όπως και τραγούδια από όλο τον κόσμο, καλύπτοντας διάφορες μουσικές τάσεις και πολιτισμούς.

Η έρευνα για τον εντοπισμό και την επιλογή του υλικού αυτού ήταν διαδικασία επίπονη αλλά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, αφού απαιτήσε πολύωρες «καταδύσεις» σε μουσικά αρχεία και μουσικές βιβλιοθήκες. Επιπλέον, έρευνα χρειάστηκε για την ανεύρεση των στοιχείων που συνοδεύουν κάθε κομμάτι και που κάνουν τη διδασκαλία κάθε τραγουδιού πιο ενδιαφέρουσα και γλαφυρή, όπως επίσης και για τις δισκογραφικές παραπομπές που μπορούν να χρησιμεύσουν ως επιπλέον πηγές άντλησης νέου υλικού.

Οι παρτιτούρες, όλες κατασκευασμένες εξ αρχής από τους μουσικολόγους Σάκη Λάιο και Γιάννη Αρβανίτη, με βάση το ηχητικό υλικό και έγκυρες εκδόσεις, συνοδεύτηκαν με επιπλέον στοιχεία (δομή του κομματιού, οργανική συνοδεία), ενώ πλαισιώνονται με άλλες πληροφορίες όπως διαθεματικές έννοιες, επίπεδο δυσκολίας, ιστορικά στοιχεία και επιμέρους δραστηριότητες που συνοδεύουν κάθε τραγούδι.

Οι συγγραφείς
Κώστας Μόσχος
Νάνση Τουμπακάρη
Μιχάλης Τόμπλερ

Εισαγωγή

Το τραγούδι, πέρα από μια ευχάριστη δραστηριότητα, είναι ένα μέσο φωνητικής, εκτελεστικής και μουσικής καλλιέργειας καθώς και γνωριμίας με τους μουσικούς πολιτισμούς από διάφορα μέρη και διάφορες εποχές. Είναι επίσης ένα μέσο επαφής με την ποίηση και παράλληλα, μέσα από τις διάφορες θεματολογίες των τραγουδιών, εξαιρετο εργαλείο διαθεματικής προσέγγισης. Η εκμάθηση τραγουδιών μπορεί να προσφέρει επίσης στα παιδιά γνωριμία μ' ένα πλούσιο ρεπερτόριο από διάφορα μουσικά είδη, το οποίο θα μπορούν να απολαμβάνουν και ως ενήλικες.

1. Στόχοι του ανθολογίου

Το ανθολόγιο αυτό απευθύνεται σ' όλους τους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας και έχει ως στόχο να αποτελέσει ένα διαρκές βοήθημα για τη σχολική πράξη τόσο στο μάθημα της μουσικής ως συμπλήρωμα του βιβλίου της μουσικής, όσο και στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία ως υποστηρικτικό υλικό στο πλαίσιο μιας συνολικής και πολύπλευρης καλλιέργειας των μαθητών. Βοηθά επίσης τους εκπαιδευτικούς να έχουν συγκεντρωμένα πολλά κομμάτια ελληνικού και διεθνούς ρεπερτορίου, να τα συνδυάζουν με τις διάφορες εκπαιδευτικές θεματολογίες και να εμπλουτίζουν έτσι τη διδασκαλία τους.

Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να μην περιοριστεί μόνο στο συγκεκριμένο ρεπερτόριο, αλλά το ανθολόγιο αυτό να λειτουργήσει ως μοντέλο και εφαλτήριο για έρευνα στο χώρο του τραγουδιού. Το καλύτερο εκπαιδευτικό υλικό είναι αυτό που διαμορφώνει ο εκπαιδευτικός είτε μόνος του, είτε σε συνεργασία με τους μαθητές του.

Επιπλέον στόχοι, βεβαίως, μέσα από το τραγούδι και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, είναι να αναπτυχθεί η αισθητική καλλιέργεια, το πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των παιδιών, η εξάσκηση των φωνητικών και μουσικών δεξιοτήτων τους, η μουσική έκφραση και η δημιουργικότητα.

2. Περιεχόμενα ανθολογίου - κριτήρια επιλογής

Το ανθολόγιο, ακολουθώντας τις γενικές και ειδικές προδιαγραφές του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αποτελείται από ένα σύνολο επίλεκτου ρεπερτορίου από διάφορα είδη μουσικής, τόσο του μουσικού πολιτισμού της πατρίδας μας, όσο και μουσικών πολιτισμών και ρευμάτων από άλλα μέρη του κόσμου. Περιλαμβάνει κομμάτια από την ελληνική μουσική παράδοση, ρεμπέτικα, λαϊκά και νεότερα δημοφιλή ελληνικά τραγούδια, παραδοσιακά τραγούδια από άλλες χώρες, τραγούδια από τη λόγια μουσική της Ελλάδας και του Δυτικού πολιτισμού, δημοφιλή τραγούδια από τον παγκόσμιο πολιτισμό. Κριτήρια επιλογής είναι:

- α) η υψηλή ποιότητα μουσικής και λόγου,
- β) η ευκολία διδασκαλίας των τραγουδιών,
- γ) η αντιπροσωπευτικότητά τους ως δειγμάτων διαφόρων μουσικών πολιτισμών,
- δ) η κάλυψη διαφόρων θεματολογιών και
- ε) η προέλευση των τραγουδιών από ένα ρεπερτόριο το οποίο θα μπορούν να απολαμβάνουν τα παιδιά και μελλοντικά ως ενήλικες.

Στο ανθολόγιο τα τραγούδια παρατίθενται κατά μουσικές ενότητες (στιλ και χρονικές περιόδους) ενώ στο τέλος του βιβλίου υπάρχουν κατάλογοι κατά θεματικές ενότητες, βαθμό δυσκολίας, συνθέτες, στιχουργούς, περιοχές, ρυθμούς κ.ο.κ., που βοηθούν τον εκπαιδευτικό να επιλέξει τα τραγούδια που συμβάλουν στο σχέδιο της διδασκαλίας του.

Ανά ενότητα επίσης υπάρχουν οδηγίες για σύνδεση με τα βιβλία της μουσικής, τα άλλα μαθήματα καθώς και με άλλες τέχνες.

3. Μορφή παρουσίασης των τραγουδιών

Τα τραγούδια παρουσιάζονται ως εξής: μετά τον τίτλο αναφέρονται οι συντελεστές του τραγουδιού με πρώτο το όνομα του συνθέτη της μουσικής και δεύτερο το όνομα του ποιητή ή του στιχουργού. Στη συνέχεια βρίσκεται το μουσικό κείμενο με τους στίχους της πρώτης στροφής. Με φθόγγους μικρότερου μεγέθους σημειώνονται οι οργανικές εισαγωγές οι δεύτερες φωνές και τα μελίσματα. Στα ξενόγλωσσα τραγούδια παρατίθενται οι πρωτότυποι στίχοι ή/και μεταφράσεις. Στις γλώσσες που δεν χρησιμοποιούν λατινικό αλφάβητο, οι στίχοι σημειώνονται φωνητικά με σχετικό υπόμνημα.

3.1 Τονικότητα

Σε πολλά τραγούδια χρησιμοποιήθηκε η τονικότητα του πρωτοτύπου. Συχνά, ωστόσο, έγινε μεταφορά σε τονικότητες πιο απλές και πιο κοντά στην έκταση της παιδικής φωνής.

3.2 Πολυφωνία

Όπου είναι δυνατή μία απλή πολυφωνική εκτέλεση (πρίμο-σεκόντο, μπάσο, ισοκράτης), καταγράφονται μαζί με την μελωδία και οι υπόλοιπες φωνές για λόγους σαφήνειας σημειώνονται με φθόγγους μικρότερου μεγέθους.

3.3 Συνοδεία

Στα κομμάτια που μπορούν να συνοδευτούν με κάποιο πολυφωνικό όργανο (πιάνο-αρμόνιο, κιθάρα, ακορντεόν) για λόγους οικονομίας χώρου, εκτός εξαιρέσεων, σημειώνονται μόνο οι συγχορδίες με τυποποιημένη σημειογραφία, όπου:

A = Λα, B = Σι, C = Ντο, D = Ρε, E = Μι, F = Φα, G = Σολ,

m = ελάσσων π.χ. Cm = Ντο ελάσσων, dim τρίφωνη ελαττωμένη π.χ. Cdim = Ντο - Μι^b - Σολ^b, aug = αυξημένη π.χ. Caug = Ντο - Μι - Σολ[#], 7 με μικρή έβδομη π.χ. C7 = Ντο - Μι - Σολ - Σι^b, maj7 με μεγάλη έβδομη π.χ. Cmaj7 = Ντο - Μι - Σολ - Σι, 6 με μεγάλη έκτη π.χ. C6 = ντο - μι - σολ - λα, 6^b με μικρή έκτη π.χ. C6^b = ντο - μι - σολ - λα^b, sus4 με την τέταρτη αλλά χωρίς την τρίτη π.χ. Csus4 = ντο - φα - σολ, δηλώνει τη νότα του μπάσου όταν είναι διαφορετική από τη θεμέλιο π.χ. C / G = Ντο μείζων με σολ στο μπάσο. Π. χ.

The image shows two rows of musical notation for various chords in the C major scale. Each chord is represented by a treble clef staff with a chord symbol above and its fingering below. The first row includes C (1,3,5), Cm (1,3,5), Cdim (1,3,5^b), C^{aug} (1,3,5[#]), C⁶ (1,3,5,6), and Cm⁶ (1,3,5,6). The second row includes Cm^{6b} (1,3,5,6^b), C⁷ (1,3,5,7), Cm⁷ (1,3,5,7), C^{maj7} (1,3,5,7), C^{sus4} (1,4,5), and C/G (C/G).

Σε μερικά παραδοσιακά τραγούδια πάνω από το πεντάγραμμο χρησιμοποιούνται τα ντο, ρε, μι κ.ο.κ. τα οποία δεν δηλώνουν τη συγχορδία αλλά είναι ένδειξη της βάσης του τετραχόρδου και μπορεί να βοηθήσει τη συνοδεία του τραγουδιού με ισοκράτη ή με λαούτο.

Είναι αυτονόητο ότι η συνοδεία με βάση τις συγχορδίες ακολουθεί το ρυθμικό σχήμα του τραγουδιού. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι εκτέλεσης της συγχορδίας.

Ενδεικτικά:

The image shows three examples of rhythmic patterns for playing chords in the bass clef. The first is labeled 'Καλαματιανός - Συρτός' and is in 3/4 time. The second is labeled 'Καρσιλαμάς' and is in 4/4 time. The third is in 7/8 time and shows a sequence of chords.

3.4 Δομή

Η δομή του τραγουδιού σημειώνεται πάνω στην παρτιτούρα με κεφαλαία γράμματα της αλφαβήτου σε πλαίσιο έτσι ώστε να είναι δυνατή η μουσική παρατήρηση. Π.χ. όταν το τραγούδι αποτελείται από δύο ή περισσότερες διαφορετικές μελωδίες σημειώνεται με Α, Β, Γ κ.λπ. Σε περίπτωση που μια μελωδία παραλλάσσεται, χρησιμοποιείται το Α, Α', Α" κ.λπ. ενώ, όταν το τραγούδι αποτελείται από ομοιογενές μουσικό υλικό, οι φράσεις που το απαρτίζουν σημειώνονται με Α1, Α2, Α3, κ.λπ. (περισσότερα για τη διδασκαλία της δομής-μορφής βλ. Βιβλίο Μουσικής Ε' Δημοτικού κεφ. 7, 18)

3.5 Συμπληρωματικά στοιχεία

Με στόχο να γίνει η διδασκαλία πληρέστερη, κάθε τραγούδι συνοδεύεται με πρόσθετα στοιχεία τα οποία αντιστοιχούνται σε σύμβολα ως εξής:

- α) βαθμός δυσκολίας: χρησιμοποιείται με αστεράκια κλίμακα 1-5, όπου ψηλότερος βαθμός σημαίνει αυξημένη δυσκολία
- β) πληροφοριακά στοιχεία για το τραγούδι, όπως για την ιστορία του, το ρυθμό του, την περίσταση που εκτελείται κ.ο.κ.
- γ) διαθεματικές έννοιες με τις οποίες σχετίζεται, όπως αυτές ορίζονται από το Δ.Ε.Π.Σ.
- δ) προτάσεις ειδικών δραστηριοτήτων με βάση το συγκεκριμένο τραγούδι
- ε) ενδεικτική δισκογραφία και βιβλιογραφία

Το ανθολόγιο συνοδεύεται από σειρά CD στα οποία περιέχονται επιλεγμένες για την πιστότητα του ύφους εκτελέσεις των τραγουδιών.

4. Μεθοδολογία της διδασκαλίας τραγουδιού

Αν και η μεθοδολογία της διδασκαλίας τραγουδιού δεν είναι αντικείμενο του παρόντος βιβλίου, κατόπιν αιτήματος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, προτείνεται εδώ μια μεθοδολογία για τη διδασκαλία του τραγουδιού υπό τη μορφή οδηγιών προς τον εκπαιδευτικό. (Βλέπε επίσης Βιβλίο Εκπαιδευτικού ΣΤ' Δημοτικού σελ. 19)

4.1 Γενικές παρατηρήσεις

- Η χρήση του ηχητικού υλικού διευκολύνει τη διδασκαλία του τραγουδιού. Πολλά τραγούδια δύσκολα στη μουσική ανάγνωση, μπορούν να τραγουδηθούν από τους μαθητές εύκολα μέσω της ακρόασης.
- Το ηχητικό υλικό βοηθά επίσης τα παιδιά να γίνουν αποδέκτες πέραν της μελωδίας, και του έργου στην ολότητά του, δηλαδή: το μουσικό και εκτελεστικό ύφος, τα στολίδια και ποικίλματα, την ενορχήστρωση και τη ρυθμική αγωγή και γενικά όλα αυτά τα στοιχεία του πρωτοτύπου, που δεν είναι δυνατό να σημειωθούν στην παρτιτούρα.
- Το ίδιο υλικό μπορεί ν' αποτελέσει έναυσμα για ενεργητική ακρόαση και υποστήριξη της διαθεματικής διδασκαλίας διαφόρων εννοιών.
- Οι παρτιτούρες του ανθολογίου απευθύνονται κυρίως στον εκπαιδευτικό. Μπορούν όμως να χρησιμοποιηθούν και από τους μαθητές ως εργαλείο υποβοήθησης της ενεργητικής ακρόασης (παρατήρηση μορφής, μελωδικής κίνησης, γλώσσας κ.λπ.).
- Οι προτεινόμενες δραστηριότητες στοχεύουν στην υποστήριξη της διδασκαλίας κάθε τραγουδιού, χωρίς όμως να αποτελούν και το μοναδικό τρόπο προσέγγισης.
- Τα συνοδευτικά στοιχεία κάθε τραγουδιού που αναφέρονται στο Ανθολόγιο μπορούν να αποτελέσουν το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα είτε από τον εκπαιδευτικό είτε από τους μαθητές.

4.2 Προετοιμασία

Τα τραγούδια σε κάποιες περιπτώσεις, μπορούν να διδάσκονται χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία. Στο πλαίσιο όμως μιας συστηματικής διδασκαλίας, χρήσιμο είναι ο εκπαιδευτικός να έχει κάνει την κατάλληλη προεργασία. Έτσι λοιπόν ο εκπαιδευτικός:

- επιλέγει το τραγούδι με βάση τους διδακτικούς του στόχους, δηλαδή συνδέοντάς το με συγκεκριμένη μουσικοπαιδαγωγική στοχοθεσία, με άλλα μαθήματα, με επετείους είτε εντάσσοντάς το σε σχέδια εργασίας (project). Η επιλογή μπορεί να γίνει και με τη συνεργασία των παιδιών από το προηγούμενο μάθημα έτσι ώστε να αυξάνεται τόσο το ενδιαφέρον τους όσο και η συμμετοχή τους στο «χτίσιμο» του μαθήματος.
- εντοπίζει επιπλέον υποστηρικτικό υλικό από βιβλιογραφία, το διαδίκτυο και άλλες πηγές
- εάν θέλει να διευρύνει το μάθημα προς την κατεύθυνση των διαφορετικών στιλ, μπορεί να αναζητήσει και άλλες εκτελέσεις του τραγουδιού που πρόκειται να διδάξει.
- ακούει το τραγούδι από την ηχογράφηση διαβάζοντας παράλληλα την παρτιτούρα και αν μπορεί το μελετά με όργανο.

- μελετά τη δομή, το ρυθμό, τη μελωδία και τη συνοδεία του τραγουδιού.
- επιλέγει ιδέες δραστηριοτήτων.
- προετοιμάζει τις δραστηριότητες και το ενδεχόμενο εποπτικό υλικό που απαιτείται.
- αντιγράφει σε απλή μορφή ή φωτοτυπεί από το Ανθολόγιο την παρτιτούρα ή / και τα λόγια, σε επαρκή μεγέθυνση ώστε να διαβάζονται καθαρά, για να τα μοιράσει στα παιδιά.

4.3 Γενικές οδηγίες διδασκαλίας

Οι γενικές οδηγίες που παρατίθενται εδώ μπορούν να εφαρμοστούν από όλους τους εκπαιδευτικούς, ειδικότητας ή μη, για τη διδασκαλία ενός τραγουδιού. Σύμφωνα με αυτές ο εκπαιδευτικός:

- λέει κάποια εισαγωγικά λόγια για το τραγούδι και το κείμενό του, παρουσιάζοντας ενδεχόμενο συμπληρωματικό υποστηρικτικό υλικό (φωτογραφίες, εικόνες, βίντεο, άλλες εκτελέσεις κ.λπ.) για να κινήσει το ενδιαφέρον των παιδιών.
- μοιράζει τα λόγια (και την παρτιτούρα σε μεγαλύτερες τάξεις) του κομματιού στα παιδιά, ή τα γράφει στον πίνακα.
- παίζει την ηχογραφημένη εκτέλεση από το CD ή το τραγουδά ο ίδιος με τη συνοδεία κάποιου οργάνου.
- ερμηνεύει τις άγνωστες λέξεις και συζητά με τα παιδιά τη σχέση του λόγου με τη μουσική δομή
- παίζει πάλι το τραγούδι προτρέποντας τα παιδιά να σιγοτραγουδούν μαζί.
- διδάσκει το τραγούδι φράση-φράση
- αν υπάρχει πολυφωνική συνοδεία (πρίμο-σεκόντο, ισοκράτης) χωρίζει την τάξη σε ομάδες και δουλεύει τις άλλες φωνές
- δουλεύει μια ποικιλία από δραστηριότητες (βλ. παραγρ. 5 και τις επιμέρους δραστηριότητες που αναφέρονται σε κάθε τραγούδι) και συνδέει με άλλες τέχνες όπως κίνηση, εικαστικά, δραματική απόδοση, οπτικοακουστικά κ.ο.κ.
- προετοιμάζει στην τάξη μια υποθετική εκτέλεση ενώπιον κοινού (το δυναμικό –ή πραγματικό– κοινό μπορεί να είναι η μισή τάξη, μια άλλη τάξη, άλλοι διδάσκοντες, γονείς κ.ο.κ.).

4.4 Ειδικές οδηγίες διδασκαλίας τραγουδιού

Για να αισθανθούν καλλιτεχνική απόλαυση οι μαθητές, ο εκπαιδευτικός οφείλει σταδιακά να στρέψει την προσοχή τους στην ποιοτική εκτέλεση του τραγουδιού. Οφείλει δηλαδή να μεριμνήσει για την ορθή απόδοση της μελωδικής γραμμής, την καθαρή άρθρωση, την ζωντανή ρυθμική ροή, την εκφραστικότητα, το φραζάρισμα και το μουσικό διάκοσμο του τραγουδιού, τη σωστή εκφορά της φωνής, τη μουσική συνοδεία και τέλος τη συνολική ποιότητα του μουσικού αποτελέσματος. Αρκετές από τις δραστηριότητες που περιγράφονται πιο κάτω μπορούν να εφαρμοστούν και από τον εκπαιδευτικό γενικής εκπαίδευσης, ορισμένες όμως προϋποθέτουν πιο εξειδικευμένη μουσική γνώση και απευθύνονται στους εκπαιδευτικούς ειδικότητας.

4.4.1 Μελωδική γραμμή

Ένα από τα βασικά προβλήματα που ο εκπαιδευτικός καλείται να αντιμετωπίσει είναι να βοηθήσει τα παιδιά, ιδιαίτερα στις μικρότερες ηλικίες, να αποκτήσουν έλεγχο του ύψους της φωνής τους. Πολλά παιδιά, ιδιαίτερα αυτά που δεν έχουν πρότερη πείρα, τραγουδούν μονότονα ενώ δυσκολεύονται να ανταποκριθούν σε μεγάλα διαστήματα. Για το λόγο αυτό ο εκπαιδευτικός επιλέγει στις μικρότερες ηλικίες τραγούδια με απλές μελωδικές γραμμές και σχετικά μικρή έκταση. Στο Ανθολόγιο επισημαίνονται αυτά με βαθμό δυσκολίας * ή **. Επιπλέον μπορεί να κάνει κάποιες δραστηριότητες και μουσικά παιχνίδια που θα βοηθήσουν τον έλεγχο της φωνής: Π.χ.

- Βοηθά τα παιδιά μέσα από ακροάσεις ήχων να αντιληφθούν ότι υπάρχουν άλλοι ήχοι χωρίς τονικό ύψος και άλλοι με σαφές τονικό ύψος. Από τους τελευταίους άλλοι είναι πιο χαμηλοί και άλλοι πιο ψηλοί.
- Με τη βοήθεια ενός μελωδικού οργάνου ή της φωνής εκτελεί βηματικές κινήσεις και διαστήματα δείχνοντας παράλληλα με κάθετη κίνηση του χεριού την οπτική απεικόνισή τους.
- Παίζει το μουσικό παιχνίδι «ο μάεστρος» όπου ο ίδιος ή ένας μαθητής καθοδηγεί με κάθετες κινήσεις του χεριού μια αυτοσχέδια μελωδική φωνητική κίνηση.
- Με τη βοήθεια ενός μελωδικού οργάνου πραγματοποιεί απλές ακουστικές ασκήσεις για εξοικείωση στην εκτέλεση απλών διαστημάτων (3ες, 4ες, 5ες, 6ες)
- Σχεδιάζει στον πίνακα μια γραφική παρτιτούρα του τραγουδιού και εντοπίζει που υπάρχουν διαστήματα.
- Με τη βοήθεια ενός μελωδικού οργάνου ή της φωνής απομονώνει τα μελωδικά δύσκολα σημεία και τα επαναλαμβάνει αρκετές φορές έως ότου διαπιστώσει ότι όλοι οι μαθητές ομαδικά ή ατομικά ανταποκρίνονται σωστά.
- Αν υπάρχουν μαθητές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερη δυσκολία μπορεί να τους εξασκήσει ιδιαίτερα, κατά προτίμηση κατ' ιδίαν έτσι ώστε να αποφύγει ενδεχόμενα σχόλια των υπολοίπων. Μια καλή ιδέα είναι κατά την εκτέλεση των τραγουδιών να βάζει μαθητές με αυξημένες δυσκολίες δίπλα σε αυτούς με μεγαλύτερη ευχέρεια ώστε να υποβοηθούνται.

4.4.2 Άρθρωση

Για να εξασφαλιστεί καλή άρθρωση των τραγουδιών ο εκπαιδευτικός:

- Εξηγεί τα λόγια του τραγουδιού αναλυτικά δίνοντας έμφαση στις δυσνόητες ή άγνωστες λέξεις και ιδιωματισμούς.
- Εντοπίζει και αποσαφηνίζει την εκφορά στα συμπλέγματα συμφώνων στα οποία ούτως ή άλλως έχουν δυσκολίες οι μαθητές των μικρότερων τάξεων βοηθώντας έτσι και το μάθημα τις γλώσσας.
- Εκφέρει μαζί με τους μαθητές αργά και καθαρά με ή χωρίς ρυθμό τα λόγια του τραγουδιού.

4.4.3 Δυναμική - Εκφραστικότητα

Άλλο βασικό πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτικός είναι ο έλεγχος της δυναμικής. Πολλά παιδιά τραγουδούν απλά πολύ δυνατά όλο το τραγούδι ενώ άλλα, ιδιαίτερα αυτά που δεν έχουν αυτοπεποίθηση τραγουδούν πολύ σιγά. Ο εκπαιδευτικός είναι χρήσιμο να καθοδηγήσει τα παιδιά στο να ελέγχουν την ένταση της φωνής τους καθώς και να αποδίδουν σωστά τις μουσικές φράσεις. Για το σκοπό αυτό μπορεί να υλοποιήσει τις παρακάτω δραστηριότητες:

- Βοηθά τα παιδιά μέσα από ακροάσεις ήχων να αντιληφθούν ότι υπάρχουν άλλοι ήχοι πιο δυνατοί και άλλοι πιο σιγανοί.
- Τα προτρέπει να διακρίνουν με τη στάση του σώματός τους τις έννοιες του δυνατά και του σιγά π.χ. ήχοι με μεγάλη ένταση κάνουν το σώμα να τεντωθεί, ενώ ήχοι σιγανοί το κάνουν να συρρικνωθεί.
- Επιλέγοντας ηχογραφήσεις τραγουδιών όπου είναι εμφανείς οι αλλαγές δυναμικής εντοπίζει με τους μαθητές μέσα από την ακρόαση τις διάφορες αλλαγές και συζητά μαζί τους για πιο λόγο υπάρχουν.
- Με τη βοήθεια κάποιου οργάνου ή με τη φωνή δείχνει αλλαγές δυναμικής δείχνοντας παράλληλα με κάθετη κίνηση του χεριού την οπτική απεικόνισή τους
- Παίζει το μουσικό παιχνίδι «το μαντίλι» όπου πετά ο ίδιος ή ένας μαθητής ένα μαντίλι με κόμπο στον αέρα καλώντας τα παιδιά να φωνάζουν κάθε φορά που το μαντίλι είναι στον αέρα αντιστοιχώντας όμως το ύψος του μαντιλιού με την ένταση της φωνής και προσέχοντας να υπάρχει σωστή ανταπόκριση του ύψους με την ένταση καθώς και να σταματούν όταν το μαντίλι δεν είναι στον αέρα .
- Παίζει το παιχνίδι «ο μάεστρος» (βλ. 4.4.1) όπου η κίνηση του χεριού ανταποκρίνεται όχι σε τονικό ύψος αλλά σε ένταση της φωνής. Εντοπίζει εδώ ότι το δυνατά δεν σημαίνει φωνάζω άγρια αλλά πιο δυνατά με την ίδια χροιά της φωνής.
- Εκτελεί με τα παιδιά ένα τραγούδι με διαφορετική ένταση κάθε φορά εντοπίζοντας αν ανταποκρίνονται όλοι οι μαθητές.
- Εντοπίζει μαζί με τους μαθητές τις μουσικές φράσεις στο τραγούδι και συζητά μαζί τους πως μπορούν να αποδοθούν πιο εκφραστικά με πιθανές αυξομειώσεις της έντασης.
- Σχεδιάζει στον πίνακα μια γραφική παρτιτούρα του τραγουδιού και συμβολίζει από πάνω ή από κάτω με f , p , $<$ και $>$ τις αλλαγές δυναμικής καλώντας τα παιδιά να ανταποκριθούν σ' αυτές.
- Εντοπίζει μαθητές που δεν έχουν αρκετή ένταση στην εκτέλεση και τους βάζει να τραγουδούν μόνοι τους ή σε μικρές ομάδες, επιβραβεύοντας τους όταν τα καταφέρουν.

4.4.4 Ρυθμός

Σε αντίθεση με ότι συχνά υποστηρίζεται, τα παιδιά μπορούν στην πράξη, ήδη από μικρές ηλικίες, να ανταποκρίνονται ακουστικά τόσο σε απλούς και όσο και σε σύνθετους ρυθμούς. Είναι εξαιρετικά συνηθισμένο να εντάσσουν σχετικά δύσκολα ρυθμικά μοτίβα στο τραγούδι τους με αξιοσημείωτη ευκολία. Σημαντικό εδώ είναι ο εκπαιδευτικός να μεταδίδει τους ρυθμούς ακουστικά ή έστω με γραφική παρτιτούρα και όχι με φθογγόσημα. Τρίηχα, παρεστιγμένα, ή ασύμμετροι ρυθμοί ενώ είναι δύσκολα στην ανάγνωση συχνά αποδίδονται πολύ εύκολα «με το αυτί». Ο εκπαιδευτικός για να βοηθήσει τα παιδιά στο ρυθμό μπορεί να κάνει τις παρακάτω δραστηριότητες:

- Εντοπίζει τα ρυθμικά μοτίβα ενός τραγουδιού και τα εκτελεί μαζί με τα παιδιά με κρουστά όργανα.
- Εκφέρει τα λόγια του τραγουδιού ακολουθώντας το ρυθμό και τις αξίες τους αλλά χωρίς τη μελωδία, προτρέποντας τα παιδιά να κάνουν το ίδιο.
- Χωρίζει την τάξη σε δύο ομάδες όπου η μία τραγουδά και η άλλη συνοδεύει με ρυθμό.
- Βοηθά την ομάδα να εκτελέσει το τραγούδι με ρυθμική συνοδεία πιο αργά, πιο γρήγορα ή με αυξομειώσεις ταχύτητας.
- Σε συνεργασία με τα παιδιά συνδέει το τραγούδι με την κίνηση ή το χορό και καλεί τα παιδιά να εκτελέσουν το τραγούδι μαζί με κίνηση.
- Τέλος, απομονώνει ενδεχόμενα δύσκολα ρυθμικά στοιχεία που δεν εμπεδώθηκαν αρκούντως από ολόκληρη την ομάδα ή μέρος της και τα επαναλαμβάνει έως ότου γίνουν κτήμα των μαθητών.

4.4.5 Ποιότητα και χρώμα της φωνής

Ο έλεγχος της χροιάς της φωνής είναι ένα επίσης ζητούμενο για την ποιοτική εκτέλεση. Για το σκοπό αυτό ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορες φωνητικές ασκήσεις ανάλογα με τα φωνητικά σφάλματα της τάξης. Γενικές οδηγίες είναι:

- Προθέρμανση – «κούρδισμα». Είναι χρήσιμο να ζεσταίνονται και να «χορδίζονται» οι φωνές πριν το τραγούδι. Για το σκοπό αυτό ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να τραγουδήσουν ήρεμα ένα φθόγγο μεσαίου ύψους. Στη συνέχεια τους καθοδηγεί να τραγουδήσουν απλές βηματικές μελωδίες μικρής έκτασης. Βυζαντινοί ύμνοι ή απλά ήρεμα τραγούδια μπορούν να υποβοηθήσουν αυτή τη διαδικασία.
- Τρόποι τραγουδίσματος – χροιά. Τα παιδιά έχουν την τάση να τραγουδούν με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα τραγούδια. Σημαντικό είναι εδώ ο εκπαιδευτικός να εντοπίσει ότι ο τρόπος τραγουδίσματος διαφέρει ανάλογα με το είδος του τραγουδιού. Έτσι π.χ. ένα παραδοσιακό τραγούδι εκτελείται διαφορετικά από ότι ένα κλασικό λιντ. Ως δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός μπορεί κάνοντας χρήση διαφόρων ηχογραφήσεων να εντοπίσει μαζί με τα παιδιά τις διαφορετικές τεχνοτροπίες τραγουδίσματος.
- Αναπνοές. Άλλο σημείο ποιοτικής εκτέλεσης είναι οι αναπνοές. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να εντοπίσει στους μαθητές ότι οι αναπνοές γίνονται στο τέλος των φράσεων παρουσιάζοντας παραδείγματα σε τραγούδια. Μπορεί επίσης να τους δείξει, εφ' όσον γνωρίζει, πώς να χρησιμοποιούν τη διαφραγματική αναπνοή για να επιτυγχάνουν μεγαλύτερη διάρκεια και σταθερότητα της φωνής. Μπορεί μάλιστα να δείξει υπό μορφή πειράματος τα πλεονεκτήματα της διαφραγματικής αναπνοής.
(Περισσότερα στοιχεία για τη φωνή, τη μεταφώνηση και τις αναπνοές βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού Μουσικής ΣΤ', κεφ. 3).

4.4.6 Συνοδεία

Η μουσική συνοδεία σε ένα τραγούδι μπορεί να αυξήσει το ποιοτικό αποτέλεσμα. Υπάρχουν πολλοί τύποι μουσικής συνοδείας. Μπορεί να είναι φωνητική ή οργανική, μελωδική, ρυθμική ή αρμονική, ή συνδυασμός τους. Ορισμένα τραγούδια έχουν εγγενή συνοδεία η οποία σημειώνεται στο Ανθολόγιο. Σε άλλα μπορεί ο εκπαιδευτικός να δημιουργήσει σε συνεργασία με την τάξη μια συνοδεία του τραγουδιού. Γενική αρχή είναι ο εκπαιδευτικός να χωρίζει την τάξη σε ομάδες αναθέτοντας συνοδευτικούς ρόλους και δουλεύοντας αρχικά κάθε ομάδα ξεχωριστά και κατόπιν ως σύνολο. Περισσότερες οδηγίες και ιδέες μουσικής συνοδείας υπάρχουν στην παράγραφο 3.3 και στην ενότητα «Εκτελεστικές δραστηριότητες» της παραγράφου 5 της εισαγωγής.

4.4.7 Συνολική ποιότητα του μουσικού αποτελέσματος

Το τραγούδι είναι μουσικό καλλιτέχνημα. Ο εκπαιδευτικός, μετά την προετοιμασία των επιμέρους στοιχείων του που περιγράφηκαν πιο πάνω, φροντίζει να τα συνθέσει σε μια συνολική ποιοτική εκτέλεση του τραγουδιού σαν να παρουσιάζεται σε ένα υποτιθέμενο κοινό. Εδώ μπορεί να ασχοληθεί με επιπλέον «φινιρίσματα» του τραγουδιού, δηλαδή

- να εντοπίσει τα μέρη του τραγουδιού (όπως σημειώνονται στο Ανθολόγιο) φροντίζοντας για ενδεχόμενη διαφορετική απόδοση του καθενός και των φράσεών του,
- να εντοπίσει φωνητικά στολίδια καταγεγραμμένα στην παρτιτούρα ή μέσα από την ηχογράφηση και να καθοδηγήσει τους μαθητές να τα αποδώσουν,
- να σταθμίσει τις εντάσεις κύριας φωνής και συνοδείας και
- να μεριμνήσει ώστε όλη η ομάδα να ξεκινά και να σταματά μαζί.

Κατά την εκτέλεση του τραγουδιού μπορεί να παίξει το ρόλο του «μαέστρου» όπου με τις κινήσεις των χεριών του πέρα από την οδήγηση του ρυθμού, να οδηγήσει τις εντάσεις, τα φραζαρίσματα, τις ατάκες, τις εισόδους της συνοδείας και τα κλεισίματα.

Χρήσιμο είναι η εκτέλεση να ηχογραφείται πρόχειρα με ένα κασετόφωνο και κατόπιν να σχολιάζεται από όλη την τάξη με στόχο τη βελτίωση της εκτέλεσης. Εναλλακτικά μπορεί να χωριστεί η τάξη σε δυο ομάδες όπου η μία ομάδα εκτελεί το τραγούδι και η άλλη παίζει το ρόλο του κοινού και σχολιαστή της εκτέλεσης.

5. Δραστηριότητες

Στα περισσότερα τραγούδια, αν όχι σε όλα, μπορούν να συνδυαστούν με δραστηριότητες που θα βοηθήσουν την αισθητική πλευρά της ερμηνείας τους, την ευφάνταστη παρουσίαση και την πολύπλευρη απόδοσή τους. Ταυτόχρονα, οι δραστηριότητες αυτές θα δώσουν μία διάσταση ευχάριστη και δημιουργική σ' αυτή τη διαδικασία.

Άλλα παιχνίδια και δραστηριότητες, πάλι, θα βοηθήσουν στη γνωριμία, την εξάσκηση και την απόλαυση του ρυθμού, της δομής, των στίχων και της μελωδίας ενός τραγουδιού.

Παραθέτουμε εδώ γενικές δραστηριότητες και παιχνίδια που μπορούν να εφαρμοστούν στα περισσότερα τραγούδια. Σε ορισμένα τραγούδια, πέραν των γενικών παρατίθενται και συμπληρωματικές δραστηριότητες.

Δραστηριότητες μουσικής εκτέλεσης

- E-1. Διάλογος: μεταξύ σολίστα και ομάδας ή δύο υπο - ομάδων π.χ ένα παιδί ή ο δάσκαλος ή μια ομάδα τραγουδά ένα στίχο και απαντά η υπόλοιπη τάξη π.χ. στο τραγούδι «Πάνω στην κούνια κάτσανε».
- E-2. Πολυφωνία: όπου ενδείκνυται, μια ομάδα παιδιών τραγουδά ισοκράτη ή δεύτερη φωνή π.χ. βυζαντινούς ύμνους, ή στο τραγούδι «Άστα τα μαλάκια σου».
- E-3. Ρυθμική συνοδεία: ρυθμικά όργανα ακολουθούν το ρυθμό του κομματιού (ρυθμός λόγου και μελωδίας, επαναλαμβανόμενοι ρυθμικοί σχηματισμοί). Οι ρυθμικές αυτές δραστηριότητες μπορούν να γίνουν με ήχους που μπορούν να παραχθούν από το σώμα, από αντικείμενα ή από ρυθμικά όργανα.
- E-4. Μελωδική - αρμονική συνοδεία: εφόσον υπάρχει δυνατότητα, μελωδικά όργανα ακολουθούν τη μελωδία του κομματιού παίζοντας και παραλλαγές της ή τον ισοκράτη ή τη δεύτερη φωνή, είτε συνοδεύουν αρμονικά με αναλυμένες συγχορδίες όπως περιγράφηκε στην παράγραφο E-3.
- E-5. Φωνητικά - οργανικά μέρη: τα όργανα παίζουν τα οργανικά περάσματα π.χ. «Μήλο μου κόκκινο» στα στροφικά επαναλαμβανόμενα τραγούδια κάθε στροφή επαναλαμβάνεται μια φορά από τα όργανα και μια από τις φωνές π.χ. στο τραγούδι «Κάτω στο γιαλό».
- E-6. Μαέστρος - εκφραστικότητα: ένα παιδί αναλαμβάνει το ρόλο του μαέστρου οδηγώντας την τάξη σε αλλαγές δυναμικής και ρυθμικής αγωγής, σύμφωνα με τη δομή του κομματιού.
- E-7. Στιλιστική απόδοση: ακούγοντας την πρωτότυπη ηχογράφηση τα παιδιά παρατηρούν τις στιλιστικές ιδιαιτερότητες του τραγουδιού (στολίδια, ηχώχρωμα φωνής κ.ο.κ.) και τις εντάσσουν στην εκτέλεσή τους.

Δημιουργικές δραστηριότητες

- Δ-1. Ενορχήστρωση: με τα διαθέσιμα όργανα της τάξης τα παιδιά αποδίδουν τα λόγια του τραγουδιού π.χ. στο τραγούδι «Παντρεύουμε τον κάβουρα» κάποια ρυθμικά όργανα παίζουν το ρυθμικό σχήμα, σε κάθε στροφή ανάλογα με το ζώο που προσκαλείται συνοδεύει διαφορετική ομάδα οργάνων, ενώ στο «κωκω» μπορεί γίνεται μουσικός σχολιασμός από όλους. Με γραφική παρτιτούρα στον πίνακα κατασκευάζουν ένα ενορχηστρωτικό σενάριο και το ακολουθούν.
- Δ-2. Αυτοσχεδιασμός: τα παιδιά αυτοσχεδιάζουν ελεύθερα πάνω στη μελωδία ή το ρυθμό του τραγουδιού, ενώ μπορούν να συνεχίσουν τον αυτοσχεδιασμό και μετά το τέλος του τραγουδιού.
- Δ-3. Δημιουργία παράλληλης μελωδίας π.χ. στα πεντατονικά ηπειρώτικα, ή μελωδικής γραμμής μπάσου.
- Δ-4. Δημιουργία φωνητικών σχημάτων με βάση το ρυθμικό σχήμα, την αναλυμένη συνοδεία του κομματιού ή τη φωνητική μίμηση των μουσικών οργάνων που περιλαμβάνονται στην ενορχήστρωση.
- Δ-5. Δημιουργία νέων στίχων: τα παιδιά επεκτείνουν το κομμάτι με λόγια δικά τους π.χ. στο «Ένα είν' τ' αηδονάκι», «Από τ' άρφα θε ν' αρχίσω». Δημιουργούν νέα λόγια πάνω στη μελωδία με δικό τους θέμα. Αποδίδουν τα ξενόγλωσσα τραγούδια με ελληνικούς στίχους τους οποίους προσαρμόζουν στη μελωδία.
- Δ-6. Απόδοση σε διαφορετικά μουσικά στιλ: τα παιδιά πειραματίζονται στην απόδοση ενός κομματιού σε ένα διαφορετικό στιλ π.χ. ενός ρεμπέτικου ως ράπ. Πειραματίζονται με την τροποποίηση του ρυθμού π.χ. ο ρυθμός του τραγουδιού «Φραγκοσυριανή» από 2/4 μετατρέπεται σε 3/4, παρατηρώντας τη διαφορετική αίσθηση που δίνει έτσι το κομμάτι.
- Δ-7. Δημιουργία νέας μελωδίας: πάνω στους στίχους του τραγουδιού τα παιδιά επινοούν μια νέα μελωδία.

Πολιτιστικές δραστηριότητες

Οι παρακάτω δραστηριότητες μπορούν να προετοιμάζονται όχι μόνον από τον/ την εκπαιδευτικό αλλά και από ομάδες παιδιών υπό μορφή εργασίας και να παρουσιάζονται στην τάξη.

- Π-1. Σύνδεση των τραγουδιών με τον εθιμικό κύκλο (κάλαντα, εορτές κ.ο.κ.)
- Π-2. Σύνδεση των περιεχομένων των στίχων με ιστορικά, κοινωνικά ή άλλα πολιτιστικά στοιχεία π.χ. τραγούδια της ξενιτιάς, νανουρίσματα, τραγούδια εργασίας.
- Π-3. Σύγκριση των διαφορετικών μουσικών ιδιωμάτων π.χ. παραδοσιακού - ρεμπέτικου - ελαφρού τραγουδιού, των τοπικών μουσικών γλωσσών π.χ. ηπειρώτικης – νησιώτικης κ.ο.κ.
- Π-4. Συλλογή και παρουσίαση στοιχείων που χαρακτηρίζουν ένα μουσικό ιδίωμα ή στιλ (όπως για παράδειγμα τυπικά μουσικά όργανα, κοινωνικές ομάδες, γεωγραφικές περιοχές, χώροι και τρόποι εκτέλεσης κ.ο.κ.)
- Π-5. Σύγκριση του τρόπου απόδοσης του ίδιου εννοιολογικού θέματος σε διάφορα στιλ π.χ. σε κάλαντα από διαφορετικούς τόπους.

Σύνδεση με άλλες τέχνες

- T-1. Χορός: τα παιδιά χορεύουν το χορό που αντιστοιχεί στο τραγούδι.
- T-2. Κίνηση: δημιουργούν κινητικό σενάριο με βάση το ρυθμό, τη μελωδία, το κείμενο και τη δομή του τραγουδιού και το εκτελούν στην τάξη.
- T-3. Παντομίμα και δραματοποίηση: αποδίδουν τα λόγια του τραγουδιού ως μικρό δράμα στην τάξη, είτε μόνο με παντομίμα είτε με δραματοποιημένους μουσικούς διαλόγους. Σε μια δραματοποίηση ενός μύθου ή παραμυθιού εντάσσουν και προσαρμόζουν τραγούδια που έχουν μάθει.
- T-4. Εικαστικά: αποδίδουν εικαστικά το περιεχόμενο των στίχων και την αίσθηση που τους αποπνέει το τραγούδι. Άλλοτε αποδίδουν γραφικά το τραγούδι κάνοντας αντιστοιχίσεις: ηχοχρώματα με χρώματα, αξίες με σημεία, ρυθμικά σχήματα ή μοτίβα με εικαστικά σχήματα κ.ο.κ. Αναζητούν εικονογραφικό υλικό σχετικό με το τραγούδι, το παρουσιάζουν και το σχολιάζουν στην τάξη ή το χρησιμοποιούν για να δώσουν οπτική υπόσταση στο τραγούδι.
- T-5. Οπτικοακουστικά: δημιουργούν ένα απλό οπτικοακουστικό σενάριο με βάση το τραγούδι, τραβούν φωτογραφίες ή βίντεο που σχετίζονται με το θέμα του τραγουδιού και τα παρουσιάζουν στην τάξη παράλληλα με την εκτέλεσή του. Αναζητούν οπτικοακουστικό υλικό σχετικό με το τραγούδι, το παρουσιάζουν και το σχολιάζουν στην τάξη.

Διαθεματικά σχέδια εργασίας

Ο εκπαιδευτικός συνδέοντας δημιουργικά τις δραστηριότητες και τις προτάσεις έρευνας που προαναφέρθηκαν, καθοδηγώντας τα παιδιά να ερευνήσουν στις προτεινόμενες πηγές, μπορεί να βάλει τις βάσεις για τη δημιουργία πολλών και διαφορετικών διαθεματικών σχεδίων εργασίας (Project). (Βλέπε επίσης Βιβλίο Εκπαιδευτικού Μουσικής ΣΤ΄ Δημοτικού σελ. 30).

Κλείνοντας θεωρούμε σκόπιμο να τονίσουμε ότι:

- α) η διδασκαλία των τραγουδιών μπορεί να γίνει όχι μόνο από τον εκπαιδευτικό ειδικότητας αλλά από κάθε εκπαιδευτικό
- β) το τραγούδι στο σχολείο αφορά όλα τα παιδιά και όχι μόνο τα «καλλίφωνα» και
- γ) κριτήριο αξιολόγησης δεν πρέπει να αποτελεί η καλή φωνή αλλά η προσπάθεια και η διάθεση συμμετοχής.

Παραδοσιακά τραγούδια της Ελλάδας

Με τον όρο «παραδοσιακά τραγούδια», προσδιορίζονται τα τραγούδια που ο αρχικός τους δημιουργός είναι άγνωστος και διαμορφώθηκαν με τη συμβολή πολλών διαφορετικών ανθρώπων και που, περνώντας από το φίλτρο του χρόνου, διασώθηκαν μέχρι τις μέρες μας.

Σε παλαιότερες εποχές, όταν κάποιος λαϊκός μουσικός ή ποιητής έφτιαχνε ένα τραγούδι, αυτό μεταδίδονταν από στόμα σε στόμα. Καθένας όμως το τραγουδούσε, με όλες τις μετατροπές και προσθήκες στη μελωδία ή στο στίχο, που του υπαγόρευε η αυτοσχεδιαστική του ικανότητα και η ευαισθησία του. Η διαδικασία αυτή συχνά διαρκούσε πάρα πολλά χρόνια με αποτέλεσμα το τραγούδι να μετατρέπεται πλέον σε συνδημιουργία ενός ολόκληρου λαού και όχι ενός μόνο ανθρώπου.

Τα παραδοσιακά τραγούδια ανάλογα με το περιεχόμενο του ποιητικού τους κειμένου χωρίζονται σε κατηγορίες όπως: νανουρίσματα, παραλογές, της ξενιτιάς, κάλαντα, αποκριάτικα κ.ά.

Τα ελληνικά παραδοσιακά τραγούδια έχουν ρίζες που μπορεί να φτάνουν έως την αρχαιότητα. Για κάποια από αυτά που τραγουδιούνται σήμερα, έχουμε ενδείξεις ότι υπήρχαν ανάλογα στην αρχαιότητα και στο Βυζάντιο π.χ. τα κάλαντα, ενώ η πλειονότητά τους έχει δημιουργηθεί την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ορισμένα δημιουργήθηκαν τον 19ο αιώνα αλλά μεταφέρονται από γενιά σε γενιά όπως και τα άλλα παραδοσιακά. Παραδοσιακά τραγούδια συνέχισαν να δημιουργούνται για πολλά χρόνια, όπως κρητικά ριζίτικα τραγούδια που αναφέρονται στη γερμανικά κατοχή. Πολλά τραγούδια συνδέονται και με χορό.

Κάλαντα

Στα κάλαντα ανιχνεύονται αναλογίες με τα τραγούδια του αγεμού που συνηθίζονταν πριν από πολλές γιορτές στην αρχαία Ελλάδα. Τα τραγούδια αυτά λέγονταν, όπως και σήμερα, από σπίτι σε σπίτι με αντίτιμο φιλέματα δηλαδή τρόφιμα ή χρήματα. Η λέξη «κάλαντα» προέκυψε από τη λέξη καλαντάρι ή καλεντάρι (λατινικά *calendarium*) που σημαίνει ημερολόγιο.

Τα κάλαντα έχουν ευχетικό, αφηγηματικό και διδακτικό χαρακτήρα. Σε κάθε γιορτή, αναγγέλλουν και εξιστορούν το σχετικό μύθο του κύκλου της ζωής και του χρόνου. Τραγουδιούνται τις παραμονές μεγάλων εορτών από παιδιά ή και ενήλικες με οργανική συνοδεία ή συνοδεία από ηχητικά αντικείμενα όπως κουδούνια, τρίγωνα, μασιές κ.ά. που, σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες, ο ήχος τους απέτρεπε το κακό. Κάλαντα έχουμε τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά, αλλά και των Φώτων, του Λαζάρου, την 1η Μαρτίου (χελιδονίσματα) κ.λπ.

Τραγούδια της ξενιτιάς

Από την αρχαία εποχή η μετανάστευση αποτελούσε κεντρικό φαινόμενο στη ζωή των Ελλήνων. Σ' όλες τις περιόδους της ιστορίας τους οι Έλληνες ξενιτεύονταν για οικονομικούς κυρίως λόγους. Τραγούδια της ξενιτιάς υπάρχουν σε όλες σχεδόν τις περιοχές, αφού ολόκληρη η Ελλάδα βίωσε στο έπακρο το φαινόμενο αυτό. Συνήθεις προορισμοί για τους ξενιτεμένους, κυρίως κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, ήταν τα αστικά κέντρα της Ανατολικής Μεσογείου, των Βαλκανίων και της Κεντρικής Ευρώπης. Η μετανάστευση γινόταν από τη θάλασσα με καράβια και από τη στεριά με καρβάνια. Η δυσκολία των μετακινήσεων καθιστούσε την επιστροφή του ξενιτεμένου εντελώς απίθανη, έτσι οι συγγενείς που απέμεναν πίσω μάνα, πατέρας, αδέρφια κ.ά. τον θεωρούσαν ουσιαστικά πεθαμένο, ενώ ονόμαζαν τον ξενιτεμό «ζωντανό θάνατο». Χαρακτηριστικό είναι ότι στην Ήπειρο έβάζαν στο τραπέζι ποτήρι για τον μετανάστη πάνω από το οποίο στην αρχή του γλεντιού έπαιζαν οργανικά μοιρολόγια.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα από χώρα αναχώρησης έγινε χώρα υποδοχής μεταναστών. Έτσι μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε από κοντά τον αγώνα που δίνουν οι ξενιτεμένοι για να επιβιώσουν μακριά από την πατρίδα τους.

Μεθοδολογικές οδηγίες

Η διδασκαλία κάθε τραγουδιού της ενότητας αυτής, δίνει αφορμή για ακρόαση επιπλέον μουσικής, ιδιαίτερα της περιοχής από την οποία αυτό προέρχεται. Ανατρέξτε στη «Συμπληρωματική Δισκογραφία» στο τέλος του παρόντος βιβλίου όπου δίνονται επαρκείς πληροφορίες για την ανεύρεση επιπλέον μουσικού υλικού από κάθε περιοχή της Ελλάδας.

Επίσκεψη σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς: Πολύτιμες πληροφορίες και εμπειρίες θα αντλήσουν τα παιδιά αν μετά από τη διδασκαλία ενός ή περισσότερων παραδοσιακών τραγουδιών επισκεφθούν μουσεία με παραδοσιακά όργανα π.χ. το Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων στην Πλάκα (http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3403) ή όποιο άλλο μουσείο ή φορέα για τον λαϊκό πολιτισμό υπάρχει στην περιοχή του κάθε σχολείου π.χ. στο νομό Αργολίδας υπάρχει το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα (<http://www.pli.gr/>). (Βλέπε Βιβλίο Εκπαιδευτικού Μουσικής ΣΤ΄ Δημοτικού, σελ. 33)

Χορός: Όταν ένα τραγούδι συνδέεται με χορό, π.χ. «*Μήλο μου κόκκινο*», «*Το λουλουδάκι του μπαξέ*», καλό είναι να διδάσκεται αυτός στα παιδιά, πράγμα που βοηθά την καλύτερη εμπέδωση του ρυθμού. Εδώ μπορεί να υπάρξει συνεργασία με τον εκπαιδευτικό φυσικής αγωγής.

Εικονογραφία: Κάθε τραγούδι ανάλογα με τη θεματολογία του μπορεί να συνδεθεί με κάποιο εικαστικό δημιούργημα, εμπλουτίζοντας έτσι τις προσλαμβανόμενες εικόνες των παιδιών. Κατάλληλοι ζωγράφοι για το σκοπό αυτό είναι οι: Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, Νικηφόρος Λύτρας, Νικόλαος Γύζης κ.ά. Έργα τους υπάρχουν στο βιβλίο «*Οι έλληνες ζωγράφοι*» - «*Από τον 19^ο αιώνα στον 20^ο*», Εκδόσεις Μέλισσα. Πλούσια εικονογραφία για τα έθιμα και τις παραδόσεις που σχετίζονται με τα τραγούδια της ενότητας π.χ. χελιδόνα, κάλαντα κ.ά. υπάρχει στον τόμο «*Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά Όργανα*» (βλ. βιβλιογραφία).

Σημαντικό οπτικό υλικό μπορεί να αντληθεί και από φωτογράφους που έχουν καταγράψει με το φακό τους εικόνες της καθημερινής ζωής της ελληνικής υπαίθρου. Μερικοί από αυτούς είναι οι: Fred Boissonas, Έλλη Σεραϊδάρη (Nelly's), Κωνσταντίνος Μάνος, Τάκης Τλούπας, Σπύρος Μελετζής κ.ά. ενώ φωτογραφίες τους υπάρχουν στα βιβλία: Fred Boissonas, *Εικόνες της Ελλάδας*, Ριζάρειο Ίδρυμα - Κωνσταντίνος Μάνος, *A Greek Portfolio*, Μουσείο Μπενάκη - Nelly's από τον Διονύση Φωτόπουλο, Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.

Λογοτεχνία: Τα παραδοσιακά τραγούδια αποτελούν εξαιρετική αφορμή για μια περιήγηση στον κόσμο των παραδοσιακών παραμυθιών. Ακόμα μπορούν να χρησιμεύσουν ως αφορμή για μια έρευνα στη Δημοτική ποίηση και στις ποικίλες κατηγορίες και θεματολογίες της.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ΄ & Δ΄ Δημοτικού κεφ. 4, 9 και 22, Ε΄ Δημοτικού κεφ. 9, 12, 19 και 22, ΣΤ΄ Δημοτικού κεφ. 9 και 10

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Γεωγραφία: Τα Παραδοσιακά Τραγούδια της Ελλάδας, μπορούν να συνδεθούν, να εμπλουτίσουν και να συμπληρώσουν κατά τον καλύτερο τρόπο την Γεωγραφία της Ε΄ Δημοτικού. Δεδομένου ότι σε κάθε τραγούδι αναγράφεται η προέλευσή του, ενώ στους καταλόγους υπάρχει αλφαβητική αναφορά των περιοχών που περιλαμβάνονται, ο εκπαιδευτικός μπορεί να τα συνδέσει με την αντίστοιχη γεωγραφική αναφορά.

Μελέτη περιβάλλοντος: Πολλά τραγούδια συνδέονται με τον κύκλο του χρόνου και τις εορτές π.χ. Κάλαντα διαφόρων εορτών, με φυσικά φαινόμενα όπως η «*Περπερούνα*» για την αναβροχιά ή και με επαγγέλματα όπως «*Ο Καλατζής*». Κάτω από την παρτιτούρα κάθε τραγουδιού παρέχονται όλα τα απαραίτητα επιπλέον στοιχεία, για μια επαρκή τέτοιου είδους διαθεματική προσέγγιση του υλικού.

Ιστορία: Η σχέση των παραδοσιακών τραγουδιών με την ελληνική ιστορία των νεότερων χρόνων είναι φυσική και αυτονόητη. Η χρήση τους κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας και ιδιαίτερα στα κεφάλαια που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή της εποχής εκείνης θα εμπλουτίσει το μάθημα αυξάνοντας το ενδιαφέρον των μαθητών.

Λογοτεχνία: Όλα τα Ανθολόγια Λογοτεχνικών κειμένων περιέχουν ελληνικά παραδοσιακά παραμύθια και Δημοτικά ποιήματα που μπορούν να συνδεθούν με τα τραγούδια του Μουσικού Ανθολογίου π.χ. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Γ΄ και Δ΄ «*Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς*» σελ. 77, Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Α΄ και Β΄ Χελιδόνισμα σελ. 145 κ.ά.

Η Περπερούνα

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΑΙΑΝΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ

$\text{♩} = 90$ **A**

Πιρ - τι - ρού - να πιρ - πα - τει και τα Θιό πα - ρα - κα - λεί
για να βρέ - ξει μια βρο - χή μια βρο - χή μια σι γα - νή

A'

για να γέν' - τα στά - ρια μα και τα κα - λα μπό - κια μας

A''

μπά - ρις μπά - ρις* τα νι - ρά μπά - ρις μπά - ρις τα κρα - σιά

μπάρις: λακούβες

**

Τραγουδι που συνόδευε ένα πανελληνίο και πανάρχαιο έθιμο-δρώμενο για την εποχή της αναβροχιάς. Η διαδικασία είχε ως εξής: στις αρχές του φθινοπώρου, αν δεν είχε βρέξει καθόλου, απελπισμένος ο κόσμος έφτιαχνε μια περπερούνα. Η περπερούνα ήταν ένα ορφανό κοριτσάκι που το τύλιγαν ολόκληρο με φύλλα και κλαδιά ώσπου να γίνει καταπράσινο. Τό έβγαζαν στο δρόμο πολλά κορίτσια μαζί και τραγουδώντας το παραπάνω τραγούδι, το γύριζαν από πόρτα σε πόρτα. Η νοικοκυρά κατάβρεχε συμβολικά το παιδί, εκείνο κουνιόταν για να πέσει το νερό στη γη, για να το δει ο Θεός και να βρέξει κι εκείνος, κι έπειτα φίλευε φαγώσιμα, δηλαδή αυγά, τυρί, αλεύρι κ.ά. Το έθιμο αυτό, σε διάφορες εκδοχές απαντάται και σε άλλους λαούς.

Αλληλεπίδραση, Μεταβολή

E3, T3, P2, Π1, E5, E7, T2

1. Βρείτε παρόμοια τραγούδια-δρώμενα για την επίκληση της βροχής σε άλλες κουλτούρες π.χ. των Ινδιάνων της Βόρειας Αμερικής ή των Κούρδων.

2. Δραματοποιήστε την περπερούνα στην τάξη.

Η Περπερούνα και άλλα τραγούδια του λαού μας για παιδιά, Σαμίου Δόμνα κ.ά., επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, Lyra, 88505, 1998

Χριστούγεννα Πρωτούγεννα ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

για βγάτε, διέτε, μάθετε πως ο Χριστός γεννιέται.
Γεννιέται κι ανατρέφεται στο μέλι και στο γάλα,
το μέλι τρων οι άρχοντες, το γάλα οι αφεντάδες
και το μελισσοβότανο το λούζονται οι κυράδες.

Εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε,
μόνο σας αγαπούσαμε κι ήρθαμε να σας δούμε.
Δώστε μας και τον κόκορα, δώστε μας και την κότα,
δώστε μας και πέντε-έξι αυγά, να πάμε σ' άλλη πόρτα.

Εδώ που τραγουδήσαμε πέτρα να μη ραίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού χρόνους πολλούς να ζήσει.

**

Χριστουγεννιάτικα κάλαντα από την Πελοπόννησο.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

E3, E5, P2, P3, Π1, E4, T4, Δ3, Δ6

1. Προσθέστε μια οργανική επανάληψη ανάμεσα στις stroφές και συνοδέψτε χτυπώντας με παλαμάκια τον παλμό του τραγουδιού.

2. Συγκρίνετε το τραγούδι με το αντίστοιχο από τη Θράκη. Κοιτάξτε πώς τα ίδια λόγια μπορούν να ακολουθήσουν διαφορετικό ρυθμό.

Κάλαντα Δωδεκαήμερου, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Κωνσταντίνος Γιώργος - Ταμπούρης Πέτρος - Μητροπάνος Χρυσόστομος, Υπουργείο Πολιτισμού - Στέγη Καλών Τεχνών και Γραμμάτων, Αρχείο Ελληνικής Μουσικής, ΑΕΜ 001

Καλήν εσπέραν άρχοντες

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΡΗΤΗΣ

$\text{♩} = 102$

Κα - λήν ε - σπέ - ραν άρ - χο - ντες, αν εί - ναι ο - ρι - σμός σας
 Χρι - στού - την θεί - α γέν - νη - σιν να πω σ'αρ - χο - ντι - κό - σας
 Χρι - στός γεν - να - ται σή - με - ρον εν Βη - θλε - έμ τη πό - λι
 οι ου - ρα - νοί α - γά - λο - νται χαι - ρει η φύ - σις ό - λιη.

Κερά καμαροτράχηλη* και φεγγαρομαγούλα*,
 από τον έχεις τον υγιό, το μοσχοκανακάρη.
 Λούεις τον και χενίζεις τον και στο σκολιό τον πέμπεις*
 κι ο δάσκαλος τον έδειρε μ'ενα χρυσό βεργάλι*
 και η κερά δασκάλισσα με το μαργαριτάρι.
 Είπαμε, δα για την κερά, ας πούμε για τη Βάγια.
 Άψε βαγίτσα το κερί, άψε και το διπλέρι*
 και κάτσε και κουσούντισε* ήντα* θα μας εφέρεις.
 Γι απάκι* για λουκάνικο γι από πλευράς κομμάτι
 γι από το πύρο* του βουτσού* να πιούμε μια γιομάτη.
 Κι ακόμα δεν τον ήρρηκες το μάνταλο ν' ανοίξεις
 να μας κεράσεις μια ρακή κι ύστερα να σφαλιξεις.

Απάκι: καπνιστό χοιρινό κρέας

Βεργάλι: βεργούλα

Βουτσού: μικρό βαρέλι

Διπλέρι: το λυχνάρι

Ήντα: τι

Κουσούντισε: σκέψου

Καμαροτράχηλη: αγέρωχη

Πέμπεις: στέλνεις

Πύρο: κάνουλα του μικρού βαρελιού

Φεγγαρομαγούλα: με λαμπερά, φωτεινά μάγουλα

*

Χριστουγεννιάτικα κάλαντα από την Κρήτη.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

E3, P2, P1, T4, E5, E4, E6

1. Συγκρίνετε το τραγούδι με τα κάλαντα της περιοχής σας.

2. Βγείτε από το σχολείο σας και τραγουδήστε το τραγούδι σε κοντινά σπίτια και καταστήματα. Αντί για χρήματα, ζητήστε κεράσματα. Πάρτε μια μικρή συνέντευξη από όσους σας κεράσουν, ρωτώντας τους ποια κάλαντα τραγουδούν στην ιδιαίτερη πατρίδα τους.

Κάλαντα Δωδεκαήμερου, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Κωνσταντίνος Γιώργος - Ταμπούρης Πέτρος - Μητροπάνος Χρυσόστομος, Υπουργείο Πολιτισμού - Στέγη Καλών Τεχνών και Γραμμάτων, Αρχείο Ελληνικής Μουσικής, ΑΕΜ 001

Σούρβα – σούρβα ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΘΡΑΚΗΣ

$\text{♩} = 145$

Σούρ - βα σούρ - βα γι - ρό κουρ - μι γι - ρό κουρ - μι γι - ρό σταυ - ρί

σαν ασήμι, σαν κρανιά
κι του χρόν' ούλ' γιροί,
ούλ' γιροί, καλόκαρδοι.

Σούρβα-σούρβα, γεια χαρά,
για σταφίδες, για παρά*,
για καρύδες, για μπαντέμια,
για ένα ξυλουκέρατου*.

«κι του χρόν, παιδιά μου!»
«κι του χρόν, θειάκα!»

Γιρό: το γερό

Καρύδες: τα καρύδια

Παράς: το χρήμα

Ξυλουκέρατου: το χαρούπι

*

Στη Θράκη και όπου αλλού έχουν εγκατασταθεί Θρακιώτες πρόσφυγες, κάθε παραμονή πρωτοχρονιάς τραγουδούσαν τα «σούρβα». Τα «σούρβα» ήταν ευχετικά τραγούδια για την υποδοχή της νέας χρονιάς. Τα παιδιά τραγουδώντας τα συνήθιζαν να κρατούν ένα φρεσκοκομμένο κλωνάρι κρανιάς, που στη Θράκη τη λένε σουρβιά. Από τα κλωνιά της σουρβιάς πήραν τα τραγούδια το όνομα «σούρβα».

Χαράματα της παραμονής μαζεύονταν κυρίως τα αγόρια, έβαζαν αρχηγό και γυρνούσαν από σπίτι σε σπίτι τραγουδώντας. Χτυπούσαν συμβολικά τους νοικοκυραίους με το κλωνάρι της σουρβιάς στην πλάτη και στο κάτω μέρος της μέσης, εκεί που η σπονδυλική στήλη ενώνεται με τα κόκαλα της λεκάνης σχηματίζοντας σταυρό, για να είναι γεροί όλο το χρόνο. Οι νοικοκυραίοι πρόσφεραν κουλούρια, πίτες, αυγά κ.ά.

Άτομο - Σύνολο, Επικοινωνία

Π1, Π2, Ε3, Ε5, Τ3

1. Δραματοποιήστε τα «σούρβα» και παρουσιάστε τα στην σχολική εκδήλωση για τα Χριστούγεννα.

2. Ερευνήστε και για άλλα πρωτοχρονιάτικα έθιμα, είτε από την περιοχή σας, είτε από την υπόλοιπη Ελλάδα.

Ελληνικά κάλαντα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, EMI, 14C 056-70139, 1974

Άγιος Βασίλης έρκεται

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΦΟΥΡΝΩΝ ΙΚΑΡΙΑΣ

$\text{♩} = 120$ **A**

Ά - γί - ος Βα - σί λης έρ - κε - ται 'πο - πί - σώ'σπ' τα Κά -
 βα - σιάει μν - ιζή θρες και τυ - ριά βα - σιάει κί'έ - ν'α γκι -
 3η φορά τα όργανα

B

μά = ρι Βάλ = τε μνσ κρσ - σί νσ - πιού - με
 γά = ρι και του χρό - νου γσ σσς - πού - με
 3η και 4η φορά τα όργανα

Αν έχεις κόρη όμορφη, βάλτηνε στο ζιμπίλι*
 και κρέμασέ τηνε ψηλά, να μη στη φάν' οι ψύλλοι.

Εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε,
 μόν' έχεις κόρη όμορφη κι ήρθαμε να τη δούμε.

Σ' αυτό το σπíti που 'ρθαμε τα ράφια ειν' ασημένα,
 του χρόνου σαν και σήμερα να 'ναι μαλαματένια*.

Αγκινάρι: η αγκινάρα

Ζιμπίλι: το ζεμπίλι, μεγάλος σάκος από πλεκτή ψάθα ή καουτσούκ

Μαλαματένια: τα χρυσά

Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα από την Ικαρία.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

Π2, Π1, Ε3, Ε1, Ε7, Π4, Τ4

1. Βγείτε από το σχολείο σας και τραγουδήστε το τραγούδι σε κοντινά σπítiτα και καταστήματα μεταναστών. Πάρτε τους μια μικρή συνέντευξη, ρωτώντας τους πως γιορτάζουν την έλευση του νέου χρόνου στις πατρίδες τους.
2. Συζητήστε για την παράδοση του Άγιου Βασίλη στην Ελλάδα και στη Δύση.

Ελληνικά κάλαντα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, EMI, 14C 056-70139, 1974

Ήρθαν τα φώτα ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΗΠΕΙΡΟΥ

$\text{♩} = 120$

A $\text{♩} \times 4$ **A** $\text{♩} \times 3$

Ήρ - θα - νε τα φώ - τα δεν α - πα - λο - γιέ - ται, τση
 καρ - κα - λιέτ' η κό - τα ρίχν' έ - να λι - θά - ρι την
 πί - σω α - πό την πόρ - τα παίρ - νει στο πο - δά - ρι
 τση φω - νά - ζει ο πέ - τας

B $\text{♩} \times 3$ **A'** $\text{♩} \times 3$ **B**

Λε λε λε το πό - δι μου και το κα - λα - πό - δι μου και κα - νέ - νας δεν α - κούει
 δώ - σε μου τσι σέ - λες μου και τα σε - λι - βά - δια μου
 ν'α - νε - βώ στην κα - ρυ - διά να φω - νά - ξω κού - ι κού - ι

B $\text{♩} \times 3$ **A''** $\text{♩} \times 3$ **A''**

Παίρ - νω το κλει - δί κι α νοί - γω βρί - σκω λύ - κο που χο - ρεύ - ει κι α - λε πού που μα - γει ρεύ - ει

Καρκαλιέται: καθαρίζει

Πέτος: πετεινός

Σελιβάδια: πέτσινα λουριά που δένεται η σέλα, τα στολίδια της σέλας

**

Κάλαντα των Φώτων από την Ήπειρο.

Πολιτισμός

E4, E3, E1, P4, P1, P2, T4

1. Δραματοποιήστε το τραγούδι.

2. Εικονογραφήστε τα λόγια του τραγουδιού χρησιμοποιώντας την τεχνική των κόμικς.

3. Κάντε μια μικρή έρευνα, για τις παραδόσεις που είναι συνδεδεμένες με τη γιορτή των φώτων.

Ελληνικά κάλαντα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, EMI, 14C 056-70139, 1974

Μωμοέρια ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΠΟΝΤΟΥ

$\text{♩} = 250$

Τα μω - μο - έ - ρια ξέ - βα - νε τα φώ - τα τ'Α - η Γιαν - νί -

α - πάν' α - τουν κρε - μά - ουν - ταν μα - σαί - ρια και σπα - θί - α

Μωμόερος θα γίνουμαι και θα μωμοερεύω,
τα έμορφα τα κορτσόπα όλα θα γαντουρεύω.

Οι μωμοέρ' εξέβανε τα κάλαντα τα φώτα.
Άνοιζον με να ελέπω σε άμον τ' εποίνες πρώτα,
άνοιζον με να ελέπω σε του παραδείσ' την πόρτα.

Μωμόερος θα γίνουμαι, θα 'ρχουμαι σο σπιτόπο σ',
έβγα οξουκά ας ελέπω, σ' ν' ακούω το λαλόπο σ'.

Μετάφραση:

Οι μωμόγεροι βγήκανε τα Φώτα, του Αη Γιάννη.
Επάνω τους είναι κρεμασμένα μαχαίρια και σπαθιά.
Μωμόερος θα γίνω και θα μωμογερεύω
και τα όμορφα κορίτσια θα πειράζω.
Οι μωμόγεροι βγήκανε τα κάλαντα, τα Φώτα.

Άνοιξέ μου να σε δω όπως έκανες πρώτα,
άνοιξε του παραδείσου την πόρτα για να σε δω
Μωμόερος θα γίνω και θα έρθω στο σπιτάκι σου.
Βγες έξω να σε δω και να ακούσω τη φωνούλα σου.

Τραγουδι από τον Πόντο που αναφέρεται στο έθιμο των μωμόγερων, το οποίο έφεραν στον ελλαδικό χώρο οι πόντιοι πρόσφυγες. Το έθιμο έλκει την καταγωγή από τη Διονυσιακή λατρεία στην αρχαιότητα. Πρόκειται για ολόκληρο θεατρικό δρώμενο που τελούσαν κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου (Χριστούγεννα, νέος χρόνος, Φώτα, Αη Γιαννιού). Όσοι έπαιρναν μέρος μεταμφιέζονταν σε γέρους φορώντας τομάρια ζώων και μαύρα ρούχα. Κρέμαγαν επάνω τους μαχαίρια και σπαθιά και γύριζαν στους δρόμους του χωριού συνήθως υπό τους ήχους ζουρνάδων και νταουλιών τραγουδώντας, κάνοντας αστεία και ζητώντας φιλέματα. Η εκδοχή που παραθέτουμε αναφέρεται στη γιορτή των Φώτων και του Αη Γιάννη.

Άτομο - Σύνολο, Πολιτισμός

T3, T2, E1, E3, P4, P1, P2

1. Αναπαραστήστε το θεατρικό δρώμενο των μωμόγερων.
2. Ακούστε το τραγούδι και παρατηρήστε την ποντιακή διάλεκτο. Συγκρίνετέ την με την «ντοπιολαλιά» της περιοχής σας.
3. Ακούστε και άλλα τραγούδια από τον Πόντο, παρατηρώντας τις ιδιαιτερότητες στο μουσικό ύφος.

Είκοσι ποντιακοί χοροί και τραγούδια, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Ράφη Άλκη, Θέατρο «Δόρα Στράτου», 155

Ξύλα για τσ' αποκριές ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΗΠΕΙΡΟΥ

♩ = 70

Ξύ - λα για, ξύ - λα για τσ' α - πό - κρι - ες

να χορέψουν κι οι γριές
 με τις κόκκινες ποδιές,
 να χορέψουν τα παιδιά
 σαν κασιόκια σαν αρνιά,
 να χορέψουν κι οι γερόντοι
 σαν τα πράματα* στ' αλώνι.
 Και του χρόνου!

Πράματα: τα ζώα

*

Αποκριάτικο σατιρικό τραγούδι από την Ήπειρο.

Άτομο - Σύνολο, Ομοιότητα - Διαφορά, Πολιτισμός

Π1, Π2, Π4, Ε4, Τ1, Ε3, Ε5, Δ3

1. Συζητήστε για τα αποκριάτικα έθιμα στην Ελλάδα.
2. Φτιάξτε έναν αυτοσχέδιο χορό για το τραγούδι.

Ηπειρώτικη μουσική παράδοση, κομπανίες Πανουσάκου - Αλεξίου - Χαλκιά Κώστα κ.ά.,
 επιμέλεια: Λιάβας Λάμπρος, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ιωαννιτών, 3-4, 1993

Τρεις σπανοί ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΑΙΓΙΝΑΣ

♩=70

A1

Τρεις σπα - νοί α - μάν α - μάν τρεις σπα - νοί α - πό την Πό - λη, τρεις σπα -

A2

νοί α - πό την Πό - λη πέ - ντε τρί - χες εί - χαν ά - λαι Να και

Να και ένας Νηνιακός*,
πέντε τρίχες είχε αυτός.

Νηνιακέ μου πολυγένη
από πούθε κατεβαίνεις;

Απ' την Πόλη κατεβαίνω
και στη Βενετιά πηγαίνω.

Πάω να ψωνίσω χτένια,
που με φάγανε τα γένια.

Νηνιακός: ο Τηνιακός, από την Τήνο

*

Πρόκειται για αποκριάτικο κωμικό τραγούδι από την Αίγινα. Τις Αποκριές στην Αίγινα, όπως και σε όλη την υπόλοιπη Ελλάδα, γίνονταν μεγάλα γλέντια. Τα σπίτια ήταν όλα ανοιχτά και τα τραπέζια στρωμένα. Οι μασκαράδες έμπαιναν, τραγουδούσαν δίστιχα που παίνευαν τους νοικοκυραίους κι εκείνοι τους κερνούσαν και απαντούσαν με άλλα ευχαριστώντας. Τα αποκριάτικα τραγούδια τα τραγουδούσαν και τα χόρευαν από την Κυριακή του «Τελώνου και Φαρισαίου» ως την Καθαρή Δευτέρα, έξω ή συχνά και μέσα στα σπίτια χωρίς συνοδεία οργάνων.

Ατομο - Σύνολο, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π4, Π2, Π1, Δ5, Ε3, Ε5, Τ3

1. Σχολιάστε το νόημα των στίχων και τη Βενετιά ως συμβολικό τόπο εμπορίου.
2. Φτιάξτε δικούς σας στίχους πάνω στη μελωδία.

Τραγούδια από την Αίγινα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Δραγούμης Μάρκος, Αρχείο Μέλπωσ Μερλιέ - Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αίγινας, Αφοί Φαληρέα, 115/116, 1997

Παντρεύουνε τον κάβουρα ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Παν - τρεύ - ου - νε τον κά - βου - ρα ω και του δι - νου.

τη χε - λώ - να ντρα - γκα ντρού - γκα τ'άρ - γα να ω - ρε τ'άρ - γα - να Κα

Fine

Καλέσαν και τον πόντικα, ω
τα συμβόλαια να γράψει.
Καλέσαν το σκαντζόχοιρο, ω
γιε μ', τα στέφανα ν' αλλάξει.

Καλέσαν και το τζιτζικα, ω
για να παίζει το βιολί του.
Καλέσαν και το γάιδαρο, ω
για να πάει να τραγουδήσει.

Καλέσαν και το μέρμηγκα, ω
τα προικιά να κουβαλήσει.

Καλέσαν και την αλεπού, ω
γιε μ', τις κότες να μαδήσει.
Καλέσαν και το βάτραχο, ω
το νερό να κουβαλήσει.

*

Αστείο αποκριάτικο τραγούδι από την Πελοπόννησο που χορευόταν στα αποκριάτικα γλέντια. Οι χορευτές το συνόδευαν με μιμητικές κινήσεις.

Επικοινωνία, Άτομο - Σύνολο, Σύστημα

E3, E5, Δ5, T3, T4, T1, Π2, E4, Δ4

1. Δραματοποιήστε το τραγούδι.

2. Επινοήστε πρόσθετους στίχους που ν' αναφέρονται σε άλλα ζώα.

3. Αντικαταστήστε τη φράση «ντράγκα ντρούγκα» με συγκεκριμένους ήχους από διάφορα κρουστά. Στη συνέχεια, παίξτε παιχνίδι με την τάξη να προσπαθεί να μαντέψει από ποιό κρουστό όργανο προέρχεται κάθε ήχος χωρίς να βλέπει τον εκτελεστή.

Η Περπερούνα και άλλα τραγούδια του λαού μας για παιδιά, Σαμίου Δόμνα κ.ά., επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, Lyra, 88505, 1998

Καλαντζής

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΗΠΕΙΡΟΥ

♩ = 87

1. 2.

A

Κα - λα - ντζής μι τα κα - ζά - νια όλ' τη μέ - ρα πιρ - πα - τεί ω - ι - μέ κα - λαν - τζή

2. B

όλ' τη μέ - ρα πιρ - πα - τεί Κα - λα - ντζή α - νέ - βα πά - νου... κα - λα - ντζή κα - τέ - βα κά - του

Γ

1. 2.

λάι, λάι, λάι, θα... σι κλέ - ψου μια βρα - διά πά - ρου στα βου - νά Da Capo
λάι, λάι, λάι, θα... σι

Καλαντζής μι τα καζάνια στου παζάρι πιρπατεί
ωιμέ καλαντζή.

Καλαντζή ανέβα πάνω...

Καλαντζής: ο γανωματής

**

Ηπειρώτικο τραγούδι που είναι σχετικό με το επάγγελμα του καλαντζή, δηλαδή του γανωματή. Δουλειά του καλαντζή ήταν να γανώνει, δηλαδή να περνάει με κασσίτερο (καλαί), τα μαγειρικά σκεύη που αλλιώς τα λέγανε και μπακίρια. Τριγυρνούσε με το γαϊδούρι του στις γειτονιές διαλαλώντας. Οι νοικοκυρές κατέβαιναν και του έδιναν τα σκεύη που εκείνος τα γάνωνε στο εργαστήριό του.

Το τραγούδι αυτό συνοδεύεται από μιμικό χορό που χορευόταν στα πανηγύρια από τους ίδιους τους καλαντζήδες. Συνήθως, όταν χόρευαν, πατούσαν σταθερά μέσα σ' ένα ταψί και έστρεφαν τον κορμό δεξιά-αριστερά με τα γόνατα λυγισμένα και τα χέρια ψηλά, μιμούμενοι τις κινήσεις του επαγγέλματός τους.

Ατομο - Σύνολο, Πολιτισμός

T3, E4, E3, T1, P2, Δ2, E7

1. Χορέψτε τον μιμικό χορό του καλαντζή.

2. Επιλέξτε ένα άλλο επάγγελμα και φτιάξτε για αυτό καινούρια λόγια, πάνω στη μελωδία του «καλαντζή». Φτιάξτε ένα μιμικό χορό δικής σας επιινόησης για το νέο τραγούδι που θα προκύψει.

3. Ερευνήστε και για άλλα τραγούδια που αναφέρονται σε επαγγέλματα.

Γιαννιώτικα του 1930, κομπανία Τζάρα Νίκου, επιμέλεια: Δραγούμης Μάρκος - Μπενέκος Γρηγόριος, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών - Σύλλογος Παλιών Γιαννιωτών, 3, 2000

Χελιδονίσματα ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ / ΧΑΛΚΗ

$\text{♩} = 95-105$

Μάρ - τη Μάρ - τη μου κα - λέ και Α - πρί - λη θου - μα - στέ.

δος κι ημείς οι μαθηταί μαθημένοι είμαστε.

Ν' αγοράζωμεν εφτά, να πουλούμε δεκαεπτά
το ρακίν εις το ποτήρι και τα σύκα στο μαντήλι
και τα αυγά εις το καλάθι.

Δώστε μας την όρνιθα, μη μας δειρεί ο δάσκαλος
κι έχετε το κρίμα μας και την αμαρτία μας.
Χελιδόνι πέμπομε πάει πέρα κι έρχεται
φέρνει μας την είδηση πως είναι καλοκαίρι.

Του χρόνου πάλι να 'ρθωμε μ' υγεία να σας δούμε
στους οίκους σας χαρούμενοι το Μάρτη να σας πούμε.
Και του χρόνου!

**

Κάλαντα του Μάρτη που έλκουν την καταγωγή από την Αρχαία Ελλάδα. «Χελιδόνισμα» λεγόταν ένα ανοιξιάτικο τραγούδι «του αγερμού» (βλ. σελ. 19), ανάλογο δηλαδή με τα κάλαντα. Το κείμενο του τραγουδιού αυτού έμοιαζε σε πολλά σημεία με το σημερινό.

Στη νεότερη Ελλάδα, κάθε 1η Μαρτίου, τα παιδιά κρατώντας στο χέρι τη «χελιδόνα» δηλαδή ένα ξύλινο ομοίωμα χελιδονιού που συχνά είχε επάνω του κρεμασμένα σφαιρικά κουδουνάκια, τραγουδούσαν το τραγούδι από τη μια πόρτα στην άλλη παίρνοντας φιλέματα από τους νοικοκυραίους. Με τον τρόπο αυτό ανήγγελλαν τον ερχομό της άνοιξης. Χελιδονίσματα υπάρχουν σε διαφορετικές εκδοχές, σε όλη την Ελλάδα.

Πολιτισμός, Σύστημα

T3, Π1, Π2, Π4, Ε3, Ε4, Ε5, Ε6, Δ5, Δ3

1. Κατασκευάστε χελιδόνες από χαρτόνι ή από οποιοδήποτε άλλο υλικό έχετε μέσα στην τάξη και κρεμάστε τους κουδουνάκια.
2. Βγείτε από το σχολείο κρατώντας τις χελιδόνες και τραγουδήστε το τραγούδι στα κοντινά σπίτια και καταστήματα αναγγέλλοντας με τον τρόπο αυτό τον ερχομό της άνοιξης.

Τραγούδια και σκοποί από τα Δωδεκάνησα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Λιάβας Λάμπρος, Βουλή των Ελλήνων, 1997

Θαλασσάκι ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ / ΚΑΛΥΜΝΟΣ

♩ = 104

A

Θά- λασ - σα θά- λασ- σα τους θα - λασ - σι- νούς θα- λασ - σά - κι μου
Ρο - δό - στα μο ρο - δό- στα - μο_ να γί - νε - σαι_ μ'έ - λα μπρό-βα-λε

B

μην τους θα - λασ - σο δερ - νεις_ θα - λασ - σά- κι μου_ φύ- σα_ μα -
την μπόρ- κα ντος_ να ραί - νεις_ θά - λασ - σα πλα - τιά_ κα μός_ που

1, 3 2 οργ., πίσω στο Α 4 οργ.

Υ - στρα- λά - κι - μου Θά- λασ- σα
είν' η ξε - νι - μου τιά

Γ Fine x4

κι α- λμυ ρό_ νε - ρό_ να σε ξε - χά - σω δεν_ μπο - ρώ_ να σε ξε-
χά - σω δε_ μπο - ρώ_ θά- λασ- σα κι αλ- μυ- ρό_ νε - ρό

Να 'μουν αφρός της θάλασσας – θαλασσώνομαι –
κι α(γ)έρας του πελά(γ)ου, θαλασσώνομαι, για σένα ξημερώνομαι
και στ' άρμπουρο* της βάρκας σου – μ' άστρο της αυγής –
πέρδικα να κελάδου* μ' άστρο της αυγής, γιατί άργησες τόσο να βγεις;
Μ' έλα του δυόσμου το κλωνί, γιατί δεν κάνω υπομονή.

Άρμπουρο: το άλμπουρο, το κατάρτι του πλοίου

Καμός: ο καημός

Μπόρκα: πόλκα, φουντωτά μαλλιά πάνω από το μέτωπο

Να κελάδου: να κελαηδούσε

Ντος: τους

Δωδεκανησιακός θαλασσινός σκοπός, πολύ γνωστός σ' όλη την Ελλάδα. Τραγουδήθηκε πολύ από τις γυναίκες τα καλοκαίρια, κατά την απουσία των σφουγγαράδων, με μια μεγάλη ποικιλία από αυτοσχεδιαστικά δίστιχα. Οι σφουγγαράδες αναχωρούσαν, κατά το τέλος Μαρτίου συνήθως, για τις ακτές της Βόρειας Αφρικής. Το ταξίδι τους διαρκούσε από έξι έως επτά μήνες. Κατά τη διάρκεια του ζούσαν μέσα στο σκάφος βουτώντας όλη τη μέρα σε τριάντα, σαράντα ή ακόμα και πενήντα μέτρα βάθος για το ψάρεμα των σφουγγαριών. Η εργασία τους ήταν εξαιρετικά επικίνδυνη. Οι σφουγγαράδες κινδύνευαν είτε από την ασθένεια των δυτών, είτε να φαγωθούν από σκυλόψαρο, γεγονός αρκετά συνηθισμένο. Το τραγούδι μπορεί να θεωρηθεί της ξενιτιάς, αφού το φευγικό των σφουγγαράδων ήταν προσωρινός ξενιτεμός και μάλιστα ιδιαίτερα επώδυνος λόγω της επικινδυνότητας του επαγγέλματος.

Επικοινωνία, Μεταβολή

T1, Π2, E3, Π4, E7, E5, E4

1. Δουλέψτε το μέτρο των 7/8 με συλλαβές σχετικές με τη θάλασσα, π.χ. θά-λασ-σα κύ-μα κύ-μα.
2. Φέρτε στην τάξη θαλασσινά υλικά όπως βότσαλα, κοχύλια κ.ά. και φτιάξτε αυτοσχέδια όργανα για ρυθμική συνοδεία.

Κάλυμνος, Πολύστιχα τραγούδια – Χοροί – Δίστιχα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Δρανδάκης Λευτέρης, Λύκειο των Ελληνίδων, 106-107, 2001

Σταύρι σταύρι βότανε

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΛΑΡΙΣΑΣ / ΜΕΓΑΛΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

$\text{♩} = 220$

Σταύ - ρι σταύ - ρι βό - τα - νε και Χρι - στέ βα - σι - λι - κέ

μπήκα μεσ' στον κήπο σου
και στο περιβόλι σου,
έμασα τα ίτσια* σου
και τα πασχαλίτσια σου,
τα 'βαλα στον κόρφο μου
να μυρίζει ο κόρφος μου
τα 'βγαλα απ' τον κόρφο μου,
να τα πάω στην εκκλησιά
με λαμπάδες, με κεριά,
μ' ασημένια θυμιατά.
Και του χρόνου!

Ίτσια: οι αγριομενεξέδες

*

Τραγούδι που αποτελεί μέρος εθίμου που ακολουθούσαν τα κορίτσια την ημέρα της γιορτής του Σταυρού. Η διαδικασία είχε ως εξής: τα κορίτσια χωρίζονταν σε ζευγάρια στα οποία το ένα κορίτσι ήταν η «νύφη» και το άλλο η «πεθερά». Τα κορίτσια «πεθερές» στόλιζαν τις «νύφες» και έφτιαχναν και ένα σταυρό από πρασινιάδες και λουλούδια. Κάθε ζευγάρι με τον σταυρό του πήγαινε από πόρτα σε πόρτα. Μόλις άνοιγαν οι νοικοκυραίοι, τα κορίτσια έλεγαν το τραγούδι, ενώ η «νύφη» σταύρωνε τα χέρια και καμωνότανε ότι κάνει μετάνοιες και προσκυνάει την «πεθερά». Αφού γύριζαν το χωριό και μάζευαν χρήματα, πήγαιναν το σταυρό στον Εσπερινό στην εκκλησία. Εκεί έσμιγαν τα ζευγάρια, έβαζαν τους σταυρούς στη μέση και χόρευαν. Πήγαινε τότε ο παπάς και τα ευλογούσε.

Πολιτισμός

E3, T3, P4, Π1, Π2, E7, E5

1. Φτιάξτε συνοδευτικά ρυθμικά μοτίβα ακολουθώντας το μέτρο 7/8 (3+2+2) και παίξτε τα με παλαμάκια και κρουστά.
2. Συζητήστε για τα έθιμα και τις παραδόσεις που συνδέονται με το Πάσχα στην Ελλάδα.

Τα πασχαλιότικα, Τραγούδια στον κύκλο του χρόνου, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, Καλλιτεχνικός Σύλλογος Δημοτικής Μουσικής Δόμνα Σαμίου, 5Α-Β, 1998

Ξύπνα Λάζαρε ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΣΚΥΡΟΥ

$\text{♩} = 150$

Ξύ - πνα Λα - ζα - ρέ και μην και - μά - σαι
 τώ - ρα μέ - ρα σου, τώ - ρα χα - ρά σου.

πού 'ν' ο Λάζαρος και δεν εφάνη;

Μες στη γης είναι βαθιά χωμένος
 και με τους νεκρούς αποθαμένος.
 Δώστε μας αυγά να ευχηθούμε
 κι οι κοτούλες σας πολλά γενούνε
 κι οι φωλίτσες τους δεν τα χωρούνε.

Και του χρόνου!

*

Κάλαντα του Λαζάρου από τη Σκύρο.

Ατομο - Σύνολο, Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, E4, Δ4, Π1, Π2, Π4, Δ1, E6, T4

1. Βρείτε και ακούστε μέσα στην τάξη κάλαντα του Λαζάρου και από άλλες περιοχές της Ελλάδας.
2. Βγείτε από το σχολείο σας και τραγουδήστε το τραγούδι σε κοντινά σπίτια και καταστήματα μεταναστών. Πάρτε τους μια μικρή συνέντευξη, ρωτώντας τους για αντίστοιχες γιορτές που τυχόν έχει η θρησκεία τους. Μάθετε με ποιο τελετουργικό τις γιορτάζουν.

Ελληνικά κάλαντα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, EMI, 14C 056-70139, 1974

Πάνω στην κούνια κάτσανε

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΛΕΣΒΟΥ

♩=70

A

Πά - νω στην κού - νια κά - τσα - νε τσι - κι - τσι - κι - τσε - λα τσι - κι - τσι - κι - τσό.

B

τέσ - σε - ρα μαύ - ρα μά - τια ρόμ πομ πομ κα - λέ ρομ πομ πομ ρομ πομ πομ

Τέσσερα φρύδια σα σπαθιά
και δυο κορμιά ρηγάτα*.

Σίδερο είναι το σκονί
καρυδένιο το σανίδι
και τα κορίτσια που κουνώ
είναι καθαρίο ασήμι.

Ρηγάτα: τα βασιλικά

Τραγούδι από τη Λέσβο που συνδέεται με το αρχαίο έθιμο της κούνιας. Γνωστή μας είναι η «αιώρα» των κοριτσιών κατά τα αθηναϊκά Ανθεστήρια, στις αρχές της άνοιξης. Στη νεότερη Ελλάδα, το έθιμο πραγματοποιούνταν Κυριακή, Δευτέρα ή Τρίτη του Πάσχα, του Αγίου Γεωργίου αλλά και Πρωτομαγιά, ανάλογα με την περιοχή. Η κούνια είναι δρώμενο με κατεχογήν αναστάσιμο χαρακτήρα. Αναπαριστά την ανάσταση της ζωής και της φύσης, συμβολίζοντας την με το ανασήκωμα της κούνιας ψηλά. Η διαδικασία του δρώμενου είχε ως εξής: έβγαινε ο κόσμος στις εξοχές και κρέμαγαν κούνιες σε μεγάλα κλαδιά ή μέσα στο χωριό σε ψηλά δέντρα. Στην κούνια κάθονταν συνήθως μόνο κοπέλες, ενώ τα αγόρια τις κουνούσαν. Η κούνια είχε και χαρακτήρα «παντρολογήματος», αφού εκεί συναντιώνταν οι νέοι με τις κοπέλες και δινόταν η ευκαιρία να εκφραστούν κρυφά αισθήματα, μέσα από τα κατάλληλα τραγούδια και τα παινέματα. Τραγούδια της κούνιας συναντάμε σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Ομοιότητα - Διαφορά, Πολιτισμός

E1, E3, Δ2, Δ4, Π1, Π2, Π4, Δ1, T2

1. Συζητήστε για τη χρήση της αντιφωνίας στη φωνητική μουσική και ακούστε παραδείγματα Αναγεννησιακής εκκλησιαστικής μουσικής της Βενετσιάνικης σχολής.
2. Ερευνήστε τη σύνδεση του εθίμου της κούνιας με την αρχαιότητα.
3. Αντικαταστήστε τις λέξεις ηχοποίας με ρυθμικά μοτίβα παιγμένα από κρουστά.

Η Περπερούνα και άλλα τραγούδια του λαού μας για παιδιά, Σαμίου Δόμνα κ.ά., επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, Lyra, 88505, 1998

Λεν ήρθι Μάης κι Άνοιξη ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΘΡΑΚΗΣ

$\text{♩} = 125$

The musical score is written in 4/4 time with a tempo of 125. It consists of three systems of music. The first system is an instrumental introduction. The second system is labeled 'A' and contains the lyrics: 'Λέν' ήρ - θι Μά - ης α - μάν γκελ α - μάν κι Ά - νοι - ξη'. The third system is labeled 'B' and contains the lyrics: 'Η - ρθι Μά - ης κι Ά - νοι - ξη ή - ρθι ή - ρθι του Κα - λου - και ρι'. The score includes first and second endings, a 'Fine' marking, and a 'Da Capo' marking. A '3,4: επαν. τα όργανα' instruction is present at the end of the first ending.

Λεν ανθίζουν τα- ν' αμάν, γκελ αμάν
 λεν ανθίζουν τα τραντάφυλλα.
 Ανθίζουν τα τραντάφυλλα
 τα μο- τα μοσχομυρισμένα.

Λεν άσπρο τραντά- ν' αμάν, γκελ αμάν
 λεν άσπρο τραντάφυλλο φουρώ.
 Άσπρο τραντάφυλλο φουρώ
 κι θέ- κι θέλου να του βάψου.

Λεν και θα του βά- ν' αμάν, γκελ αμάν,
 λεν και θα του βάλου στη βαφή.
 Κι αν θα του βάλου στη βαφή
 πουλλές, πουλλές καρδιές θα κάψου.

Τραγουδι από τη Θράκη που, με παραλλαγές, απαντάται και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας. Αναγγέλλει τον ερχομό της άνοιξης και την επικείμενη έλευση του καλοκαιριού. Ανάλογα με την κατάσταση, οι τραγουδιστές μπορούν να αυτοσχεδιάσουν και άλλα στιχάκια ακολουθώντας τα «τσακίσματα» όπως π.χ. στο τέλος του τραγουδιού που η χαρμόσυνη αναγγελία συμπληρώνεται από στίχους ερωτικού περιεχομένου, ταιριαστούς ωστόσο με το ευφρόσυνο κλίμα που αναδίδει το τραγούδι.

Μεταβολή, Σύστημα

Π1, Π2, Ε3, Ε7, Δ1, Δ2, Δ5

1. Ακούστε την ηχογράφιση, παρατηρήστε την εκτέλεση του κρουστού και τα στολίδια του και προσπαθήστε να συνοδεύσετε παρόμοια στην τάξη.
2. Ζωγραφίστε τις εικόνες που εμπνέεστε ακούγοντας το τραγούδι.

Η Περπερούνα και άλλα τραγούδια του λαού μας για παιδιά, Σαμίου Δόμνα κ.ά., επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, Lyra, 88505, 1998

Το λουλουδάκι του μπαξέ

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΥΚΛΑΔΩΝ / ΝΑΞΟΣ

$\text{♩} = 170$

Το λου-λου - δά - κι του μπα - ξέ το λου-λου - δά - κι - του μπα ξέ το λου-λου -
 δά - κι του μπα - ξέ πωσθα με πά - ρει μού 'τα -
 ξε.
 Το λου - λου -

Το λουλουδάκι του βουνού
 δε μ' άφησε καθόλου νου.
 Έλα να πάμε εκεί που λες
 που κάνουν τα πουλιά φωλιές.
 Έλα να πάμε στο νησί
 η μάνα σου εγώ κι εσύ.

Μπαξές: ο ανθόκηπος, ο λαχανόκηπος

**

Πολύ γνωστό τραγούδι από τις Κυκλάδες. Τα λόγια του είναι ένα σύνολο μαντινάδων. Το πρώτο δίστιχο, που είναι και το γνωστότερο, αποτελεί την αφετηρία για να αυτοσχεδιάσει ο τραγουδιστής άλλα δίστιχα ανάλογα με την περίπτωση (σε γάμο, πανηγύρι κ.λπ.). Με τον τρόπο αυτό προσπαθεί να επιτύχει επικοινωνία είτε ερωτική απευθυνόμενος σε κοπέλα, είτε επαινετική απευθυνόμενος σε συνδαιτυμόνα του γλεντιού κ.λπ.

Επικοινωνία, Σύστημα

T4, P3, P4, E3, E4, E5, E7, T1, Δ1

1. Αυτοσχεδιάστε δικές σας μαντινάδες πάνω στη μελωδία του τραγουδιού, διαλέγοντας θέματα από την καθημερινή ζωή της τάξης.

2. Συζητήστε για το πώς χρησιμοποιείται το βιολί στην παραδοσιακή μουσική και τις διαφορές από τη λόγια δυτική μουσική. Ακούστε παραδείγματα.

Αθάνατα νησιώτικα Νο 2 με το Κοινοπολιέικο, Κονιτόπουλος Γιώργος - Ειρήνη Λεγάκη κ.ά., D.P.I., 047, 1992

Βλέπω καράβια ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΣΚΙΑΘΟΥ

♩ = 119

1. 2. A

Βλέ - πω κα - ρά - βια κ'έρ - χο - νται ω - ραί - α

Fine

που μου φαί - νο - νται

B

κα - ρα - βιά, κα - ρα - βιά - κια π'άρ - με - νί - ζουν
την - καρ - δού, την - καρ - δού - λα μου ρα - τί - ζουν

Το 'ν' αρμενίζει με νοτιά,
βόηθα Χριστέ και Παναγιά,
τ' άλλο με τραμουντάνα*,
άσπρη μου παχιά σουλτάνα.

Έλεσα μάτια μου έλεσα,
μικρή 'σουν και σε γέλασα,
έλεσα - έλεσα και τηραμόλα,
η αγάπη είναι μαργιόλα.

Το τρίτο το μικρότερο,
απ' όλα εμορφότερο,
κείνο κάνει έγια λέσα
κι έχει τον καλό μου μέσα.

Τραμουντάνα: ο βόρειος άνεμος

*

Το τραγούδι είναι από τη Σκιάθο, αλλά παραλλαγές του συναντάμε στην Κρήτη, στην Εύβοια, στη Μυτιλήνη, στη Θράκη και αλλού. Ανήκει στην κατηγορία των επυλίων. Επύλια είναι τα μικρά έπη, δηλαδή τραγούδια που αφηγούνται μια σύντομη ιστορία. Τα τραγούδια αυτά συνήθως ανήκαν σε μεγαλύτερα αφηγηματικά τραγούδια, κατά κανόνα σε παραλλαγές.

Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π3, Ε3, Τ1, Π4, Π2, Ε4, Ε6

1. Συζητήστε για τις διαφορές μεταξύ των νησιώτικων και των τραγουδιών της ηπειρωτικής χώρας.
2. Παρατηρήστε τις ομοιότητες και διαφορές του νησιώτικου αργού συρτού στα τρία σε σχέση με τον αντίστοιχο ηπειρωτικό.

Η Περπερούνα και άλλα τραγούδια του λαού μας για παιδιά, Σαμίου Δόμνα κ.ά., επιμέλεια: Σαμίου Δόμνα, Lyra, 88505, 1998

Άστραψεν η ανατολή

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

$\text{♩} = 86$

1. 2.

1. 2.

A 1.

Ά-στρα-ψεν η α - να - το-λή κού-να πα-ρα-μά-να το παι - δί

2. **B**

το παι - δί και ρό, και ρό - δι - σεν η δύ - ση

1. 2.

κού-να το παι-δί μην γύ - χει και ξυ - πνή - σει γύ - χει και ξυ - πνή - σει

Ο καβαλάρης διάβηκε,
κούνα παραμάνα το παιδί,
και ροβόλησε στη δύση,
κούνα το παιδί, μην τύχει και ζυπνήσει.

Ροβόλησε: κατέβηκε γρήγορα από ψηλά

**

Τραγούδι από τη Μικρά Ασία που τραγουδιέται και ως νανουρίσμα. Η μελωδία του φαίνεται να έχει δεχθεί αστικές επιρροές. Η Μικρά Ασία ήταν χώρος με έντονο το στοιχείο των μεγάλων αστικών κέντρων και της αναπτυσσόμενης αστικής τάξης. Η μουσική ζωή εκεί, εξαιρετικά έντονη και πολύπλευρη, είχε τόσο ανατολικό όσο και δυτικό προσανατολισμό. Έτσι, πολλά τραγούδια κατά βάση παραδοσιακά δέχθηκαν επιρροές σύμφωνα με τις οποίες διαμορφώθηκε και το χαρακτηριστικό μουσικό ιδίωμα της περιοχής.

Επικοινωνία, Μεταβολή

E3, E4, P4, P3, Δ4, E5, E6, Δ1

1. Συζητήστε για τα μουσικά χαρακτηριστικά του νανουρίσματος.

2. Συγκρίνετε το νανουρίσμα αυτό με το Νανουρίσμα του Γιοχάνες Μπράμς ή με άλλα νανουρίσματα.

Νανουρίσματα, Γιαννάτου Σαβίνα, επιμέλεια: Κυπουργός Νίκος, Lyra, 3396, 1996

Φωνή Τηλλυρκώτισσα ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΥΠΡΟΥ

♩ = 160

Ε -

A

σείε (βε - ρε - βέ) ναν ά (βα-ρα-βά)στρον τζ' εν (βε - ρε - βεν) μι - τούν, μεσ'
 σταυς(βου-ρου-βούς) εφ - τά (βα-ρα-βά) πλα - νή (βη - ρη - βή) τες

B

μα-(βα-ραυ)-ρομ-μά-(βα-ρα)-τα μου Τρι - α - λα λα ρα λα ρα λα ρα λα ρα

λα Τρι-α-ρα λα-ρα λα ρα λα ρα λα ρα λα ρα λα ρα λα ρα λα ρα λα ρα λα ρα Επ -

Επκιάσαν με μεσ' στην καρκιάν
 τα λόγια που μου είπες. Γιαλλουρούδα μου!

Τζ' αντάν της είπουν εσε γειάν
 εστέκετον τζ' εχώρεν. Μαυρομάτα μου!
 Πέντε μαντήλια 'μούσσεψεν
 τζαι την σαγιάν πο 'φόρεν. Γιαλλουρούδα μου!

Επήαν τζ' είπαν της πελλής
 πως εν να πάω πέρα. Μαυρομάτα μου!
 Τζ' εμάεψεν την θάλασσαν
 τζ' εσήκωσεν αέραν. Γιαλλουρούδα μου!

**

Παραδοσιακό τραγούδι από την Κύπρο.
 «Φωνές» λέγονται στην Κύπρο διάφορες παλιές μελωδίες πάνω στις οποίες τραγουδιούνται διάφορα δίστιχα κυρίως της αγάπης. Η κάθε «φωνή» παίρνει την ονομασία της από την γεωγραφική περιοχή του νησιού από την οποία προέρχεται. Χαρακτηριστικό της «φωνής» του τραγουδιού αυτού είναι η χρήση των «κουτσουβέλλικων». Τα «κουτσουβέλλικα» ήταν ένας τρόπος ομιλίας που χρησιμοποιούσαν πολύ πριν το 1900 κάποιες κοινωνικές ομάδες, όταν ήθελαν να μην καταλαβαίνουν οι άλλοι τι έλεγαν μεταξύ τους, είτε με σκοπό να συγκαλύψουν παράνομες ενέργειες, είτε από τον φόβο των Τούρκων. Ο κώδικας ήταν απλός: παρέμβαιλαν μεταξύ των συλλαβών άλλες συλλαβές όπως κα, κε, βηρηβή, βερεβέ κ.ά. Μιλώντας τα εξαιρετικά γρήγορα, κάποιος που δεν ήταν εξασκημένος ήταν αδύνατον να καταλάβει.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός

Δ4, Δ5, Ε3, Δ7, Ε5, Π5, Π4, Ε6, Ε4, Δ1

1. Διαλέξτε ένα σύντομο ποίημα, κατασκευάστε συμβολικές συλλαβές και παρεμβάλετέ τις στις λέξεις κατασκευάζοντας έτσι ένα δικό σας μυστικό κώδικα.
2. Μελοποιήστε το τελικό αποτέλεσμα.

Στ' αγνάγκα των τζαιρών..., Παραδοσιακά τραγούδια της Κύπρου, Τερλικκός Μιχάλης - Κωνσταντίνου Ελένης κ.ά., επιμέλεια: Τερλικκός Μιχάλης, Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου

Μήλο μου κόκκινο

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

$\text{♩} = 125$

1. 2.

A

Μή - λο μου κόκ - κι - νο ράι - δα - βαμ - μέ - νο

B

για - τι με - μά - ρα - νες τον - πι - κρα - μέ - νο **Da Capo**

Πηγαίνω κι έρχομαι μα δε σε βρίσκω,
βρίσκω την πόρτα σου αμπαρωμένη,
τα παραθύρια σου φεγγοβολούνε.
Ρωτώ του πάπλωμα: «που είν' η κυρά σου;»
«Κυρά μ' δεν είναι 'δω, πάησι στη βρύση,
πάησι να πει νερό και να γιομίσει».

Πάησι: πάει

*

Πολύ γνωστό τραγούδι από την Ανατολική Μακεδονία με ερωτικό περιεχόμενο. Τραγουδιέται σε γάμους, πανηγύρια κ.λπ., συνήθως συνοδευόμενο από ζουρνά και νταούλι ή σε άλλες περιπτώσεις από μπάντα χάλκινων που είναι πολύ διαδεδομένη στη Μακεδονία.

Αλληλεπίδραση, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

T4, T1, P4, Δ1, E5, E4, E3, E6

1. Ζωγραφίστε τις εικόνες που φαντάζεστε ακούγοντας το τραγούδι.

2. Με αφορμή το τραγούδι, παρουσιάστε τα μουσικά σύνολα που επικρατούν στην παραδοσιακή μουσική της Μακεδονίας. Ακούστε παραδείγματα μέσα στην τάξη.

Δημοτικό τραγούδι, *Μέρες μουσικής 1922-1992*, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Λιάβας Λάμπρος, Σινασός, LYRA, 1992

Ρεμπέτικα και λαϊκά τραγούδια

Το ρεμπέτικο τραγούδι, είδος αστικού τραγουδιού, φαίνεται ότι γεννιέται στην αναπτυσσόμενη οικονομικά και πολιτιστικά Σμύρνη στα μέσα περίπου του 19ου αιώνα. Το μουσικό ύφος που διαμορφώνεται στην πόλη φέρει επιδράσεις από Δύση και Ανατολή, αφού συναντάμε από δυτικού τύπου μαντολινάτες έως και ανατολίτικου ύφους ορχήστρες με βιολιά, σαντούρια, ούτια, πολίτικες λύρες κ.ά. Τα τραγούδια που παράγονται από τα μέσα του 19ου αιώνα έως το 1922 διαδίδονται ταχύτατα οπουδήποτε υπάρχουν Έλληνες. Έτσι δημιουργούνται εστίες στην Κωνσταντινούπολη, στη Θεσσαλονίκη, στην Αλεξάνδρεια αλλά και μεταξύ των ελλήνων μεταναστών της Αμερικής απ' όπου έχουμε και μια παρακαταθήκη μοναδικών ηχογραφήσεων ρεμπέτικων τραγουδιών από το 1900 και μετά. Εργαλείο διάδοσης, επίσης, αποτελεί η μετάκληση μουσικών από τη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη στα αστικά κέντρα του τότε ελληνικού κράτους. Οι μουσικοί αυτοί εκτελούν τα τραγούδια τους σε μουσικά καφενεία, τα λεγόμενα καφέ - αμάν, αλλά και σε μάντρες και εξεδρες ενθουσιάζοντας το κοινό. Τα λιμάνια, όπως είναι φυσικό, αποτελούν σταθμούς «μετεγκατάστασης» και ανάπτυξης του είδους κυρίως αυτά της Ερμούπολης, του Πειραιά, της Καβάλας, του Ηρακλείου Κρήτης κ.ά. Με την άφιξη των Ελλήνων της Μικράς Ασίας μετά την καταστροφή της Σμύρνης το 1922, σπουδαίοι πρόσφυγες μουσικοί και τραγουδιστές, είναι αυτοί που συνεργαζόμενοι με τους ντόπιους μουσικούς διαμορφώνουν πλέον οριστικά το ρεμπέτικο μουσικό ύφος.

Τις δεκαετίες 1950-1960 και λίγο αργότερα, αναπτύσσεται μια εξέλιξη του ρεμπέτικου: τα λαϊκά τραγούδια. Σ' αυτά διακρίνονται δυο τάσεις. Η μια με σαφείς επιρροές από το ελαφρό τραγούδι, απευθύνεται στην οικονομικά μεσαία τάξη και στεγάζεται σε κοσμικές ταβέρνες και άλλους ανάλογους τόπους διασκέδασης της εποχής. Η δεύτερη επηρεάζεται από ανατολικές μουσικές όπως η Ινδική, που καταφθάνει στην Ελλάδα μέσω του κινηματογράφου. Τραγούδια του είδους αυτού απευθύνονται σε λαϊκότερα κοινωνικά στρώματα και ακούγονται στις λαϊκές ταβέρνες.

Απ' το τέλος της δεκαετίας του 1970 και μετά τα ρεμπέτικα αναβιώνουν, γνωρίζουν ευρύτερη λαϊκή αποδοχή και γίνονται αντικείμενο μελέτης από κοινωνιολόγους, ιστορικούς και μουσικολόγους.

Μεθοδολογικές οδηγίες

Το ρεμπέτικο και λαϊκό τραγούδι είναι καλή αφορμή για αναφορά στον πολιτισμό των παραλίων της Μικράς Ασίας και τους πρόσφυγες, όπως επίσης και στο νεότερο αστικό λαϊκό πολιτισμό.

Επιπλέον στοιχεία για το ρεμπέτικο και λαϊκό τραγούδι υπάρχουν στις ακόλουθες ηλεκτρονικές διευθύνσεις: <http://www.rempetika.com/>, <http://www.rebetiko.gr/>, <http://www.musicportal.gr> με ιστορικά στοιχεία, φωτογραφίες, βιογραφίες, στίχους τραγουδιών, ηχητικό υλικό, κείμενα κ.ά.

Χορός: Τα περισσότερα τραγούδια συνδέονται με συγκριμένους χορούς με τους οποίους μπορεί να παιχισωθεί η διδασκαλία κάθε κομματιού π.χ. «*Τα καβουράκια*» γρήγορο ζεϊμπέκικο, «*Η Φραγκοσυριανή*» χασάπικο.

Εικονογραφία: Ιστορικές φωτογραφίες που παρουσιάζουν τους μουσικούς του ρεμπέτικου και του λαϊκού τραγουδιού είτε επί το έργο στο πάλκο, είτε σε διάφορες στιγμές της ζωής τους, θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες των παιδιών σχετικά με την κοινωνική ζωή και τον τρόπο διασκέδασης της εποχής εκείνης. Μεγάλη παρακαταθήκη φωτογραφιών, σκίτσων, αποσπασμάτων εφημερίδων όπως και άλλων πηγών υπάρχουν στο τόμο του Ηλία Πετρόπουλου, «*Ρεμπέτικα Τραγούδια*», Εκδόσεις Κέδρος και στους ιστότοπους που προαναφέρθηκαν.

Αρκετοί εικαστικοί καλλιτέχνες εμπνεύστηκαν από το ρεμπέτικο τραγούδι και τους ρεμπέτες. Τα δημιουργήματά τους μπορούν να συνδεθούν με όλα σχεδόν τα τραγούδια που περιλαμβάνονται στην ενότητα αυτή του Μουσικού Ανθολογίου. Αναφέρουμε ενδεικτικά τους: Μέντη Μποσταντζόγλου, Γιώργο Σικελιώτη, Γιάννη Τσαρούχη, Αλέκο Φασσιανό κ.ά.

Κινηματογράφος: Ο παλιός ελληνικός κινηματογράφος είναι πολύτιμη και εξαιρετικά ζωντανή πηγή λήψης πληροφοριών και εμπειριών σχετικά με τους λαϊκούς μουσικούς, την ηθογραφία και τον τρόπο διασκέδασης παλαιότερων εποχών. Η θέαση αποσπασμάτων ελληνικών ταινιών που περιλαμβάνουν μουσικούς πάνω στο πάλκο, όπως και η συζήτηση που θα πυροδοτηθεί μετά, θα οδηγήσει τα παιδιά σε πολύτιμα συμπεράσματα. Μερικά παραδείγματα: «*Το σοφεράκι*» σε μουσική Μιχάλη Σουγιούλ (1953), «*Για το ψωμί και τον έρωτα*» σε μουσική Βασίλη Τσιτσάνη (1959), «*Πατέρα κάτσε φρόνιμα*» σε μουσική Γιώργου Ζαμπέτα (1967). Ένας ενημερωμένος κατάλογος ταινιών με μουσικό ενδιαφέρον βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.rempetika.com/diafora/cinema.htm>.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ' & Δ' Δημοτικού κεφ. 4, 5, 15, Ε' Δημοτικού κεφ. 4, ΣΤ' Δημοτικού κεφ. 10, 11

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Ιστορία: Όλα τα τραγούδια της ενότητας αυτής μπορούν να πλαισιώσουν και να εμπλουτίσουν το μάθημα της ιστορίας των νεότερων χρόνων και ιδιαίτερα τα κεφάλαια από την Μικρασιατική καταστροφή και μετά. Κάποια από αυτά έχουν ευθείες αναφορές σε γεγονότα όπως το «*Ακου Ντούτσε μου τα νέα*» που αναφέρεται στον ελληνοϊταλικό πόλεμο και μπορεί να τραγουδηθεί στη σχολική εκδήλωση για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου. Το τραγούδι «*Πέτρα-πέτρα χτίσαμε*» εξ άλλου, περιγράφει τη ζωή των μικρασιατών προσφύγων αμέσως μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα.

Μελέτη περιβάλλοντος: Πολλά από τα τραγούδια της ενότητας αναφέρονται σε επαγγέλματα, εκ των οποίων κάποια έχουν χαθεί. Συγκεκριμένα: «*Οι θαλασσινοί*» με αναφορές στα επαγγέλματα του ναύτη, του μηχανικού, του καπετάνιου, «*Ξεκινά μια ψαροπούλα*» με αναφορές στο χαμένο πλέον επάγγελμα του σφουγγαρά, «*Βάρκα γιαλό*» αναφορικά με το επάγγελμα του ψαρά κ.ά.

Γεωγραφία: Αρκετά από τα τραγούδια έχουν αναφορές σε τοπωνύμια π.χ. «*Φαληριώτισσα*», «*Μάρω*», «*Τα καβουράκια*», αλλά και σε νησιά της Ελλάδας π.χ. «*Φραγκοσυριανή*», «*Ξεκινά μια ψαροπούλα*». Ο εκπαιδευτικός μπορεί να συνδέσει τα τραγούδια αυτά με τις αντίστοιχες γεωγραφικές αναφορές.

Η ξανθιά μοδιστρούλα

ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

♩=123

Τις άλ-λες έ-μπλε - ξα κι ε - γώ κά - ποια ξαν - θιά μι -
 κρού - λα Τις άλ-λες που έ-χει μά - τια έ - ξυ - πνα εί - ναι και μο - δι -
 στρού - λα που έ-χει μά - τια έ - ξυ - πνα εί - ναι και μο - δι - στρού - λα Da Capo

Είναι τώρα λίγος καιρός όπου την αγαπάω
 και μου 'ρχεται μα το Θεό, στη μάνα της να πάω.

Και να της πω τα μυστικά που έχει η καρδιά μου
 ότι η κόρη σου καλέ θα γίνει πια δικιά μου.

Ρεμπέτικο τραγούδι που ηχογραφήθηκε το 1937. Αγαπήθηκε και τραγουδήθηκε τόσο από τον απλό κόσμο, όσο και από γνωστούς καλλιτέχνες του ρεμπέτικου.

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία

Π2, Τ1, Τ3, Ε3, Ε4, Δ1

1. Ερευνήστε το ρεμπέτικο τραγούδι, βρείτε και άλλα τραγούδια που αναφέρονται σε επαγγέλματα και ακούστε τα. Δώστε έμφαση σε επαγγέλματα που χάνονται.

2. Βρείτε φωτογραφίες παλαιότερων δεκαετιών σχετικές με το επάγγελμα της μοδίστρας και παρουσιάστε τις στην τάξη.

Οι μεγάλοι του ρεμπέτικου Νο 4 (1935-1950), Παπαϊωάννου Γιάννης, Minos - EMI, 480216, 1976

Η Φραγκοσυριανή

ΜΑΡΚΟΥ ΒΑΜΒΑΚΑΡΗ

♩ = 115

Μι-α φού-νω-ση, μια
φλό-γα έ-χω μέ-σα στην καρ-διά. λες και
μά-για μου'χεις κά-νει, φρα-γκο - συ-ρια-νή γλυ - κιά, λες και κιά.

Θα 'ρθω να σε ανταμώσω
πάλι στην ακρογιαλιά,
θα 'θελα να με χορτάσεις
όλο χάδια και φιλιά.

Στο Πατέλι, στο Νιχώρι,
φίνα στην Αθηινή
και στο Πισκοπιό ρομάντζα,
γλυκιά μου φραγκοσυριανή.

Θα σε πάρω να γυρίσω
Φοίνικα, Παρακοπή,
Γαλισιά και Ντελαγκράτσια
κι ας μου 'ρθει συγκοπή.

Ρεμπέτικο τραγούδι που ηχογραφήθηκε το 1935 με τη φωνή του συνθέτη. Φραγκοσυριανοί λέγονταν οι καθολικοί χριστιανοί που κατάγονταν από τη Σύρο. Ο Φοίνικας, η Παρακοπή, ο Γαλισιάς, η Ντελαγκράτσια, το Πατέλι, το Νιχώρι και το Πισκοπιό είναι χωριά και τοποθεσίες της Σύρου.

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

T1, P2, P4, E3, E4, E5, E6, Δ1

1. Ερευνήστε τη βιογραφία του Μάρκου Βαμβακάρη. Βρείτε φωτογραφίες του και παρουσιάστε τις στην τάξη. Ακούστε και άλλα τραγούδια του.
2. Απομονώστε τους στίχους του τραγουδιού και προσπαθήστε να τους αποδώσετε με ένα σύγχρονο μουσικό ρεύμα π.χ. χιπ χοπ. Ηχογραφήστε το αποτέλεσμα και συγκρίνετε τα δυο τραγούδια.

40 Χρόνια Βαμβακάρης, Βαμβακάρης Μάρκος, EMI, 480203, 1983

Φαληριώτισσα

ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΓΡΥΠΑΡΗ

♩=125

Chords: B^b, E^b, B^b, F⁷, B^b, B^b

Lyrics:

Fine Σου-ρω - μέ - νος θά 'ρθω πά - λι στην πα - λιά μας γει - το - νιά
 παί - ξω μπου-ζου - κά - κι μ'ό - μορ - φη δι - πλο - πε - νιά

na σου παί - ξω μπου - ζου - κά - κι μ'ό - μορ -
 σου - ρώ - μέ - νος θά' ρθω πά - λι στην πα -

φη δι - πλο - πε - νιά Na σου
 λιά μας γει - το - νιά.

Θα 'ρθω για να σε ζητηνώ,
 φαληριώτισσα γλυκιά,
 με μπουζούκι, με κιθάρα
 και με φινό μπαγλαμά.

Κι αν τυχόν και δεν ζητηήσεις
 και μ' αρχίσεις τα παλιά,
 θα μου τη ράσεις πάλι
 την καμένη μου καρδιά.

Όταν παίζει το μπουζούκι,
 δώσε βάση στην πενιά
 για να θυμηθείς τα πρώτα,
 φαληριώτισσα γλυκιά.

Ρεμπέτικο τραγούδι της αγάπης που ηχογραφήθηκε το 1937. Στα λόγια του τραγουδιού γίνονται έμμεσες αναφορές στο Φάληρο που την εποχή εκείνη ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής τόπος διασκέδασης.

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία

T1, E6, E4, E3, P4, Δ1

1. Κάντε μια σύντομη έρευνα για τα αντιπροσωπευτικά μουσικά όργανα που χρησιμοποιήθηκαν στο ρεμπέτικο τραγούδι.

2. Ο χορός που αντιστοιχεί στο τραγούδι αυτό είναι ο χασάπικος. Προσπαθήστε να τον χορέψετε μέσα στην τάξη.

Γιάννης Παπαϊωάννου 1, Συνθέτες του ρεμπέτικου 6, Αρχείο Ελληνικής Δισκογραφίας, Παπαϊωάννου Γιάννης, επιμέλεια: Κουνάδης Παναγιώτης, Minos - EMI, 724348041227

Άκου, Ντούτσε μου, τα νέα ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΟΥΝΤΑ

♩ = 92

Ο - Μπε-νί-το κά-θε βρά-δυ στο πα-λά τσο ξε-νύ-χτά-ει
 για να μά-θει έ- χει μα-νί-α κά-τι α-πό την Αλ-βᾶ-νί-α.
 Το... τη-λέ-φω - νο στο χέ - ρι ὁ - λη νύ-χτα στο καρ-τέ - ρι
 πες μου φί-λε κα-βᾶ - λέ-ρο το... τι γί-νε - ται να ξε-ρω.

Άκου, Ντούτσε μου, τα νέα
 φίνα, σοβαρά κι ωραία:
 «ένα μπρος και δέκα πίσω,
 πώς να σου το ομολογήσω;

Τι χαμπέρια να σου στείλω,
 που μας ρήμαζαν στο ξύλο;
 Μας τσακώνουνε αράδα
 και μας στέλνουν στην Ελλάδα.

Κένταυροι και Βερσαλιέροι,
 ὅλος ο ντουινιάς το ξέρει,
 πως κι οι τρομεροί μας λύκοι
 κάθε μέρα και μια νίκη.

Τους τσακώνουνε κοπάδια
 οι τσολιάδες, τα λιοντάρια,
 και τους πάνε στην Αθήνα
 κι έτσι την περνούνε φίνα».

Ο Μπενίτο χρώμα αλλάζει
 και το γκάντα του φωνάζει:
 «βάλε μπρος τη μηχανή σου
 και την όμορφη φωνή σου,

πες πως έχουμε μια νίκη
 και το μέλλον μας ανήκει»,
 μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα,
 μέσα στα άλλα κι άλλο ψέμα.

Βερσαλιέροι: επίλεκτο σώμα του ιταλικού στρατού. Φορούσαν πλατύγυρο καπέλο στολισμένο με φτερά πετεινού
Καβαλέρο: ο φίλος, ο σύντροφος
Καρτέρι: η προσμονή, η αναμονή
Κένταυροι: έτσι ονομάζονταν η 131^η τεθωρακισμένη μεραρχία του ιταλικού στρατού
Παλάτσο: το παλάτι

Ρεμπέτικο τραγούδι που ηχογραφήθηκε το 1941, κατά τη διάρκεια της ελληνικής προέλασης στην Αλβανία, με στόχο να σατιρίσει τον δικτάτορα της Ιταλίας, Μουσσολίνι. Αποτελεί διασκευή άλλου παλαιότερου τραγουδιού του συνθέτη, της πασίγνωστης, την εποχή εκείνη, «Βαρβάρας». Οι συνθέτες του ρεμπέτικου έγραψαν τότε πολλά τραγούδια, κυρίως σατιρικά, για τον πόλεμο της Αλβανίας εμψυχώνοντας με το δικό τους τρόπο τον ελληνικό λαό. Ο Παναγιώτης Τούντας έγραψε όλα τα είδη τραγουδιών (ελαφρά, ρεμπέτικα, οπερέτες κ.ά.) και διετέλεσε καλλιτεχνικός διευθυντής εταιριών δίσκων.

Αλληλεπίδραση, Μεταβολή

Π2, Ε3, Τ1, Ε4, Δ5, Τ4, Ε6, Δ1

1. Βρείτε φωτογραφίες και γειοιογραφίες της εποχής του ελληνοϊταλικού πολέμου. Οργανώστε τις έτσι ώστε να δημιουργείται ένα σύντομο σενάριο σχετικό με τα λόγια του τραγουδιού. Παρουσιάστε το φωτογραφικό σενάριο που δημιουργήσατε, τραγουδώντας παράλληλα το τραγούδι, στην σχολική εκδήλωση για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου.

2. Σχολιάστε το κείμενο του τραγουδιού και αντιπαραβάλετέ το με τα ιστορικά γεγονότα.

3. Βρείτε και ακούστε μέσα στην τάξη το μουσικό θέμα του Καραγκιόζη. Συγκρίνετέ το με την μελωδία του τραγουδιού.

Παναγιώτης Τούντας VI, Συνθέτες του ρεμπέτικου 29, Αρχείο Ελληνικής Δισκογραφίας, Τούντας Παναγιώτης, επιμέλεια: Κουνάδης Παναγιώτης, Minos - EMI, 724385283420

Μάρω

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

♩ = 160-195

Θέ - λεις να με βρεις, Έ - λα στο λι - μά - νι.
 Μά - ρω μου γλυ - κιά, στο Πα - σα - λι - μά - νι. Μα -
 ρί - τσα μου γλυ - κιά στο Πα - σα - λι - μά - νι.

A, B επαν. τα όργανα

Η συγχορδία Gm μπορεί να υποκατασταθεί από A7(-9). Το κομμάτι παίζεται άλλες τέσσερις φορές ολόκληρο. Με το τέλος της τέταρτης στροφής, τα όργανα παίζουν τη βασική μελωδία όπως γράφεται στο τελευταίο πεντάγραμμο. Τελειώνει με ολόκληρη την εισαγωγή (πρώτη volta μπουζούκι, δεύτερη ακορντεόν).

Θα σε καρτερώ μες τη βάρκα πάλι,
 Μάρω μου γλυκιά, μπρος στο ακρογιάλι.

Κι άμα δε με βρεις, πάρε βάρκα κι έλα,
 Μάρω μου γλυκιά, θα 'μαι στην Καστέλα.

Κι άμα δε με βρεις, πάρε μια βαρκούλα,
 Μάρω μου γλυκιά, θα με βρεις πια στη Βούλα.

Ρεμπέτικο τραγούδι που ηχογραφήθηκε το 1946. Στα λόγια γίνονται αναφορές σε παραθαλάσσιες τοποθεσίες, κοντινές στην Αθήνα, που αποτελούσαν τόπους διασκέδασης της εποχής. Είναι αφιερωμένο σ' ένα από τα πιο δημοφιλή ονόματα γυναικών στο χώρο του ρεμπέτικου.

Επικοινωνία, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π2, E5, E3, Δ4, Δ5, T3, Δ1, E6, E4

Αυτοσχεδιάστε δικούς σας στίχους για το τραγούδι κάνοντας αναφορά σε τόπους και τρόπους διασκέδασης της σημερινής εποχής.

Απόστολος Χατζηχρήστος I, Συνθέτες του ρεμπέτικου 37, Αρχείο Ελληνικής Δισκογραφίας, Χατζηχρήστος Απόστολος, επιμέλεια: Κουνάδης Παναγιώτης, Minos - EMI, 724385401329

Βάρκα γιαλό

ΒΑΣΙΛΗ ΤΣΙΤΣΑΝΗ

♩=163-185

Ε - μα - θα κυ - ρά πως έ - χεις βάρ - κα για -
 λά Ε - μα - θα κυ - ρά πως έ - χεις ψα - ρο - πού - λα και ψα -
 ρεύ - εις ζουμ - τρι - ά - λα - ρί - λα - ρό βάρ - κα για - λό

Da Capo

Θα 'ρθω να σου τη γυρέψω – βάρκα γιαλό,
 θα 'ρθω να σου τη γυρέψω
 και θα πάω να ψαρέψω,
 ζουμ τριαλαριλαρό – βάρκα γιαλό.

Ρίχνω το γυαλί στον πάτο – βάρκα γιαλό,
 ρίχνω το γυαλί στον πάτο,
 βρίσκω τη δασκάλα κάτω,
 ζουμ τριαλαριλαρό – βάρκα γιαλό.

Έχω βάρκα για σιργιάνι* – βάρκα γιαλό,
 έχω βάρκα για σιργιάνι
 που για ψάρεμα δεν κάνει,
 ζουμ τριαλαριλαρό – βάρκα γιαλό.

Γυαλί: πρόκειται για ένα μικρό βαρέλι με γυάλινο πάτο με το οποίο έβλεπαν οι σφουγγαράδες το βυθό της θάλασσας

Σιργιάνι: η βόλτα

Ψαροπούλα: η βάρκα ψαρέματος

**

Τραγουδί με θαλασσινό θέμα που ηχογραφήθηκε το 1946. Τραγουδήθηκε από τον τραγουδιστή του ρεμπέτικου Στράτο Παγιουμτζή.

Επικοινωνία

T1, E5, E3, P4, E7, E6, E4, Δ1

1. Ερευνήστε τη βιογραφία του Βασίλη Τσιτσάνη. Βρείτε φωτογραφίες του και παρουσιάστε τις στην τάξη. Ακούστε και άλλα τραγούδια του.

2. Εικονογραφήστε τα λόγια του τραγουδιού φτιάχνοντας μια ξεχωριστή ζωγραφιά για κάθε εικόνα που περιγράφεται στα λόγια του.

Ο Μέγας - Σπάνια ρεμπέτικα, Παγιουμτζής Στράτος - Τσιτσάνης Βασίλης, EROS, 003, 1994

Ξεκινά μια ψαροπούλα

ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΚΟΓΚΟΥ Ή ΜΠΑΓΙΑΝΤΕΡΑ

♩ = 80

Δια- B^b F C

(8) C^m C F C F

(8) C F A

C F B^b B

F C^m

C F C F

Ξε - κι - νά μια ψα - ρο - πού - λα
 άπ' το για - λό λό ξε - κι - νά μια ψα - ρο - πού - λα
 άπ' την Ύ - δρα τη μι - κρού - λα και πη - γαί - νει για σφουγ - γά - ρια
 ό - λο για - λό ό - λο για - λό

Έχει μέσα παλικάρια απ' το γιαλό,
 έχει μέσα παλικάρια
 που βουτάνε για σφουγγάρια,
 γιούσερ* κι όμορφα κοράλια, απ' το γιαλό.

Γεια χαρά σας, παλικάρια, και στο καλό,
 γεια χαρά σας, παλικάρια,
 να μας φέρετε σφουγγάρια,
 γιούσερ κι όμορφα κοράλια απ' το γιαλό.

Έχει συμιακούς, καλύμνιους, απ' το γιαλό,
 έχει υδραίους και σπετσιώτες,
 αιγινήτες, κουλουριώτες,
 που 'ναι όλοι παλικάρια μες το γιαλό.

Γιούσερ: μάλλον εννοείται το γιούσουρι που είναι είδος σκληρού μαύρου κοραλλιού

**

Τραγουδι που ηχογραφήθηκε το 1947 και περιέχει πλήθος αναφορών στο επάγγελμα του σφουγγαρά, όπως επίσης και στα σφουγγαράδικα νησιά: Ύδρα, Κάλυμνο, Σπέτσες, Σύμη, Αίγινα. Το ψευδώνυμο «Μπαγιαντέρας» το «κόλλησαν» στο συνθέτη όταν στις απόκριες του 1923 ντύθηκε ινδή χορεύτρια, δηλαδή Μπαγιαντέρα.

Άτομο - Σύνολο, Πολιτισμός

E3, T1, P4, E4, E5, P5, E6, D1

1. Ακούστε κι άλλες εκτελέσεις του τραγουδιού. Προσπαθήστε να το τραγουδήσετε στα 7/8.
2. Ερευνήστε για το επάγγελμα του σφουγγαρά και κάντε μια μικρή παρουσίαση μέσα στην τάξη.

Νησιώτικα, Δημοτική παράδοση, Minos - EMI, 4808382, 1978

Η σουύστα

ΜΑΝΩΛΗ ΧΙΩΤΗ – ΜΙΧΑΛΗ ΧΙΩΤΗ ΚΑΙ ΝΙΚΟΥ ΡΟΥΤΣΟΥ

$\text{♩} = 280$

A **A'**

Για να δείς κυ - ράμου γού - στα πά - με τσά - ρκα με τη σουύ - στα, (βρε) να κρα - τας το

B

χα - λι - γά - ρι ό - λο σκέρ - τσο καικα - μά - ρι. Τά - κα τά - κα τά - κα τα πε - τα - λά - κια
ντρί - γκι ντρί - γκι ντρί - γκι τα κου - δου - νά - κια

*

2. Τελευταίο μέρος εισαγωγής για φινάλε

Fine

Θα τραβήξουμε δυο ούζα
κι ο Ψαρής θα κάνει σουύζα
κι αν δεν πάρουμε χαμπάρι,
αγκαλιά θα μας τουμπάρει.

Στην πηγή θα σταματήσω
τ' αλογάκι να ποτίσω
κι αν γουστάρεις μάνι-μάνι,
κάτσε ζέψου μες το χάνι.

Τάκα-τάκα-τάκα τα πεταλάκια...

Τάκα-τάκα-τάκα τα πεταλάκια...

Ρεμπέτικο τραγούδι που ηχογραφήθηκε το 1950 με τις φωνές των Τάκη Μπίνη, Άνας Χρυσάφη και του ίδιου του συνθέτη.

Ο Χιώτης έμεινε στην ιστορία για την παροιμιώδη δεξιοτεχνία του στο μπουζούκι. Οδήγησε τα περάσματα και τις φιγούρες του οργάνου σε τέμπο απαγορευτικό για το τρίχορδο μπουζούκι, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην καθιέρωση του τετράχορδου. Συνέθεσε όχι μόνο ρεμπέτικα αλλά και τραγούδια με λάτιν επιρροές, τα οποία αποδίδοντάς τα με το μπουζούκι δημιούργησε ένα ιδιαίτερο και προσωπικό μουσικό ύφος.

Επικοινωνία, Σύστημα

E3, E4, E5, Δ4, T1

1. Αντικαταστήστε τις λέξεις ηχοποιίας με αντίστοιχους ήχους κρουστών.
2. Συζητήστε για τα μεταφορικά μέσα της εποχής.

Τα χρόνια της Αμερικής 1955-1965, Χιώτης Μανόλης, Καθρέφτης, 052, 1998

Τα καβουράκια

ΒΑΣΙΛΗ ΤΣΙΤΣΑΝΗ

$\text{♩} = 111$

A **Fine**

Στου για-λού τα βο-τσα-λά-κια έρ-μα πα-ρα-πο-νε-μέ-να
 κά-θο-νται δυο-κα-βου-ρά-κια

κί'ο-λο κλαί-νε τα καη-μέ-να.

B **Σόλο** **+Χορωδία**

Κί'η μα-μά τους η κυ-ρί-α κα-βου-ρί-να πᾶ-ει τᾶρ-κα με τον σπᾶ-ρο στη Ρα-φή-να

Γ **Da Capo**

κί'ο-λο κλαί-νε τα κα-βου-ρά-κια στου για-λού στου για-λού τα βο-τσα-λά-κια.

Πάει ο κάβουρας το βράδυ,
 βρίσκει το τσαρδί* ρημάδι,
 ψάχνει για τη φαμελιά του
 και τραβάει τα μαλλιά του.

Βάζει πλώρη κούτσα-κούτσα στη Ραφήνα
 να πετύχει την κυρία καβουρίνα
 κι όλο κλαίνε τα καβουράκια
 στου γιαλού, στου γιαλού τα βοτσαλάκια.

Το ξημέρωμα ροδίζει
 και ο κάβουρας γυρίζει
 δίχως τη συμβία πάλι
 κούτσα-κούτσα στ' ακρογιαλιά.

Με το σπάρο τον ξενύχτη στη Ραφήνα
 παίζει τώρα στα ρηγά η καβουρίνα
 κι όλο κλαίνε τα καβουράκια
 στου γιαλού, στου γιαλού τα βοτσαλάκια.

Τσαρδί: το στίπτι

Το τραγούδι αυτό, ηχογραφήθηκε το 1953 με τη φωνή της τραγουδίστριας του ρεμπέτικου, Μαρίκας Νίνου. Τα λόγια του έχουν φανερά σκωπτική διάθεση.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο, Σύστημα

E3, E4, E1, P2, T4

1. Βρείτε από περιοδικά, φωτογραφίες από κάβουρες, ψάρια, βότσαλα κ.ά. Κόψτε τις και δημιουργήστε την εικονογράφηση του τραγουδιού, με την τεχνική του κολάζ.

2. Συνοδέψτε το τραγούδι με δικά σας ρυθμικά σχήματα

Αρχόντισσα, μαζί με 11 λαϊκές αναμνήσεις, Τσιτσάνης Βασίλης, Minos-EMI, 724348070623, 1995

Οι θαλασσινοί ΓΙΩΡΓΟΥ ΖΑΜΠΕΤΑ - ΣΤΕΛΙΟΥ ΓΕΡΑΝΗ

$\text{♩} = 140$

Σε πε - ρι - μέ - νω μὴν — αρ - γείς
 της μαύ - ρης μου πα - λιό - ζω - ής

κά - τω στην πα - ρα - λι - α Πά - ρε ναυ - τά - κι ναυ - τά - κι συ - ρια - νό
 να κλεί - σω τα βι - βλί - α

λο - στρό - μω πει - ραι - ώ - τη — μη - χα - νι - κό μω - τι - λη - νιό

τι - μό - νι κα - λα - μα - ρια - νό — και κα - πε - τὰ - νιο χιὼ — τη.

Da Capo

Πάρε και τον αυγερινό
 δικό σου καμαρότο
 και το φεγγάρι τ' αργυρό
 για τιμονιέρη πρώτο.

Και ἴγω θα φέρω πηνιακό
 μάστορα στα σκαλιά σου
 για να σου χτίσει μια χρυσή
 φωλιά μες στη φωλιά σου.

Πάρε ναυτάκι...

Πάρε ναυτάκι...

Λαϊκό τραγούδι που αναφέρεται στους ναυτικούς διαφόρων ελληνικών νησιών, αλλά και στους σημαντικούς τεχνίτες της πέτρας που έβγαζε η Τήνος. Ηχογραφήθηκε το 1972 με τις φωνές του συνθέτη και της τραγουδίστριας Βούλας Γκίκα.

Ατομο - Σύνολο, Ομοιότητα - Διαφορά

Π2, Ε3, Ε4, Ε5, Ε6, Ε7, Δ1, Τ4

1. Συζητήστε για τις ειδικότητες που χρειάζονταν σ' ένα καράβι και γιατί αυτές συσχετίζονται με συγκεκριμένους τόπους καταγωγής.
2. Συζητήστε για τα επαγγέλματα της θάλασσας.

Αυτοπροσώπως, Ζαμπέτας Γιώργος, Philips, 526247, 1994

Πέτρα πέτρα χτίσαμε

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΛΔΑΡΑ – ΠΥΘΑΓΟΡΑ

♩ = 104

Πέ -τρα πέ -τρα χτί - σα - με μια φτω -χή γω - νιά
 τη ζω - ή μας κλεί - σα - με μες στην Κοκ κι - νιά Δά - κρυ δά κρυ φτά - σα - με
 μες στη λη σμο - νιά ρή - μα σταν ξε - χά - σα - με μες την Κοκ - κι - νιά
 Μα το βρά - δυ πού 'ρχε ται γό - νει - ρό μας
 παί - ρνει στην Πέρ - γα - μο μας φέ - ρνει και στο Μαρ - μα - ρά.
 Μα το βρά - δυ ρά

A **B** **accel.** **rall.** **Fine**

Δρόμο-δρόμο βρήκαμε χώμα και νερό, απ' τον πόνο βγήκαμε κι από το χαμό.
 Συννεφάκια αρμένισαν σ' άλλους ουρανούς, τα παιδιά μας γέννησαν κόρες κι εγγονούς.
 Μα το βράδυ που 'ρχεται...

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή τραγουδιών «Μικρά Ασία» και κυκλοφόρησε το 1972. Τραγουδήθηκε από τον Γιώργο Νταλάρα. Στα λόγια του τραγουδιού περιγράφεται ο αγώνας για επιβίωση των ελλήνων προσφύγων της Μικράς Ασίας, όταν αυτοί έφτασαν στην Ελλάδα το 1922.

Μεταβολή, Πολιτισμός

Π1, Π2, Ε2, Ε3, Ε4, Ε5, Ε6, Δ1

1. Συζητήστε για τη Μικρασιατική καταστροφή και τις δυσκολίες που συνάντησαν οι πρόσφυγες στην καινούρια τους πατρίδα. Συζητήστε με παππούδες και γιαγιάδες, που μπορεί να έχουν ακούσει ιστορίες από τους γονείς τους.

2. Συζητήστε για τους σύγχρονους πρόσφυγες.

Μικρά Ασία, Καλδάρας Απόστολος, Πυθαγόρας, Νταλάρας Γιώργος - Αλεξίου Χάρης, Minos-EMI, 724348009623, 1972

Καντάδες και παλαιότερα ελαφρά τραγούδια

Η λέξη «καντάδα» προέρχεται από το λατινικό ρήμα «cantare» που σημαίνει τραγουδῶ. Είναι είδος λαϊκού αστικού τραγουδιού, γεννήθηκε στα Επτάνησα και φαίνεται να πέρασε στην ηπειρωτική Ελλάδα μετά την ένωση το 1863. Το μουσικό ύφος της καντάδας δείχνει την επιρροή που ασκήθηκε στην μουσική των Επτανήσων από τη γειτονική Ιταλία. Χαρακτηριστικό της είναι η δυτική πολυφωνία τύπου τρίμο - σεκόντο - μπάσο. Αρκετές καντάδες δημιουργήθηκαν από συνθέτες που κατά κύριο λόγο ανήκουν στην Επτανησιακή Μουσική Σχολή και στη Νεοελληνική Εθνική Μουσική Σχολή όπως ο Διονύσιος Λαυράγκας, ενώ στίχους έγραψαν πολλοί ποιητές μεταξύ των οποίων και ο Διονύσιος Σολωμός. Για αρκετές όμως δεν γνωρίζουμε από ποιους γράφηκαν. Οι καντάδες συνοδεύονται συνήθως από κιθάρες και μαντολίνα. Διακρίνουμε δυο ειδών καντάδες. Την αθηναϊκή με πιο λόγο χαρακτήρα που συνδέεται με τους αθηναίους ρομαντικούς ποιητές του τέλους του 19ου αιώνα όπως Γεώργιος Δροσίνης, Τίμος Μωραϊτίνης κ.λπ. και την επτανησιακή με πιο έντονο το λαϊκό στοιχείο.

Η καντάδα συνδέθηκε στενά με τη συνήθεια των νέων να τραγουδούν τα βράδια κάτω από το παράθυρο της αγαπημένης τους εκφράζοντας με τον τρόπο αυτό τα αισθήματά τους. Έτσι καθιερώθηκε η έκφραση «πάμε να κάνουμε μια καντάδα». Ωστόσο, στο ρεπερτόριο που χρησιμοποιούσαν για το σκοπό αυτό δεν περιλαμβάνονταν μόνο καντάδες αλλά και διάφορα άλλα τραγούδια.

Το παλαιότερο ελαφρό τραγούδι αναπτύχθηκε στα αστικά κέντρα από τη δεκαετία του 1920. Τότε περίπου χρονολογείται και η εξάπλωση του γραμμοφώνου στην Ελλάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανάγκη δημιουργίας τραγουδιών συμβατών με το ρομαντικό κλίμα της εποχής και που μπορούσαν να λειτουργήσουν ως οικγενειακή αναψυχή. Έτσι δημιουργήθηκε ολόκληρη κατηγορία τραγουδιών η οποία επηρεάστηκε έντονα από τα αντίστοιχα γαλλικά τραγούδια της εποχής και απευθύνθηκε στη μεσαία και ανώτερη οικονομικά και κοινωνικά τάξη. Τα τραγούδια αυτά ήταν ιδιαίτερα έντεχνα από μελωδική και αρμονική άποψη. Οι στίχοι τους μιλούσαν κυρίως για τον έρωτα αλλά και για τη διασκέδαση και το κρασί. Το είδος αυτό τραγουδιού υπηρετήθηκε από αξιόλογους συνθέτες οι οποίοι διέθεταν σπουδές δυτικής λόγιας μουσικής π.χ. ο Κλέων Τριανταφύλου ή Απτίκ, ο Γιάννης Κωνσταντινίδης που στο χώρο του ελαφρού τραγουδιού έγινε γνωστός ως Κώστας Γιαννίδης, ο Χρήστος Χαϊρόπουλος κ.ά.

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Τα παλιότερα ελαφρά τραγούδια και οι καντάδες παραπέμπουν στην ζωή στα αστικά κέντρα από το τέλος του 19ου αιώνα έως περίπου τα μέσα του 20ού. Αποτελούν πολύ καλή αφορμή για τον εκπαιδευτικό να αναφερθεί σ' αυτήν την περίοδο. Επιπλέον στοιχεία για τις καντάδες και τα παλαιότερα ελαφρά τραγούδια υπάρχουν στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.musicportal.gr

Εικονογραφία: Εικαστικά δημιουργήματα που απεικονίζουν το αστικό περιβάλλον στην Ελλάδα την αντίστοιχη περίοδο. Ζωγράφοι που το έργο τους ταιριάζει στην κατάσταση είναι οι: Παύλος Μαθιόπουλος, Ιάκωβος Ρίζος, Αριστείδης Οικονόμος κ.ά. που περιλαμβάνονται στον 3ο τόμο του έργου «Οι Έλληνες ζωγράφοι» με ειδικό τίτλο «Η ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής», Εκδόσεις Μέλισσα.

Ιστορικές φωτογραφίες και καρτ-ποστάλ από όπου οι μαθητές μπορούν να αποκομίσουν μια εικόνα του πως ήταν οι πόλεις και οι άνθρωποι της εποχής εκείνης. Ο Πολιτιστικός Οργανισμός του Δήμου Αθηναίων έχει εκδώσει σειρά βιβλίων για την παλιά Αθήνα, όπως αυτό του Κώστα Αθάνατου, «Ταξίδι στην Παλιά Αθήνα», με επαρκές σχετικό υλικό. Επίσης, στις περισσότερες πόλεις, υπάρχουν φωτογραφικά αρχεία που κατά κύριο λόγο κατέχουν οι παλαιοί φωτογράφοι. Η επίσκεψη και η έρευνα εκπαιδευτικού και μαθητών στα αρχεία αυτά, μπορεί να αποφέρει σημαντικούς καρπούς. Μια άλλη σημαντική πηγή τέτοιου υλικού είναι τα οικγενειακά φωτογραφικά αρχεία των παιδιών.

Επίσκεψη σε χώρο πολιτισμικής αναφοράς: Με αφορμή τη σύνδεση των καντάδων με την ζωγραφική αυτής της περιόδου, πολύ ενδιαφέρουσα θα ήταν μια επίσκεψη στην Πινακοθήκη της πόλης σας π.χ. στην μόνιμη συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης, όπου τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία μεταξύ άλλων να δουν πολλά έργα που απεικονίζουν την αστική ζωή εκείνων των χρόνων.

Μια εξαιρετική πηγή για έρευνα και άντληση επιπλέον στοιχείων για το ελαφρό τραγούδι και τις καντάδες, είναι η Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος - «Λίλιαν Βουδούρη» <http://www.mmb.org.gr/>, στην οποία έχει δημιουργηθεί αρχείο ελληνικών τραγουδιών, όπου εκτός από τραγούδια μπορεί κανείς να βρει και σχετικά άρθρα.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ΄ & Δ΄ Δημοτικού κεφ. 4, Ε΄ Δημοτικού κεφ. 4, ΣΤ΄ Δημοτικού κεφ. 6

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Μελέτη περιβάλλοντος: Στην ενότητα υπάρχουν τραγούδια με αναφορές σε ζώα και πουλιά όπως «*Το κοκοράκι*» και το «*Λαλούν τ' αηδόνια*», και με αναφορές σε παλαιά επαγγέλματα όπως «*Ο Μπαρμπα - Γιάννης*» για τον κανατά και το «*Καστανόχωμα για τα λουλούδια*» για τον πλανόδιο κηπουρό.

Ιστορία: Όλο το υλικό της ενότητας μπορεί να χρησιμοποιηθεί διαθεματικά στο κεφάλαιο της ιστορίας που σχετίζεται με την καθημερινή ζωή κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα. Το «*Παιδιά της Ελλάδος παιδιά*» παραπέμπει στον ελληνοϊταλικό πόλεμο και αποτελεί καλή αφορμή για παρουσίαση των ιστορικών αυτών γεγονότων. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί στην σχολική εκδήλωση για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου.

Λογοτεχνία: Τα τραγούδια της ενότητας συνδέονται με ποιήματα και κείμενα των ρομαντικών ποιητών και συγγραφέων των αρχών του 20ού αιώνα. Δείγματα τέτοιων κειμένων περιέχονται στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων όλων των τάξεων του Δημοτικού, π.χ. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α΄ και Β΄ Ζαχαρία Παπαντωνίου «*Ο παπαγάλος*» σελ. 37, Γεωργίου Βιζυηνού «*Το φεγγαράκι*» σελ. 91. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Γ΄ και Δ΄ Γρηγόριου Ξενόπουλου «*Ο πονόδοντος του γκρινιάρη*» σελ. 138. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ και ΣΤ΄ Ανδρέα Λασκαράτου «*Το καλοκαίρι*» σελ. 27, Ιωάννη Πολέμη «*Μπροστά στις Καρυάτιδες*» σελ. 238 κ.ά.

Λαλούν τ' αηδόνια ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΑΥΡΑΓΚΑ

♩ = 117

Μια μαγεμένη ανατριχίλα
 με περιμένει κάθε αυγή,
 θαρρώ πως βγάζω ανθούς και φύλλα
 κι απλώνω ρίζες μες τη γη.

Μα ποιο μεθύσι και ποια τρέλα
 και ποια ανοιξιάτικη χαρά
 μοιάζει με αυτή που φέρνεις, έλα!
 Κι όλα τα νιώθω μια φορά.

**

Καντάδα που γράφτηκε στην αρχή του 20ού αιώνα από το συνθέτη της Νεοελληνικής Εθνικής Μουσικής σχολής, Διονύσιο Λαυράγκα. Έγινε γνωστή, αγαπήθηκε και τραγουδήθηκε σε ολόκληρη την Ελλάδα.

Αλληλεπίδραση, Μεταβολή

E3, E4, E2, P2, Π3, Π4, T3, E6, Δ1, E7

1. Εικονογραφήστε τα λόγια του τραγουδιού, χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτό την τεχνική των κόμιξ.
2. Παρατηρήστε την διφωνία της μορφής πρώτο-σεκόντο και σχολιάστε την με γραφικές απεικονίσεις στον πίνακα.
3. Ερευνήστε και για άλλα τραγούδια που τραγουδιούνται πρώτο-σεκόντο.

Καντάδες του παλιού καιρού, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Τσιλιφής Νίκος, Lyra, 0020, 1996

Ο Μπαρμπα-Γιάννης

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΚΑΝΤΑΔΑ

♩ = 110

C G C A C

Μπάρ - μπα Γιάν-νη με τις στάμ -

1. G A F C 2. G B

-νες. μπάρ - μπα Γιάν-νη με τις στάμ - νες νες και με

F C F G C

τα σταμ-νά-κια σου και με τα σταμ-νά-κια σου να χα-ρείς τα μά-τια σου

Σαν φορείς ψηλό καπέλο
και παπούτσια λάστιχα
μπαρμπα-Γιάννη κανατά.

Και σου φάει το γαϊδούρι
και σ' αφήσει την ουρά
μπαρμπα-Γιάννη κανατά.

Πρόσεξε μη σε γελάσει
καμιά έμορφη κυρά
μπαρμπα-Γιάννη κανατά.

Μπάρμπα-Γιάννη σε λατρεύω
αχ, σε αγαπώ πιστά
μπαρμπα-Γιάννη κανατά.

Αθηναϊκή καντάδα που τα λόγια της περιγράφουν τον μπαρμπα-Γιάννη, υπαρκτό τύπο της παλιάς Αθήνας. Όλη μέρα, ο μπαρμπα-Γιάννης, τριγυρνούσε στους δρόμους και πουλούσε αιγινήτικα κανάτια που τα είχε φορτωμένα στο γαϊδουράκι του. Λέγεται πως τις δοσοληψίες τις έκανε έχοντας στο ένα χέρι τυλιγμένη την ουρά του γαϊδάρου για τον φόβο των κλεφτών. Τις καθημερινές ήταν ντυμένος φτωχικά, τις Κυριακές όμως φορούσε φράκο και ψηλό καπέλο και περιφερόταν στην πλατεία Συντάγματος, όπου την εποχή εκείνη έπαιζαν ορχήστρες και έκανε τη βόλτα της όλη η καλή αθηναϊκή κοινωνία. Απρόσιτος και μεγαλοπρεπής, δεν έδινε καμιά σημασία σε εκείνους που ίσως την προηγούμενη να τους είχε πουλήσει κάποιο κανάτι.

Άτομο - Σύνολο, Μεταβολή

E3, E7, E4, P5, P4, P2, T4, E6, Δ1

1. Παρατηρήστε και σχολιάστε τα ηχοχρωματικά στολίδια του τραγουδιστή και ύστερα μιμηθείτε τα.
2. Χρησιμοποιήστε διάφορες αυξομειώσεις στο τέμπο πηγαίνοντας σταδιακά πιο γρήγορα (accelerando) ή πιο αργά (ritenuto). Κάποιο παιδί μπορεί να παίζει το ρόλο του μαέστρου και να διευθύνει την εκτέλεση.

Το αθηναϊκό τραγούδι 1920-1930, Ελλάδος Αρχείον, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Ταμπούρης Πέτρος, Fm Records, 677, 1995

Το κοκοράκι ΖΟΖΕΦ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥ

$\text{♩} = 120$ **A** **B**

Ό-ταν θα πά-ω... κυ-ρά μου στο πα-ζά-ρι θα σ'α-γο-ρά-σω έ-να κο-κο-ρά-κι... το κο-κο-
 ρά - κι κι - κι-ρι - κι - κί... θα σε ξυ - πνά - ει κά - θε πρῶ - ι Ό-ταν θα

Όταν θα πάω, κυρά μου στο παζάρι
 θα σου αγοράσω μία κοτούλα.
 Η κοτούλα κο-κο-κο, το κοκοράκι ...

Όταν θα πάω, κυρά μου στο παζάρι
 θα σου αγοράσω μία γατούλα.
 Η γατούλα νιάου-νιάου, η κοτούλα ...

Όταν θα πάω, κυρά μου στο παζάρι
 θα σου αγοράσω ένα πουλάκι.
 Το πουλάκι τσίου-τσίου, η γατούλα ...

Όταν θα πάω, κυρά μου στο παζάρι
 θα σου αγοράσω ένα γουρουνάκι.
 Το γουρούνι κρρ-κρρ, το πουλάκι ...

Όταν θα πάω, κυρά μου στο παζάρι
 θα σου αγοράσω ένα σκυλάκι.
 Το σκυλάκι γαβ-γαβ, το γουρούνι ...

Όταν θα πάω, κυρά μου στο παζάρι
 θα σου αγοράσω ένα κοκοράκι.
 Το κοκοράκι κικιρικικί να σε ξυπνάει κάθε πρωί.

Χιουμοριστικό τραγούδι που ηχογραφήθηκε το 1939 με τη φωνή του Νίκου Γούναρη. Τραγουδήθηκε και αγαπήθηκε τόσο από τον κόσμο όσο και από τους μεταγενέστερους τραγουδιστές που το περιελάμβαναν συχνά στο ρεπερτόριό τους.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο, Ομοιότητα - Διαφορά

Δ5, Δ2, Δ4, Ε3, Ε4, Τ2, Τ3, Τ4, Ε6, Π4, Π2, Δ1

1. Προσθέστε κινήσεις και μέρη για κρουστά που να αντιπροσωπεύουν το κάθε ζώο.
2. Δώστε το μέρος του κάθε ζώου σ' ένα παιδί ως σολίστα.

Η Ελλάδα του Νίκου Γούναρη, Γούναρης Νίκος κ.ά. Minos-EMI, 724348053121, 1995

Το γιλεκάκι

ΣΠΥΡΟΥ ΟΛΛΑΝΔΕΖΟΥ – ΙΩΑΝΝΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ

♩=80

1. (G7(b9)) C G7(b9) C G7(b9)

C A C G C

Το γι - λε - κά - κι που φο - ρείς
και με βά - σα - να

C G G C

ε - γώ τό 'χω ραμ - μέ νο. Μι
τό 'χω φο - ὄρα ρι - σμέ - νο.

2. C B

πί - κρες. Άι - ντε το μα - λώ - νω το μα - λώ - νω, κι ὄ - στε ρα το
ἄι - ντε το μα - λώ - νω και το βρί - ζω, ἄι - ντε την καρ - δού - λα

C (tr) C (tr)

με - τα - νιώ - νω. Φό - ρα το μι - κρό μου φό - ρα το μω - ρό μου.
του ρα - ῖ - ζω [3η, 4η φορά από τα ὄργανα]

(tr) (tr) 1. (tr) (tr) 2. (tr) (tr) Da Capo

για - τί δεν θα το ξα - να - φο - ρέ - σεις ἄλ - λο πιά. ρά σου τα μαλ - λιὰ
για με - τά - ξι ἔ - χω τα σγου -

Επήγα και κοιμήθηκα στου караβιού την πλήρω
και ήρθε και με ζύπνησε του καπετάνιου η κόρη.
Άιντε το μαλώνω...
Φόρα το μικρό μου...

Το τραγούδι αυτό έγινε μεγάλη επιτυχία τη δεκαετία του 1930. Πέρασε στη δισκογραφία της εποχής σε επτά ταυτόχρονες εκτελέσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε αυτήν με τη Νίτσα Μωρέππη και τον Πέτρο Κυριακό.

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία

Π2, Δ1, Ε3, Ε2, Ε4, Ε5, Τ3, Τ4, Ε6

Συζητήστε για τα μουσικά ὄργανα που χρησιμοποιούνταν συνήθως στις καντάδες.

Περασμένα και ὄχι ξεχασμένα - Αυθεντικές ηχογραφήσεις (1930-1960), Minos-EMI, 480 8332, 1984

Παιδιά, της Ελλάδος παιδιά

ΜΙΧΑΛΗ ΣΟΥΓΙΟΥΛ – ΜΙΜΗ ΤΡΑΪΦΟΡΟΥ

♩ = 110

1. 2. A Cm Cm/B^b
 Μεσσοις δρό-μους τρι-γυρ-νά-νε οι μα-
 διά τους που'ορ-κι-στή-καντο σταθ

Cm/A Cm/B^b Cm Cm/B^b 1. Cm/A Cm/B^b 2. Cm/A Cm/B^b
 νά-δες και κοι-τά-νε νά-ντι-κρί-σου-νε ταπαι Μα, για ε-
 μό-ό-ταν χω-ρι-στή-καν να-κή-σου-νε.

Fm Fm/E^b Fm/D Fm/E^b Fm Fm/E^b Fm/D Fm/E^b
 κεί-νους πού'χουν φύ-γει και η δό-ξα τους τυ-λι-γει ας χαι-ρό-μα στε και πο-

G⁷ G⁷ Cm Cm B
 τέ κα-μιά μην κλά-ψει κά-θε πό-νο της ας κά-ψει κι ας ευ-χό-μα στε "Παι-

Cm Cm Cm Cm Cm Fm
 διά της Ελ-λά-δος παι-διά που σκλη-ρά πο-λε-μά-τε πά νω στα βου

Cm Cm Fm Fm Fm Fm G⁷
 νά παι-διά στη γλυ-κιά Πα-να-γιά προ-σευ-χό-μα-στε ό-λες

G⁷ Cm D.C. rit. Cm Fm Cm
 νά'ρθε-τε ξα-νά." Με της νί-κης τα κλα-διά σας προ-σμέ-νου-με παι-διά!

Λέω σ' όσες αγαπούνε και για κάποιον ξενοχτούνε και στενάζουνε
 πως η πίκρα κι η τρεμούλα σε μια τίμια ελληνοπούλα δεν ταιριάζουνε.
 Ελληνίδες του Ζαλόγγου και της πόλης και του λόγκου και πλακιώτισες,
 όσο κι αν πικρά πονούμε, υπερήφανα ας πούμε σαν σουλιώτισες
 Παιδιά της Ελλάδος ...
 Με της νίκης τα κλαδιά σας προσμένουμε παιδιά!

Την περίοδο του ελληνοϊταλικού πολέμου τα περισσότερα αθηναϊκά θέατρα ανέβαζαν πολεμικές επιθεωρήσεις. Τα τραγούδια που τραγουδήθηκαν στις επιθεωρήσεις αυτές ήταν σατιρικά για τον δικτάτορα Μουσολίνι, αλλά και άλλα που προσπαθούσαν να παρηγορήσουν και να εμψυχώσουν όλους όσους υπόφεραν από τον πόλεμο. Μια συνήθης πρακτική για τη δημιουργία τους ήταν να επιλέγουν γνωστά τραγούδια - επιτυχίες της εποχής και να τους αλλάζουν λόγια προσαρμόζοντάς τα στις νέες ανάγκες. Έτσι δημιουργήθηκαν και τα «παιδιά της Ελλάδος» που η μελωδία τους προέρχεται από την δημοφιλή «Ζεχρά» του Μιχάλη Σουγιούλ, ενώ τα καινούρια λόγια έγραψε ο Μίμης Τραιφόρος. Τραγουδήθηκε από την τραγουδίστρια Σοφία Βέμπο γνωστή και ως «τραγουδίστρια της νίκης».

Αλληλεπίδραση, Μεταβολή, Άτομο - Ομάδα, Πολιτισμός

E3, E4, E6, E7, Δ2, Π1, Π2, Π4, Τ4, Τ5

1. Βρείτε φωτογραφίες της εποχής του ελληνοϊταλικού πολέμου που να παρουσιάζουν εικόνες σχετικές με το θέμα του τραγουδιού. Οργανώστε με αυτές ένα σύντομο φωτογραφικό σενάριο. Παρουσιάστε το σενάριο που δημιουργήσατε, τραγουδώντας παράλληλα το τραγούδι, στην σχολική εκδήλωση για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου.
2. Συζητήστε για τον τρόπο που αντιμετώπισαν οι γυναίκες και ο άμαχος πληθυσμός στα μετόπισθεν τον πόλεμο του '40 και τι πώς βοήθησαν τότε τους στρατιώτες που βρίσκονταν στο μέτωπο.

Τραγούδια του '40, Σουγιούλ Μιχάλης - Σακελλαρίδης Θεόφραστος κ.ά., Τραιφόρος Μίμης κ.ά., Βέμπο Σοφία κ.ά., EMI, 1344010691/701, 1987

Άστα τα μαλλάκια σου

ΜΙΧΑΛΗ ΣΟΥΓΙΟΥΛ – ΑΛΕΚΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ & ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

♩=200

A Fm Fm C7 C7 1. Fm 2. Fm

Ά - στα τα μαλ - λά - κια σου α - να - κά - τω - μέ - να. τιά
 ά - στα νά - νε - μί - ζου - νε στην τρε - λή νο -

B Bbm Fm C7 1. Fm 2. Fm Eb7

Τώ - ρα που τα νιά - τα σου είν ο - λα - νθι - σμέ - να
 ά - στα τα μαλ - λά - κια σου α - να - κά - τε - μέ - να

Γ Ab Ab Eb7 Ab 1. G7 (b9) C7 C7(b9) 2.

Τη γα - λά - ζια θά - λασ - σα κοί - τα την πλα - τιά
 κι ά - στα νά - νε - μί - ζου - νε στην τρε - λή νο - τιά

B Bbm Fm C7 1. Fm 2. Fm

Ά - στα τα μαλ - λά - κια σου α - να - κα - τω - μέ - να
 ά - στα νά - νε - μί - ζου - νε στην τρε - λή νο - τιά

Είσαι τώρα η Άνοιξη, θα 'ρθει καλοκαίρι
 κι ύστερα Φθινόπωρο θα 'ρθει, σκυθρωπό.

Θα σου πουν χίλιες φορές χίλια σ' αγαπώ
 κι ύστερα Φθινόπωρο θα 'ρθει σκυθρωπό.

Στον τρελό το δρόμο σου πάρε μ' απ' το χέρι
 είσαι τώρα η Άνοιξη, θα 'ρθει καλοκαίρι.

Άστα τα μαλλάκια σου...

Τραγούδι που ηχογραφήθηκε για πρώτη φορά το 1951. Δημιουργήθηκε για τις ανάγκες της ταινίας «Εκείνες που δεν πρέπει να αγαπούν» σε σκηνοθεσία Αλέκου Σακελλάριου και Χρήστου Γιαννακόπουλου.

Επικοινωνία, Μεταβολή, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, T2, T3, T4, Π4, Δ4, E5, E6, Δ1

Συνοδέψτε το ρυθμό του τραγουδιού μ' ένα ρυθμικό σχήμα που θα κατασκευάσετε. Τονίστε τη μετατροπία που έχει το τραγούδι, από μινόρε σε ματζόρε, είτε αλλάζοντας ρυθμικό σχήμα είτε αλλάζοντας το χόχρωμα που χρησιμοποιούσατε πριν.

Άστα τα μαλλάκια σου, Σουγιούλ Μιχάλης - Γιαννίδης Κώστας κ.ά., Σακελλάριος Αλέκος κ.ά., Γούναρης Νίκος - Βέμπο Σοφία κ.ά., Victory Music, 2091.2, 2003

Καστανόχωμα για τα λουλούδια

ΝΙΚΟΥ ΓΟΥΝΑΡΗ - ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

♩ = 180

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of two flats (Bb and Eb). It features a melody with many triplets and a bass line with chords. The score includes a repeat sign with first and second endings, and a 'Da Capo' section.

Lyrics:

Σπρώ-χνω αρ-γά το κα - ρο - τιά - κι
 και χτυ - πώ το κα - μπά - νά - κι

A Bb F7(9) Bb Bb
 λί - πα - σμα για κά - θε πρά - μα ρά - να
 τι παν - σές τι μα - τζου -

B F7 F7(11) F7 Bb Eb F F F
 Το που λᾶ - ω με τρα - γού - δια και φω - νά - ζω! Κα - στα - νό - χω - μα για

F7(13) F7(13) Bb(9) 8 Bb F Bb **Da Capo**
 τα λου - λού - δια. **Fine**

Κατεβαίνουν κοριτσάκια
 παίρνουν γλάστρες και γλαστράκια
 τ' άνη τους να δυναμώσουν
 να μρίσουν, να φουντώσουν.

Μια γριά πεισματωμένη
 για το λίπασμα επιμένει
 μα της λέω, κι ας θυμώνει
 ότι σπέρνει δε φυτρώνει.

Τους το δίνω με τραγούδια...

Κόβω ρόδα με τραγούδια...

Το πουλάω με τραγούδια...

Τραγούδι που τα λόγια του περιγράφουν γλαφυρά το επάγγελμα του πλανόδιου κηπουρού, τον τρόπο που αυτός το εξασκούσε, αλλά και την ανταπόκριση που έβρισκε στον κόσμο και κυρίως στις γυναίκες.

Επικοινωνία, Μεταβολή, Σύστημα

Π2, Δ5, Π4, Π3, Δ6, Ε3, Ε5, Ε7, Δ4, Τ3

Επιλέξτε ένα άλλο επάγγελμα που η διαδικασία του περιλαμβάνει διαλόγημα, γράψτε λόγια και μελοποιήστε τα δημιουργώντας έτσι ένα νέο τραγούδι.

Άστα τα μαλλάκια σου, Σουγιούλ Μιχάλης - Γιαννίδης Κώστας κ.ά., Σακελλάριος Αλέκος κ.ά., Γούναρης Νίκος - Βέμπο Σοφία κ.ά., Victory Music, 2091.2, 2003

Νεότερα ελληνικά τραγούδια

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει ελληνικά τραγούδια του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα, που ανήκουν σε πολλά διαφορετικά μουσικά ρεύματα. Κοινό τους χαρακτηριστικό είναι ότι αγαπήθηκαν και τραγουδήθηκαν από πολύ κόσμο. Εκπρωσωπούνται εδώ, τα εξής μουσικά ρεύματα:

Το έντεχνο τραγούδι. Ο όρος «έντεχνο», χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1960, για να διαφοροποιήσει το συγκεκριμένο είδος τραγουδιού από τα υπόλοιπα. Αυτά έχουν ως σύνθετες κοινό χαρακτηριστικό ότι οι συνθέτες τους επηρεάζονται από τη δυτική λόγια μουσική παράδοση που έχουν κατά κανόνα σπουδάσει, αλλά και από τη λαϊκή μουσική, την οποία ερευνούν και προσαρμόζουν στις συνθέσεις τους. Σημαντικό είναι επίσης πως στα τραγούδια αυτά μελοποιούνται όχι μόνο στίχοι γραμμένοι ειδικά για αυτό το σκοπό, αλλά και ποιήματα καταξιωμένων ποιητών όπως ο Γιώργος Σεφέρης, ο Οδυσσεύς Ελύτης, Νίκος Γκάτσος, Μάνος Ελευθερίου κ.ά. Θεμελιωτές της τάσης αυτής είναι οι Μάνος Χατζιδάκις και Μίκης Θεοδωράκης ενώ ακολουθούν και άλλοι συνθέτες όπως ο Σταύρος Ξαρχάκος, ο Γιάννης Μαρκόπουλος, ο Μάνος Λοΐζος, ο Θάνος Μικρούτσικος, ο Διονύσης Σαββόπουλος, ο Νίκος Ξυδάκης, ο Σταμάτης Κραουνάκης κ.ά. Το έντεχνο τραγούδι συνεχίζει να καλλιεργείται μέχρι σήμερα.

Το πολιτικό τραγούδι. Η σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από έντονα πολιτικά πάθη και μεγάλες κοινωνικές αντιπαράθεσεις. Η άνοδος (1967) και η πτώση (1973) της στρατιωτικής δικτατορίας, όξυνε τα φαινόμενα αυτά. Αυτό είχε ως συνέπεια τη δημιουργία μιας νέας τάσης που ονομάστηκε «πολιτικό τραγούδι». Περιλάμβανε τραγούδια που ήταν γραμμένα στη λογική και στο ύφος του έντεχνου τραγουδιού, αλλά με έντονα τα στοιχεία της πολιτικής αμφισβήτησης και της κοινωνικής κριτικής. Υπηρετήθηκε από τον Μίκη Θεοδωράκη που είναι και ο κύριος εισηγητής του ήδη από το '60, το Θάνο Μικρούτσικο κ.ά.

Το νέο κύμα. Τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1960 ανθεί και το «νέο κύμα». Ο όρος αυτός είναι ακριβής μετάφραση του αντίστοιχου γαλλικού που χαρακτηρίζει το ομώνυμο κίνημα (nouvelle vague) που επικράτησε στον γαλλικό κινηματογράφο και στο γαλλικό τραγούδι στα τέλη της δεκαετίας του 1950. Το νέο κύμα χαρακτηρίστηκε από τρυφερά τραγούδια, αρκετά συχνά, στη μορφή της μπαλάντας. Τα τραγούδια αυτά τραγουδήθηκαν κυρίως από τη νεολαία της εποχής και υπηρετήθηκαν από συνθέτες - τραγουδιστές όπως η Αρλέττα, ο Γιάννης Σπανός, ο Λάκης Παπάς κ.ά.

Το ελληνικό ροκ. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 οι νέοι της εποχής δέχονται με ενθουσιασμό τα μηνύματα της διεθνούς ροκ σκηνής και αρχίζουν να καλλιεργούν το είδος αυτό και στην Ελλάδα. Έτσι αρχίζουν να παίζουν με ηλεκτρικά μουσικά όργανα και να υιοθετούν τον τρόπο γραφής της ροκ μουσικής, προσαρμόζοντάς τον στα ελληνικά δεδομένα. Το αποτέλεσμα ήταν ροκ τραγούδια τραγουδισμένα με ελληνικό στίχο που, σε αρκετές περιπτώσεις, διέθεταν έντονο το στοιχείο της κοινωνικής αμφισβήτησης. Η ελληνική ροκ σκηνή συνεχίζει τη δράση της μέχρι σήμερα. Σημαντικοί εκπρόσωποι του είδους αυτού είναι: ο Παύλος Σιδηρόπουλος, ο Νίκος Πορτοκάλογλου, ο Λαυρέντης Μαχαιρίτσας, τα συγκροτήματα Τρύπες, Υπόγεια ρεύματα, Ξύλινα σπαθιά κ.ά.

Περαιτέρω στοιχεία για την ενότητα αυτή υπάρχουν στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.musicportal.gr>

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Η ενότητα αυτή καλύπτει το ελληνικό τραγούδι από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και μετά. Τα τραγούδια αφού διδαχθούν στην τάξη μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για μια περαιτέρω έρευνα και σύνδεσή τους με:

Εικαστικά. Έλληνες ζωγράφοι του 20ού αιώνα όπως ο Γιάννης Τσαρούχης, ο Γιάννης Μόραλης, ο Γιάννης Σπυρόπουλος κ.ά. είναι εξαιρετικά κατάλληλοι για να δώσουν εικόνα σε πολλά από τα τραγούδια της ενότητας, εξάπτοντας έτσι τη φαντασία των παιδιών και οδηγώντας τα σε άλλες δικές τους εικονογραφήσεις του ποιητικού κειμένου κάθε τραγουδιού. Παρακαταθήκη έργων υπάρχει στον 2ο τόμο της σειράς «Έλληνες Ζωγράφοι» - «20^{ος} αιώνας», εκδόσεις Μέλισσα.

Λογοτεχνία. Το νεότερο κομμάτι του ελληνικού τραγουδιού, που προσεγγίζεται στην ενότητα αυτή, συνδέεται άμεσα με τους σημαντικότερους ποιητές αυτής της χρονικής περιόδου, αφού οι συνθέτες μελοποιούσαν συστηματικά τα ποιήματά τους. Η διεύρυνση της διδασκαλίας και σε άλλα ποιήματα και κείμενα της εποχής αυτής είναι αναμενόμενη, ιδιαίτερα αφού υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός τους στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων. Εκεί περιλαμβάνονται ο Οδυσσεύς Ελύτης, ο Γιώργος Σεφέρης, ο Γιάννης Ρίτσος, ο Νικηφόρος Βρεττάκος κ.ά.

Θέατρο. Κάποια από τα τραγούδια της ενότητας έχουν δημιουργηθεί για τις ανάγκες θεατρικών παραστάσεων. Π.χ. το «*Στην ποταμιά σωπαίνει το κανόνι*» από το «*Παραμύθι χωρίς όνομα*» του Ιάκωβου Καμπανέλλη. Τα παιδιά μπορούν μέσα στην τάξη μετά τη διδασκαλία του τραγουδιού να ζωντανέψουν κάποιο απόσπασμα του έργου. Θα μπορούσε να συμβεί και η αντίστροφη δραστηριότητα, όπου μετά τη διδασκαλία ενός από τα τραγούδια που δεν ανήκουν σε κάποιο θεατρικό έργο, οι μαθητές προσπαθούσαν να δημιουργήσουν μια σύντομη θεατρική σκηνή για να το εντάξουν.

Κινηματογράφος. Την εποχή που το έντεχνο ελληνικό τραγούδι βρίσκεται στην μεγάλη του ακμή, ακμάζει παράλληλα και ο ελληνικός κινηματογράφος. Οι σημαντικότεροι συνθέτες της εποχής όπως Θεοδωράκης, Χατζιδάκις κ.ά. γράφουν για ταινίες τα πιο διάσημα τραγούδια τους. Με αυτή την αλληλεπίδραση διαμορφώνεται μια σημαντική πτυχή του νεοελληνικού πολιτισμού. Επιλέξτε και δείτε μέσα στην τάξη π.χ. την τελευταία σκηνή του «*Ζορμπά*» σε σκηνοθεσία Μιχάλη Κακογιάννη όπου ο Ζορμπάς - Αντону Κουήν χορεύει το παγκοσμίου γνωστό μουσικό θέμα του Μίκη Θεοδωράκη ή την σκηνή από το «*Ποτέ την Κυριακή*» του Ζιλ Ντασέν όπου η Ίλια - Μελίνα Μερκούρη τραγουδά την παγκόσμια επιτυχία «*Τα παιδιά του Πειραιά*» κ.λπ.

Η Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος «*Λίλιαν Βουδούρη*» (<http://www.mmb.org.gr/Page/>), στην οποία έχει δημιουργηθεί αρχείο ελληνικών τραγουδιών, αποτελεί πηγή άντλησης επιπλέον τραγουδιών αλλά και πλήθος στοιχείων για αυτά μέσα από άρθρα και μελέτες που μπορεί να βρει κανείς επισκεπτόμενος την ιστοσελίδα της.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ' & Δ' Δημοτικού κεφ. 4, 19, Ε' Δημοτικού κεφ. 4, 8 και 20, ΣΤ' Δημοτικού κεφ. 17

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Ιστορία: Κάποια από τα τραγούδια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αναφορά σε διάφορες ιστορικές περιόδους και γεγονότα π.χ. το «*Άμα τελειώσει ο πόλεμος*» που αναφέρεται στη γενοκτονία των Εβραίων κατά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, το «*Στην ποταμιά σωπαίνει το κανόνι*» που μπορεί να αναχθεί στην ειρήνη, «*Λιάς*», που αναφέρεται στις λαϊκές εξεγέρσεις του παρελθόντος, το «*Μπαρμπαγιάννη Μακρυγιάννη*» με αναφορές στην προσωπικότητα του Μακρυγιάννη, «*Ο μικρός Ήρωας*» που σχετίζεται με την αντίσταση κατά τη γερμανική κατοχή, ενώ τα «*Λεβέντης*», «*Λίγο ακόμα θα ιδούμε*», «*Της δικαιοσύνης ήλιε νοητέ*» ενδείκνυνται για την επέτειο του Πολυτεχνείου.

Στον ταξινόμικό κατάλογο στην ενότητα «*Κύκλος του Χρόνου*» υπάρχει αναλυτική παράθεση για όλες τις επετείους.

Μπορεί να γίνει σύνδεση επίσης με άλλα μαθήματα. Δηλαδή: «*Το μικρό και το μεγάλο*» που έχει σαφείς μαθηματικές αναφορές, «*Σαν τον караγκιόζη*» που σχετίζεται με την τέχνη του караγκιόζη και ως εκ τούτου με την λαογραφία, «*Ο κηπουρός*» με την μελέτη περιβάλλοντος λόγω της αναφοράς του σε επάγγελμα κ.ο.κ.

Μια φορά κι έναν καιρό

ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ – BERTOLT BRECHT (ΜΤΦ. ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΘΗ)

tempo rubato
♩ = 70

A D G D F#m Em
Μια φο - ρά κι έ - ναν και - ρό ζού - σ'έ - να παι - δί φτω - χό που το πό - τι - ζαν φαρ - μά - κι

A7 Em G#m A13 D D
κι εί - χε μαι - νει τ'ορ - φα - νό δί - χως φα - τ, δί - χως νε - ρά - κι

B F#m Em F#m F#m Em
Παι - δί, παι - δά - κι της ό - χιάς παι - δί, παι - δά - κι μου καρ -

F#m A7 D A7
accel. τέ - ρα κά - πο - τε θα 'ρθει μια μέ - ρα ό - που θα φας,

A7 Em A7 A13 D
rit. ό - που θα πιείς, ό - που θα βρεις άλ - λη μη - τέ - ρα. **Fine**

**

Το τραγούδι αυτό αποτελεί μέρος του συνολικού μουσικού έργου «Ο κύκλος με την κιμωλία» που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες της ομώνυμης θεατρικής παράστασης του Θεάτρου Τέχνης σε σκηνοθεσία Κάρουλου Κουν το 1957. Τα λόγια του τραγουδιού μιλούν με τρόπο ιδιαίτερα ευαίσθητο για ένα παιδί στερημένο απ' όλα όσα χρειάζεται για να μεγαλώσει.

Ατομο - Σύνολο, Μεταβολή

E3, E4, E5, E6, Δ1, Π1, Π2, T4

1. Συζητήστε για τα παιδιά κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Τι συμβαίνει αντίστοιχα σήμερα στις εμπόλεμες περιοχές;
2. Συζητήστε για τα παιδιά που στερούνται τα απολύτως βασικά για την επιβίωση σε δύσκολες περιόδους π.χ. η περίπτωση της Γερμανικής Κατοχής. Τραγουδήστε το τραγούδι στη σχολική εκδήλωση για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου.
3. Η πείνα και η εκμετάλλευση των παιδιών έχει γίνει συχνά θέμα στη λογοτεχνία. Διαβάστε σχετικά βιβλία όπως ο «Ολιβερ Τουϊστ» κ.ά.

Το ρεσιτάλ, Χατζιδάκις Μάνος, Καζαντζάκης Νίκος - Μπρεχτ Μπέρτολτ κ.ά., Σακάς Σπύρος, Σειρίος, 90005.2, 1990

Της Δικαιοσύνης ήλιε νοητέ

ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ - ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

♩ = 120

Dm F B^b C F A⁷ Dm
 A⁷ A⁷ Dm **A** Dm Dm Dm
 Της Δι - και - ο - σού - νης ή - λιε
 Dm C Dm C F F /E *Dm
 νο - η - τέ και μυρ - σί - νη ε -
 Gm B^b C F C Dm **B** Gm
 σού - δο - ξα - σιι - κή μη πα - ρα - κα -
 Dm C F *Gm
 λώ - σας μη μη πα - ρα - κα -
 Dm C Dm Dm *C
 λώ - σας μη μη πα - ρα - κα -
 F Gm B^b F Gm Dm C Dm **Fine**
 λώ - σας μη - λη - σμο - νά - τε τη χώ - ρα μου. **D.C.**

Αετόμορφα τα έχει τα ψηλά βουνά, στα ηφαίστεια κλήματα σειρά
 και τα στίπια πιο λευκά στου γλαυκού το γειτόνεμα!
 Τα πικρά μου χέρια με τον Κεραυνό τα γυρίζω πίσω απ' τον Καιρό,
 τους παλιούς μου φίλους καλώ με φοβέρες και μ' αίματα!

**

Τραγούδι που αποτελεί απόσπασμα από το ποιητικό έργο του Οδυσσέα Ελύτη «Άξιον Εστί» που μελοποιήθηκε στο σύνολό του από τον Μίκη Θεοδωράκη, στο Παρίσι, το 1960. Ο ίδιος ο συνθέτης ορίζει το μουσικό αυτό έργο ως λαϊκό ορατόριο. Στην πρώτη ηχογράφηση, που έγινε την άνοιξη του 1964, πήραν μέρος ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης, ο ηθοποιός Μάνος Κατράκης, ο Θεόδωρος Δημήτριεφ και χορωδία.

Αλληλεπίδραση, Μεταβολή, Ομοιότητα - Διαφορά

E1, E2, E4, E6, Π1, Π2, Π4, Δ1,

1. Τραγουδήστε εναλλάσσοντας σολίστες και χορωδία.
2. Ακούστε και άλλα αποσπάσματα από το «Άξιον Εστί».

Το Άξιον Εστί, Θεοδωράκης Μίκης, Ελύτης Οδυσσέας, Μπιθικώτσης Γρηγόρης κ.ά., Minos-EMI, 045 702012/22, 1987

Τα λουστράκια

ΜΑΝΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ – ΝΙΚΟΥ ΓΚΑΤΣΟΥ

♩ = 90-120 **A**

Dm Dm Gm⁶ Gm⁶

Δου - λειά και χα - μα - λί - κι και βρώ - μα κι α - πλυ - σιά μα - ζεύ - τη - καν οι λύ - κοι να
 μά - μαι στο χα - λι - κι χορ - τσί - νω - α - πό βρι - σιά και μ'έ - χει σαν σκου - λή - κι του

B Dm Dm

μπον στην εκ - κλη - σιά, Κοι - Πού θα πά - με, πού θα πά - με
 κό - σμου η μπα - μπε - σιά, Σώ - πα, σώ - πα, σώ - πα, σώ - πα

Dm A⁷ *A⁷ A⁷ A⁷ Dm **Fine**

τί θα φά με, τί θα φά - με; Έ - κλε - ψα μια λα - μα - ρί - να με ζε - στή ζε - στή φα - ρί - να.
 δεν μου τό 'πες, δεν σου τό 'πα, πά - ψε, πά - ψε, πά - ψε, πά - ψε κι ό - τι βρεις μπρο - στά σου χά - ψε.

Dm Dm D⁷ Gm Em^{7(b9)}

Solo τρομπέτα

Dm/B^b A⁷ Dm

Δου

**

Το τραγούδι αυτό δημιουργήθηκε για τις ανάγκες της ταινίας «Αμέρικα Αμέρικα» του Ελία Καζάν, που έχει ως κεντρικό θέμα τη μετανάστευση. Δισκογραφήθηκε για πρώτη φορά το 1963. Το κείμενο του τραγουδιού περιγράφει γλαφυρά τα παιδιά που από πολύ μικρή ηλικία αναγκάζονται να εργαστούν για να επιβιώσουν και μερικές φορές υποχρεώνονται να κλέψουν για τον ίδιο σκοπό.

Ατομο - Σύνολο, Πολιτισμός

E2, E3, E4, E6, Δ1, Π1, Π2, Π4, T4

1. Συζητήστε για τα παιδιά κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Τι συμβαίνει αντίστοιχα σήμερα στις εμπόλεμες περιοχές;
2. Αξιοποιήστε το θέμα στη διοργάνωση της σχολικής γιορτής για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου και συγκρίνετε την κατάσταση που περιγράφεται στο τραγούδι με ανάλογες της σημερινής εποχής, όπου πολλά παιδιά αναγκάζονται από πολύ μικρή ηλικία να εργαστούν για την επιβίωση.
3. Προσπαθήστε να τραγουδήσετε το τραγούδι κάνοντας *accelerando* πηγαίνοντας σταδιακά όλο και πιο γρήγορα.

Η λαϊκή αγορά - 30 τραγούδια 1959-1975, Χατζιδάκις Μάνος, Γκάτσος Νίκος κ.ά., Πασπαλά Έλλη κ.ά., EMI, 045170207/8 2, 1987

Στην ποταμιά σωπαίνει το κανόνι

ΜΑΝΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ – ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ

$\text{♩} = 90$

A Dm Dm Dm Dm A⁵ Dm

Στην πο-τα-μιά σω-πεί-νει το κα-νά-νι στην ε-ρη-μιά φτε-ρο-κο-πά έ-να αη-δό-νι.
Επαν. Χορωδία

B A⁷ Gm

Πε-τούν τα πα-λιο-μά-χαι-ρα με χα-ρές και πά-νε πε-τούν τα πα-λιο-μά-χαι-ρα οι
Επαν. Χορωδία

Gm A⁷ A⁷ A⁷

γει - το - νιές - αι - χο - λο - γά - νε.

Da Capo, D.C. al Fine

Γελά ο Θεός στο φως του Αποσπερίτη,*
χαμογελά στο δρόμο για το σπίτι.
Πετούν τα παλιομάχαιρα με χαρές και πάνε
πετούν τα παλιομάχαιρα, οι γειτονιές αχολογάνε.

Αποσπερίτης: ο πλανήτης Αφροδίτη

**

Το τραγούδι αυτό αποτελεί μέρος του κύκλου τραγουδιών «Παραμύθι χωρίς όνομα» που τραγουδήθηκε από τον Λάκη Παπά. Δημιουργήθηκε για τις ανάγκες του ομώνυμου θεατρικού έργου του Ιάκωβου Καμπανέλλη, το οποίο με τη σειρά του βασίστηκε στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Πηνελόπης Δέλτα. Παρουσιάστηκε το 1961 από το «Νέο Θέατρο» του Βασίλη Διαμαντόπουλου.

Ομοιότητα - Διαφορά

E3, E4, E5, Π1, Π2, Π4, Δ1, T4

1. Συζητήστε για τον πόλεμο και την ειρήνη. Πώς φαίνεται η αντίθεση μέσα στο τραγούδι; Τραγουδήστε το, στη σχολική εκδήλωση για την 28η Οκτωβρίου.
2. Δουλέψτε το μέτρο 2+2+2+3 με φωνητικά σχήματα όπως ό-χι, ό-χι, ό-χι, πό-λε-μο.
3. Ζωγραφίστε σκηνές πολέμου και ειρήνης εμπνευσμένες από το κείμενο του τραγουδιού.
4. Διαβάστε το ομώνυμο βιβλίο της Πηνελόπης Δέλτα.

Ματωμένος γάμος - Παραμύθι χωρίς όνομα, Χατζιδάκις Μάνος, Καμπανέλλης Ιάκωβος – Λόρκα Φεντερικό Γκαρθία, Πατπάς Λάκης, EMI, 045 702422, 1979

Άμα τελειώσει ο πόλεμος

ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ - ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ

♩=110

Cm Gm F B^b Cm F C⁺ Cm Gm F B^b Cm F Cm Gm F B^b

A Cm E^b F B^b

Κο - ρί - τσι με τα φο - βι - σμέ - να μά - πα
κο - ρί - τσι με τα πα - γω - μέ - να χέ - ρια

B F B^b B^b 1. F 2. F

ά - μα τε - λειώ - σει ο πό - λε - μος μη με ξε - χά - σεις χά - σεις

F E^b B^b *Cm B^b Da Capo 1, 2

Χα - ρά του κό - σμου έ - λαστην πύ - λη να φι - λη - θού - με στην πλα - τεί - α
ν'α - γκα - λια - στού - με μες στο δρό - μο

Cm Gm F B^b Cm F Cm *rit.* Gm F B^b Cm F

Στο λατομείο να αγαπηθούμε,
στο θάλαμο των αερίων,
στη σκάλα στα πολυβολεία.

Έρωτα μεσ' το μεσημέρι
σ' όλα τα μέρη του θανάτου,
ώσπου ν' αφανιστεί η σκιά του.

Κορίτσι με τα φοβισμένα μάτια,
κορίτσι με τα παγωμένα χέρια,
άμα τελειώσει ο πόλεμος, μη με ξεχάσεις.

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στον ποιητικό κύκλο «Η μπαλάντα του Μασουχάουζεν» που ο Θεοδωράκης μελοποίησε ολόκληρο το 1965. Ηχογραφήθηκε την ίδια χρονιά με τη φωνή της Μαρίας Φαραντούρη. Στο έργο αυτό ο Ιάκωβος Καμπανέλλης περιγράφει τα προσωπικά του βιώματα από τον εγκλεισμό του στο ναζιστικό στρατόπεδο Μασουχάουζεν της Αυστρίας (1943-1945). Στο συγκεκριμένο ποίημα, αναφέρεται στον έρωτα που ένιωσε για μια συγκρατούμενή του.

Επικοινωνία, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E2, E3, E4, E5, E6, Π1, Π2, Δ1, T4

1. Βρείτε και ακούστε το συνολικό έργο στην τάξη.
2. Συζητήστε για τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Επιχειρήστε παραλληλισμούς με καταστάσεις της σημερινής εποχής.

Μασουχάουζεν - Επιφάνια, Θεοδωράκης Μίκης, Καμπανέλλης Ιάκωβος κ.ά., Φαραντούρη Μαρία, Delta, 5003, 1976

Άσπρα καράβια

ΓΙΑΝΝΗ ΣΠΑΝΟΥ – ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

♩=280

Άσπρα κα - ρά - βια τα ό - νει - ρά μας
Θα κό - βουν δρό - μο κι έ - να δρό - μο

για κά - ποιο ρά - δι - νο για - λό ά - σπρα κα - ρά - βια τα ό - νει - ρα μας
μου - ρι - στι - κό κι ευ - ω - δια - στό

θα κό - βουν δρό - μο κι έ - να δρό - μο
κι α - πό ψη - λά θα μας φω - τί - ζει
και θ'αρ - με - νί - ζουν ω χα - ρά μας

το φεγ - γα - ρά - κι το χλω - μό κι α - πό ψη - λά θα μας φω - τί - ζει
ί - σα στο ρά - δι - νο για - λό

ά - σπρα κα - ρά - βια τα ό - νει - ρα μας
Ά - σπρα κα - ρά - βια τα ό - νει - ρά μας
και θ'αρ - με - νί - ζουν ω χα - ρά μας

για κά - ποιο ρά - δι - νο για - λό ά - σπρα κα - ρά - βια τα ό - νει - ρα
ί - σα στο ρά - δι - νο για - λό

μας
ά - σπρα κα - ρά - βια τα ό - νει - ρά μας

Επαναλαμβάνεται πολλές φορές για φινάλε.

Πέρασμα που οδηγεί σε επανάληψη όλου του κομματιού 1 ημιτόνιο ψηλότερα

Τραγούδι που αποτελεί τυπικό δείγμα «νεοκυματικού» τραγουδιού και περιλαμβάνεται στη συλλογή «Ανθολογία» που κυκλοφόρησε το 1967. «Νέο κύμα» ονομάστηκε η τάση μιας μερίδας συνθετών της δεκαετίας του '60 και του '70 να γράφουν τρυφερά, μελωδικά και χαμηλών τόνων τραγούδια. Τα τραγούδια αυτά σημείωσαν μεγάλη επιτυχία την εποχή εκείνη. Τραγουδήθηκαν σε συγκεκριμένους μουσικούς χώρους, τις λεγόμενες «μπουάτ» (boite στα γαλλικά σημαίνει κουτί). Το όνομα υποδηλώνει το μέγεθος του χώρου που ήταν συνήθως αρκετά μικρό. Οι τραγουδιστές κάθονταν κοντά στον κόσμο, τραγουδούσαν χωρίς μικρόφωνα και συχνά συνόδευαν οι ίδιοι τη φωνή τους με μια κιθάρα. Προτρέποντας τον κόσμο να τραγουδήσει μαζί τους λειτουργούσαν σαν μια μεγάλη παρέα. Συνθέτες του νέου κύματος ήταν ο Γιάννης Σπανός, ο Διονύσης Σαββόπουλος κ.ά. Τραγουδιστές του νέου κύματος ήταν η Πόπη Αστεριάδη, η Αρλέτα κ.ά.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο

E3, E4, E6, Δ1, Δ4, Π4, T1, T2

1. Φτιάξτε μια χορογραφία για το τραγούδι.
2. Δουλέψτε το μέτρο 3+3+2+2 με τρισύλλαβες και δισύλλαβες λέξεις που τονίζονται στην πρώτη συλλαβή, όπως ρό-δι-να, ό-νει-ρα, άσ-πρα, δρό-μος, τρέ-χουν κ.λπ.

Ανθολογία, Σπανός Γιάννης, Σκίπης Σωτήρης κ.ά., Πουλόπουλος Γιάννης κ.ά., Lyra, 3556, 1998

Γέλαγε η Μαρία

ΜΙΜΗ ΠΛΕΣΣΑ – ΛΕΥΤΕΡΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

$\text{♩} = 112$

Κύ-λα- γε το τσέ-ρκιστην ο - δό φυ-
 άρ-πα-ζες την πέ-τρα δι-χως να σκε-
 λής, ά-στρα-ψτε στον ή-λιο κά-ποια τζα-μα- ρί-α γέ-λα-γε η Μα- ρί-α η Μα
 φτείς, τί - να - ζεις το χέ-ρι, κά-τω η τζα-μα - ρί-α

1. 2. 3. 4. (Finale)

Κόβαμε διχάλες απ' τη μυγαλιά,
 είχαμε ρημάξει τη φτωχή πλατεία,
 έβαζες σημάδι γλόμπους και πουλιά
 και του κυρ-Αλέκου τη χοντρή κυρία,
 γέλαγε η Μαρία, η Μαρία.

Πάνω στο πατίνι με τα ρουλεμάν
 τρέλαινες τον κόσμο απ' τη φασαρία,
 οι νοικοκυραίοι φώναζαν «αμάν!»
 λέγαν θα καλέσουν την αστυνομία,
 γέλαγε η Μαρία, η Μαρία.

Τσέρκι: το στεφάνι που έπαιζαν τα παιδιά κυλώντας το

*

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή «Ο δρόμος» και κυκλοφόρησε το 1969. Τραγουδήθηκε από τον τραγουδιστή Γιάννη Πουλόπουλο.

Επικοινωνία, Μεταβολή, Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, E4, E6, Δ1, Π2, T4

1. Συζητήστε με ποιον τρόπο έπαιζαν τα παιδιά παλαιότερα και συγκρίνετε με το σημερινό.

2. Συλλέξτε και φέрте στην τάξη παλιά παιχνίδια όπως τσέρκια, σφεντόνες κ. ά.

Ο Δρόμος, Πλέσσας Μίμης, Παπαδόπουλος Λευτέρης, Πουλόπουλος Γιάννης, Lyra, 561, 2003

Λίγο ακόμα

ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ – ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΕΦΕΡΗ

♩ = 120

A D G D D G D 1.

Λί-γο α - κό - μαθαι - δού - με λί-γο α - κό - μαθαι - δού - με

G⁷ F⁷m Em Bm *Em Bm F⁷ Bm

πς α-μυ-γα - λιές'ν'αν-θι-ζουν, πς α-μυ-δα - λιές'ν'αν-θι-ζουν, πς α-μυ-δα - λιές'ν'αν - θι - ζουν

Bm Bm A⁷ D G F⁷m Em Bm

τα μάρ-μα-ρα να λά-μπουν, να λά - μπουν στον ή - λιο, τη

Em Bm F⁷ Bm Bm **B** A⁷ D D

βά-λασ-σα να κυ - μα - τί - ζει λί - γο α - κό - μα να ση-κώ - θού - με λί-γο ψη

A G⁷ D G D A⁷ D A⁷ D **Da Capo**

λό - τε - ρα λί-γο ψη - λό - τε - ρα λί-γο ψη - λό - τε - ρα

Fine

Τα λόγια του τραγουδιού είναι μέρος από το ποιητικό έργο «Μυθιστόρημα». Αποσπάσματα του έργου αυτού μελοποίησε ο Μίκης Θεοδωράκης το 1968, κατά τη διάρκεια της κράτησής του στις φυλακές Αβέρωφ από την στρατιωτική χούντα.

Ηχογραφήθηκε το 1971 στο Παρίσι με τη φωνή της Μαρίας Φαραντούρη.

Αλληλεπίδραση, Μεταβολή

E2, E3, E4, E5, E6, Δ1, Π1, Π2, Π4, Τ5

1. Τραγουδήστε το τραγούδι κατά τη διάρκεια της σχολικής εκδήλωσης για την επέτειο του Πολυτεχνείου.

2. Ζωγραφίστε εικόνες προσπαθώντας να αποδώσετε τους συμβολισμούς του ποιήματος. Χρησιμοποιήστε το αποτέλεσμα της δουλειάς σας για να διακοσμήσετε την αίθουσα που θα πραγματοποιηθεί η σχολική εκδήλωση για την επέτειο του Πολυτεχνείου.

Ο Θεοδωράκης διευθύνει Θεοδωράκη Νο 2, Θεοδωράκης Μίκης, Σεφέρης Γιώργος κ.ά., Φαραντούρη Μαρία κ.ά., Polygram, 527 105 - 2, 1994

Λεβέντης

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ – ΝΟΤΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΗΣ

♩ = 110

Σαντον αϊ - τό φτε - ρού-γα-γε στη στρά-τα τον κα-μα - ρώ-νει η γει-το - νιάστα πα-ρα
 θύ - ρια, με χα - μη - λά τα μαύ - ρα του τα μά - τια
 Λε - βέ-ντης ε - - - ε - ρο - βό - λα - γε.

Στα μάτια του ένα σύννεφο,
 μες στην καρδιά του σίδηρο.
 Κυλάει το αίμα, σκέπασε τον ήλιο
 κι ο Χάρος εροβόλαγε.

Ποιος κατεβαίνει σήμερα στον Άδη;
 Ποιον κουβεντιάζει η γειτονιά κι ανανταριάζει;
 Γιατί βουβά είναι τα βουνά κι οι κάμποι;
 Λεβέντης εροβόλαγε.

Σφαλούν τα μάτια κι οι καρδιές,
 σφαλούν τα παραθύρια,
 μετά χιμάει ο Χάροντας καβάλα
 κι εκείνος χαμογέλαγε.

Εροβόλαγε: κατέβαινε γρήγορα από ύψωμα

Το τραγούδι αποτελεί μέρος της συλλογής «Τα τραγούδια του αγώνα» σε ποίηση Αλέκου Παναγούλη, Μάνου Ελευθερίου, Γεωργίας Δεληγιάννη - Αναστασιάδη, Νότη Περγιάλη και του συνθέτη. Η σύνθεση της συλλογής αυτής διήρκεσε από το 1968 έως το 1971 και πραγματοποιήθηκε, κατά διαστήματα, στο Βραχάτι, στη Ζάτουνα της Αρκαδίας και στο στρατόπεδο του Ωρωπού όπου ο Θεοδωράκης βρέθηκε για ένα διάστημα εκτοπισμένος από τη στρατιωτική χούντα. Ηχογραφήθηκε το 1971 στο Λονδίνο με τις φωνές της Μαρίας Φαραντούρη, της Μαρίας Δημητριάδη, του Λάκη Καραλή και του συνθέτη.

Ομοιότητα - Διαφορά, Διάσταση (Χώρος- Χρόνος)

E2, E3, E4, E5, E6, Δ1, Π1, Π2, T5

Προσέξτε την κίνηση στη μουσική φράση «ε-ε-ε-ε-ρο-βό-λα-γε». Χρησιμοποιεί τρεις νότες στην αρχή που φτιάχνουν αυτό που ονομάζουμε τριάδα ή συγχορδία. Αυτό το μέρος μπορείτε να το χρησιμοποιήσετε ως φωνητική προθέρμανση ανεβαίνοντας και κατεβαίνοντας τη χρωματική κλίμακα σε όλες τις θέσεις. Χρησιμοποιήστε αρχικά ελάσσονες συγχορδίες όπως στο τραγούδι και, αν θέλετε, δοκιμάστε την ίδια φράση και με μείζονες (η τρίτη νότα θα βρίσκεται ένα ημιτόνιο ψηλότερα). Προσέξτε ώστε να πηγαίνετε καθαρά από τη μια νότα στην άλλη χωρίς να γλιστράτε στις ενδιάμεσες.

Τα τραγούδια του αγώνα, Θεοδωράκης Μίκης, Περγιάλης Νότης κ.ά., Φαραντούρη Μαρία κ.ά., Minos - EMI, 724348031426, 1974

Λαός

ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ – ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

♩=90

A E^b A^b E^b F^m E^b A^b E^b F^m *C^m F^m C^m F^m E^b

Μι - κρός λα - ός και πο - λε - μά δι - χως πα - θιά και βό - λια για ο -
λου του κό - σμου το ψω - μί το φως και τα τρα - γού -

B F^m A^b F^m E^b F^m *F^m F^m E^b/G A^b

δι.
Κά - τ' απ' τη γλώσ - σα του κρά - τεί τους βόγ - γους και τα

A^b D^b A^b *B^bm F^m E^b Fine F^m x4 F^m E^b

ζή - τω κι αν κά - νει πώς τα τρα - γού - δει. Mi -
ρα - γί - ζουν τα λι - θά - ρια

**

Το τραγούδι προέρχεται από τον ποιητικό κύκλο «Δεκαοχτώ Λιανοτράγουδα της Πικρής Πατρίδας» που ο συνθέτης μελοποίησε στο Παρίσι στα χρόνια 1971-1973. Ηχογραφήθηκε το 1973 στην Αθήνα με τη φωνή του Γιώργου Νταλάρα και παράλληλα στο Παρίσι με τη Μαρία Φαραντούρη, τον Πέτρο Πανδή και τον ίδιο τον συνθέτη.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο

E3, E4, E5, E6, E7, Π1, Π2, Δ1, Δ2, Δ6, T2
Το τραγούδι δίνει την αίσθηση του εμβατηρίου. Αυτοσχεδιάστε ένα συνοδευτικό μέρος για ταμπόρο.

Δεκαοκτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας, Θεοδωράκης Μίκης, Ρίτσος Γιάννης, Νταλάρας Γιώργος, Minos - EMI, 724348019028, 1973

Μπαρμπαγιάννη Μακρυγιάννη

ΣΤΑΥΡΟΥ ΞΑΡΧΑΚΟΥ - ΝΙΚΟΥ ΓΚΑΤΣΟΥ

♩=120

The musical score is written in 2/4 time with a tempo of 120. It features a melody line with lyrics and a piano accompaniment. The key signature has one flat (Bb). The score includes various musical notations such as chords (F, C, Bb, G), triplets, and dynamic markings like 'Fine' and 'επαναλαμβάνεται για φινάλε'. The lyrics are: Μπαρ - μπα - γιάν - νη Μα - κρυ - γιάν - νη δε - μας τά - γρα - φες κα - λά Έλ - λη - νας τί - κά - νει για - νά - νέ - βει πιο ψη - δες ο - λά. Μπαρ - μπα - γιάν - νη Μα - κρυ - γιάν - νη πά - ρε - μαύ - ρο για - τα - γά - νι κι έ - λα στη ζω - ή μας πί - σω το - στρα - βό - να - κά - νεις Γ - σο

Μπαρμπαγιάννη Μακρυγιάννη
 δε μας τα 'γραφες σωστά,
 το φιλότιμο δε φτάνει
 για να πάει κανείς μπροστά.
 Μπαρμπαγιάννη Μακρυγιάννη πάρε...

**

Το τραγούδι περιλαμβάνεται στη συλλογή τραγουδιών με τίτλο «Συλλογή» που κυκλοφόρησε το 1974. Τραγουδήθηκε από τον κρητικό τραγουδιστή, Νίκο Ξυλούρη.

Ατομο - Σύνολο, Πολιτισμός

E3, E4, E5, E6, Π1, Π2, Π4, Δ1, Τ4

Βρείτε και διαβάστε αποσπάσματα από τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη. Συζητήστε για τη σημασία των εθνικών ηρώων για τις επόμενες γενιές.

Συλλογή, Ξαρχάκος Σταύρος κ.ά., Γκάτσος Νίκος κ.ά., Ξυλούρης Νίκος, Minos-EMI, 701242, 1974

Σαν τον Καραγκιόζη ΔΙΟΝΥΣΗ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ

♩=130 **A**

Cm Fm Cm

Κεί - νο που με τρώει κεί - νο που με σώ - ζει εί - ναι που 'ο νει - ρεύ - ο - μαι
 φί - λους και εχ - θρούς στις φριχ - τές μου πλά - τες ό - μορ - φα να

D G7 Cm G Cm **B** C

σαν τον Κα - ρα - γκιό - ζη σή - κω - να σα να - ταν ε - πι - βά - τες. Λευ - κό μου σεν - το -

F C *A^b G Fm

νά - κι λά - μπα μου τρελ - λή - ποιά - γά - πη τά - χα μας φυ - σά - ει. Βά - λε στη σκι -

Cm *A^b D G7 A^b G

ά σου τού - το το παι - δί που δεν έ - χει α - πό - ψε τού να πά - ει πού να πα - ει.

Σαν σκιές γλιστρούν λόγια και εικόνες,
 κάρτα σκουπιδιάρικα φεύγουν οι χειμώνες.
 Αν δεν ντρέπεσαι να καθίσεις πίσω,
 έλα στην παράσταση να σε γιουχαΐσω.

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή τραγουδιών «Δέκα χρόνια κομμάτια» και κυκλοφόρησε το 1975. Τραγουδήθηκε από τον ίδιο τον συνθέτη.

Επικοινωνία, Ομοιότητα - Διαφορά, Πολιτισμός

E3, E4, E6, Δ1, Δ5, Π2, Π4, Τ1, Τ3, Τ4

1. Συζητήστε για τον Καραγκιόζη και το θέατρο σκιών. Ακούστε μουσική ή και κάποιο επεισόδιο του θεάτρου σκιών.
2. Φανταστείτε ένα σύγχρονο λαϊκό ήρωα, δώστε του όνομα και χαρακτηριστικά, ζωγραφίστε τον και δημιουργήστε το μουσικό του θέμα στην τάξη.

Δέκα χρόνια κομμάτια, Σαββόπουλος Διονύσης, Σαββόπουλος Διονύσης - Μπέλλου Σωτηρία, Lyra, 3715, 2003

Ο μικρός ήρωας ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΚΗΛΗΔΟΝΗ

A $\text{♩} = 130$

Dm $\overset{\text{tr}}{\text{D}^7}$ **Gm** /f /c /d

Πρώ απ'τον τσί-χο, ο α σύρ-μα-τος κα - λεί θά 'ναι απ' τη
 Η Κα - τε - ρί-να σ'α-γα - πού-σε σιω-πη - λά ό - πω-ς κίε-

C C^7 /c /d /e **F** F^7 F^6 Dm^7 **Gm**

μέ-ση α-να - τό - λη απ' τ'αρ-χη - γεί - ό θα σου α-να - θέ-σουν μια και -
 σό το ί - διο α - γνά την α - γα - πού - σε-ς χω - ρίς το Σπί - θα ί - σως

Gm **Dm** Dm^7 **A7** **Dm**

νοίρια απο-στο - λή μ'ευ-χέ-ς για κα-λή τύ-χη απ'τον Χί - δύ - ο
 θά 'ταν πιο κα - λά πα - ρά α-υτά ε - σό τον συγ-χω - ρού - σε-ς.

B **D** **A7** **A7** **D** D^7 **A7**

Πού εί-σαι τώ - ρα και σ'έ-χω χά - σει, κα-λέ μου φί - λε

A7 **D** **A7** **D**

Γιώρ-γο Θα-λάσ - ση; λάσ - ση; Ε-γώ δεν ξε - κου - ρα-ζο-μαι πό - τέ

D **D** Baug^7 **Em** **Em** **Em**

εί-μαι πα - ντού ό - που το χρέ-ας με προ - σιά-ζει κι ό - σο θα'υ - πάρχουνε στη

B7 **Em** Em^7 **A7** **A7** **D**

γή κα - τα-κτη - τέ-ς θα τους συ - νιρί-βω και το αί - μα τους θα σιά - ζει.

NC **A** **D** **A7** **D** D^7 **D** Baug^7 **B7** **Em**

Χορωδία **A** **D** **A7** **D** D^7 **D** Baug^7 **B7** **Em**

λα ρα λα λα λα λα λα λα λα ρα λα λα λα λα λα λα

Em **Em** **B7** **Em** Em^7 **A7** **A7** **D**

λα ρα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα

Da Capo

Όταν ακούω να μιλάνε γι' Αφρική,
για Βερολίνο, Βενετία και Παρίσι,
σκέφτομαι, λέω, πού να 'ξεραν μερικοί
πως σε όλα αυτά τα μέρη εγώ έχω ζήσει.

Πως, όταν ήταν στην Ελλάδα κατοχή,
μέσα στο κρύο, μεσ τις σφαίρες, μεσ την πείνα
με τους Εγγλέζους να εξοπλίζουνε τη γη,
μου έδειχνες μια ξενοιαστη Αθήνα.

Πού είσαι τώρα και σ' έχω χάσει
καλέ μου φίλε, Γιώργο Θαλάσση;
Όπου κι αν είσαι, θα 'χεις γεράσει
μικρέ μου ήρωα, Γιώργο Θαλάσση.

«Εγώ δεν ξεκουράζομαι ποτέ...

Το τραγούδι αυτό περιλαμβάνεται στη συλλογή «Πάμε Μαέστρο» με τραγούδια που έγραψε ο συνθέτης για τις παραστάσεις του θεατρικού σχήματος «Ελεύθερη σκηνή» από το 1974 έως το 1984. Το συγκεκριμένο τραγούδι γράφτηκε για τις ανάγκες της παράστασης «Το τραμ το τελευταίο» που παρουσιάστηκε το 1976. Το τραγουδά ο ίδιος ο συνθέτης. Τα λόγια του τραγουδιού είναι εμπνευσμένα από το γνωστό κόμικ του Στέλιου Ανεμοδουρά «Ο μικρός ήρωας».

Πρόκειται για μια παρέα παιδιών, τον μικρό ήρωα Γιώργο Θαλάσση, την Κατερίνα και τον διαρκώς πεινασμένο Σπίθα, οι οποίοι αντιστέκονται στους Γερμανούς κατακτητές. Αναλαμβάνουν επικίνδυνες αποστολές που τους αναθέτει ο μυστικός πράκτωρ Χ-2 ο οποίος μιλά στον μικρό ήρωα πίσω από έναν τοίχο. «Ο μικρός ήρωας» απετέλεσε αγαπημένο ανάγνωσμα των νέων από το 1952 έως το 1967 οπότε και απαγορεύτηκε η κυκλοφορία του από την στρατιωτική δικτατορία.

Επικοινωνία, Μεταβολή, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, E4, E5, Π1, Π2, Τ4, Δ1

1. Φτιάξτε έναν ήρωα κόμικ, δώστε του όνομα και δημιουργήστε το μουσικό του θέμα μέσα στην τάξη.
2. Βρείτε, φέρτε στην τάξη και διαβάστε παλαιά τεύχη του «μικρού ήρωα».

Πάμε μαέστρο (Ελεύθερη σκηνή 1974-1984), Λουκιανός Κηλαηδόνης, Παναγιωτοπούλου Άννα κ.ά., Μίνος, 553/4, 1984

Μέσ' στο μουσείο

ΝΙΚΟΥ ΚΥΠΟΥΡΓΟΥ – ΜΑΡΙΑΝΙΝΑΣ ΚΡΙΕΖΗ

=155
 Κρουστά (shakers)
 Μέσ' στο μου - σεί - ο μέσ' στο μου -
 βά - τε μη μου κολ-
 σεί - ο μια μέ - ρα μπή - κα με φό - ρα κι ε - γώ μη με τρα-
 λά - τε απ' το μου - σεί - ο δεν θέ - λω να
 2. A7 B Gm7 C7 F
 βγώ Τρέ - χω, τρέ - χω μες - στα δω - μά - πια μ'ό - λουτου κό - σμου τους θη - σαι-
 ρούς που δεν τους χω - ρά - ει αν - θρώ - που νους. Οργανικά σόλο Αχ, το μου

Αχ, το μουσείο, αχ, το μουσείο
 φεγγοβολάει σαν άστρο χρυσό.
 Δε θέλω μπάλα ούτε τραμπάλα,
 δε θέλω ούτε να παίξω κουστό.

Θέλω - θέλω - θέλω μουσείο,
 θέλω να βλέπω τους θησαυρούς
 που δεν τους χωράει ανθρώπου νους!

Μη με τραβάτε, μη μου κολλάτε,
 απ' το μουσείο δε θέλω να βγω.
 Μέσ' το μουσείο, μέσ' το μουσείο,
 θέλω να γίνω πορτρέτο κι εγώ.

*

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή «Εδώ Λιλιπούπολη». Εκδόθηκε το 1981 και τραγουδήθηκε από το Σπίρο Σακκά. Προέρχεται από την ιστορική σειρά «Εδώ Λιλιπούπολη» του Γ' Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας που, ενώ καταρχήν απευθυνόταν στα παιδιά, αγαπήθηκε εξίσου και από τους μεγάλους. Η σειρά δημιουργήθηκε ενόσω διευθυντής του Γ' Προγράμματος ήταν ο Μάνος Χατζιδάκις. Η «Λιλιπούπολη» άφησε μια παρακαταθήκη υπέροχων τραγουδιών και σπαρταριστών επεισοδίων. Πλαισιώθηκε από σημαντικούς μουσικούς, τραγουδιστές, κειμενογράφους και ηθοποιούς.

Ομοιότητα - Διαφορά, Πολιτισμός

E3, E4, E5, E6, Δ1, Δ4, Δ5, Δ7, T4, Π2

1. Φανταστείτε ένα δικό σας μουσείο, σκεφτείτε τι θα θέλατε να περιέχει, φτιάξτε ένα ποίημα γι' αυτό και μελοποιήστε το.
2. Αυτοσχεδιάστε φωνητικά χρησιμοποιώντας «παράξενες» φωνές πάνω στην τελευταία φράση του τραγουδιού.

Εδώ Λιλιπούπολη, Μαραγκόπουλος Δημήτρης - Πλάτωνος Λένα κ.ά., Κριεζή Μαριανίνα, Γιαννάτου Σαβίνα - Σακκάς Σπίρος κ.ά., EMI, 162-71159/60, 1981

Το Μικρό και το Μεγάλο

ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΙΑΝΙΝΑΣ ΚΡΙΕΖΗ

♩ = 190

A D D A A **A'** D
 Το Μι-κρό και το Με - γά - λο μ'ά νοι ξιά-τι-κη αυ - γή πιά στη καν α πό το

D A D **B** A D A
 χέ - ρι να γυ-ρί σου νε τη γή μπρός να πά-με κά-νει ζέ-στη πί - σωκρό - ο

D **G** A F#m rit. Bm Bm **B'** a tempo Bm
 τσου χτε-ρό πά - γω-σε και τα Με-γά-λο έ - βρα-σε και το Μι-κρό έ - τσιμπή κα

Bm C#dim **G'** D
 νε τα δυό τους μέ - να βά - ζο τρα - χα - νά σ'έ - να χα - μη - λό σπι - τά - κι

G# **G''** Dmaj7 Em
 πιά - νωστα ψη - λά βου-νά κι'έ - τσιμπή-κα - νε τα δυό τους μέ - να βά - ζο

G''' D D A D
 τρα - χα - νά σ'έ - να χα - μη - λό σπι - τά - κι πιά - νωστα ψη - λά βου-νά

Και με κλάματα και γέλια πέσανε στον καναπέ,
 κι έμειναν εκεί για πάντα, δε σηκώθηκαν ποτέ.
 Κι από το παραθυράκι αγναντεύανε μαζί
 μια την ασημένια νύχτα, μια τη μέρα τη χρυσή.

Το Μικρό και το Μεγάλο κάνανε κι ένα μωρό,
 που δεν ήταν μεγάλο αλλά ούτε και μικρό.
 Και πιασμένα από το χέρι ζήσανε πολύ καιρό
 το χοντρούλι το Μεγάλο και τ' αδύνατο Μικρό.

Τραγουδί που περιλαμβάνεται στη συλλογή «Εδώ Λιλιπούπολη». Εκδόθηκε το 1981 και τραγουδήθηκε από τη Μαριέλλη Σφακιανάκη και τον Αντώνη Κοντογεωργίου. Προέρχεται από την ιστορική σειρά «Εδώ Λιλιπούπολη» του Γ' Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας που, ενώ καταρχήν απευθυνόταν στα παιδιά, αγαπήθηκε εξίσου και από τους μεγάλους. Η σειρά δημιουργήθηκε ενόσω διευθυντής του Γ' Προγράμματος ήταν ο Μάνος Χατζιδάκις. Η «Λιλιπούπολη» άφησε μια παρακαταθήκη υπέροχων τραγουδιών και σπαρταριστών επεισοδίων. Πλαισιώθηκε από σημαντικούς μουσικούς, τραγουδιστές, κειμενογράφους και ηθοποιούς.

Επικοινωνία, Ομοιότητα - Διαφορά, Σύστημα

E3, E4, E6, Δ1, Π2, Τ1, Τ2, Τ4

1. Επεξεργαστείτε κινητικά το τραγούδι και φτιάξτε μια χορογραφία.
2. Βρείτε τις αντίθετες έννοιες που περιέχει το τραγούδι και εικονογραφήστε τις.

Εδώ Λιλιπούπολη, Μαραγκόπουλος Δημήτρης - Πλάτωνος Λένα κ.ά., Κριεζή Μαριανίνα, Γιαννάτου Σαβίνα - Σακάς Σπύρος κ.ά., EMI, 162-71159/60, 1981

Ο κηπουρός ΒΑΓΓΕΛΗ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

♩ = 160

A

Θά 'θε - λα να θά 'θε - λα νά' μουν κη - που - ρός α έ - να
 νά 'θα 'θε - λα νά' μουν πα - που - τσής το -

κο - ραλ - λέ - νιο κή - πο στο βυ - θό γε - ρο - που - ρός θαυ - μα - το - ποι -
 χρό - νο να με - τρώ με το σφυ - ρί το γυά - λι - νο γα - βά - κι

1. **B**

ός με τα στοι - χείά της νύ - χτας να με - θώ Θά 'θε - λα
 της να κρύ - ψω και κα - νείς να μην το

2. **B**

βρεί. Βά - λε βή - μα κι έ - μπα στο χο -

1. **B** **F** **C**

ρό γέ - λα κι ε - σύ α - γα - πού - λα χρυ - σή

2. **F** **B** **F** **A7** **Dm** **C** **Da Capo**

ρό το δά κρυ σου ει - ναι το δι - κό μου α - θά - να - το νε - ρό
 Fine

Θα 'θελα να 'μουν κηηγός
 χαμένος σ' ένα δάσος μαγικό,
 σαν τον Ορφέα το μουσικό
 από τις μάγισσες να φαγηθώ.

Μα αφού δεν είμαι κηπουρός,
 ας ήμουν της αγάπης μας φρουρός,
 μα αφού δεν είμαι κηηγός,
 ας ήμουν στην ποδιά σου ναυαγός.

Βάλε βήμα...

Το τραγούδι περιλαμβάνεται στη συλλογή με τίτλο «Τα μπαράκια» που εκδόθηκε το 1981. Τραγουδήθηκε από τον ίδιο το συνθέτη.

Ομοιότητα - Διαφορά, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, E4, E5, E6, Π2, Δ5, T4

1. Ζωγραφίστε τις εικόνες που σας φέρνει στο μυαλό το τραγούδι.
2. Προσθέστε μία δική σας στροφή με το επάγγελμα της επιλογής σας

Τα μπαράκια, Γερμανός Βαγγέλης, Αρβανιτάκη Ελευθερία, Lyra, 3336, 2003

Η συνέλευση των ζώων

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΟΥ – ΠΕΡΙΚΛΗ ΚΟΡΟΒΕΣΗ

♩=77

A D D G D

Είμ'-ο ιπ-πο-πό-τα-μος της ζου-γκλας το κα-μά-ρι
 στον κό σμ'ετού το τονακλη-ρό το δερ-μα το χο νιρό—

G A 1. A D 2. A D F#

ό-σο και να με τσι-μπούν δεν παύρ-νω'ε-γώ χα-μπά-ρι πίο'α-κρί-βό'α-γα-θό
 είν' το πίο πο-λύ-τι-μο και

A' Bm Bm Em Bm Em Bm

Είμ'-ε-γώ ο γάι-δα-ρος με τη φω-νή τη μπά-σα σαν γκα-ρί-ζώ δυ-να-τά μου
 ε-χω μια υ-πό-μο-νη γαι-δου-ρι-νή με-γά-λη δε θυ-μώ-νω δε μι-λώ και

1. F# Bm 2. F# Bm A A D

κό-βε ται'η α-νά-σα σκό-βω το κε-φά-λι Η κυ-ρά Μά-ρω είμ'-ε-γώ η
 σαν ξυ-ρά-φι το μυα-λό τα

D G D G A D

α-λε-πού'η πο-νή-ρω ό-λους τους κο-ρόι-δε-ψα τους χά-ρε-ψά'ε-να γύ-ρο
 πά-νια α-κο-νί-ζει πά-νω κά-τω το ντου νιά α-να-πο-δο-γυ-ρί-ζει

B **♩=110** D G D G A D **Γ** D Em F#m (γ)

λα-λα-λα πώς να' ναι'αυ-τός, με ποιόν να μοιά ζει'ο αρ-χη-γός θα μοιά-ζει ά-ρα-γε με μέ-να

D Em F#m G G D A D **Sostenuto** **Da Capo**

ή δε θα μοιά-ζει με κα-νέ-να με ποιόν να μοιά-ζει'ο αρ-χη-γός

Σαλίγκαρο με λέν' εμέ και σάλια πάντα βγάζω,
γλείφοντας και σούρνοντας καλούτσικα τη βγάζω.
Με τα χαρίσματα αυτά και με τα κέρατά μου
κάνω τη δουλίτσα μου, γεμίζω την κοιλιά μου.

Λα, λα, λα, πως...

Τζι, τζι, τζι, τζι, τζιτζικας, τα δέντρα τριγουρίζω,
μια δουλειά δεν έκανα και κόπο δε γνωρίζω.
Όλη μέρα τζι, τζι, τζι, ζαλίζω το κεφάλι
κι αν πεινάσω κάποτε, ας είν' καλά οι άλλοι.

Λα, λα, λα, πως...

Μέλισσα, κυρ μέλισσα, θυμάρι και λουλούδια,
φίλησα και γέμισα τον κάμπο με τραγούδια.
Του κόσμου όλες τις χαρές εγώ μόνο γνωρίζω,
ευωδιές και χρώματα το σώμα μου τυλίγω.

Λα, λα, λα, πως...

Απόσπασμα από το παραμύθι του Περικλή Κοροβέση «Η συνέλευση των ζώων» που εκδόθηκε το 1983. Σύμφωνα με την αφήγηση, τα ζώα αποφασίζουν να δημιουργήσουν ένα ανώτερο ον που θα τα κυβερνήσει. Αποφασίζουν να δώσουν το καθένα το σημαντικότερό του χάρισμα, ώστε το καινούριο πλάσμα να είναι όσο το δυνατόν καλύτερο. Η προσφορά αρχίζει και κάθε ζώο που δωρίζει τραγουδά κι ένα μικρό τραγουδάκι. Το καινούριο ζώο που γεννήθηκε ονομάστηκε άνθρωπος.

Άτομο - Σύνολο, Επικοινωνία

E3, E4, E6, Δ1, Δ5, T2, T3, T4

1. Δραματοποιήστε το τραγούδι.
2. Προσθέστε μία δική σας στροφή με κάποιο ζώο της επιλογής σας.
3. Ζωγραφίστε τις εικόνες που φαντάζεστε τραγουδώντας το τραγούδι.

Η συνέλευση των ζώων, Κουρουπός Γιώργος, Κοροβέσης Περικλής, Σακκάς Σπύρος, Αθήνα: Γνώση, 1983

Φωτοβολίδα ΟΡΦΕΑ ΠΕΡΙΔΗ

A

♩ = 160

Mια φω - τή - βό - λί - δα _____ μέσ στη νύ - χτα σκάει _____
 κι η καρ-διά μου σπάει _____ μέσ στο φώς σε εί - δα _____

Γι- ναν τακομ - μά - πα _____ μακai-νού-ρια γή _____ μέσ στη γαλ - λα -
 γή _____ βλέ-πω μ'άλ-λα μά - πα _____

1. E Bm | 2. D A E **B** A E
 μά - πα _____

B

A E A F#m D
 Ο - λα εί - ναι ί - δια αν δε τ'α - γα - πάς _____
 Κι ό λα αυ - τά που εί - ναι γί - νο - νται ξα - νά _____

1. Bm G D E | 2. Bm
 ό - λα μέ - νουν ί - δια ά - μα δεν τα πάς _____ κιά σου την_ μα -
 μεσ'α - π' τη δι - _____

G F#m E D E F#m **Fine**
 τιά _____ μέσ'απ' τη δι - κιά σου τη μα - τιά _____

F#m F#m F#m **Da Capo**
 Κιθάρα Ακκορντιόν

Μια φωτογραφία κομματάκια δυο,
έχω να σε δω χρόνια αστεία αστεία.
Πιάνω την κολλάω, σε ξανακοιτώ,
πιο όμορφη, θαρρώ, δείχνεις μ' όσο πάω.

Όλα είναι ίδια, αν δεν τ' αγαπάς ...

Στην καρδιά σου καίει μια μικρή φωτιά
κι από τη ματιά ένα φως που ρέει.
Σα φωτοβολίδα μες στη νύχτα σκάει
κι ας ξαναγυρνάει πίσω η σελίδα.

Σα φωτοβολίδα μες ...

Όλα είναι ίδια, αν δεν τ' αγαπάς ...

Το τραγούδι περιλαμβάνεται στη συλλογή με τίτλο «Αχ ψυχή μου φαντασμένη» που κυκλοφόρησε το 1993. Τραγουδήθηκε από τον ίδιο το συνθέτη.

Μεταβολή, Ομοιότητα - Διαφορά

E3, E4, Π4, T2, T5, Δ2, Δ4

1. Προσθέστε ένα συνοδευτικό μέρος για τύμπανο.
2. Σα φωτοβολίδα..... συνεχίστε τη δική σας ηχοϊστορία.

Αχ ψυχή μου φαντασμένη, Περίδης Ορφέας, Ακτή, 473848, 1993

Ανεκδοτάκι

ΜΑΝΟΥ ΛΟΪΖΟΥ – ΓΙΑΝΝΗ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ

♩ = 96

Τα τρί - α μερ - μη - γκά - κιαμπα

μπάς, μα - μά, παι - δί... περ - γά - νε - πο - τα - μά - κι χα - ρού - με - νοι κι οι τρεις. **τρεις** **Fine**

B C Gm B^b Dm Am C

Τί ω - ραί - α, τί κα - λά, πε - ρά - σα - με κι οι ε -

Gm B^b Gm B^b C⁷

φτά λέ - ει το μερ - μη - γκά - κι τρε - λό α - πό χα - ρά.

Γιατί, λέτε παιδάκια, το μερμηγκάκι λέει
επτά αντί για τρεις, επτά αντί για τρεις;
Γιατί το μερμηγκάκι δεν ξέρει να μετρά
όπως μετράμε εμείς, όπως μετράμε εμείς!
Όπως μετράμε εμείς!

*

Το τραγούδι περιλαμβάνεται στη συλλογή με τίτλο «Κάτω από ένα κουνουπίδι» που κυκλοφόρησε το 1995. Πρόκειται για μια συλλογή τραγουδιών που ο συνθέτης έγραψε και αφιέρωσε αποκλειστικά στα παιδιά. Το συγκεκριμένο τραγούδι τραγουδήθηκε από το Λουκιανό Κηληθόνη.

Αλληλεπίδραση

E3, E4, E6, Δ1, Δ5, T3, T4

Βρείτε ένα ανέκδοτο που σας αρέσει, κάντε το έμμετρο και μελοποιήστε το.

Κάτω από ένα κουνουπίδι, Λοΐζος Μάνος, Νεγρεπόντης Γιάννης, Κηληθόνης Λουκιανός κ.ά., Minos-EMI, 724383538928, 1995

Είναι το γέλιο σου

ΛΑΥΡΕΝΤΗ ΜΑΧΑΙΡΙΤΣΑ – ΕΛΙΝΑΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

$\text{♩} = 82$

D D C/D D C/D D C/D D

A

Απ'τα μαλ-λά-κισσου κρα-πέ-μαι στη ζω-ή — πρι-γκί-πισ-

G

σα μου ε-σύ Μα-ρί-α και Ε-λέ-νη Στις μαύ-ρες

D

μπού-κλες σου γε-ρά έ-χει πια-στεί η μοί-ρα που

Bm A D B G

ζη-τά η ψυ-χή ή-συ-χα ν'α-να-σαι-νει Εί-ναι το γέ-λιο σου εί-ναι το γέ-

D C/D

- λιο σου εί-ναι το γέ-λιο σου που γρά-φει μου-σι-κή

D C/D Fine

Εί-ναι το γέ-λιο σου που τη χα-ρά α-να-σαι-νει.

Απ' το χεράκι σου κρεμιέμαι σαν παιδί
πατώ στο βήμα σου κι εκείνο με πηγαίνει
σε παραλίες που δεν έχω ξαναδεί
και σαν ιπτάμενο χαλί στους ουρανούς με φέρνει.
Είναι το γέλιο σου ...

Τραγούδι που περιλαμβάνεται στη συλλογή με τίτλο «Το διάλειμμα κρατάει δυο ζωές» και κυκλοφόρησε το 2001. Τραγουδήθηκε από τον ίδιο το συνθέτη.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο, Επικοινωνία

E3, E4, E6, Δ1, Π4

Βρείτε και ακούστε και άλλα τραγούδια του Λαυρέντη Μαχαιρίτσα και ιδιαίτερα εκείνα που δημιούργησε ως μέλος του ροκ συγκροτήματος «Τερμίτες».

Το διάλειμμα κρατάει δυο ζωές, Μαχαιρίτσας Λαυρέντης, Δημοπούλου Ελίνα κ.ά., Minos-EMI, 724353530327, 2001

Παιδικά τραγούδια

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται τραγούδια, παιχνιδιδοτραγούδα, παραδοσιακά τραγούδια και λαχνίσματα.

Σε κάποιες περιπτώσεις, βασίζονται σε ξένες μελωδίες, στις οποίες προσαρμόστηκαν ελληνικά λόγια. Αποτελούν βασικό ρεπερτόριο για παιδιά μικρών ηλικιών. Τα λόγια τους, συνήθως αστεία, είναι ιδιαίτερα εμψυχωτικά.

Ως «παιχνιδιδοτραγούδα» ορίζονται τα τραγούδια που συνοδεύουν απαραίτητα κάποιο παιχνίδι. Φαίνεται πως δημιουργήθηκαν με τη συμβολή πολλών γενεών παιδιών που παίζοντας τα συνέβαλαν στη διαμόρφωσή τους. Αρκετά από αυτά συναντώνται σε διαφορετικές εκδοχές σε διάφορα μέρη της Ελλάδας. Είναι πιθανόν κάποια να παίζονταν και από μεγάλους στις συγκεντρώσεις τους τις παλαιότερες δεκαετίες. Οι κινήσεις που συνοδεύουν τα παιχνίδια αυτά είναι γεμάτες συμβολισμούς, όπως ο κύκλος στο «Δεν περνάς κυρά Μαρία» που υπαινίσσεται τη δημιουργία κοινότητας. Άλλα είναι πιστή αναπαράσταση γεγονότων από τη ζωή των ενηλίκων, όπως το τραγούδι «Ο Αυγερινός».

Τα παραδοσιακά τραγούδια που περιλαμβάνονται στην ενότητα αυτή, χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα απλές μελωδίες. Κάποια από αυτά δημιουργήθηκαν απ' ευθείας για τα παιδιά αφού είναι ταχταρισμάτα ή παιχνίδια π.χ. το Έλα, έλα, έλα του, η Αντριβίτσα κ.ά. Κάποια άλλα ενώ κατ' αρχήν περιλαμβάνονταν στο ρεπερτόριο των ενηλίκων, λόγω της θεματολογίας τους, με το πέρασμα του χρόνου και με τις ανάλογες μετατροπές που δέχθηκαν, κατέληξαν στο ρεπερτόριο των παιδιών π.χ. Τα λεμόνια, Τα κουκιά, Από τ' άρφα θε ν' αρχίσω κ.ά.

Η λέξη «λαχνίσμα» προέρχεται από το λαχνό. Τα λαχνίσματα ήταν απαραίτητο προοίμιο για τα περισσότερα παιχνίδια. Πρόκειται για μικρά τραγουδάκια με πολύ απλές μελωδίες ή ρυθμικές απαγγελίες με λόγια συχνά χωρίς νόημα. Χρησίμευαν για να δουν τα παιδιά με διασκεδαστικό τρόπο σε ποιον πέφτει ο κλήρος. Αρκετά απ' αυτά είναι πολύ παλιά. Τα παιδιά, όμως μέσα από την διαδικασία του παιχνιδιού δημιουργούσαν καινούρια τα οποία μάλιστα επικρατούσαν. Έτσι, εκτός, από το κλασικό «Α μπε μπα μπλομ», υπάρχει και το επικαιρικό «Τζένη Καρέζη, Κώστας Κακαβάς, Αλίκη Βουγιουκλάκη, εσύ θα τα φυλάς» που προφανώς δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 1960, όταν οι ηθοποιοί αυτοί έγιναν διάσημοι.

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Τα τραγούδια της ενότητας αυτής είναι εξαιρετικά εκπαιδευτικά εργαλεία, κυρίως για τα παιδιά μικρότερων ηλικιών (Α' και Β' Δημοτικού). Μπορούν να χρησιμεύσουν για το δέσιμο της ομάδας, αφού αρκετά από αυτά είναι ταυτόχρονα και παιχνίδια π.χ. «Το δαχτυλίδι», «Δεν περνάς κυρά Μαρία», «Ο Αυγερινός» κ.ά., ενισχύοντας έτσι τη γνωριμία, την επαφή και την επικοινωνία μεταξύ των παιδιών. Αρκετά από αυτά επιδέχονται δραματοποίηση ή μιμητική αναπαράσταση π.χ. «Μια γίδα μια φορά», «Ήταν ένας γάιδαρος» κ.ά.

Τα περισσότερα είναι κατάλληλα για επεξεργασία ρυθμικών μοτίβων και ειδικότερα για διδασκαλία και εμπέδωση τετάρτων, ογδών, μισών και των αντίστοιχων παύσεων π.χ. «Αμπε μπα μπλομ», «Έλα - έλα - έλα του», «Αντριβίτσα» κ.ά.

Οι μελωδίες των τραγουδιών είναι στην πλειοψηφία τους εξαιρετικά απλές. Αρκετές τραγουδιούνται πάνω στο μελωδικό μοτίβο μι – σο – λα που αποτελεί τη βάση της πεντατονικής κλίμακας. Προσφέρονται λοιπόν για μελωδική επεξεργασία και εξάσκηση της μουσικής μνήμης, αφού η συνεχής επανάληψη του μελωδικού μοτίβου οδηγεί στην απομνημόνευσή του π.χ. «Αντριβίτσα», «Αλφάβητο», «Τα λεμόνια» κ.ά.

Όλα τα τραγούδια της ενότητας επιδέχονται διαθεματική προσέγγιση π.χ. τα τραγούδια «Αλφάβητο» και «Απ' το άρφα θε ν' αρχίσω», ως αλφαβητάρια, το «Ένα ειν' τ' αηδονάκι» ως αριθμητικό για τα μαθηματικά, τα τραγούδια με αναφορές σε ζώα και φυτά για το φυσικό περιβάλλον κ.ο.κ.

Χρήσιμο είναι τα τραγούδια να συνδεθούν με έργα μεγάλων ζωγράφων που ζωγράφισαν παιδιά και παιδικά παιχνίδια όπως ο Γεώργιος Ιακωβίδης, που έχει αποκληθεί «ο ζωγράφος των παιδιών». Έργα του βρίσκονται στον 1ο τόμο του έργου «Οι Έλληνες ζωγράφοι» - «Από τον 19ο αιώνα στον 20ό», εκδόσεις Μέλισσα.

Κείμενα που μπορούν να συμπληρώσουν το υλικό του Μουσικού Ανθολογίου της ενότητας αυτής, βρίσκονται στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Α΄ και Β΄ Δημοτικού: «*Νανουρίσματα και ταχαρίσματα*» σελ. 18, «*Παροιμίες*» σελ. 135, «*Γλωσσοδέτες*» σελ. 136, «*Αινίγματα*» σελ. 145 και στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Γ΄ και Δ΄ Δημοτικού: «*Αινίγματα*» σελ. 59, «*Λογοπαίχνιδο*» σελ. 60, «*Ύπνε μου έπαρέ μου το*» σελ. 66. Τα κείμενα αυτά, παρά το ότι δεν είναι τραγούδια, επιδέχονται την ίδια ρυθμική επεξεργασία.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ΄ & Δ΄ Δημοτικού κεφ. 4, 5, 6, 15, Ε΄ Δημοτικού κεφ. 5, 9, 19.

Ήταν ένα καράβι

$\text{♩} = 200$
 C^7 C^7 C^7 F
 C^7 F **A** F F C^7
 Ή - ταν έ - να κα - ρά - βι παι - δια ή - ταν έ -
 C^7 F **B** C^7 C^7
 να κα - ρά - βι Γλά - ρο το λέ - γα - νε
 C^7 F C^7 F C^7 F
 κά - νε μιά κα - ντη - λί - τσα, κα - ντη - λιά. Στο

Στο πρώτο του ταξίδι παιδιά, στο πρώτο του ταξίδι,
κόπηκαν τα σκοινιά, κάνε μια καντηλίτσα,
κόπηκαν τα σκοινιά, κάνε μια καντηλιά.

Στο δεύτερο ταξίδι παιδιά, στο δεύτερο ταξίδι,
σκίστηκαν τα πανιά, κάνε μια καντηλίτσα,
σκίστηκαν τα πανιά, κάνε μια καντηλιά.

Στο τρίτο του ταξίδι παιδιά, στο τρίτο του ταξίδι,
σπάσανε τα κουτιά, κάνε μια καντηλίτσα,
σπάσανε τα κουτιά, κάνε μια καντηλιά.

Στο τέταρτο ταξίδι παιδιά στο τέταρτο ταξίδι,
βούλιαξε στα βαθιά, κάνε μια καντηλίτσα,
βούλιαξε στα βαθιά, κάνε μια καντηλιά.

Καντηλίτσα ή καντηλιά: είδος ναυτικού κόμπου

**

Μεταβολή, Σύστημα

E3, E4, Δ4, Δ5, Π4, T4, T2, Δ1, E6, T1

Φτιάξτε μια απλή χορογραφία για το τραγούδι που να δείχνει κίνηση καραβιού.

Αχ! πατρίδα μου γλυκιά, Λαυράνγκας Διονύσιος κ.ά., Κοφινιώτης Κώστας κ.ά., Κηληδόνης Λουκιανός κ.ά., επι-
μέλεια: Κηληδόνης Λουκιανός, Fabelsound, 724347880223, 1992

Βατζιγτζέλο – βατζιγτζό

♩=125 **A** $\frac{3}{4}$ F

Στρα - βός βε - λό - να γύ - ρεύ - ε, ο - λά ο - λά Στρα - ε ο - λά ο - λά μέ -

B $\frac{3}{4}$ B \flat F I. C \flat F 2. C \flat F Fine

σα σ'έ να α χύ - ρώ - να βα - τζιγ - τζέ - λο βα - τζιγ - τζό, μέ - τζέ - λο βα - τζιγ - τζό. Κι έ -

Κι ένας κουφός του έλεγε, την άκουα που εβρόντα.
Απ' όλα τα πετούμενα, ο γάιδαρος μ' αρέσει,
γιατί έχει αηδονιού φωνή και δαχτυλίδι μέση.
Πολλά ψέματα είπαμε, ας πούμε και μια αλήθεια.
Ο κόκορας εγέννησε κι έκανε κολοκύθια,
τα κολοκύθια είχαν νερό και το νερό βατράχια.

*

Επικοινωνία, Ομοιότητα - Διαφορά

E3, Δ4, T2, T3, Π4, Δ6, E4, E1, Δ1

Αντικαταστήστε τα φωνήματα «ολά ολά» και «βατζιγτζέλο βατζιγτζό» με ήχους κρουστών.

Αχ! πατριδα μου γλυκιά, Λαυράνγκας Διονύσιος κ.ά., Κοφινιώτης Κώστας κ.ά., Κηληδόνης Λουκιανός κ.ά., επι-
μέλεια: Κηληδόνης Λουκιανός, Fabelsound, 724347880223, 1992

Μια γίδα μια φορά

$\text{♩} = 130$

Μια γί-δα μια φο-ρά κου
 νώ-ντας την ου-ρά ε - χώ - θη - κε κρυ-φά να φάει κου - κιά χλω - ρά. Κου -
 νού-σε την ου-ρά, κου - νού-σε την ου-ρά κου-νού-σε την ου-ρά και μά-σα - γε γε - ρά. Κί α

Κι ο μπάρμπας ο κουκάς την άρπαξε μεμιάς
 και τρέχει ο φουκαράς ευθύς στους δικαστάς.

Κουνούσε την ουρά...

Η γίδα τότε εκεί, πολύ προσεκτική
 τους νόμους ερευνά και της πηγαίνει να.

Κουνούσε την ουρά...

Έχει πια αντιληφθεί πως θα τιμωρηθεί,
 αρπάζει το κλειδί και φεύγει στη στιγμή.

Κουνούσε την ουρά...

**

Μεταβολή, Ομοιότητα - Διαφορά

T2, T3, T4, Δ7, E3, E4, E6, Δ1

Συνοδέψτε το τραγούδι με κινήσεις.

Αχ! πατρίδα μου γλυκιά, Λαυράνγκας Διονύσιος κ.ά., Κοφινιώτης Κώστας κ.ά., Κηληδόνης Λουκιανός κ.ά., επι-
 μέλεια: Κηληδόνης Λουκιανός, Fabelsound, 724347880223, 1992

Ήταν ένας γάιδαρος

♩ = 107

A Cm Fm Cm Fm Cm

Ή - ταν έ - νας γάι - δα - ρος με με - γά - λα αυ - τιά το πα - χνί δεν τ'ά - ρε - σε
 δρό - μο που ε - πή - γαι - νε βρι - σκει μια α - λε - πτού κά - θι - σε και ρώ - τη - σε:

G7 Cm **A** Cm Fm Cm

ή - θε - λε αρ - χο - νιιά Ή - θε - λε η μου - ρη του να φο - ρέ - σει σέ - λα
 "γάι - δα - ρε για πού;" Δε - σου λέω κυ - ρά α - λε - πού το δρό - μο που θα πά - ρω

Fm Cm G7 Cm **B** Cm Bb Cm Cm

και να κα - μα - ρώ - νε - ται με το σύ - ρε κι έ - λα Στο Μά - ρω, κυ - ρά Μά - ρω
 την κα - κιά τη σκέ - ψη σου ξέ - ρω κυ - ρά Μά - ρω

A Cm Fm Cm Fm Cm

Κά - τσε γάι - δα - ρε κα - λά κι έ - λα στα λο - γι - κά σου, να μην σου φά - ω την ου - ρά μα -

G7 Cm **B'** Cm Cm

ζι και τα αυ - τιά σου, αυ - τιά σου.

*

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία

T4, T3, Π2, Δ6, Ε3, Δ1, Ε6

1. Δραματοποιήστε το τραγούδι.

2. Ζωγραφίστε τις εικόνες που περιγράφουν τα λόγια του.

Αχ! πατρίδα μου γλυκιά, Λαυράνγκας Διονύσιος κ.ά., Κοφινιώτης Κώστας κ.ά., Κηληδόνης Λουκιανός κ.ά., επιμέλεια: Κηληδόνης Λουκιανός, Fabelsound, 724347880223, 1992

Ρούλα λα ρούλα λα

$\text{♩} = 165$

A Solo

Μια ψεί-ρα 'δω, μια ψεί-ρα κει, μια ψεί-ρα πα-ρα-πέ-ρα μου κά-να-νε την πλά-τη μου σαν

B Όλοι

τρύ-πια τα-μπα-κέ-ρα Ρού-λα λα ρού-λα λα έ-χω δυο κα-ρού-μπα-λα
 Τό 'να 'δω τ'άλ-λο κει τ'άλ-λο στην Α-με-ρι-κή

Da Capo

Μια μέρα πήγα στο γιατρό για να τον ρωτήσω
 εάν υπάρχει φάρμακο την ψείρα να ψοφήσω.

Την πλένω με ζεστό νερό, την πλένω και με κρύο,
 μα 'κείνη η αφιλότιμη μου κάνει το θηρίο.

Την πλένω με ζεστό νερό, την πλένω και με ρόμο*,
 μα 'κείνη η αφιλότιμη κάνει τον τροχονόμο.

Την πλένω με ζεστό νερό, την πλένω και με ράι*,
 μα κείνη η αφιλότιμη το σκάει και πετάει.

Ρόμο, ράι: λέξεις χωρίς νόημα που υπηρετούν την ομοιοκαταληξία

*

Αλληλεπίδραση, Μεταβολή

T1, Π4, Π2, E3, E4, E5

1. Αυτοσχεδιάστε μελωδικά στο Α κρατώντας το ρυθμικό σχήμα.
2. Δημιουργήστε μια μικρή χορογραφία με βάση τα λόγια του τραγουδιού

Μια εκδρομή με τη Μαρίζα, Κωχ Μαρίζα κ.ά., επιμέλεια: Κωχ Μαρίζα, Columbia-Sony music, 83429 2, 1994

Το δαχτυλίδι

♩ = 140

A

D D G D * A7 A7 A / B / C# D *

Νά - το νά - το το δα - χτυ - λί - δι, ψά - ξε - ψά - ξε δε θα το βρείς.

B

D / E / F# G G D * D A7 A7 D

Δε θα το βρείς δε θα το βρείς το δα - χτυ - λί - δι ό - που ζη - τείς

*

Πρόκειται για παιχνοδοτράγουδο που συναντάμε, σε διάφορες παραλλαγές, σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας. Το παιχνίδι παίζεται ως εξής: τα παιδιά κάθονται το ένα πλάι στο άλλο με τις παλάμες ενωμένες μπροστά τους στο ύψος του στήθους. Η μάνα του παιχνοδοτού, που μπορεί να βγει με κάποιο λάχνισμα, περνά μπροστά από κάθε παιδί τραγουδώντας το τραγούδι. Ταυτόχρονα περνά τις παλάμες της που μέσα έχουν ένα δαχτυλίδι ανάμεσα από τις ενωμένες παλάμες κάθε παιδιού. Κρυφά, αφήνει το δαχτυλίδι σε κάποιο. Μόλις τελειώσει το τραγούδι, ρωτά ποιος το έχει. Τα παιδιά κρύβουν πίσω από την πλάτη τους το ένα χέρι και απλώνουν μπροστά το άλλο. Η μάνα χτυπά την κάθε παλάμη και το παιδί φανερώνει και την άλλη δείχνοντας πως είναι άδεια. Μόλις φτάσει στο παιδί με το δαχτυλίδι, χτυπά την παλάμη του και εκείνο φανερώνει με το άλλο χέρι το δαχτυλίδι. Η μάνα τότε παίρνει το παιδί παράμερα και κρύβει το δαχτυλίδι στα ρούχα του, στα παπούτσια του, στις κάλτσες του κ.ο.κ. Γυρνάει πίσω στην ομάδα και οι υπόλοιποι ψάχνουν να το βρουν. Όποιος το βρει γίνεται μάνα.

Αλληλεπίδραση, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

T3, T2, P4, Δ5, E3, E4, Δ1

Ερευνήστε αν υπάρχει παραλλαγή του παιχνοδοτού στην περιοχή σας.

Αχ! πατρίδα μου γλυκιά, Λαυράνγκας Διονύσιος κ.ά., Κοφινιώτης Κώστας κ.ά., Κηληθόνης Λουκιανός κ.ά., επιμέλεια: Κηληθόνης Λουκιανός, Fabelsound, 724347880223, 1992

Δεν περνάς κυρά Μαρία

$\text{♩} = 120$ **A** Χορωδία

Δεν περ - νάς κυ - ρά Μα - ρί - α, δεν περ - νάς, δεν περ - νάς, δεν περ -
 κά - νεις εις τους κή - πους; δεν περ - νάς, δεν περ - νάς, τί να

B Σόλο

νός κυ - ρά Μα - ρί - α δεν περ - νάς, περ - νάς. Θε να πά - ω εις τους κή - πους, δεν περ
 κά - νεις εις τους κή - πους; δεν περ - νάς, περ - νάς. Θε να κό - ψω δυο βιο - λέ - τες, δεν περ

Fine Χορωδία

νώ, δεν περ - νώ, θε να πά - ω εις τους κή - πους, δεν περ - νώ περ - νώ. Τί να
 νώ, δεν περ - νώ, θε να κό - ψω δυο βιο - λέ - τες, δεν περ - νώ περ - νώ. Τί θα

(όλοι)

Τι θα κάνεις τις βιολέτες, δεν περνάς, δεν περνάς,
 τι θα κάνεις τις βιολέτες, δεν περνάς, περνάς.

(Κυρά Μαρία)

Θα τις δώσω στην καλή μου, δεν περνώ, δεν περνώ,
 θα τις δώσω στην καλή μου, δεν περνώ, περνώ.

(όλοι)

Και ποια είναι η καλή σου, δεν περνάς, δεν περνάς,
 και ποια είναι η καλή σου, δεν περνάς, περνάς.

(Κυρά Μαρία)

Η καλή μου είναι (π.χ.) η Ελένη, δεν περνώ,
 δεν περνώ,
 η καλή μου είναι η Ελένη, δεν περνώ, περνώ.

(όλοι)

Και ποια άλλη είναι η καλή σου, δεν περνάς,
 δεν περνάς
 και ποια άλλη είναι η καλή σου, δεν περνάς,
 περνάς.

(Κυρά Μαρία)

Η καλή μου είναι, δεν περνώ, δεν περνώ,
 η καλή μου είναι, δεν περνώ, περνώ.

*

Παιχνιδοτράγουδο με πανελλήνια διάδοση, που παιζόταν κυρίως από κορίτσια. Παίζεται ως εξής: τα παιδιά ορίζουν την κυρά Μαρία συνήθως με κάποιο λάχνισμα. Η ομάδα πιάνεται σε κύκλο, ενώ η κυρά Μαρία στέκει απ' έξω. Τα παιδιά εκτελούν τον τραγουδιστικό διάλογο. Όταν τραγουδά η ομάδα, γυρίζει ο κύκλος γύρω γύρω ενώ, όταν τραγουδά η κυρά Μαρία, γυρίζει εκείνη γύρω από τον κύκλο βηματίζοντας στο ρυθμό του τραγουδιού. Στο τέλος του διαλόγου η κυρά Μαρία ορίζει την «καλή» της, οπότε το παιδί αυτό βγαίνει από τον κύκλο ακολουθώντας την. Ο διάλογος αρχίζει από την αρχή μέχρι να πάρει η κυρά Μαρία όλα τα παιδιά του κύκλου. Όποιο μένει τελευταίο γίνεται κυρά Μαρία.

Αλληλεπίδραση, Άτομο-Σύνολο, Επικοινωνία

Π2, Τ2, Τ3, Ε3, Ε1, Δ6

Ερευνήστε εάν υπάρχει παραλλαγή του παιχνιδιού στην περιοχή σας.

Μια εκδρομή με τη Μαρίζα, Κωχ Μαρίζα κ.ά., επιμέλεια: Κωχ Μαρίζα, Columbia-Sony music, 83429 2, 1994

Ένα λεπτό κρεμμύδι

♩ = 110

A C C G⁷ C * **A**

Ε - να - λε - πτό κρεμ - μύ - δι, γκέ - ο βα - γκέ - ο, έ -
ντρεύ - ου - με την Ε - λια - σώ, γκέ - ο βα - γκέ - ο, πα -

C C G⁷ C *

να - λε - πτό κρεμ - μύ - δι φρά - νσε βο - λέ - ο, Πα -
ντρεύ - ου - με την Ε - λια - σώ φρά - νσε βο - λέ - ο, Και...

Και ποιόνε της εδίνετε, γκέο-βαγκέο
και ποιόνε της εδίνετε, φράνσε-βολέο
(β' ομάδα)

Της δίνουμε ένα ναύτη που όλο μύγες χάφτει,
της δίνουμε ένα ναύτη που όλο μύγες χάφτει.
(α' ομάδα)

Αυτό είναι χάρισμά σας, στα μούτρα τα δικά σας,
αυτό είναι χάρισμά σας, στα μούτρα τα δικά σας.
(β' ομάδα)

Της δίνουμε μπακάλη, που τρώει ελιές και λάδι,
της δίνουμε μπακάλη, που τρώει ελιές και λάδι.
(α' ομάδα)

Αυτό είναι χάρισμά σας, στα μούτρα τα δικά σας
αυτό είναι χάρισμά σας, στα μούτρα τα δικά σας.
(β' ομάδα)

Της δίνουμε έναν άγγελο με τα φτερά απλωμένα,
της δίνουμε έναν άγγελο με τα φτερά απλωμένα

ή της δίνουμε το βασιλιά στο άλογο καβάλα
ή της δίνω πριγκιπόπουλο με το σπαθί στο χέρι.
(α' ομάδα)

Αυτόνε τονε θέλουμε, γκέο-βαγκέο,
αυτόνε τονε θέλουμε, φράνσε βολέο.
(β' ομάδα)

Σας πήραμε - σας πήραμε φλουρί κωνσταντινάτο,
σας πήραμε - σας πήραμε φλουρί κωνσταντινάτο.
(α' ομάδα)

Μας πήρατε - μας πήρατε βαρέλι δίχως πάτο,
μας πήρατε - μας πήρατε βαρέλι δίχως πάτο.
(β' ομάδα)

Σας πήραμε - σας πήραμε μια όμορφη κοπέλα,
σας πήραμε - σας πήραμε μια όμορφη κοπέλα.
(α' ομάδα)

Μας πήρατε - μας πήρατε μια παλιοκατσιβέλα,
μας πήρατε - μας πήρατε μια παλιοκατσιβέλα.

*

Παιχνιδοτράγουδο που συναντάμε σε διάφορες παραλλαγές, σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας. Το παιχνίδι παίζεται ως εξής: τα παιδιά χωρίζονται σε δυο ομάδες, σταυρώνουν μπροστά τα χέρια και κρατιούνται σχηματίζοντας αλυσίδα. Οι δυο αλυσίδες στέκουν αντικριστά σε μια απόσταση πέντε δέκα μέτρων και αρχίζουν να εκτελούν τον τραγουδιστικό διάλογο. Η κάθε ομάδα τραγουδώντας την πρώτη φράση βηματίζει ρυθμικά προς τα εμπρός, ενώ τραγουδώντας την επανάληψη κάνει ίσο αριθμό ρυθμικών βημάτων προς τα πίσω. Στο σημείο του διαλόγου όπου «το προξενιό» κλείνει, η πρώτη ομάδα στέλνει το παιδί που κατονομάστηκε στη δεύτερη ομάδα. Μετά το τέλος του διαλόγου το παιχνίδι αρχίζει πάλι από την αρχή, τη φορά αυτή όμως ο διάλογος ξεκινάει από την ομάδα που πριν ξεκίνησε δεύτερη. Είναι αξιοσημείωτες στο παιχνίδι αυτό οι ομοιότητες με το πατροπαράδοτο προξενιό: η ύψη, το συγγενολόι, τα απαραίτητα καυστικά σχόλια για κάθε υποψήφιο γαμπρό, η ελκική αποδοχή του βασιλόπουλου, μετά από την οποία το νέο συγγενολόι καμαρώνει για τη ύψη, ενώ το παλιό, αφού την «ξεφορτώθηκε», μπορεί πλέον ακόμα και να την αποκαλέσει «βαρέλι δίχως πάτο».

Ατομο - Σύνολο, Ομοιότητα - Διαφορά

T2, T3, E1, E3, E4, Δ5

Ερευνήστε εαν υπάρχει παραλλαγή του παιχνιδιού στην περιοχή σας.

Μια εκδρομή με τη Μαρίζα, Κωχ Μαρίζα κ.ά., επιμέλεια: Κωχ Μαρίζα, Columbia - Sony music, 83429 2, 1994

Άμπε μπα μπλομ

$\text{♩} = 177$

Ά - μπε μπα μπλόμ του κι - θε μπλόμ α - μπε - μπα μπλόμ του κι - θε -
 μπλομ μπλιμ μπλομ Σαν θα πας ε - κεί στη Βό - ρεια Α - με - ρι - κή θα
 δεις και τον Ερ - μή να παί - ζει μου - σι - κή. Ό - λα τα κοι - τώ,
 σαν παί - δί κου - τό: την Α - κρό - πο - λη και το Λυ - κα - βη - τό.

*

Πρόκειται για «λαχνίσμα» με πανελλήνια διάδοση. Τα παιδιά χρησιμοποιούν τα λαχνίσματα για να ρίξουν κλήρο και να βρουν «ποιος θα τα φυλάει» δηλαδή ποιος θα παίξει το δύσκολο ρόλο του παιχνιδιού ή άλλες φορές ποιος θα είναι η «μάννα» δηλαδή ποιος θα έχει τον πρώτο ρόλο του παιχνιδιού κ.λπ. Στα λαχνίσματα τα παιδιά σχηματίζουν ένα κύκλο και κάποιο «τα βγάζει» δηλαδή απαγγέλλει ρυθμικά ή τραγουδάει ανάλογα με την περίπτωση δείχνοντας με το χέρι του κάθε παιδί. Όποιο παιδί δείξει στην τελευταία συλλαβή «βγαίνει». Σε κάθε επανάληψη βγαίνει και κάποιο παιδί, ενώ όποιος μένει τελευταίος τα φυλάει. Με τον τρόπο αυτό η αγωνία αυξάνεται. Σε άλλα λαχνίσματα, όμως, τα φυλάει ο πρώτος που θα βγει. Υπάρχουν πολλά λαχνίσματα: κάποια που συνηθίζονται σε συγκεκριμένες περιοχές ενώ άλλα έχουν πανελλήνια διάδοση όπως αυτό που παραθέτουμε.

Ατομο - Σύνολο, Επικοινωνία

T2, E3, Δ4, Δ5, Π4, Π5

Ερευνήστε για άλλα λαχνίσματα που υπάρχουν στην περιοχή σας.

Παιχνιδοτράγουδα, Κωχ Μαρίζα κ.ά., επιμέλεια: Κωχ Μαρίζα, CBS, 25188, 1982

Η πιπεριά

$\text{♩} = 170$ **A**

Α - νέ - βη - κα στην πι - πε - ριά να κό - ψω έ - να πι - πέ - ρι, κι η πι - πε - ριά τσα - κί - στη - κε και

A

μού κο - ψε τό χέ - ρι. Δώς μου το μα - ντη - λά - κι σου το χρου - σο - κε - ντη - μέ - νο, να

Fine

δέ - σω το χέ - ρά - κι μου που εί - ναι μα - τω - μέ - νο.

*

Όπως στο αμπε - μπα - μπλόμ.

Ατομο - Σύνολο, Επικοινωνία

Ε3, Δ3, Δ4, Δ5, Δ6, Π4, Τ2

Ερευνήστε για άλλα λαχίσματα που υπάρχουν στην περιοχή σας.

Μια εκδρομή με τη Μαρίζα, Κωχ Μαρίζα κ.ά., επιμέλεια: Κωχ Μαρίζα, Columbia - Sony music, 83429 2, 1994

Ο Αυγερινός

$\text{♩} = 100$

A G G C D G G G

Αυ - γή αυ - γή χα - ρά - ζει αυ - γή αυ - γε - ρι - νός α - διά - κα - πα φω - νά - ζει ο

C D G B D D D G C D G

πλου - μι - στός. Ω - ραί - ες κορ - δέ - λες κου - βα - ρί - στρες κα - λές και πλου - μι - στές.

*

Στο παιχνίδι αυτό τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο βλέποντας προς τα έξω και βάζουν στη μέση τη «μάνα». Κάποιο άλλο παιδί, έξω από τον κύκλο, παριστάνει τον πραματευτή. Ο πραματευτής γυρίζει έξω από τον κύκλο και τραγουδάει το τραγουδάκι του. Τελειώνοντάς το, σταματάει μπροστά από κάποιο παιδί. Τότε ακολουθεί ο εξής διάλογος:

- Παιδί: Δώσ' μου μια κουβαρίστρα.
- Πραματευτής: Τα λεπτά; (ενώ καμώνεται πως δίνει την κουβαρίστρα)
- Παιδί: Αύριο, τώρα λείπει η μάνα μου.

Αυτό επαναλαμβάνεται πολλές φορές, ίσαμε ο πραματευτής να ξεπουλήσει ή να πραγματοποιήσει το διάλογο με όλα τα παιδιά, αλλάζοντας όμως κάθε φορά είδος δηλαδή κορδέλες, ύφασμα, κλωστή κ.λπ. Αφού, όμως, χρήματα δεν πήρε, γυρεύει τη μάνα για να εισπράξει τα χρωστούμενα. Ο κύκλος των παιδιών τότε σφίγγει για να προστατέψει τη μάνα. Η μάνα, όμως, φοβισμένη το σκάει από τον κύκλο. Ο πραματευτής τότε την κυνηγάει. Άμα την πιάσει, γίνεται η μάνα πραματευτής άμα όμως η μάνα προλάβει και ξαναμπει στον κύκλο των παιδιών, το παιχνίδι αρχίζει από την αρχή με τον ίδιο πραματευτή.

Ο πραματευτής γύριζε σε χωριά και γειτονιές πουλώντας τις πραμάτειες του με πίστωση. Κάποιες φορές, όμως, οι νοικοκυρές «σκάζαν κανόνι» δηλαδή δεν τον εξοφλούσαν. Τότε ο πραματευτής τις κυνηγούσε να τον πληρώσουν, ενώ οι γείτονες προσπαθούσαν να προστατέψουν τον κακοπληρωτή. Το παιχνίδι αυτό αποτελεί λεπτομερή και γεμάτη χιούμορ αναπαράσταση αυτού του στοιχείου της οικονομικής ζωής παλαιότερων δεκαετιών.

Επικοινωνία, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

T3, T2, E3, P2, P4, Δ3, Δ5

Ερευνήστε εάν υπάρχει παραλλαγή του παιχνιδιού στην περιοχή σας.

Κλιόφα Μαρούλα - Βαλάση Ζωή, Ας παίξουμε πάλι, Αθήνα: Κέδρος, 1988

'Ενα είν' τ' αηδονάκι

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ε - να μώ - ρέ έ - να έ - να είν' τ' άη - δο = να - κι
 το χε - λι - δο - να - κι τον Α - πρί - λη έρ - χε -
 ται κι ό - λον τον Μάη λα - λεί στην πόρ - τα στην αυ - λή

(ή κι όλον τον θεριτή*)

Είπαμαν τόι ένα, ας πούμε και το δύο:

Δύο πέρδικες γραμμένες, γραμμένες πλουμπισμένες*
 ένα είν' τ' αηδονάκι, το χελιδονάκι τον Απρίλη έρχεται
 κι όλον το Μάη λαλεί στην πόρτα, στην αυλή.

Είπαμαν το δύο ας πούμε και το τρίο:

τρία πόδια η πυροστιά* δύο πέρδικες ...
 Είπαμαν το τρίο ας πούμε και το τέσσερο:
 τέσσερα βουζιά* η γελάδα, τρία πόδια ...

Είπαμαν το τέσσερο θα ειπούμε και το πέντε:

πέντε δάχτυλα έχει η χέρα τέσσερα βουζιά ...
 Είπαμαν το πέντε θα ειπούμε και το έξι:
 Έξ' αστέρια έχ' η πουλία πέντε δάχτυλα...

Είπαμαν το έξι, θα ειπούμε και το εφτά:

Εφτά μέρες η βδομάδα, εξ' αστέρια...

Είπαμαν το εφτά θα ειπούμε και το οχτώ:

Οχτώ πόδια το χταπόδι, εφτά μέρες η βδομάδα...

Είπαμαν το οχτώ, θα ειπούμε και το εννιά:

Εννιά μήνες το παιδί οχτώ πόδια το χταπόδι...

Είπαμαν το εννιά θα ειπούμε και το δέκα:

Δέκα το καλό*, εννιά μήνες το παιδί...

Βουζιά: οι μαστοί της αγελάδας

Δέκα το καλό: το δέκα το καρό της τράπουλας

Θεριτής: ο Ιούλιος

Πλουμπισμένες: οι πλουμισμένες

Πυροστιά: σιδερένιο τρίποδο που μπαίνει στην φωτιά κι από πάνω
 του τοποθετείται η καταρόλα με το φαί.

*

Παλιό Ηπειρώτικο, μνητικό, διδακτικό τραγούδι. Τραγουδιόταν μέσα στην οικογένεια, στις διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις, στο σχολείο, αλλά και μεταξύ των παιδιών κατά τη διάρκεια των παιχνιδιών τους. Το τραγούδι είχε σκοπό να μυήσει το μικρό παιδί στην έννοια του αριθμού, αλλά και να του εντείνει την παρατηρητικότητα πληροφορώντας το πόσα πόδια έχει η πυροστιά, πόσες μέρες η εβδομάδα κ.λπ.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο, Σύστημα

Π2, Ε7, Π4, Δ5, Ε1, Ε3, Ε4, Δ3, Τ4

1. Βρείτε έναν ή δύο ισοκράτες για να συνοδέψετε το τραγούδι.

2. Συμπληρώστε με δικούς σας στίχους και άλλους αριθμούς.

Χουλιαράδες 2 - Αυθεντικά ηπειρώτικα, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Δραγούμης Μάρκος - Μπενέκος Γρηγόριος, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, 2, Αφεί Φαληρέα, 403, 2002

Από τ' άρφα θε ν' αρχίσω

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΕΠΤΑΝΗΣΩΝ

♩ = 112

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three staves. The first staff starts with a tempo marking of 112 and ends with a 'Fine' marking. The second staff is marked 'A' and contains the lyrics 'Α μω-ρέ α - πό τ'ά-ρφαθε ν'αρ - χί - σω'. The third staff is marked 'B' and contains the lyrics 'α - πό τ'ά-ρφα θε... ν'αρ - χί - σω κό-ρη μου να σ'α - γα - πή - σω'. The third staff ends with a 'Da Capo' marking.

Βήτα, βέβαια σου λέω
 πως για σε πονώ και κλαίω.
 Γάμα, γίνομαι γιοφύρι
 να περνάς χρυσό ζαφείρι.

**

Τραγούδι από τα Επτάνησα που φτάνει έως τις μέρες μας από τον Μεσαίωνα. Ανήκει στην κατηγορία των αλφαβηταριών της αγάπης. Τα λόγια του, που ξεκινούν από το Α και καταλήγουν στο Ω, έχουν ερωτικό χαρακτήρα αλλά και διδακτικό. Έτσι, ενώ τραγουδιόνταν ως ερωτικά τραγούδια, μπορούσαν επίσης να τραγουδηθούν μέσα στην οικογένεια ή και στο σχολείο με στόχο να μνήσουν τα μικρά παιδιά στην αλφάβητο αλλά και στην αγάπη.

Επικοινωνία, Σύστημα

T1, Δ5, E3, E4, E5, E1

Φτιάξτε δικούς σας στίχους και γι' άλλα γράμματα της αλφαβήτου.

Τραγουδιστάδες τσή Ζάκυθος, επιμέλεια - παραγωγή: Τραγουδιστάδες τσή Ζάκυθος, 42215

Έλα, έλα, έλα του

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΙΚΑΡΙΑΣ

$\text{♩} = 130$

A Έ - λα... έ - λα... έ - λα... του! Παι - ξε... του και... γέ - λα... του!

B Έ - λα... να... τό... κά - νω... μά - κι... στο... λαι - μό... και... στο... μα... τά... κι!

ο τελευταίος στίχος 2 φορές

Ταρριρί του λέγανε και μου το παντρεύανε
και του δίναν κι ένα αμπέλι να χωρεί ο λαγός να μπαίνει!

Ταχτιρντί του λέγανε και μου το παντρεύανε
και του δίναν και προικιά ένα κόσκινο κουκιά!

Ταχτιρντί και μπράμα του, τ' άργανα στο γάμο του
κι όποιος πάει να τα φέρει, πέντε τάλαρα στο χέρι!

**

Ταχτάρισμα από την Ικαρία. Ταχτάρισματα λέγονται τραγουδια με απλές μελωδίες που στόχο έχουν να διασκεδάσουν και να κανακέψουν το μωρό. Τα λόγια των τραγουδιών αυτών, συχνά αυτοσχεδιαστικά, είναι συνήθως ευτράπελα και σε αρκετές περιπτώσεις υιοθετούν το χιούμορ του παραλόγου. Τραγουδιούνται από μάνες, γιαγιάδες, παραμάνες, θείες κι από όποιον άλλο έχει την ευθύνη του μωρού, κρατώντας το πάνω στα γόνατα, χοροπηδώντας το ελαφρά και γενικά εκτελώντας κινήσεις που θα του δώσουν χαρά και θα προκαλέσουν το γέλιο του.

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία

E3, E6, T4

Ζωγραφίστε μια διαφορετική εικόνα για κάθε δίστιχο του τραγουδιού

Φυντάνι, φυντανάκι, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σουλακέλης Θεοφάνης, Κέντρο Αιγαιακών και Μουσικολογικών Ερευνών, 006 - 008, 2005

Αντριβίτσα ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

♩=170 **A** **A** * x3

"Α - ντρι - βί ντρι βί τσα και κα - λο - γε - ρί - τσα".
 "Τι θα φά - μ' α - πά - ψε;" "Σύ - κα και κα - ρύ - δια".
 "Πού θα κοι - μη - θού - με;" "Στου πα - πά το τζά - κι".

A' **A**

"Κι ο πα - πάς μα - λώ - νει". "Κι η γά - τα μου - τζου -

B

ρῶ - νει". "Κι ο πο - ντι - κός τυ - φλώ - νει".

Διαλογικό καθιστικό παιχνιδιότραγουδο. Παιζόταν συνήθως το χειμώνα είτε ανάμεσα στη μητέρα και στα παιδιά της, είτε μόνο από παιδιά αφού κάποιο αναλάμβανε να παίξει το ρόλο της μάνας. Ντριβί - ντριβίτσα λεγόταν το ελαφρύ τρίψιμο. Τα παιδιά σχημάτιζαν κύκλο και πρότειναν το χέρι τους σφιγμένο σε γροθιά. Η μάνα - αρχηγός του παιχνιδιού - τραγουδώντας μαζί με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, έτριβε απαλά με τη χούφτα της το πάνω μέρος της γροθιάς κάθε παιδιού ακολουθώντας το ρυθμό του τραγουδιού.

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία

E1, E2, E3, E6, T3, T4

Φυντάνι, φυντανάκι, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σουλακέλης Θεοφάνης, Κέντρο Αιγαιακών και Μουσικολογικών Ερευνών, 006 - 008, 2005

Αλφάβητος

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

$\text{♩} = 170$

A

Αλ - φα, Ω, Αλ - φα, Ω: πιά - σε το με - γά - λο α - βγό.
 Βή - τα, Ψι, Βή - τα, Ψι: να το ψή - σου - με μα - ζι.
 Γά - μα, Χι, Γά - μα, Χι: να το φά - με ό - λοι μα - ζι.
 Δέλ - τα, Φι, Δέλ - τα, Φι: 'φά - γαν γά - τεξ το τυ - ρί, Ε -

A'

ψι - λον, Υ, Ε - ψι - λον, Υ: τη γλυ - τώ - σαν πό - ντι - κοί.

A

Ζή - τα, Ταυ, Ζή - τα, Ταυ: έ - πε - σα κι έ - κα - να πλαφ!

A''

Η - τα, Σιγ - μα, Η - τα, Σιγ - μα: έ - πε - σα και εί - ναι κρί - μα.

A

Θή - τα, Ρω, Θή - τα, Ρω: πώς να βγω και να το πω:
 Ιώ - τα, Πι, Ιώ - τα, Πι: ό - ποιος θέ - λει ας το πει.
 Κά - πα, Ο, Κάπ - πα, Ο: α - γα - πώ τη Μα - ρι - γώ.
 Λάμ - δα, Ξι, Λάμ - δα, Ξι: τρέ - χω μέ - σα στο τσαρ - σί.
 Μι και Νι, Μι και Νι: φτου και πάλι απ' την αρ - χή.

A' $\times 5$

*

Διαλογικό παιδικό τραγούδι που χρησίμευε ως βοήθημα για την επεξεργασία της αλφαβήτου, αφού ζευγαρώνει τα γράμματα το πρώτο με το τελευταίο, το δεύτερο με το προτελευταίο κ.ο.κ. Τα λόγια του που δεν έχουν λογική συνέπεια, υιοθετούν το χιούμορ του παραλόγου. Ανάλογα τραγούδια υπάρχουν σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας.

Επικοινωνία, Σύστημα

E1, E2, E3, E6, T2, T3, T4

Ζευγαρώστε τα γράμματα με άλλον τρόπο από αυτόν που προτείνει το τραγούδι π.χ. το πρώτο με το δεύτερο, το τρίτο με το τέταρτο κ.ο.κ. και γράψτε μικρά σχόλια για το κάθε ζευγάρι. Τραγουδήστε το τελικό αποτέλεσμα πάνω στη μελωδία του συγκεκριμένου τραγουδιού.

Φυντάνι, φυντανάκι, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σουλακέλης Θεοφάνης, Κέντρο Αιγαιακών και Μουσικολογικών Ερευνών, 006 - 008, 2005

Τα λεμόνια ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

♩=160

Το λε - μό - νι εί - ναι έ - να: έ - λα, κό - ρη μ', με - τά μέ - να.

Τα λε - μό - νια εί - ναι δυο: έ - βγα κό - ρη να σε διω.

Τα λε - μό - νια δώ - δε - κα: εί - ναι σαν αρ - χό - ντισ - σα.

- (1) Το λεμόνι είναι ένα: έλα, κόρη μ', μετά μένα.
- (2) Τα λεμόνια είναι δυο: έβγα κόρη να σε διω.
- (1) Τα λεμόνια είναι τρια: βλέπω έμορφη κυρία.
- (2) Τα λεμόνια είναι τέσσερα: 'γώ γαι σένα τ' έσυρα.
- (1) Τα λεμόνια είναι πέντε: άναψε κερι και φέγγε.
- (1) Τα λεμόνια είναι έξι: άναψε κερι κι ας φέξει.
- (2) Τα λεμόνια είν' έφτα: πάθαμε(ν) τα και αυτά.
- (2) Τα λεμόνια είν' οχτώ: μάθαμε(ν) το και αυτό.
- (2) Τα λεμόνια είν' εννιά: γύρευε γυναίκα να.
- (1) Τα λεμόνια είναι δέκα: πήρα όμορφη γυναίκα.
- (2) Τα λεμόνια έντεκα: περπατεί σαν πέρδικα.
- (3) Τα λεμόνια δώδεκα: είναι σαν αρχόντισσα.

Παιδικό τραγούδι που χρησίμευε ως βοήθημα για την εκμάθηση των αριθμών. Αριθμητικά τραγούδια υπάρχουν σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας όπως Ήπειρος, Θεσσαλία κ.λπ. Η εκδοχή που παραθέτουμε εδώ έρχεται από την ανατολική Θράκη.

Επικοινωνία, Σύστημα

E1, E3, E6, T2, T4

Συγκρίνετε το τραγούδι αυτό με το «Ένα είν' τ' αηδονάκι» που περιέχεται στο Ανθολόγιο. Ερευνήστε και για άλλα αριθμητικά τραγούδια από άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Φυντάνι, φυντανάκι, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Σουλακέλης Θεοφάνης, Κέντρο Αιγαιακών και Μουσικολογικών Ερευνών, 006-008, 2005

Τα κουκιά ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

♩=120

A

Πέ - ρα-σ'α-πό την Ι - κα-ριά εί - δα πως σπέρ-νουν τα κου-κιά. Πέ- τα κου - κιά.

B

Έ - τσι τα σπέρ-νουν τα κου - κιά τρα-λα - λα-λα-λα-λα - λα. λα.

Και πάλι ξαναπέρασα
είδα πως τα σκαλίζανε.
Έτσι σκαλίζουν τα κουκιά
τραλα λά λα λα λα λά.

Και πάλι ξαναπέρασα
είδα πως τα μαζεύανε.
Έτσι μαζεύαν τα κουκιά
τραλα λά λα λα λα λά.

Και πάλι ξαναπέρασα
είδα πως μεγαλώνανε.
Έτσι μεγαλώναν τα κουκιά
τραλα λά λα λα λα λά.

Και πάλι ξαναπέρασα
είδα πως τρώγαν τα κουκιά.
Έτσι τα τρώγαν τα κουκιά
τραλα λά λα λα λα λά.

**

Τραγούδι που στα λόγια του περιγράφεται ολόκληρη η διαδικασία της σποράς και του θερισμού. Το τραγούδι αυτό ανήκε κατ' αρχήν στο ρεπερτόριο των ενηλίκων, οι οποίοι το χρησιμοποιούσαν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους για διασκέδαση και σάτιρα. Σιγά - σιγά πέρασε και στο ρεπερτόριο των παιδιών από τα οποία έγινε ιδιαίτερα αγαπητό λόγω της μιμητικής του φύσης. Σε διαφορετικές εκδοχές απαντάται και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας όπως η Θράκη. Στην εκδοχή της Θεσσαλίας που παραθέτουμε εδώ, ένα παιδί παριστάνει το διαβάτη και στέκει απέναντι από μια ομάδα παιδιών που παριστάνουν τους καλλιεργητές. Ο διαβάτης τραγουδάει τους δυο πρώτους στίχους και οι καλλιεργητές απαντούν ερμηνεύοντας ταυτόχρονα με κινήσεις, το περιεχόμενο των δυο τελευταίων στίχων κάθε στροφής.

Επικοινωνία, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E1, E3, E6, Δ1, Δ5, T3, T4

Κλιόφα Μαρούλα - Βαλάση Ζωή, Ας παίξουμε πάλι, Αθήνα: Κέδρος, 1988

Βυζαντινοί – Εκκλησιαστικοί ύμνοι

Η μουσική που αποτελεί μέρος της ελληνικής ορθόδοξης χριστιανικής λατρείας, καθώς και το μουσικό σύστημα που χρησιμοποιείται σ' αυτήν αναπτύχθηκαν, κατά κύριο λόγο, την εποχή της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Γι' αυτό το λόγο η μουσική αυτή σήμερα αναφέρεται και ως βυζαντινή μουσική, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι την βυζαντινή περίοδο δεν υπήρχαν και κοσμικά δηλαδή μη θρησκευτικά τραγούδια τα οποία, όμως, δεν έχουν διασωθεί. Πολλοί από τους ύμνους που ψάλλονται σήμερα στην ελληνική ορθόδοξη χριστιανική λατρεία έχουν συντεθεί κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους επειδή όμως αυτοί ακολουθούν το ίδιο σύστημα με τους βυζαντινούς, τους ονομάζουμε και αυτούς βυζαντινούς.

Το μουσικό σύστημα της βυζαντινής μουσικής προέρχεται απ' αυτό της αρχαίας ελληνικής μουσικής, γι' αυτό το λόγο, χρησιμοποιεί κι αυτό τρόπους που εδώ όμως, ονομάζονται ήχοι. Χρησιμοποιούνται οκτώ βασικοί ήχοι (πρβλ. την Οκτώηχο): τέσσερις κύριοι και τέσσερις πλάγιοι. Κάθε ήχος έχει το δικό του χαρακτήρα αλλά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μελωδικά σχήματα. Δεν χρησιμοποιείται πολυφωνία αλλά μόνο ισοκράτης. Ο ισοκράτης είναι μια συνδυαστική φωνή που σε γενικές γραμμές τραγουδά με κρατημένους φθόγγους τη βάση του τετραχόρδου στο οποίο κινείται η μελωδία.

Η σημειογραφία που χρησιμοποιείται έως σήμερα προέρχεται από τα νεύματα των πρώτων χριστιανικών χρόνων που ήταν μικρά σημάδια πάνω στο κείμενο τα οποία οδηγούσαν τη μελωδική κίνηση της φωνής. Η βυζαντινή σημειογραφία, σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή, δεν χρησιμοποιεί φθόγγους που αντιστοιχούν σε τονικό ύψος αλλά καταγράφει τη διαστηματική πορεία της φωνής, ενώ εμπριέχει και ποιοτικά στοιχεία. Δηλαδή, κάθε φθόγγος μας οδηγεί στο πόσες βαθμίδες πρέπει να ανέβει ή να κατέβει η φωνή και με ποιο τρόπο.

Στην εκκλησιαστική λατρεία υπάρχουν πολλοί τύποι ύμνων, αρκετοί από τους οποίους παρατίθενται εδώ.

Για να γίνει σαφέστερη η μορφή των ύμνων που ακολουθούν, προτάσσεται εδώ μια μικρή εισαγωγή στους διάφορους τύπους ακολουθιών και ύμνων.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Μια εκκλησιαστική ημέρα και ο εορτασμός της, αρχίζει από το βράδυ της προηγούμενης ημέρας με την βραδινή Ακολουθία, τον Εσπερινό, και συνεχίζεται κυρίως με την πρωινή Ακολουθία, τον Όρθρο. Στις μεγάλες γιορτές, ή και στις μικρότερες πολλές φορές, ακολουθεί η Θεία Λειτουργία. Το κέντρο της Θείας Λειτουργίας αποτελεί η τέλεση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας. Μια Ακολουθία αποτελείται από δεήσεις, αιτήσεις, ευχές, αναγνώσματα από την Αγία Γραφή, Ψαλμούς από το Ψαλτήριο του Δαβίδ, και διαφόρων ειδών ύμνους. Χαρακτηριστικός για τον Εσπερινό είναι ο 140ος Ψαλμός «Κύριε εκέκραξα προς σε...», ενώ για τον Όρθρο ο 148ος Ψαλμός «Πάσα πνοή αινεσάτω τον Κύριον...». Οι Ψαλμοί αυτοί ψάλλονται σταθερά κάθε ημέρα στις αντίστοιχες Ακολουθίες. Μία άλλη Ακολουθία που συνήθως απλά διαβάζεται, στην Εκκλησία ή ιδιωτικά, μετά τον Εσπερινό είναι το Μικρό Απόδειπνο. Την Μεγάλη Τεσσαρακοστή όμως ψάλλεται μέσα στο Ναό το Μεγάλο Απόδειπνο.

ΕΙΔΗ ΥΜΝΩΝ

Ψαλμός

Ο όρος «ψαλμός» αναφέρεται αποκλειστικά στους ύμνους που περιέχονται στο Ψαλτήριο του Δαβίδ και όχι σε οποιοδήποτε είδος ύμνου. Οι Ψαλμοί στις Ακολουθίες μπορούν, κατά περίπτωση, απλά να διαβάζονται, να ψάλλονται ολόκληροι με μια απλή ή πιο σύνθετη μελωδία, εναλλάξ ανά στίχο από τους δύο χορούς, να ψάλλονται μόνο λίγοι στίχοι τους, ή να απαγγέλλονται, προηγούμενοι σε διάφορους ύμνους. Οι Ψαλμοί αποτελούν την ραχοκοκαλιά του ψαλτού μέρους των Ακολουθιών.

Στιχηρά

Τα στιχηρά είναι μικροί ύμνοι, αφιερωμένοι σε μια εορτή, που αποτελούνται από μία στροφή και ψάλλονται κυρίως μετά από τους τελευταίους στίχους του «Κύριε εκέκραξα» και του «Πάσα πνοή» (βλ. παραπάνω).

Απολυτικά

Το Απολυτικό είναι ένας μικρός ύμνος, δηλαδή μία στροφή που περιγράφει συνοπτικά το θέμα της εορτής και θεωρείται ο πιο χαρακτηριστικός της ύμνος. Ψάλλεται σε όλες τις Ακολουθίες που γίνονται σε μια εορτή. Τα Απολυτικά είναι παλαιά και αγνώστων ποιητών ποιήματα.

Κοντάκιο

Το Κοντάκιο ήταν ένας εκτενής ύμνος που αποτελούνταν από μια μικρή στροφή, το Προοίμιον, που περιγράφει συνοπτικά το θέμα της εορτής, και πολλές μεγάλες στροφές, τους Οίκους, που το αναπτύσσουν εκτενέστερα. Το Προοίμιο και οι Οίκοι ψάλλονταν στον ίδιο ήχο. Οι Οίκοι ήταν όμοιες μεταξύ τους στροφές και ψάλλονταν στην ίδια μελωδία. Το Κοντάκιο δεν χρησιμοποιείται σήμερα ολόκληρο. Μόνο το Προοίμιο και ο πρώτος Οίκος διαβάζονται στην Ακολουθία του Όρθρου, ενώ μόνο το Προοίμιο, όπως το «Η Παρθένος σήμερα» ψάλλεται στη Θεία Λειτουργία. Τα Κοντάκια εμφανίστηκαν τον 6ο αιώνα με τον Άγιο Ρωμανό το Μελωδό που θεωρείται ο «πατέρας» τους.

Ωδή

Οι Ωδές είναι ύμνοι από την Παλαιά Διαθήκη με ύφος ανάλογο μ' αυτό των Ψαλμών, που ψάλλθηκαν από διάφορα πρόσωπα σε διάφορες περιστάσεις της ιστορίας των Εβραίων. Από τις πολλές Ωδές που υπάρχουν στην Παλαιά Διαθήκη επικράτησαν και έμειναν στη Χριστιανική λατρεία εννέα. Ψάλλονταν παλιά ολόκληρες στον Όρθρο, όπως ψάλλονταν κι οι Ψαλμοί. Σήμερα ψάλλεται μόνο η Θ΄ Ωδή της Θεοτόκου στον Όρθρο και η Η΄ Ωδή των Τριών Παίδων στον Εσπερινό του Μεγάλου Σαββάτου.

Κανόνας

Ο κανόνας είναι ένας εκτενής, πολύστροφος ύμνος, αφιερωμένος σε μια εορτή. Αποτελείται από εννέα ή, συνηθέστερα, οκτώ Ωδές. Κάθε Ωδή του Κανόνα είναι σαν ένα τραγούδι: η πρώτη στροφή της κάθε Ωδής, ο Ειρμός, δίνει το μέτρο και τη μουσική για τις υπόλοιπες στροφές, τα Τροπάρια. Κάθε Ωδή έχει την δική της μελωδία, αλλά όλες οι Ωδές ενός Κανόνα ψάλλονται στον ίδιο ήχο. Οι Κανόνες ψάλλονται κυρίως στην Ακολουθία του Όρθρου, αλλά και στην Ακολουθία του Αποδείπνου.

Εγκώμια

Τα Εγκώμια είναι μια ειδική κατηγορία ύμνων που ψάλλονταν παλιά μαζί με τους στίχους του 118ου Ψαλμού, του λεγόμενου Αμώμου, στην Ακολουθία των Παθών του Κυρίου, της Κοιμήσεως της Θεοτόκου ή και κάποιων μεγάλων αγίων. Όπως ο Αμώμος χωρίζεται σε τρία μέρη, τις Στάσεις, έτσι και τα Εγκώμια χωρίζονται σε τρεις Στάσεις. Κάθε Στάση των Εγκωμίων είναι ένα ποιήμα με πολλές μικρές στροφές που ψάλλονται όλες στην ίδια μελωδία. Σήμερα, τα Εγκώμια ψάλλονται συνήθως χωρίς τους στίχους του Αμώμου και κυρίως μόνο στην Ακολουθία των Παθών.

Μεγαλυνάρια

Ονομάζονται έτσι, γιατί αρχίζουν πολλές φορές με τις λέξεις «Μεγάλυνον ψυχή μου...». Παλιά πρέπει να ήταν αυτοτελείς ύμνοι, αλλά από μια εποχή και μετά άρχισαν να ψάλλονται μαζί με τα τροπάρια της 9ης Ωδής του Κανόνα, εναλλάξ ένα Μεγαλυνάριο και ένα τροπάριο ως μία ενότητα. Σε μερικές εορτές υπάρχει μόνον ένα Μεγαλυνάριο, το ίδιο για κάθε τροπάριο, όπως το «Ευαγγελίζου γη» στην εορτή του Ευαγγελισμού: σε άλλες εορτές τα Μεγαλυνάρια είναι πολλές μικρές όμοιες –ή περίπου όμοιες– στροφές που ψάλλονται στην ίδια - ή περίπου στην ίδια - μελωδία και είναι διαφορετικά για κάθε ένα τροπάριο.

Κάθισμα

Τα Καθίσματα είναι ύμνοι που αποτελούνται από μία στροφή και ψάλλονται στην Ακολουθία του Όρθρου. Λέγονται έτσι γιατί παλιά, την ώρα που ψάλλονταν τα Καθίσματα οι πιστοί κάθονταν, ενώ στους προηγούμενους και επόμενους ύμνους στέκονταν όρθιοι. Τα Καθίσματα είναι παλαιά ποιήματα, αγνώστων ποιητών. Κάποια, ωστόσο, απ' αυτά είναι προοίμια παλαιότερων Κοντακίων.

Θεοτοκίο

Κάθε ύμνος, οποιοδήποτε είδους, που αναφέρεται στην Θεοτόκο λέγεται Θεοτοκίο.

Εξαποστειλάρια

Τα εξαποστειλάρια είναι μικροί μονοστροφικοί ύμνοι που ψάλλονται στον Όρθρο πριν από το «Πάσα πνοή». Επειδή παλιά ο Όρθρος ψαλλόταν πριν από το ξημέρωμα, την ώρα που λέγονταν τα Εξαποστειλάρια πλησίαζε η ανατολή του ηλίου. Έτσι, τα παλιά Εξαποστειλάρια, συνδυάζοντας τον ερχομό του αισθητού φωτός με το φως του Χριστού, περιείχαν την φράση «Εξαπόστειλον το φως σου, Χριστέ». Γι' αυτό, τα τροπάρια αυτά ονομάστηκαν έτσι. Είναι παλαιά ποιήματα αγνώστων ποιητών.

Εφύμνιο

«Εφύμνιο» ονομάζεται οτιδήποτε επαναλαμβάνεται μετά από κάθε στίχο ενός Ψαλμού ή μιας Ωδής, είναι δηλαδή ένα «ρεφρέν». Μπορεί να είναι πολύ μικρό π.χ. «Αλληλούια», «Εισάκουσόν μου Κύριε» ή μεγαλύτερο «Τον Κύριον υμνείτε και υπερωπούτε εις πάντας τους αιώνας», ή, «Ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου Σώτερ σώσον ημάς» ή και ολόκληρο τροπάριο π.χ. «Χριστός ανέστη...», «Κύριε των Δυνάμεων...»).

Προκείμενο

Το Προκείμενο είναι ένας στίχος από έναν Ψαλμό, που ψάλλεται ως εφύμνιο σ' έναν ή δύο άλλους στίχους από τον ίδιο Ψαλμό και ψάλλεται πριν από τα αναγνώσματα της Αγίας Γραφής. Προκείμενα ψάλλονται σε όλες τις Ακολουθίες.

Επισημάνσεις

1. Στις παρτιτούρες που ακολουθούν δεν προτείνονται επιμέρους δραστηριότητες. Ωστόσο, προτείνονται κάποιες γενικές δραστηριότητες που είναι οι εξής: α) η εκτέλεση του ύμνου με συνοδεία ισοκράτη από μια ομάδα παιδιών β) η αναφορά στο εκκλησιαστικό πλαίσιο που ψάλλεται ο ύμνος γ) η αναφορά στον ήχο και την αίσθηση που αποπνέει.
2. Στην παρτιτούρα ευρωπαϊκής σημειογραφίας: ο ισοκράτης σημειώνεται πάνω από το πεντάγραμμο με αγγλοσαξονικές ονομασίες των φθόγγων (C, F, κ.ο.κ.). Το σύμβολο M σημαίνει «μαζί», δηλαδή κίνηση μελωδίας και ισοκράτη σε ταυτοφωνία.
3. Ο συντάκτης των μουσικών κειμένων Γιάννης Αρβανίτης χάριν πληρότητας ορθογραφίας αρχικά είχε χρησιμοποιήσει τρία σημάδια της παλαιάς παρασημαντικής, τα οποία, με αίτημα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αφαίρεσε.

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Οι βυζαντινοί ύμνοι είναι αφορμή για αναφορά στο Βυζαντινό Πολιτισμό και στο γεγονός ότι μουσικά διασώζεται μέσα στην σύγχρονη Ορθόδοξη λατρεία.

Μουσικά ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στο μελωδικό διάκοσμο των ύμνων που είναι απόρροια της μονοφωνικής εκτέλεσής τους, αλλά και στον ισοκράτη ως συνοδεία που εμπλουτίζει το ηχητικό άκουσμα, μέσα από τον οποίο προκύπτουν πολλές φορές συνηχήσεις μη συνηθισμένες στη δυτική μουσική.

Αν ο εκπαιδευτικός είναι εξοικειωμένος με την βυζαντινή μουσική μπορεί να κάνει μια αναφορά στη μουσική σημειογραφία, συγκρίνοντάς την με αυτήν της ευρωπαϊκής μουσικής. Ενδιαφέρουσα είναι και η σύγκριση του εγκωμίου με τον αναστάσιμο ύμνο όπου το μεν εγκώμιο έχει μουσικά, χαρακτήρα που πλησιάζει την αίσθηση ενός μείζονα τρόπου, ενώ ο αναστάσιμος ύμνος στον ελάσσονα.

Μπορείτε να εμπλουτίσετε τα ακούσματα των παιδιών με ηχογραφήσεις βυζαντινής μουσικής (βλ. δισκογραφία) ή καλώντας κάποιον γνώστη της βυζαντινής μουσικής για να αποδώσει τους ύμνους στην τάξη.

Εικονογραφία: Στο βιβλίο του Φοίβου Ανωγειανάκη «Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά Όργανα» (βλ. βιβλιογραφία) υπάρχουν πολλές απεικονίσεις της μουσικής ζωής στο Βυζάντιο που μπορούν να πλουτίσουν τις προσλαμβάνουσες εικόνες των μαθητών.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ' & Δ' Δημοτικού κεφ. 4, Ε' Δημοτικού κεφ. 14, ΣΤ' Δημοτικού κεφ. 9

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Ιστορία: Οι βυζαντινοί ύμνοι μπορούν, εάν χρησιμοποιηθούν στη Βυζαντινή ιστορία, να δώσουν στο μάθημα μια νέα πολύ ενδιαφέρουσα διαθεματική διάσταση.

Θρησκευτικά: Ως θρησκευτική μουσική συνδέεται άμεσα με το μάθημα των θρησκευτικών. Πολλοί από τους ύμνους μπορούν να συνδεθούν με την αντίστοιχη εορτή (βλ. ταξινομικούς καταλόγους στο τέλος του βιβλίου).

Λογοτεχνία: Τα τρία ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων του Δημοτικού περιέχουν ειδική ενότητα κειμένων για τη θρησκεία που προσφέρονται για σύνδεση με τους ύμνους. Π.χ. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Γ' & Δ' «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο» σελ. 79 με τα «Εγκώμια του Επιταφίου».

Τὸ Ἀπολυτίκιον τοῦ Σταυροῦ
ἦχος ᾠ Πα ρ

(μα)

ὦ - σον Κύ - ρι - ε - τον λα - ὄ - ν σου και
 ευ - λό - γη - σον την κλη - ρο - νο - μι - αν σου νι - κας
 τοις ευ - σε - βέ - ε - σι κατ' ε - ναν τι - ὄ - νω
 ρού - με - νος και το - σον φυ - λα - α - τῶν δι - ἁ
 του Σταυ - ρού σου πο - λι - ἰ - τε - ευ - μαί -

D

Σώ - σον Κύ - ρι - ε - τον λα - ὄ - ν - σου και ευ - λό - γη - σον
 την κλη - ρο - νο - μί - αν σου νί - κας τοις ευ - σε - βέ - σι κατ'
 ε - ναν - τί - ὄ - νω ρού - με - νος και το - σον φυ - λάτ -
 των δι - ἁ - του Σταυ - ρού σου πο - λι - τευ - μα.

**

Το Απολυτίκιο αυτό ψάλλεται στις εορτές του Τιμίου Σταυρού, αλλά και κάθε φορά που τελείται ο Μικρός Αγιασμός.

Ὕμνος τῆς ἀΐθνης τοῦ Κανόνος τῶν Χριστουγέννων
ἦχος ᾠ Πα ρ

 (πα) ρι στός γεν νά ται δο ξά σα τε Χρι στός εξ
 ου ρα νῶν α παν τῆ σα τε Χρι στο ος ε
 πι γῆς υ ψῶ θη τε α σα τε τω Κυ ρι
 ω πα σα η γῆ η η και εν ευ φρο συ ν
 η α νυ μνη σα τε λα οι ο τι δε δο
 ο ξα α σται:~

 Χρι - στός γεν - νά - ται, δο - ξά - σα - τε. Χρι - στός εξ ου - ρα - νῶν α - πα -
 νή - σα - τε. Χρι - στός ε - πί γῆς υ - ψῶ - θη - τε. Ἀ - σα - τε τῷ Κυ -
 ρί - ω πά - σα η γῆ και εν ευ - φρο - σύ - νη
 α - νυ - μνή - σα - τε λα - οί ὅ - τι δε - δό - ξα - σται.

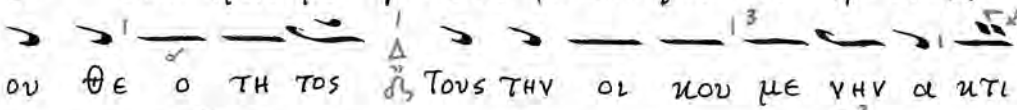

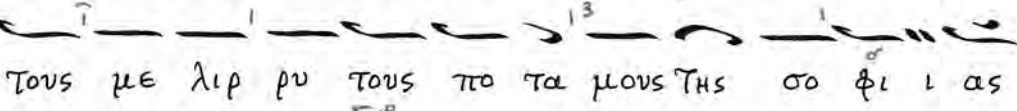
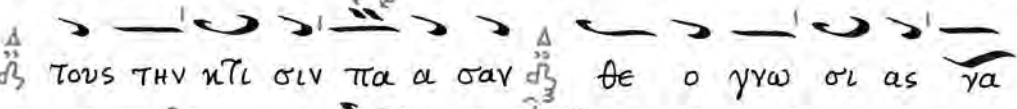
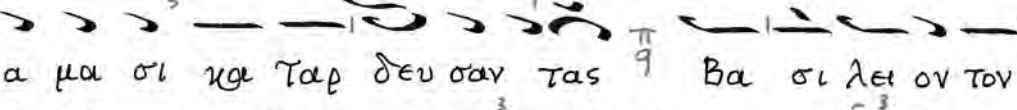

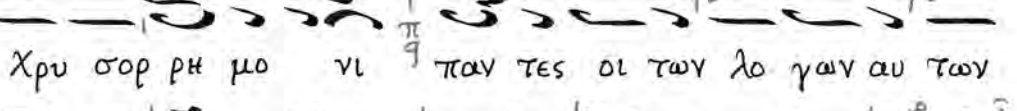
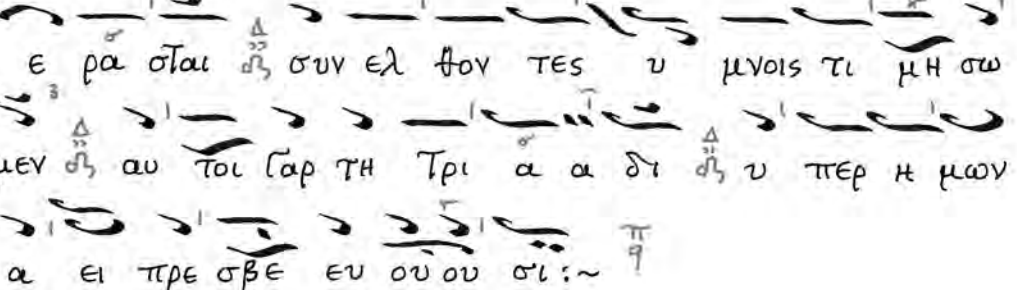

Ο Κανόνας των Χριστουγέννων είναι ποίημα του Αγίου Κοσμά του Μελωδού (7ος / 8ος αιώνας) ο οποίος είναι ένας από τους πρώτους ποιητές κανόνων.

Τὸ Ἀπολυτίκιον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν

ἦχος 9 Πα 9

(Πα) οὐς Τρεῖς με γι στοὺς φω ἴτη ρας τῆς Τρι σῆ λι
 ου θε ο τη τος τους την οι κου με γην α κτι
 ι σι δο γμα των θει ει ων πυρ σευ σαν τας
 τους με λιρ ρυ τους πο τα μους τῆς σο φι ι ας
 τους την κτι σιν πα α σαν θε ο γω σι ας γα
 α μα σι κη ταρ δευ σαν τας βα σι λει ον τον
 Με γαν και τον θε ο λο γον Γρη γο ρι ον
 συν τω κλει νω λ ω α αν γη τω την Γλω τταν
 χρυ σορ ρη μο νι παν τες οι των λο γων αυ των
 ε ρα σται συν ελ θον τες υ μνοις τι μη σω
 μεν αυ τοι γαρ τη Τρι α α δι υ περ η μων
 α ει πρε σβε ευ ου ου σι:~

D

Τούς Τρεις με - γί-στους φω - στή-ρας της Τρι-ση - λί - ου Θε - ό - τη -
 τος τους την οι - κου - μέ - νην α - κτί - - σι δογ - μά - των θεί - -
 -ων πυρ - σεύ-σαν - τας τους με-ληρ - ρύ-τους πο-τα - μούς της σο - φί -
 -ας τους την κτί-σιν πᾶ - σαν θε - ο - γνω - σί - ας νά - μα-σι κα-ταρ-
 δεύ - σαν τας Βα - σί - λει - ον τον Μέ-γαν και τον Θε - ο - λό - γον Γρη-
 γό - ρι - ον σύν τω κλει - νώ Ι - ω - αν - νη τω την γλώτ-ταν
 Χρυ-σορ - ρή - μο - νι πάν-τες οι των λό-γων αυ - τών ε - ρα - σται
 συν-ελ - θόν-τες ύ - μνοις τι - μή - σω - μεν αύ - ταί γάρ τη Τρι - ά -
 -δι υ - πέρ η - μών α - εί πρε - σβεύ - ου - σί

**

Ψάλλεται στην εορτή των Τριών Ιεραρχών, (Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου του Θεολόγου, Ιωάννου του Χρυσόστομου), στις 30 Ιανουαρίου.

Τὸ Κοντάκιον τοῦ ἁγιοτάτου ἁγίου

ἤχος π̣ δ̣ Νη ρ

(NH) Γ̣ (NH) ρ̣ (NH) ρ̣ (NH) ρ̣ (NH) ρ̣

ἡ ὕπερ μα α χω στρα α τη Γω τα

νι κη τη ρι ι α λ ως λυ τρω θει ει σα

(NH) τωων δει νων ευ χα ρι στη ρι ι α λ δ̣ να

Γρα φω σοι κ̣ π̣ ο̣ λι̣ ις σου θε ο το κ̣ ε̣ δ̣ λλ

ως ε̣ ε̣ χου σα α το κ̣ ρα τοσ̣ α̣ προσμα χη η

τον λ̣ κ̣ παν τοι ων με κ̣ ν̣ δυ νων̣ ε̣ ε̣ λευ

θε ρω σον̣ δ̣ ι̣ να κ̣ ρα ζω ω σοι̣ δ̣ χα̣ ρε̣ ν̣ υ̣ υ̣ μ̣

φ̣ η̣ δ̣ ν̣ υ̣ υ̣ μ̣ φ̣ ε̣ ευ̣ τε̣ ~̣ δ̣

Τη Ὑπερ - μά - χῳ στρα - τῆ - γῶν τῶν - κη - τῶν -
 ἵ - να κρᾶ - ζῶ - σοι Χαί - ρε
 Νύμ - φη ἀ - νύμ - φευ τε.

*

Την παλαιά εποχή υπήρχε μια κοινή εορτή για τα Χριστούγεννα, τα Θεοφάνεια και τον Ευαγγελισμό. Γι' αυτή την εορτή γράφτηκε από άγνωστο ποιητή, μάλλον τον 7ο αιώνα, ένα Κοντάκιο με το προοίμιο «Το προσταχθέν μουσικώς». Το καλοκαίρι του 626 ή του 715, όταν η επίθεση βαρβάρων, Αβάρων και Περσών του Χοσρόη, εναντίον της Κωνσταντινούπολης αποσοβήθηκε «με την επέμβαση της Παναγίας», ο λαός και ο κλήρος συγκεντρώθηκαν στην Εκκλησία και ευχαρίστησαν την Παναγία ψάλλοντας όρθιοι όλη την νύχτα αυτό το Κοντάκιο· αντικατέστησαν το Προοίμιο, όμως, με ένα δεύτερο, το «Τη Ὑπερμάχῳ», που γράφτηκε εκείνο το βράδυ. Απ' αυτό το γεγονός ονομάστηκε και το Κοντάκιο αυτό «Ακάθιστος Ὕμνος» και ορίστηκε να ψάλλεται κάθε χρόνο εις ανάμνησιν της νίκης της Θεοτόκου.

Τὰ Ἐγκώμια τοῦ Ἐπιταφίου

Ἰτάσις ᾠ, ἦχος π̄ ρ̄ Πα ρ

ζω η εν τα φω κα τε τε θης Χρι

στε και α γε λων στρα τι αι αι ε ξε πλη τρον

το συγ κα τα βα σιν δο ξα ζουσαι την σην:~

Ἰτάσις β, ἦχος π̄ ρ̄ Πα ρ

ξι ον ε στι με γα λυ νειν σε τον ζω ο

δο ο την τον εν τω σταυ ρω τας χει ει ρας εκ

τει ναν τα και συν τρι ταν τα το κρα τος του εκ

θρου:~

Ἰτάσις γ, ἦχος Γα φ

2 αι γε νε αι πα α σαι αι αι υ υ

μνον τη τα φη η η σου προσφε ρου σι ι Χρι

στε μου:~

Στάσις Α'

D *A*

Η ζω - ή - εν τά - φω κα - τε - τέ - θης Χρι - στέ και α - γγέ - λων

στρα - τι - αί - ε - ξε - πλήτ - τον - τα

G

συγ - κα - τά - βα - σιν δο - ξά - ζου - σαι ιήν σήν.

Στάσις Β'

G *D* *A*

Ά - ξι - ον ε - στί με - γα - λύ - νειν σε τον ζω - ο - δό - την τον εν

τω Σταυ - ρώ τας - χεί - ρας εκ - τεί - ναν - τα

G

και συν - τρί - μαν - τα το κρά - τος του εχ - θρού.

Στάσις Γ'

F *(M)* *F*

Αι - γε - νε - αί πά - σαι ύ - μνον τη τα -

(M) *F*

φή σου προσ - φέ - ρου - σι Χρι - στέ μου.

**

Τα Εγκώμια του Επιταφίου είναι ποίημα του 14ου αιώνα αγνώστου ποιητού. Ψάλλονται συνήθως ως αυτοτελής ύμνος, μετά την Θ' Ωδή του Κανόνα του Μεγάλου Σαββάτου, την Μεγάλη Παρασκευή το βράδυ κατά την εκφορά του Επιταφίου.

Εἰρμός τῆς ᾠδῆς τοῦ Κανόνος τοῦ Πάσχα
ἦχος ᾠ Πα ρ

Α ^(πα) να στα σε ως η με ρα λαμπρυνθω μεν λα
 οι ^Δ _δ Πα σχα Κυ ρι ου Πα α σχα ^Δ _δ ει γαρ θα
 να του προς ζω ην ^Δ _δ και ει γης προς ου ρα νον
 Χρι στο ος ο θε ος ^π _ρ η μας δι ε βι βα
 σεν ^Δ _δ ε πι νι κι ον α α δον τας:~ ^π _ρ

A - να - στά - σε - ως η - μέ - ρα λαμ - πρυν - θώ - μεν λα - οι Πά - σχα Κυ -
 ρι - ου Πά - σχα εκ - γαρ θα - νά - του προς ζω - ην και εκ
 γης προς ου - ρα - νόν Χρι - στός - ο θε - ός η - μάς δι - ε -
 βί - βα - σεν ε - πι - νί - κι - ον ά - δον τας.

Ο Κανόνας αυτός είναι ποίημα του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού (7ος/8ος αιώνας) και ψάλλεται στον Όρθρο του Πάσχα, καθώς και στους Όρθρους όλων των Κυριακών της περιόδου του Πάσχα.

Τὸ Ἀπολυτίκιον τῆς Πεντηκοστῆς
Ἦχος Π Ϛ Γα Ϛ

(Γα) ἰ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 (Μ) (Γα)
 υ λο γη τος ει Χρι στε ο θε ε ος η
 μων ο παν σο ο φους λ τους α λι εις α να
 δει ει ζας και τα πεμ φας αυ τοις το Πνευ μα το ο
 (Γα) ἰ 3 (Γα) ἰ (ΝΗ) 1 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
 λ γι ον και δι αυ των την οι κου με
 νην σα γη νε ευ σας φι λαν θρω πε ε δο ξα σοι:

F (M) F
 Ευ - λο - γη - τός εί Χρι - στέ ο Θε - ός η -
 μών ο παν - σό - φους τούς α - λι - εις α - να - δει -
 ξας κα - τα - πέμ - φας αυ - τοίς τό Πνεύ - μα τα Α -
 D C
 - γι - ον και δι αυ - τών την οι - κου - μέ - νην σα - γη -
 (M) F
 νεύ - σας φι - λάν - θρω - πε Δό - ξα σοι.

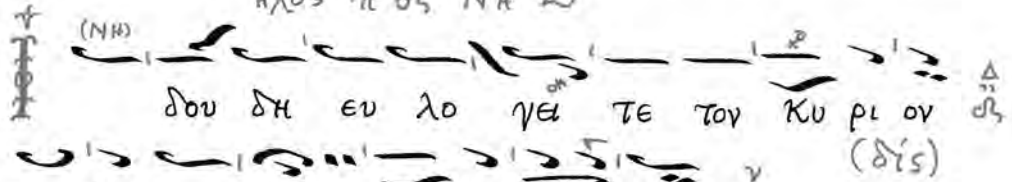

Ψάλλεται στις Ακολουθίες της Πεντηκοστής αλλά και στον Αγιασμό των σχολείων.

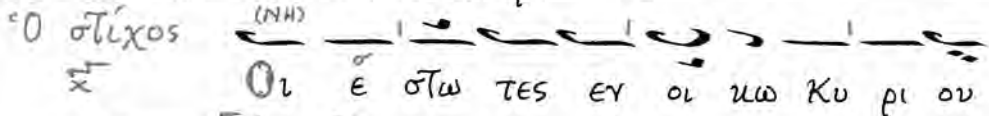
Ἐρροκείμενον τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς

ἦχος π̣̣̣̣̣̣ Νη ρ

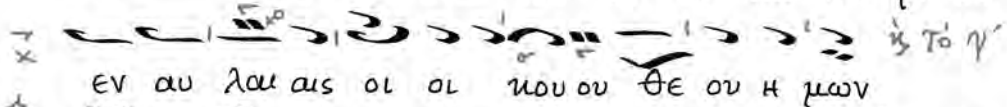
(NH)

δοῦ δὴ εὐλο γεί τε τον Κύ ρι ον ^Δ _ρ

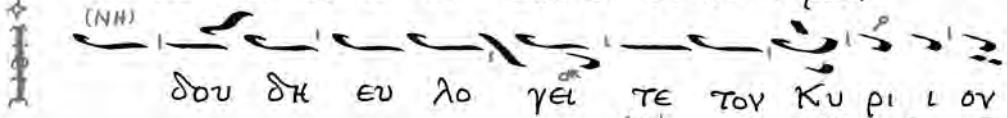
παν τες οι δου ου λοι Κυ ρι ι ου _ρ (δ'ις)

Ὁ στίχος (NH)

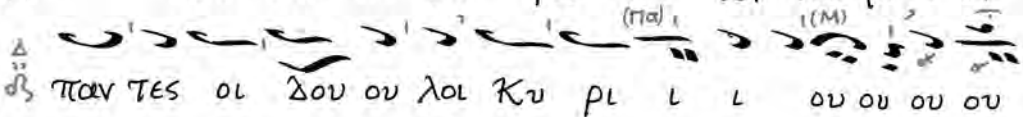
Οι ε̣ στω τες εν οι κω Κυ ρι ου

εν αυ λαι αις οι οι κου ου θε ου η μων ^γ _ρ τὸ γ'

(NH)

δοῦ δὴ εὐλο γεί τε τον Κύ ρι ι ου

παν τες οι δου ου λοι Κυ ρι ι ι ου ου ου ου ^(πα) _ρ ^(Μ) _ρ

I - δοῦ-δη-εὐ-λο - γεί - τε τον Κύ-ρι - ον πάν-τες οι δού - λοι Κυ-ρί - ου

Οι ε - στώ-τες εν οι-κω Κυ - ρι-ου εν αυ λαις — οι - κου. Θε - ού η-μών

I - δοῦ δὴ εὐ - λο - γεί — τε τον Κύ - ρι — ον πάν -

τες οι δού - λοι Κυ - ρι ου ^(Μ) _ρ

Αρχαία ελληνική μουσική

Η μουσική, σύμφωνα με πληροφορίες που έχουν σωθεί, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο τόσο στον καθημερινό βίο των αρχαίων ελλήνων, όσο και στη θρησκευτική λατρεία. Ωστόσο πολύ λίγα τεκμήρια της μουσικής της αρχαιότητας έχουν διασωθεί ως τις μέρες μας. Το μουσικό σύστημα βασιζόταν σε τρόπους που ανάλογα με την προέλευσή τους είχαν και αντίστοιχες ονομασίες (Δώριος, Λύδιος, Φρύγιος κ.ά.). Οι τρόποι αυτοί εμφανίζουν αναλογίες με τους «ήχους» της βυζαντινής μουσικής, με τους τρόπους (modi) της μεσαιωνικής και αναγεννησιακής μουσικής της Δύσης και τους «δρόμους» ή μακάμια των μουσικών ιδιωμάτων της Μεσογείου.

Ο ρυθμός ακολουθούσε το ποιητικό μέτρο το οποίο βασιζόταν σε τυποποιημένες μορφές που λέγονταν πόδες π.χ. ίαμβος, δάκτυλος, ανάπαιστος, ιωνικός κ.ά. Τα μέτρα αυτά είναι συνδυασμοί μεγαλύτερων και μικρότερων διαρκειών που αντιστοιχούν στα μακρά και βραχέα φωνήεντα και αντιστοιχούν με ελληνικούς παραδοσιακούς ρυθμούς.

Τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνταν ήταν πνευστά (ο αυλός που αντιστοιχεί με το ζουρνά, η σύριγξ που αντιστοιχεί με τη φλογέρα κ. ά.) κρουστά (το τύμπανον που αντιστοιχεί με το μεγάλο ντέφι, σείστρα, κρόταλα κ.ά.) και έγχορδα (τα όργανα τύπου λύρας, το τρίγωνον που αντιστοιχεί με την άρπα, η πανδουρίς που αντιστοιχεί με τον ταμπουρά κ.ά.).

Η μουσική σημειογραφία χρησιμοποιούσε γράμματα της αλφαβήτου αυτούσια ή τροποποιημένα, που δήλωναν συγκεκριμένο τονικό ύψος. Σε μορφή μουσικού κειμένου έχουν σωθεί περί τα πενήντα από τα οποία τα οκτώ είναι εκτενή.

Η ηχητική απόδοση της αρχαίας ελληνικής μουσικής παραμένει σήμερα αντικείμενο έρευνας. Στις διάφορες προσπάθειες που έχουν γίνει ως σήμερα διακρίνουμε δύο τάσεις: είτε αποδόθηκε λιτά είτε αποδόθηκε με στολίδια δανεισμένα από την παραδοσιακή ελληνική μουσική και αυτή της ανατολικής Μεσογείου.

Περισσότερα στοιχεία για την Αρχαία Ελληνική μουσική υπάρχουν στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.musicportal.gr>

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Ο Επιτάφιος του Σεικίλου, είναι μια καλή αφορμή για να αναφερθεί ο εκπαιδευτικός στη μουσική της αρχαιότητας. Φωτογραφίες από σωζόμενα αγγεία με μουσικές απεικονίσεις θα βοηθούσαν στο να αποκομίσουν οι μαθητές μια εικόνα της μουσικής ζωής την εποχή εκείνη. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στα όργανα της εποχής, συγκρίνοντάς τα με τα σύγχρονα, καθώς και στο σημαντικό ρόλο που έπαιξε η μουσική στην αρχαιότητα. Ένα πολύ καλό βοήθημα είναι η έκδοση του Υπουργείου Πολιτισμού «*Μουσών Δώρα*» που έχει σημαντικές πληροφορίες και πλούσιο οπτικό υλικό.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ' & Δ' Δημοτικού κεφ. 4,22, ΣΤ' Δημοτικού κεφ. 7 και 9.

Επιτάφιος του Σεικίλου

Ο - σον ζής, φαί - νου, μη - δέν ᾶ - λως - σου λυ - πρού -
 Προς ᾶ - λί - γον ε - σί τα ζήν, - το τέ - λος ο χρό - νος α - παι - τεί

**

Απόσπασμα που προέρχεται από επιτύμβια στήλη που βρέθηκε στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας. Η μουσική σημειογραφία είναι χαραγμένη πάνω από το κείμενο με το σύστημα της αρχαίας παρασημαντικής. Χρονολογείται τον 1ο αιώνα μ.Χ. και ανήκει στα ελάχιστα σωζόμενα μουσικά τεκμήρια της αρχαιότητας. Εκτίθεται στο Εθνικό Μουσείο της Κοπεγχάγης, στη Δανία.

Η ελεύθερη απόδοση του κειμένου στα νέα ελληνικά είναι: «Όσο ζεις να χαίρεσαι, καθόλου να μη λυπάσαι, είναι μικρή η ζωή, ο χρόνος φέρνει το τέλος της».

Πολιτισμός, Χώρος - Χρόνος

1. Φτιάξτε ένα ρυθμικό σχήμα και συνοδεύστε τη μουσική με κρουστά όργανα.
2. Αναζητήστε πληροφορίες για τη μουσική της αρχαιότητας.

Samuel Baud-Bauvy, Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι (βιβλίο - κασέτα), Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, Ναύπλιο 1984

Παραδοσιακά τραγούδια απ' όλο τον κόσμο

Στον πλανήτη έχουν αναπτυχθεί πολλοί και διάφοροι μουσικοί πολιτισμοί μερικοί από τους οποίους έχουν παράδοση χιλιετιών. Οι μουσικοί αυτοί πολιτισμοί μέχρι πριν μερικά χρόνια ήταν σε μεγάλο βαθμό άγνωστοι στο πλατύ κοινό. Με την ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας αλλά και με την επιτόπια καταγραφή και δισκογράφησή τους οι μουσικές αυτές άρχισαν να μας γίνονται πιο οικείες. Τα τελευταία χρόνια, μάλιστα, εμφανίστηκε η τεχνοτροπία «ethnic music» που συνδιάζει στοιχεία από παραδοσιακούς μουσικούς πολιτισμούς με δημοφιλή μουσικά ιδιώματα της Δύσης. Αποτέλεσμα ήταν η λεγόμενη «έθνικ» μουσική να γίνει δημοφιλής.

Στο ανθολόγιο εκπροσωπούνται όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες και μουσικοί πολιτισμοί. Τα τραγούδια της ενότητας τραγουδιούνται σε διάφορες γλώσσες. Άλλες από αυτές έχουμε συνηθίσει να τις ακούμε (αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά, ισπανικά), ενώ με άλλες δεν είμαστε εξοικειωμένοι (αραβικά, κινέζικα, ινδικά, διάφορα αφρικανικά γλωσσικά ιδιώματα κ.ά.).

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Τα παραδοσιακά τραγούδια από όλον τον κόσμο αποτελούν μια αφορμή για αναφορά σε άλλους πολιτισμούς. Κάθε τραγούδι είναι αντιπροσωπευτικό του μουσικού πολιτισμού της περιοχής προέλευσής του.

Οι μουσικές κλίμακες αλλά και ο τρόπος τραγουδίσματος είναι πιθανώς πρωτόγνωρα για τα παιδιά, για το λόγο αυτό είναι εξαιρετικά χρήσιμο η διδασκαλία του εκάστοτε τραγουδιού να βασίζεται στην ηχογράφιση.

Δεδομένου ότι υπάρχει απόδοση των κειμένων στα ελληνικά, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να επιλέξει αν επιθυμεί να διδάξει το τραγούδι στην πρωτότυπη γλώσσα ή στην ελληνική απόδοση. Σε κάθε περίπτωση χρήσιμο είναι να υπάρχει επαφή των παιδιών με την πρωτότυπη εκτέλεση ώστε να γίνουν κοινωνοί τόσο του μουσικού πολιτισμού όσο και του γλωσσικού ιδιώματος κάθε χώρας.

Για τις οικείες γλώσσες, χρησιμοποιήθηκε ο καθιερωμένος τρόπος γραφής τους. Για τις υπόλοιπες, για να μπορούν να προφεραθούν ευκολότερα, υιοθετήθηκε ένα σύστημα γραφικής απόδοσης που αποτελεί μίξη ελληνικών και λατινικών χαρακτήρων. Το σύστημα αυτό, όπως είναι φυσικό, δεν επαρκεί για να αποδώσει όλες τις αποχρώσεις των διαφορετικών γλωσσών και διαλέκτων. Συνεπώς, για την σωστή αξιοποίησή του απαιτείται η ανάγνωση των λόγων με την παράλληλη ακρόαση του τραγουδιού.

Υπόμνημα προφοράς ήχων

αι: ήχος μεταξύ α και ε

b: μπ

d: ντ

ει: ήχος μεταξύ ε και ι

h: ελαφρό χ

τ: ήχος μεταξύ ο και ου

τZ: παχύ τζ

τΣ: παχύ τσ

Τα κεφαλαία γράμματα προφέρονται παχιά.

Οι χαρακτήρες μέσα σε παρένθεση προφέρονται ανάλαφρα.

Σημαντικό είναι το υλικό αυτό να πλαισιωθεί και με παράλληλο εποπτικό υλικό που θα βοηθήσει τα παιδιά να βιώσουν καλλίτερα τον πολιτισμό κάθε χώρας. Τέτοια υλικά μπορούν να είναι φωτογραφίες, video, κείμενα, μουσικά

όργανα, είδη λαϊκής τέχνης κ.α. Μια πλούσια πηγή για φωτογραφίες βίντεο και επιπλέον μουσική από κάθε χώρα, είναι το διαδίκτυο και συγκεκριμένα η ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια wikipedia (<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>) όπου κάθε λήμμα συνοδεύεται από πλούσιο εποπτικό υλικό και πολλές χρήσιμες συνδέσεις.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ' & Δ' Δημοτικού κεφ. 4, 24, Ε' Δημοτικού κεφ. 23, ΣΤ' Δημοτικού κεφ. 12, 13, 14

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Γεωγραφία: Τα παραδοσιακά τραγούδια από όλο τον κόσμο, μπορούν να συνδεθούν με το μάθημα της γεωγραφίας και ιδιαίτερα τα κεφάλαια που μιλούν για τις πέντε ηπείρους.

Λογοτεχνία: Η πλαισίωση κάθε τραγουδιού με παραδοσιακά παραμύθια από τη χώρα προέλευσής του θα δημιουργήσει στα παιδιά πολύ σαφέστερη εικόνα για τον συγκεκριμένο πολιτισμό. Δείγματα τέτοιων παραμυθιών υπάρχουν στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Α' και Β' «Τα δυο αδέρφια», παραμύθι από τη Μέση Ανατολή, σελ. 143 και στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Γ' και Δ' «Ο μόχθος της μάγας», παραμύθι από την Καλαβρία, σελ. 61. Περισσότερα παραμύθια μπορεί να βρει κανείς στην σειρά «Του κόσμου τα παραμύθια», Εκδόσεις Απόπειρα.

Σε σχολεία με μεγάλο ποσοστό αλλοεθνών μαθητών ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει ως πηγές άντλησης υλικού τα ίδια τα παιδιά και τις οικογένειές τους. Χρήσιμη μπορεί να αποβεί και μια επίσκεψη στα καταστήματα μεταναστών της περιοχής, όπου οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν μαζί τους και να συλλέξουν υλικό με ένα φορητό μηχανήμα ηχογράφησης.

I' ll tell me ma – Στη μαμά μου θα το πω ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

A $\text{♩} = 110$
 F C⁷ F
 I'll tell my ma, when I go home, the boys won't leave the girls a - lone. They'll
 Στη μα - μά μου θα το πώ για το κό - ρί - τσι που α - γα - πώ. Πως

A
 F C⁷ F
 pull my hair, then they stole my comb, well that's al - right till I go home.
 εί - ναι ό - μορ - φο προ - λυ, σαν πε - τα - λού - δα σαν που - λι.

B
 F C⁷ F C⁷
 She is hand - some, she is pret - ty, she is the belle of Bel - fast ci - ty.
 Ό - λοι θέ - λουν να τη δού - νε και να της πουν πως την α - γα - πού - νε.

B'
 F C⁷ F C⁷ C⁷ F F
 She is count - ing: "one, two, three" please won't you tell me who is she?
 Και δε μέ - νει ού - τε λε - πτό μό - νη για να τη δώ κι ε - γώ.

**

Τραγούδι που είναι δημοφιλές σ' όλα τα μέρη της Ιρλανδίας. Η ιρλανδική παραδοσιακή μουσική χρησιμοποιεί πολλούς διαφορετικούς ρυθμούς που αντιστοιχούν σε χορούς όπως τα τζιγκ (jig), ρίιλ (reel) κ.ά., με τον ίδιο τρόπο που στην Ελλάδα έχουμε τα καλαματιανά, τσάμικα κ.λπ. Το συγκεκριμένο τραγούδι είναι πολύ ζωντανό και χορεύεται σε ρυθμό πόλκας. Στην εκτέλεση που παρατίθεται έχει γίνει διασκευή από τους Βαν Μόρισον και Πάντυ Μαλόν.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

T1, E3, P4, P3, Δ6, E5, P2, Δ1, E6, T2

Φτιάξτε μια χορογραφία για το κομμάτι σε σιλ ιρλανδικού τζιγκ. Τα χέρια πρέπει να είναι δεμένα πίσω από την πλάτη και ο κορμός ακίνητος. Τα πόδια εκτελούν κοφτές κινήσεις με πηδήματα στο ρυθμό της μουσικής. Μπορεί να εκτελεστεί σε γραμμές ή σε ζευγάρια.

Irish heartbeat, Morrison Van, Chieftains, Polygram Records, 537548, 1998

'Ndrezzata – Ψηλά στον Άη Νικόλα

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΙΤΑΛΙΑΣ

♩=145

A

G **D** **D**

'Ncoo - pa San-tu Ni - co - la la al ra - men - te 'a tut - to'omun - na
 cu chi - ta - ra e chi cu man - du - li - no van - no a ve - dé lu
 Ψη - λά στον Άη Νι - κό - λα πα - νη - γύ - ρια, τσου - γκρί - ζει ο κό - σμος
 θά - ρες μα - νισ - λί - να, κοκ - κι - νέ - λι, χσ - ρός κα - θώ α

G⁶ **G** **G** **B** **G** **G**

ve - ne tan - ta gen - te chí na. 'Ncoo - pa San-tu Ni - co - la è 'na bel - lez - za oi
 so - le a la má - ti - Ψη - λά στον Άη Νι - κό - λα είν' ό - μορ - φά πο -
 ό - λος τα πα - τή - ρια, Κί -
 ή - λιος α - να - τέλ - λει.

D⁷ **D⁷** **G** **B'** **G**

né e quan - no spon - ta 'o so - le so' co - se 'astra - ve - dé 'Ncoo - pa San-tu Ni -
 λό τη νύ - χια της γιορ - τής του με γέ - λια και κρα - σί Ψη - λά στον Άη Νι -

G **G⁷** **C** **G** **D⁷**

co - la è 'na bel - lez - za oi né e quan - no spon - ta 'o so - le so' co - se 'astra - ve -
 κό - λα ο ή - λιος ό - ταν βγει και - τά - με μα - γε - μέ - νοι και τέ - λος η γιορ

G **D** **D⁷** **G** **Fine**

dé
 ή

**

Τραγούδι από το νησί Ίσια που βρίσκεται κοντά στα νοτιοδυτικά παράλια της Ιταλίας. Η Ιταλία, κατεχογήν μουσική χώρα, γέννησε την όπερα αλλά και τον χαρακτηριστικό τύπο τραγουδιού «μπελ κάντο» (bel canto: όμορφο τραγούδι). Ωστόσο, διατηρεί τις τοπικές μουσικές παραδόσεις σ' όλες τις περιοχές της. Το τραγούδι που παρατίθεται τραγουδιέται στην τοπική διάλεκτο. Συνοδεύεται από ομώνυμο μιμικό χορό που είναι ένας από τους πιο χαρακτηριστικούς λαϊκούς χορούς της Ιταλίας. Ο χορός φαίνεται πως προέκυψε από ένα πολύ παλιό, πραγματικό γεγονός ανταγωνισμού για λόγους ερωτικών, ανάμεσα σε δυο αντίπαλες φατρίες του νησιού το γεγονός αυτό έλαβε τέλος μετά από μεσολάβηση του επισκόπου. Οι χορευτές, συνήθως μόνο άντρες, χορεύουν σε δυο ομάδες. Κρατούν μπαστούνια διαφορετικών τύπων η κάθε ομάδα και με χορευτικές κινήσεις παριστάνουν πως καβγαδίζουν. Χορεύεται τη Δευτέρα του Πάσχα.

Αλληλεπίδραση, Άτομο - Σύνολο, Πολιτισμός

Ε1, Τ1, Τ2, Τ3, Δ4, Δ5, Π4, Π3, Ε3, Ε5, Δ1, Ε6

Φτιάξτε μια χορογραφία για το τραγούδι σε δύο αντίπαλες ομάδες, δραματοποιώντας το.

O meglio Vol. 2, Nuova compagnia di canto popolare, Orizzonte, 74321328672, 1998

Ristitantsi – Σταυρωτός χορός

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

KIRILE LOO (ΕΣΘΟΝΙΑ)

♩ = 54

A

Ri - sti - tan-tsi tan tsi gem-me o - ma tan - tsi ho - i - dagem - me, ho - i - dagem - me
 Ri - sti - tan-tsi tan - tsi gem-me o - ma tan - tsi tal - la - gem - me
 Στηγιόρ - τή ας μα - ζευ - τού - με σταυ - ρώ τούς χο - ρούς να δού - με, ί - να πιού - με,
 την α - γά - πη μας να βρού - με, μέ - χρι το πρω -

A'

Vi - ru tan - tsi vii - sa gem me Har ju tan - tsi tal - la gem me
 Tan tsi ar - mas, tan tsi kal - lis tan - tsi tal - ler - maa ku - nin gaks.
 Μό - νο μή σας πιά νει - νύ - στα, εί - μαστ' άρ - χο - ντεσστην τί - στα, το πρω - ί.
 Θα χο - ρεύ ουμ' ό - λη - νύ - χτα ί - σα μ' άυ ριο -

Ας χορέψουμε και πάλι
 μέχρι να μας έρθει ζάλη
 κι αν γυρίζει το κεφάλι,
 είμαι στη δική σου αγκάλη.

Μόνο μη σε πιάνει νύστα
 γίνε ο βασιλιάς στην πίστα.
 Θα χορεύουμ' όλη νύχτα
 ίσα μ' αύριο το πρωί.

**

Τραγούδι που γράφτηκε και τραγουδήθηκε από την τραγουδίστρια Κιρίλε Λου. Το τραγούδι συνοδεύεται από τοπικά παραδοσιακά όργανα και συνθεσάιζερ. Η σύνθεσή του έχει βασιστεί σ' ένα από τα παλαιότερα είδη εσθονικής παραδοσιακής μουσικής. Η Κιρίλε Λου, που έζησε και ανατράφηκε σε χωριό, ερχόμενη στα μεγάλα αστικά κέντρα έφερε μαζί της την παραδοσιακή μουσική κουλτούρα του τόπου της, στην οποία επενέβη εμπλουτίζοντάς την με σύγχρονα στοιχεία. Χαρακτηριστική είναι η προσθήκη του συνθεσάιζερ που επηρεάζει το ύψος του τραγουδιού. Ηχογραφώντας σε στούντιο και παράγοντας δίσκους κάνει τη μουσική της ευρύτερα γνωστή συμβάλλοντας, έτσι, στη δημιουργία της λεγόμενης «έθνικ» μουσικής σκηνής.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός

Π3, Π4, Τ2, Π2, Δ6, Ε4, Ε5, Ε6, Δ1

1. Φτιάξτε ένα σταυρωτό χορό. Αν θέλετε, προσθέστε ένα βασικό βήμα που ν' ακολουθεί το μέρος του κρουστού με χτυπήματα των ποδιών.

2. Δοκιμάστε να τραγουδήσετε το τραγούδι με διάφορες διακυμάνσεις δυναμικής: σιγά (piano), δυνατά (forte), πηγαίνοντας σταδιακά όλο και πιο δυνατά (crescendo), πηγαίνοντας σταδιακά όλο και πιο σιγά (diminuendo). Κάποιο παιδί μπορεί να πάρει τη θέση του μαέστρου και να διευθύνει την εκτέλεση με αντίστοιχες κινήσεις.

Saatus Fate, Kirile Loo - Peeter Vähi, Erdenklang, 40772, 1994

Στρίνα

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ – ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΑ ΧΩΡΙΑ

♩ = 97

Αρ-τε που ε-στά στην
 ώ-ριαμασ-σα - ρί - α βλο - ώ την πόρ-τα με το λι-βι - διά-ρι, βλο - ώ την μά να μ'ό-λο το πα
 δί - α κι α - πόι το τσού - ρη πού 'ναι α τζε - νε - ρά - λη κι α -
 πόι το τσού - ρη πού 'ναι α τζε - νε - ρά - λη.

Ήραμα να σας φέρμε την Αστρίνα
 Κορλιάνα που τη μάτε σε τολό.
 Ε να μας δώκει πρέστο μα το πρίμα,
 ήραμα να σας φέρμε την Αστρίνα.

Απόι βω βλωύ και το μερτσάλι,
 την κάτσα, την σκουινάδα, το ροδούλι
 και τη σβαρτή, βαρτή μερτσήν αγάλη.
 Ήραμα να της κάμαν αλλεγκρία.

Αγαλή: χωρίς γάλα
Αλλεγκρία: χαρά
Απόι: ύστερα
Αρτε: τώρα
(Α)στρίνα: κάλαντα
Βλωύ: ευλογώ
Εστά: έφθασα
Κάτσα: σουρωτήρι
Κορλιάνα: η καταγόμενη από το Κορλιάνο

Λιιδάρι: κατώφλι
Μασσαρία: αγρόκτημα
Μερτσάλι: τσαπί
Ροδούλι: χτυπητήρι του τυριού
Σκουινάδα: σκάλα
Τζενεράλη: αρχηγός του σπιτιού
Τσούρη: κύρης, πατέρας
Ωρια: ωραία

**

Χριστουγεννιάτικα κάλαντα από το Σαλέντο, ένα από τα ελληνόφωνα χωριά της Κάτω Ιταλίας. Τα ελληνόφωνα χωριά βρίσκονται στο νοτιότερο τμήμα της ιταλικής χερσονήσου. Η παρουσία των ελληνόφωνων κατοίκων στα μέρη αυτά φαίνεται πως αρχίζει τον 8ο π.Χ. αιώνα με την άφιξη αποίκων από την Ελλάδα οι οποίοι εγκαθίστανται στα παράλια της Μεσημβρινής Ιταλίας και της Σικελίας οι περιοχές αυτές ονομάζονταν «Μεγάλη Ελλάδα». Το ήδη υπάρχον ελληνικό στοιχείο της Κάτω Ιταλίας τονώθηκε με την εγκατάσταση νέων αποίκων κατά τη Βυζαντινή περίοδο. Η διάλεκτος που δημιουργήθηκε περιέχει πλήθος δωρικών και προβυζαντινών στοιχείων. Τα κάλαντα που παρατίθενται τραγουδιούνται συνήθως από δυο ενήλικους τραγουδιστές που αυτοσχεδιάζουν μεταξύ τους ευχετικά τετράστιχα για τα μέλη της οικογένειας και τη γονιμότητα της γης. Γυρίζουν τα στίπια του χωριού και τα αγροκτήματα τραγουδώντας συχνά με συνοδεία ακορντεόν, κιθάρας ή τριγώνου.

Ατομο - Σύνολο, Πολιτισμός

Π2, Τ2, Ε3, Δ2, Δ3, Δ5, Ε4, Ε6, Δ1

1. Ακούστε καντάδες και συγκρίνετε το μουσικό ύφος.
2. Βρείτε τις καθαρά ελληνικές λέξεις στο τραγούδι.

Κάλαντα Δωδεκαήμερου, διάφοροι καλλιτέχνες, επιμέλεια: Κωνσταντίνος Γιώργος - Ταμπούρης Πέτρος - Μητροπάνος Χρυσόστομος, Υπουργείο Πολιτισμού - Στέγη Καλών Τεχνών και Γραμμάτων, Αρχείο Ελληνικής Μουσικής, ΑΕΜ 001

Σόμα ντομ τζάνγκαλ - Διάβαζε γιε μου

Ελληνική απόδοση: Μαριέτα Κανδυλάκη

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΣΕΝΕΓΑΛΗΣ

$\text{♩} = 114$ **A**

να να ιέ ζυμ-βε να να ιέ ζυμ-βε να να ιές μά-ρε να να ζυμ-βε
 Διά-βα-ζε, γιέ μου, διά-βα-ζε, γιέ-μου, διά-βα-ζε, γιέ-μου, για να μά-θεις-

A Fine

να να ιέ ζυμ-βε να να ιέ ζυμ-βε να να ιές μά-ρε να να ζυμ-βε
 Διά-βα-ζε, γιέ μου, διά-βα-ζε, γιέ μου, διά-βα-ζε, γιέ μου, για να μά-θεις-

B 1.

σό-μα δομ ιζάν-γκαλ ιζάν-γκαλ σά-μα δομ ιζάν-γκαλ ιζάν-γκαλ σά-μα δομ ιζάν-γκαλ... σο
 Μά-θε να γρά-φεις, γιέ μου, μά-θε να γρά-φεις, γιέ μου, μά-θε να γρά-φεις-να

2. **B**

βού-(γκ)ε αμ δι-πλο. μον φις ά-πρα ά-πρα
 γί-νεις σπου-δαί-ος, ό-λοι πρέ-πει, γιέ μου, ❧

μον φις ά-πρα ά-πρα μον φις ά-πρα... σο βού-(γκ)ε αμ δι-πλο.
 ό-λοι πρέ-πει, γιέ μου, ό-λοι πρέ-πει... να πά-με σχο-λεί-ο.

**

Αντιφωνικό τραγούδι που τραγουδιέται από κοριτσάκι εννέα ετών, που έχει ρόλο σολίστα, και από ομάδα παιδιών. Δεν υπάρχει οργανική συνοδεία· τα παιδιά συνοδεύουν τη φωνή τους με στράκες των δακτύλων. Είναι τραγούδι που τραγουδιέται για διασκέδαση όχι μόνο από παιδιά αλλά και από ενήλικους, δεδομένου ότι στη Σενεγάλη δεν υπάρχει αυστηρά διαχωρισμένο ρεπερτόριο. Το τραγούδι έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα και ανήκει σε μια ευρύτερη κατηγορία τραγουδιών μέσω των οποίων προωθούνται οι ηθικές αξίες καθώς και η ιδέα της σπουδαιότητας των ανθρωπίνων σχέσεων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αναγκαιότητα της μόρφωσης δεδομένου ότι στη χώρα αυτή, λόγω οικονομικής δυσπραγίας, δεν είναι αυτονόητο ότι όλα τα παιδιά θα πάνε σχολείο.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός, Σύστημα

E1, E3, Δ2, Δ5, Δ6, Π2, Π4, T2, T3, E6

1. Τραγουδήστε, με εναλλαγή του σολίστα. Συνοδεύστε με στράκες των δακτύλων.

2. Συζητήστε για τη σημασία της μόρφωσης ιδιαίτερα στους λαούς του Τρίτου Κόσμου. Το τραγούδι απευθύνεται στ' αγόρια· συζητήστε τι αλλαγές έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια για να δώσουν τις ίδιες ευκαιρίες στους νέους των δύο φύλων στις πιο προηγμένες χώρες.

Guinee - Senegal, Le chant des enfants du monde vol.1, επιμέλεια: Corpataux Francis, Arion, 64259, 1993

Κούρου – κούρου

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

♩ = 171

A Κού-ρου κού-ρου

B

A Κού-ρου κού-ρου

B'

ιζα-μβο-(γ)ιά κο'ό μβά

ιζα-μβο-(γ)ιά κο'ό μβα-(η)έ

*

Παιχνιδοτραγούδο από τους πυγμαίους Άκα της κεντρικής Αφρικής, που ζουν μέσα στα δάση σε μικρές κοινότητες ως κυνηγοί και τροφουσλλέκτες. Τα παιδιά στην κοινωνία των πυγμαίων παίρνουν μέρος ισότιμα στις μουσικές δραστηριότητες των ενηλίκων από πολύ μικρή ηλικία. Ωστόσο, έχουν και δικό τους ρεπερτόριο δείγμα του οποίου είναι αυτό που παραθέτουμε.

Το τραγούδι αναφέρεται στην ιστορία ενός σκαντζόχοιρου που βγαίνοντας απρόσεκτα από τη φωλιά του πιάστηκε από δυο αγόρια που είχαν βγει για κυνήγι. Το παιχνίδι παίζεται ως εξής: τα παιδιά φτιάχνουν μια γραμμή με τα πόδια ανοιχτά. Το πρώτο είναι ο σολίστας. Τραγουδά το «κούρου - κούρου» και η ομάδα του απαντά με τη δεύτερη φράση του τραγουδιού. Το τελευταίο παιδί σκύβει και έρποντας περνάει κάτω από τα ανοιχτά πόδια των παιδιών μιμούμενος τον σκαντζόχοιρο της ιστορίας. Μόλις φτάσει μπροστά, σηκώνεται όρθιο και παίρνει το ρόλο του σολίστα. Το παιδί που έμεινε τώρα τελευταίο στη γραμμή επαναλαμβάνει την ίδια διαδικασία. Το παιχνίδι συνεχίζεται ώσπου να γίνουν όλοι σολίστες.

Ατομο - Σύνολο, Επικοινωνία, Πολιτισμός

T2, T3, Δ4, Δ3, Δ2, E3, Δ6, Π2, E1

Παίξτε το παιχνίδι όπως περιγράφεται παραπάνω.

Centrafrique: Anthologie de la musique des pygmées Aka, επιμέλεια: Toureille Pierre, Ocora, 55901213, 1987

Aquasiq – Ταχτάρισμα

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΕΣΚΙΜΩΩΝ ΙΝΟΥΙΤ – ΚΑΝΑΔΑΣ

♩ = 150

A

ι'(γ)ου - αί νί - κο - λθ α - πέ νάι ι'(γ)ου - αί νί - κο - λθ κο - λθ μάι
Περ - νά μια αρ - κού - θα και πάει, λευ - κή σαν τον πά - γο που σπάει.

B

κά - μου - τε νε ι - (ζ)ου κα - τά - (γ)α νά - (γ)α - με
Έρ - χε - ται η μέ - ρα να φέ - ρει φως ξα - νά.

B'

ι - (ζ)ι κα - λά - με ι - (ζ)ι κα - λά (γ)ου τί α μά - (γ)' πο.
Πέ - φτει το χιό - νι, πέ - φτει το χιό - νι πά - λι ε - δώ.
Φύ - σα α - γέ - ρα, φύ - σα α - γέ - ρα απ' το βου - νό.

Fine

*

Η λέξη «ινουίτ» είναι το όνομα με το οποίο οι ίδιοι οι εσκιμώοι του βορειοανατολικού Καναδά αποκαλούν τον εαυτό τους. Στη γλώσσα τους σημαίνει άνθρωπος. Το τραγούδι που παρατίθεται ανήκει σε κατηγορία τραγουδιών που τραγουδιούνται από τους ενήλικες με στόχο να δείξουν στοργή και να διασκεδάσουν τα μικρά παιδιά. Αντίστοιχα ελληνικά τραγούδια μπορούν να θεωρηθούν τα ταχτάρισματα.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός

Δ4, Π3, Π4, Ε3, Ε4, Τ3, Π5, Δ6, Δ5, Δ2, Ε7

1. Στο μέτρο με την παύση φτιάξτε ήχους που να ταιριάζουν με ό,τι ακολουθεί, π.χ. αέρας, χιόνι. Φτιάξτε επιπλέον δικά σας λόγια και για άλλους ήχους.

2. Βρείτε την πιο σημαντική νότα στο τραγούδι. Ονομάζεται «τονικό κέντρο» και η μελωδία γυρίζει συνέχεια σ' αυτή. Τραγουδήστε έναν ισοκράτη πάνω σ' αυτή τη νότα και φτιάξτε δικές σας μελωδίες ξεκινώντας απ' αυτή και γυρίζοντας εκεί πάλι για τέλος.

3. Βρείτε ελληνικά ταχτάρισματα και συγκρίνετέ τα μ' αυτό το τραγούδι

Canada: *Inuit games and songs*, Musiques et musiciens du monde, επιμέλεια: Nattiez Jean - Jacques, UNESCO collection - Auvidis, 8032, 1991

Sometimes I feel like a motherless child

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

$\text{♩} = 80$

A Em C Em Am^7 C B Em

Some-times I feel like a moth-er-less child, some-times I feel like a moth-er-less child.

A Am C B A^7 **B** C Em/B Am^6 A^{\dim} **B'**

Some-times I feel like a moth-er-less child, a long ways from home, a

Em/B B^7 Em **Γ** Em C **B**

long ways from home. True be-lie-ver, a

Am^7 Em/B Am^6 A^{\dim} **B'** Em/B B^7 Em

long ways from home, a long ways from home.

Sometimes I feel like an eagle in the air...

Παραδοσιακό, αμερικανικό σπιρίτσουαλ. Τα σπιρίτσουαλ εμφανίστηκαν περίπου στα μέσα του 18ου αιώνα, όταν οι αφρικανικής καταγωγής σκλάβοι προσηλυτίστηκαν στον Χριστιανισμό. Συνδύαζαν τη δυτική αρμονία των θρησκευτικών ύμνων των λευκών με στοιχεία της αφρικανικής μουσικής και ήταν χορωδιακά. Αρκετά συχνά είχαν μορφή ερωταπόκρισης. Τα τραγουδούσαν με ρυθμικό λίκνισμα του σώματος και τα συνόδευαν με χτυπήματα των χεριών. Συχνά οι μελωδίες των σπιρίτσουαλ βασίζονταν σε μελωδίες διάφορων λαϊκών θρησκευτικών ύμνων που οι αφρικανοί της Αμερικής παράλλασαν με τον δικό τους τρόπο. Το περιεχόμενο των λόγων, αν και θρησκευτικό, πολύ συχνά συμβόλιζε τον πόθο τους για ελευθερία και απαλλαγή από την καταπίεση των λευκών.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός, Σύστημα

Π3, Π4, Π2, Ε4, Δ6, Π5, Ε7, Δ2, Τ5

1. Τραγουδήστε το πρώτο «sometimes» γεφυρώνοντας το πήδημα όπως στο «like a» και προσέξτε τη διαφορά. Αυτός ο τρόπος τραγουδιού λέγεται μέλισμα.

2. Ακούστε μουσική τζαζ και παρατηρήστε πώς παίζονται τα όργανα και πώς τραγουδούν οι φωνές.

African american spirituals: The concert tradition, Wade In The water (Smithsonian folkways series), various artists, Smithsonian Folkways, 40072, 1994

La Bamba – Η Μπάμπα

Ελληνική απόδοση: Μαρριέτα Κανδυλάκη

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΜΕΞΙΚΟΥ

$\text{♩} = 160$ Εισαγωγή

Οστινάτο μπάσου Οστινάτο μελωδικών οργάνων

A

Pa-ra bai-lar la Bam
Σα χο-ρεύ-εις τη Μπά

- ba, pa-ra bai-lar la Bam - ba se ne-ce-si - tua-na ro-ca de
- μπα, σα χο-ρεύ-εις τη Μπά - μπα, περ-νάς κα- λά και κου-νιέ-σαι με

gra - cia, ù - na ro - ca de gra - cia pa mí pa tí Ah, Yar - ri - ba, yar ri -
χά - ρη, και κου - νιέ - σαι με χά - ρη και τσαχ - πι - νιά και φω - νά - ζεις "A - ρί -

- ba Ah, yar - ri - ba, yar - ri - ba por tí se - ré por tí se -
ne - ro Yo nó soy ma - ri - ne - ro, Soy ca - ri - tan, soy ca - ri -
μπα και φω - νά - ζεις "α - ρί - μπα, α - ρί - μπα | - ρέ α - ρί - μπα | -
τά - νιος, εί - μαι ε - γώ κα - πε - τά - νιος στο ναυ - τι - κό στο ναυ - τι -

ré, por tí se ré. Yo nó soy ma - ri Bam - ba, Bam
tan, soy ca - ri - tan
ρέ, α - ρί - μπα | - ρέ" Εί - μαι ε - γώ κα - πε -

κό στο ναυ - τι - κό

- ba Bam - ba, Bam - ba

B Fine

mba, Bam - ba. Pa - ra bai - lar la Bam
Σα χο - ρεύ - εις τη Μπά

Τραγούδι από τη Βερακρούζ, μια πόλη στον κόλπο του Μεξικού. Είναι πολύ δημοφιλές σε ολόκληρη τη Λατινική Αμερική. Η μουσική του τραγουδιού έχει επιρροές από μουσικές της Αφρικής και της Καραϊβικής και τα λόγια του αναφέρονται σε στοιχεία της ζωής στη Βερακρούζ που είναι το κυριότερο λιμάνι στο Μεξικό. Η εκτέλεση του τραγουδιού από το μουσικό συγκρότημα Λος Λόμπος, στην ομώνυμη ταινία, ήταν ένα από τα «σαράντα καλύτερα τραγούδια» της Αμερικής το 1987.

Πολιτισμός, Σύστημα

Ε3, Τ1, Π4, Π3, Π2, Δ5, Π5, Ε6, Δ1, Ε4

1. Φτιάξτε μια χορογραφία για το τραγούδι.
2. Παίξτε το επαναλαμβανόμενο μοτίβο (οστινάτο) για συνοδεία.

La Bamba, Los Lobos, Warner Bros, 25605, 1987

Ei café – Ο καφές

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ

♩ = 130

A

A - ho - ra que e - sta - mos so - los, a -
 Τις τσι - χλες τις έ - χω κό - ψει... τις

ho - ra que na - die nos ve, ar - ri - ba la ca - fe - te - ra, la ca - fe -
 πι - τσες και το παρ - φέ, μα θέ - λω την κα - φε - τιά - ρα, την κα - φε -

B

te - ra con el - ca - fé. A - fé Ca - fé, ca - fé, ca - fé con let - che ca -
 τιά - ρα με τον κα - φέ. Τις φέ Κα - φέ, κα - φέ, κα - φέ με γά - λα κα -

fé, cho - co - la - te con me - dia - lu - na le gu - sta a u - sted, le gu - sta a u - sted. Ca -
 φέ. Σο - κο - λά - τα κα - κά - ο, κρέ - μα, μα πιο πο - λύ ζε - στό κα - φέ. Κα -

sted, le gu - sta a u - sted *Ostinato ως το τέλος*
 πλώ ζε - στό κα - φέ. Cho - co - la - te Hay - ca - fé. Cho -
 Σο - κο - λά - τα, Άι κα - φέ. Σο - κο

la - te Hay - ca - fé. A - sted Hay - ca - fé.
 λά - τα Άι κα - φέ. Άι κα - φέ. **Fine**

Γκοφρέτες σπανίως τρώω,
 τσιτς, χάμπουργκερ, τοστ ποτέ,
 μα θέλω την καφετιέρα,
 την καφετιέρα με τον καφέ.
 Καφέ, καφέ ...
 Σοκολάτα αί καφέ ...

Το τραγούδι αυτό τραγουδιέται από ομάδα παιδιών. Τα συνοδεύει ενήλικας παίζοντας κιθάρα. Η Αργεντινή, πατρίδα του ταγκό, είναι χώρα με πολλές και διαφορετικές πολιτισμικές επιρροές και έντονη μουσική ζωή. Τα παιδιά στην Αργεντινή μιλούν στο τραγούδι από πολύ μικρή ηλικία μέσα από τις κοινωνικές τους δραστηριότητες. Τραγουδούν και χορεύουν ισότιμα με τους μεγάλους σε πανηγύρια, θρησκευτικές γιορτές και στις διάφορες κοινωνικές συνευρέσεις. Εκτός από κάποια παιχνιδιδοτραγούδα, φαίνεται πως δεν υπάρχει ρεπερτόριο ειδικό για τα παιδιά.

Επικοινωνία, Ομοιότητα - Διαφορά, Πολιτισμός

E1, E3, T1, E7, Π2, Π3, Π4, Δ5, E4, Δ1, E6

1. Τραγουδήστε με διακυμάνσεις δυναμικής όπως στην ηχογράφιση.

2. Ακούστε και κοιτάξτε πως ενώνονται η δεύτερη και η τρίτη νότα στο πρώτο μέτρο. Αυτό λέγεται συγκοπή και είναι ένα είδος «μουσικού λόξιγκα», πολύ χαρακτηριστικού στη λατινοαμερικάνικη μουσική. Βρείτε και βάλτε σε κύκλο και άλλες συγκοπές στην παρτιτούρα σας. Φτιάξτε ένα ρυθμικό σχήμα για κρουστό χρησιμοποιώντας συγκοπές.

Amerique du sud, Le chant des enfants du monde vol. 6, επιμέλεια: Corpataux Francis, Arion, 64438, 1998

Ο ουράνιος φλογεροπαίκτης

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΚΙΝΑΣ

A

$\text{♩} = 98$

(τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (d)ονγκ (d)α (d)α (d)α (d)α (d)ονγκ (d)ονγκ (d)α
 Ή - χο φλο - γέ - ρας τό - σο γλυ - κό δεν 'έχ' α - κού - σει το χω - ριό

(τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (d)ονγκ (d)α (d)α (d)α (d)α (d)ονγκ (d)ονγκ (d)α
 Παί - ξε φλο - γέ - ρ' α - πό μπα - μπουό φλο - γε - ρο - παί - κτη ρ' ου - ρα - νού.

B

(γ)ουο ησιανγκ για _____ νι ησιανγκ πα τσαν(γκ)ο ησιαν(γκ)ο πα ιε... δανγκ μα
 Γέ - ροι, γέ - ροι και παι - διά δεν δου - λεύ - ρουν πια. Στο... χω - ριό

Γ

ιε... δανγκ πα λιάν α(ρ) ησιανγκ ια ha hάι σιάνγκ τζι... hάι ησιανγκιά του ιε ησιανγκ φα
 τσι - μου - διά ού - τε μια... μι - λιά Ή - χοι σαν... το νε - ρό που γορ - γά κυ -

A

μα... του ιε ησιανγκ φα μα ιού ηου(ό) καν... ιού ηου(ό) κα
 λά... που γορ - γά κυ - λά Δρά - κε ε - σύ... που πε - τός

A'

ηουό καν ηουό κα δον σάι τε... ηουό καν ηουό κα δον σάι σα (τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ
 δώ - ρα δώ - σε και σε ε - μάς δώ - ρα δώ - σε και σε ε - μάς Ή - χο φλο - γέ - ρας

(τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (d)ονγκ (d)α (d)α (d)α (d)α (d)ονγκ (d)ονγκ (d)α (τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ (τΖ)έ
 τό - σο γλυ - κό δεν 'έχ' α - κού - σει το χω - ριό Παί - ξε φλο - γέ - ρ' α -

(τΖ)α (τΖ)έ (τΖ)έ (d)ονγκ (d)α (d)α (d)α (d)α (d)ονγκ (d)ονγκ (d)α (d)ονγκ (d)ονγκ (d)α.
 πό μπα - μπουό φλο - γε - ρο - παί - κτη ρ' ου - ρα - νού, ρ' ου - ρα - νού.

**

Τα ελληνικά λόγια του τραγουδιού βασίζονται σε ένα κινεζικό λαϊκό παραμύθι, που λέει τα εξής: ζούσε κάποτε ένας άνθρωπος που έπαιζε τόσο όμορφα τη φλογέρα από μπαμπού, ώστε τον ονόμαζαν «ουράνιο φλογεροπαίκτη». Όταν έπαιζε μουσική, οι άνθρωποι σταματούσαν τις δουλειές τους και σιωπούσαν ακούγοντας μαγεμένοι. Μια μέρα, ο φλογεροπαίκτης, έφθασε στην ακτή, έριξε το δίχτυ του στη γαλήνια θάλασσα και περιμένοντας άρχισε να παίζει τη φλογέρα του. Τότε ήταν που ο βασιλιάς των δράκων, που πετούσε εκεί κοντά, άκουσε τη θεσπέσια μουσική του και γοητευμένος ζήτησε από τον ουράνιο φλογεροπαίχτη να διδάξει μουσική στον γιο του. Όταν τα μαθήματα τελείωσαν και ο γιος έμαθε να παίζει καλά τη φλογέρα, ο βασιλιάς των δράκων θέλησε να ανταμείψει με δώρα τον φλογεροπαίκτη. Έτσι τον οδήγησε στο θησαυροφυλάκιό του και του είπε να πάρει ότι θέλει. Ο φλογεροπαίκτης περιφρονώντας όλο τον χρυσό, το ασήμι και τα διαμάντια που έβλεπε, προτίμησε ένα καλάθι από μπαμπού για να βάζει τα ψάρια του κι ένα αδιάβροχο για να μπορεί να ψαρεύει και όταν θα βρέχει. Απορημένος ο βασιλιάς τον ρώτησε γιατί περιφρόνησε τόσα πλούτη. «Το χρυσάφι και το ασήμι δεν είναι χρήσιμα πράγματα» αποκρίθηκε ο φλογεροπαίκτης «σου γλιστρούν από το χέρι γιατί τα πουλάς. Μ' αυτά όμως που διάλεξα δεν θα πεινάσω ποτέ».

Ωστόσο όταν πήγε σπίτι του διαπίστωσε πως το καλάθι και το αδιάβροχο δεν ήταν συνηθισμένα. Όταν γύριζε από το ψάρεμα χωρίς να έχει πιάσει τίποτα το καλάθι ξεχείλιζε από τα πιο φρέσκα ψάρια και όταν ήθελε να πάει σε πιο μακρινές θάλασσες, το αδιάβροχο απλωνόταν σαν δυο φτερούγες και τον σήκωνε στον ουρανό. Πειτώντας έπαιζε τη φλογέρα του και η μουσική του έφερνε πάντα ευτυχία στους ανθρώπους.*

Η μουσική της Κίνας χρησιμοποιεί πεντατονικές κλίμακες. Το συγκεκριμένο τραγούδι προέρχεται από τους Ντονγκ, μια από τις περίπου πενήντα έξι μειονότητες που ζουν διεσπαρμένες στην κινεζική επικράτεια. Οι Ντονγκ είναι αγροτικός πληθυσμός με τόσο έντονα τα στοιχεία της μουσικής και του χορού στον πολιτισμό του, ώστε η περιοχή στην οποία κατοικούν ονομάζεται «Η τραγουδιστή κοιλάδα». Το τραγούδι που παρατίθεται τραγουδιέται από παιδιά και ηχογραφήθηκε στην αυλή ενός σχολείου στην κοιλάδα Ντονγκ. Στα λόγια του γίνεται ένα παιχνίδι ανάμεσα στην τοπική διάλεκτο και στη γλώσσα Χαν, που είναι η επίσημη γλώσσα του κινεζικού κράτους.

* Το παραμύθι προέρχεται από το βιβλίο: Παραμύθια από την Κίνα, μφ. Βαλούρδος Γιάννης, Αθήνα: Απόπειρα, 1994

Ομοιότητα - Διαφορά, Πολιτισμός

Π2, Ε1, Τ4, Τ2, Π4, Π3, Ε7, Τ3, Δ4, Δ1,

1. Παίξτε το παραμύθι σε θέατρο σκιών έχοντας φτιάξει από πριν τις απαραίτητες φιγούρες.
2. Επενδύστε μουσικά την παράστασή σας φτιάχνοντας μικρές μελωδίες πάνω σε πεντατονικές κλίμακες.

Minorités tribales du sud - ouest de la Chine, Le chant des enfants du monde vol. 5, επιμέλεια: Corpataux Francis, Arion, 64365, 1996

Κανάντα

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΝΟΤΙΟΥ ΙΝΔΙΑΣ

A

κα-νά-(d)α νάσ-(pá)-να μαν-γκά λα τΣέ-νδ(ρ)α τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί
 Κά-νά-ντα χώ-ρα μου με τα πε-ρή-φα-να τα κα-τα-πρά-σι-να βου-νά

B

τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί. ομ-νί-να βί-(p)-να αν-γκά λα(d)α-λί-βέ-λα
 τα κα-τα-πρά-σι-να βου-νά. Με τα πο-τά-μια σου φεγ-γά-ρια α-ση-μέ-νια

τιν-νγκα-λου τΣι-ρα-βι-ρα-λι τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί
 λά μπουν στα σκο-τει-νά νε-ρά και μας πη-γαί-νου-νε μα-κριά

A

τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί. κα-νά-(d)α νάσ-(pá)-να μαν-γκά-λα τΣέ-νδ(ρ)α
 και μας πη-γαί-νου-νε μα-κριά. Κά-νά-ντα χώ-ρα μου με τα πε-ρή-φα-να

τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί. τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί
 τα κα-τα-πρά-σι-να βου-νά τα κα-τα-πρά-σι-να βου-νά

F

δά-ρ(ει)δά-ρ(ει)τΣε-ρι-δά(β)α-(p)α μά-λε σσα-ηιά(d)ρι-μέ-λου σα-λού
 Εί-σαι σαν την τί-γρη ό-μορ-φη, ά-γρι-α και σαν κά-μπρα σο-φή

γκ(ει)ρου σσιπ' τη τζαί λε τζλι-βα μά-λε Σρι γκάν-νδα(d)α μά-λε τζα-λά
 Δόσ' μου την πνο-ή σου χώ-ρα ό-μορ-φη, χώ-ρα σπου-δαί-α, τρα-νή

A'

κα-νά-(d)α νάσ-(pá)-να μαν-γκά λα τΣέ-νδ(ρ)α τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί
 Κά-νά-ντα χώ-ρα μου με τα πε-ρή-φα-να τα κα-τα-πρά-σι-να βου-νά

τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί. τού-μμι βε-(p)αί-κι βα-(p)α-λί
 τα κα-τα-πρά-σι-να βου-νά τα κα-τα-πρά-σι-να βου-νά

Τραγούδι από την πολιτεία Καρνατάκα της Νότιας Ινδίας. Η μουσική παράδοση στην Ινδία είναι πολύ μεγάλη, εξαιρετικά πολυποίκιλη και οι ρίζες της ανάγονται στην αρχαιότητα. Τα παιδιά στην Ινδία, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές, μεγαλώνουν ακούγοντας παραδοσιακή μουσική και τραγούδια αλλά και το νεότερο μουσικό ιδίωμα που σε μεγάλο βαθμό σχετίζεται με την ιδιαίτερη ανάπτυξη του κινηματογράφου στη χώρα. Στο τραγούδι που παρατίθεται τραγουδούν κορίτσια που συνοδεύουν τη φωνή τους με κουδουνάκια και τάμπλα. Η τάμπλα είναι ένα ζευγάρι κρουστών που με κατάλληλο παίξιμο παράγει πολλούς διαφορετικούς ήχους και χαρακτηρίζει την ινδική μουσική.

Πολιτισμός

E3, E1, E5, Π2, Π4, T2, Δ1, E7, E6

1. Ακούστε οργανική μουσική από την Ινδία. Παρατηρήστε και σχολιάστε το μουσικό της ύφος.
2. Βρείτε πληροφοριακά στοιχεία, φωτογραφίες και μουσικά παραδείγματα για κάποια από τα όργανα που χαρακτηρίζουν την ινδική μουσική. Παρουσιάστε τα στην τάξη.

Sud de l' Inde, Le chant des enfants du monde vol. 2, επιμέλεια: Corpataux Francis, Arion, 64280, 1994

Τραγούδι του γάμου

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ

$\text{♩} = 206$

ιε ιούμ - μα ηαί - σελ φα - ριη φι
Μη - τέ - ρα πώς - θέ - λω η α

αάρ - ι - λι - ηουαι - αι - λι
γά - πη να - με βρεί

ιούμμα ραιμένι ιλ ηου(β)αί (γ)ουά ιάρ λι αιηουαίλι
δαλλίτ αδά(γ)ουαιρ αλαίλ(ει)Ζουαίβ ταλαί(κ)ιήιμ
ιούμμα ραιμένι ιλ ηασου(β)αί Ζουαί αλαίλιήιμ

και η καρδιά μου χτυπάει σαν μικρό πουλί.
Μα τώρα νιώθω χαρά τρελή σαν σε γιορτή.
Εκείνον βρήκα κι αλλάξαν όλα στη ζωή.

**

Αραβικό παραδοσιακό τραγούδι του γάμου τραγουδισμένο στην τοπική διάλεκτο της Παλαιστίνης. Οι Άραβες με την εξαιρετικά παλιά και πλούσια μουσική παράδοση, ανέπτυξαν τόσο τη λόγια όσο και την παραδοσιακή μουσική. Στην Παλαιστίνη, όταν ο γαμπρός πάει με την οικογένειά του στο σπίτι της νύφης για να ζητήσει το χέρι της, ακολουθεί γλέντι. Εκεί τραγουδούν τραγούδια με κάποια συγκεκριμένη σειρά. Μέρος του τελετουργικού αυτού είναι και το συγκεκριμένο τραγούδι.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

Δ4, E3, E1, Δ2, Π4, Π2, Π3, T2, E7

1. Δοκιμάστε τους αλαγαμούς που είναι μια χαρακτηριστική εκδήλωση χαράς σε όλα τα αραβικά κράτη.
2. Αυτοσχεδιάστε ένα μέρος για τουμπελέκι.

Music from the Palestinian Holy Land, El Funoun, Zaghareed, Sounds True, 1999

Η κουκαμπούρα

Ελληνική απόδοση: Μαριέτα Κανδυλάκη

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

♩ = 150

A 1 C+ F+ C+ 2

Koo - ka - bur - ra sits in the old gum tree Mer - ry mer - ry
 Κου - κα - μπού - ρα μέ - σα στη φυλ - λω - σιά να γε - λάζ - σ'α -

B 3 F+ C+ F+

king of the bush is he Laugh koo - ka - bur - ra
 κούν' ό - λα τα παι - διά Τι; κου - κα - μπού - ρα.

4 C+ G+

laugh koo - ka - bur - ra. Gay your life must be
 τι; τρα - γου - δάς μ'αυ - τή σου τη φω - νή.

*

Τραγούδι των αποίκων της Αυστραλίας. Αναφέρεται στο πουλί κουκαμπούρα που το κελήδισμά του μοιάζει με εύθυμο γέλιο. Ο ήχος αυτός, νωρίς την αυγή, το δειλινό και πριν από καταιγίδα, είναι ένας από τους πιο χαρακτηριστικούς ήχους της αυστραλιανής υπαίθρου. Το τραγούδι είναι κανόνας.

Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Δ4, Ε2, Ε5, Δ5, Π4, Π2, Ε1

Τραγουδήστε το τραγούδι σα δίφωνο και προαιρετικά τρίφωνο και τετράφωνο κανόνα ανάλογα με τις δυνατότητες της ομάδας. Αν κάποιο παιδί μπορεί να παίξει τη μελωδία με κάθε ομάδα, θα βοηθήσει πολύ.

Australia: *Our land our music*, Various Artists, EMI, 2001

Διεθνοποιημένα δημοφιλή τραγούδια

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, επινοήθηκαν οι πρώτες μηχανές αναπαραγωγής του ήχου, δηλαδή το γραμμόφωνο και το ραδιόφωνο. Οι εφευρέσεις αυτές έκαναν εφικτή την εύκολη διάδοση της μουσικής σε ανθρώπους όλων των κοινωνικών και οικονομικών τάξεων.

Παράλληλα στα μεγάλα αστικά κέντρα άρχισαν να αναπτύσσονται νέες μορφές μουσικής που, δανειζόμενες στοιχεία από παραδοσιακές μουσικές και από τη λόγια μουσική παράδοση, διαμόρφωσαν συγκεκριμένα στιλ και ρεύματα, που έγιναν πολύ αγαπητά στις μεγάλες κοινωνικές μάζες. Τέτοια ήταν το βαλς, το ταγκό, το τσα-τσα, το τουίστ, η μπότσα-νόβα, το ροκ εν ρολ κ.ά. Το γεγονός ότι αυτά συνδέονταν άμεσα με το χορό τα μετέτρεψε σε διασκέδαση και φυσικά τους προσέδωσε ακόμα μεγαλύτερη δημοτικότητα.

Τη δεκαετία 1930 ο ηλεκτρισμός άρχισε να περνάει στα μουσικά όργανα. Έτσι μουσικά όργανα όπως η κιθάρα και το μπάσο έγιναν ηλεκτρικά αποκτώντας έτσι νέες εκφραστικές δυνατότητες αλλά και πολύ μεγάλη ένταση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι ορχήστρες να αρχίσουν να παίζουν σταδιακά σε όλο και μεγαλύτερους χώρους, αφού μπορούσαν πλέον να ακουστούν, αποκτώντας έτσι εξαιρετικά πολυπληθή ακροατήρια. Οι μουσικές αυτές ονομάζονται διεθνώς «popular», από όπου προέρχεται ο όρος pop, και ελληνικά αποδίδονται ως «δημοφιλείς».

Τα δημοφιλή μουσικά ρεύματα στις περισσότερες περιπτώσεις ενσωματώνουν και το στοιχείο της εμπορικότητας, είναι δηλαδή προϊόν προς κατανάλωση του οποίου η δημοτικότητα εξαρτάται άμεσα από την πώληση δίσκων, την προβολή στα μαζικά μέσα ενημέρωσης και την παρουσία τους στους καταλόγους δημοτικότητας (charts, top-ten).

Η μουσική **Τζαζ (Jazz)** γεννήθηκε στη Νέα Ορλεάνη των Η.Π.Α. στις αρχές του 20ού αιώνα. Οι ρίζες της βρίσκονται στην δυτική λόγια μουσική και στην μουσική παράδοση των αφρικανών σκλάβων. Διαθέτει το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού και των έντονων και συχνά πολύπλοκων ρυθμών. Στα πλαίσια της τζαζ αναπτύχθηκαν πολλά διαφορετικά στιλ όπως το ντίξιλαντ, το σουίνγκ, το μπι-μποπ κ.ά. ενώ συντέλεσε στη διαμόρφωση άλλων ειδών της δημοφιλούς μουσικής συμπεριλαμβανομένης και της μουσικής των μιούζικαλ.

Το **Ροκ εν Ρολ (Rock 'n' Roll)** εμφανίστηκε στις Η.Π.Α. στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Ήταν μια μορφή χορευτικού τραγουδιού που συνδυάζει στοιχεία από την ρυθμ εντ μπλουζ των μαύρων, την κάντρυ των λευκών αλλά και από την τζαζ και τα μπλουζ. Χαρακτηριζόταν από τους έντονα χορευτικούς ρυθμούς αλλά και από τη χρήση της ηλεκτρικής κιθάρας και των ντραμς. Θεωρήθηκε προκλητική μορφή μουσικής και αμφισβητήθηκε από τους μεγαλύτερους. Είναι το πρώτο είδος μουσικής που δημιούργησε νεανική κουλτούρα που περιλάμβανε τρόπο ντυσίματος και συμπεριφοράς.

Το **Ροκ (Rock)** γεννιέται στις αρχές της δεκαετίας του 1960 παράλληλα στην Αγγλία και στις Η.Π.Α. Επηρεάζεται έντονα από το Rock 'n' Roll έχει όμως πιο σκληρό ήχο και εντονότερο το στοιχείο της κοινωνικής αμφισβήτησης. Το ροκ συμβαδίζει με τα κοινωνικά κινήματα της εποχής και αποτελεί, για όσους το ακολουθούν, κυριολεκτικά στάση ζωής. Στα πλαίσια της ροκ μουσικής δημιουργήθηκαν κατά καιρούς πολλά διαφορετικά ρεύματα όπως το χαρντ ροκ, το μέταλ, το πανκ κ.ά.

Η **Ποπ (Pop)** μουσική είναι το εμπορικότερο είδος δημοφιλούς μουσικής. Αποσκοπεί στην διασκέδαση χωρίς ιδιαίτερες τάσεις κοινωνικού προβληματισμού. Χαρακτηρίζεται από μελωδίες που είναι εύκολο να απομνημονευθούν και να τραγουδηθούν από τον κόσμο. Επηρεάζεται από πολλά είδη μουσικής όπως ροκ, κάντρυ κ.ά. Διαθέτει ηλεκτρικό ήχο και η θεματολογία των στίχων είναι ανάλαφρη. Στα πλαίσια της ποπ κινούνται τα ρεύματα σοφτ ροκ, ποπ - ροκ, ντίσκο κ.ά.

Με τον όρο **Μιούζικαλ (Musical)** ορίζεται το μουσικό θέατρο. Πρόκειται για θεατρική φόρμα που φέρει επιρροές από την όπερα και την οπερέτα και συνδυάζει λόγο, μουσική, τραγούδι και χορό. Τα κλασικά έργα του είδους χαρακτηρίζονται από χιούμορ αλλά και έντονα ανθρώπινα συναισθήματα. Διάσημα θέατρα που έχουν συνδέσει το όνομά τους με το μιούζικαλ είναι το Μπροντγουέι (Broadway) στην Νέα Υόρκη και το Γουέστ εντ (West End) στο Λονδίνο. Διάσημα μιούζικαλ είναι «Το φάντασμα της όπερας», «Η μελωδία της ευτυχίας» κ.ά.

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Τα τραγούδια της ενότητας αυτής είναι χρήσιμα για την γνωριμία με τα διάφορα στιλ, ρεύματα και εποχές της δημοφιλούς μουσικής. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθεί η ηχογράφηση ως ενεργητική ακρόαση. Δηλαδή οι μαθητές να παρατηρήσουν και να σχολιάσουν τις ενορχηστρώσεις, τον τρόπο τραγουδίσματος, τα μουσικά όργανα και γενικά την αίσθηση που αποπνέει το κάθε τραγούδι. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτρέψει τους μαθητές να φέρουν στην τάξη εποπτικό υλικό από τα όργανα και μουσικά σχήματα που αποδίδουν τις μουσικές αυτές. Χρήσιμη πηγή γι' αυτά είναι το διαδίκτυο π.χ. www.wikipedia.org. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να θέσει τις βάσεις για τη δημιουργία ενός εξαιρετικά ενδιαφέροντος σχεδίου εργασίας προσανατολισμένο είτε στη δημοφιλή μουσική γενικά, είτε σε κάποιο συγκεκριμένο από τα είδη της.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ' & Δ' Δημοτικού κεφ. 4, 9, ΣΤ' Δημοτικού κεφ. 11 και 13

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Τα διεθνοποιημένα δημοφιλή τραγούδια μπορούν να συνδεθούν με το μάθημα των αγγλικών και να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο εμπέδωσης της γλώσσας. Ει δ' άλλως αυτονόητα τα χριστουγεννιάτικα τραγούδια συνδέονται με την αντίστοιχη εορτή.

I got rhythm - Έχω ρυθμό

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

GEORGE GERSWIN - IRA GERSWIN

A $\text{♩} = 140$ G Em Am D^7 G Em Am D^7

I got rhy - thm, I got mu - sic
I got dai - sies, in green pas - tures,
Έ - χω κέ - φι, έ - χω τέ - μπο
Έ - χω κή - πους, με - λου - λού - δια

G^7 $\text{Fmaj}^7(\text{b}5)$ Am $\text{Am}^7(\text{b}5)$ G/D D^7 G G G

I got my friends, who could ask for an - y - thing more? more?
κι έ - χω ε - σέ - να, τί - άλ - λο πια να ζη - τώ! τώ!
B και - μια α - γά - πη τί - άλ - λο πια να ζη -

B^7 E^7

Old Man Trou - ble, I don't mind him
Και οι γκρί - νιες, δεν με νοιά - ζουν

A^7 $\text{Am}^7(\text{b}5)$ D^7 **A** G^7 Em

You won't find him 'round my door, I got
Τις μι - ζέ - ριες, δεν μπο - ρώ, Έ - χω

Am D^7 G Em Am D^7 G $\text{Fmaj}^7(\text{b}5)$ Am $\text{Am}^7(\text{b}5)$

star - light, I got sweet dreams, I got my friends, who could
κέ - φι, έ - χω τέ - μπο, και μια α - γά - πη τί -

G/D D/C D/A E^7 A^7 Am^7/E^b D^7 G^b

ask for an - y - thing more? whocould ask for an - y - thing more?
άλ - λο πια να ζη - τώ; τί - άλ - λο πια να ζη - τώ!

Τραγουδι από το μιούζικαλ «Girl Crazy» που ανέβηκε στο Θέατρο Άλβιν της Νέας Υόρκης στις 14 Οκτωβρίου του 1930 και αποτέλεσε μία από τις μεγαλύτερες επιτυχίες των αδερφών Γκέρσουιν.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

E3, E4, Δ2, Π4, Π3, Δ6, Τ2, Τ1, E6, Δ1

1. Τραγουδήστε ως φωνητική προθέρμανση το 1ο ρυθμικό μοτίβο με τη συγκοπή (I got rhythm), ανεβαίνοντας και κατεβαίνοντας τη χρωματική κλίμακα.

2. Προσθέστε ένα αυτοσχεδιαστικό ρυθμικό σχήμα στις ενδιάμεσες παύσεις.

3. Ακούστε αποσπάσματα από έργα του Τζωρτζ Γκέρσουιν όπως «Γαλάζια Ραψωδία» και «Ένας αμερικανός στο Παρίσι».

Kiri sings Gershwin, Gershwin George, Gershwin Ira, Kanawa Kiri te, conductor: McGlenn John, Angel Records, 47454, 1990

Rock around the clock

MAX C. FREEDMAN – JIMMY DE KNIGHT

♩=155

C C C 3 C

One, two, three o'clock, four o'clock rock. Five, six, se-ven o'clock, eight o'clock rock

C 3 C G G

Nine, ten, e-le-ven o'clock, twelve o'clock, rock, We're gon-na rock a-round the

G G A C

clock to-night. Well put your glad rags on, join me, hun, We'll have some fun when the

F

clock strikes one. We're gon-na rock a-round the clock to-night, We're gon-na

C G

rock, rock, rock till the broad day-light, We're gon-na rock, gon-na rock a-round

F C G

the clock to-night. When the **Fine**

When the clock strikes two, three and four
If the band slows down we'll yell for more
We're gonna rock around the clock tonight...

When the chimes ring five, six and seven
We'll be rocking right in seventh heaven.
We're gonna rock around the clock tonight...

When it's eight, nine, ten, eleven too
I'll be goin' strong and so will you.
We're gonna rock around the clock tonight...

When the clock strikes twelve, we'll cool off then
Start a rockin' round the clock again.
We're gonna rock around the clock tonight...
We're gonna rock around the clock tonight...

**

Το τραγούδι αυτό, σε εκτέλεση των «Bill Haley and his Comets», σηματοδότησε την αρχή του ρεύματος της μουσικής Ροκ εν ρολ το 1955, όταν χρησιμοποιήθηκε ως υπόκρουση στην ταινία «The Blackboard Jungle». Έγινε πολύ δημοφιλές ανάμεσα στους νέους και πούλησε εικοσιδύο εκατομμύρια αντίτυπα.

Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία

E3, T1, T2, Δ5, Δ2, E7, E4, E6, Δ1

Ακούστε και άλλα κομμάτια ροκ εν ρολ και χορέψτε στο ρυθμό του. Φτιάξτε τις δικές σας φιγούρες σε ζευγάρια.

The best of Bill Haley & his comets, 20th Century Masters: Millennium Collection, Haley Bill, Mca, 11957, 1999

Do-Re-Mi – Ντο-Ρε-Μι

Ελληνική απόδοση: Κώστας Μόσχος

RICHARD RODGERS – OSCAR HAMMERSTEIN II

♩ = 150

C G7

Doe, a deer, a fe-male deer, Ray, a drop of gol-den sun.
 Ντο, ντο - μά - τες ζου - με - ρές, Ρε, ρε - βύ-θια κι α-ρα - κές,

C G7

Me, a name I call my - self, Far, a long long way to run
 Μι, ὄνο μή - λα ὄρο - σε - ρά, Φα, φα - σά-λια και φα - κές,

C F D7 G

Sew, a nee-dle pul-ling thread, La, a note to fol-low sew
 Σολ, ψη - μέ-νος σο-λω - μός, Λα, λα - χα - νι - κά πολ - λά,

E7 Am C F Dm G7

Tea, a drink with jam and bread, that will lead us back to
 Σι, σι - τά - ρι στο ψω - μι, και ξα - να γυρ - νώ στο

1. 2. C G7 C F G7 C G7 C

Do, oh, oh, oh, Doe! Do Re Mi Fa Sol La Ti Do Sol Do!
 Ντο, ο, ο, ο, Ντο! Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα Σι Ντο Σολ Ντο!

Τραγουδι από το μιούζικαλ «Η Μελωδία της Ευτυχίας» των Ρίτσαρντ Ρότζερς και Όσκαρ Χάμερστέιν. Το μιούζικαλ γυρίστηκε ταινία το 1965 και κέρδισε πέντε όσκαρ από την Αμερικανική Ακαδημία Κινηματογράφου. Η ιστορία, που τοποθετείται χρονικά λίγο πριν το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αναφέρεται στην προσπάθεια μιας οικογένειας να διαφύγει από το ναζιστικό καθεστώς του Χίτλερ. Τα λόγια του τραγουδιού «παίζουν» με τα ονόματα των φθόγγων της μουσικής κλίμακας (ντο, ρε, μι...)

Μεταβολή, Σύστημα

E4, E3, Δ5, T2, E6, T3, Δ1, T5

1. Κατασκευάστε από ένα μικρό κινητικό μοτίβο για κάθε φράση του τραγουδιού.
2. Βρείτε την ομώνυμη ταινία και δείτε αποσπάσματα μέσα στην τάξη.

The sound of music, Rodgers Richard, Hammerstein Oscar, Andrews Julie - Nixon Marni et al., Rca, 2000

Yellow submarine – Το κίτρινο υποβρύχιο

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

JOHN LENNON & PAUL McCARTNEY

$\text{♩} = 90$ **A** $\text{B}^{\flat 7}$ E^{\flat} A^{\flat}

In the time when I was born lived a man who sailed the seas
 sailed up to the sun till we found a sea of green
 Στην τα - βέρ - να σιώ - πη - λός μό - νος έ - πι - νε 'νας ναυ - τι -
 έ - φτια - ξα κι έ - γώ σπύ - τι κά - τω απ' το νε

seas. And he told us of his life in a land of sub - ma -
 green and we lived be - neath the waves in our yel - low sub - ma -
 κός. Νο - σταλ - γού - σε, λέει, προ - λύ στο βυ - θό - βα - θιά να
 ρό. Κί είν' ω - ραί - α στα βα - θιά, στων βυ - θών την μπλε α - γκα

1. $\text{B}^{\flat 7}$ E^{\flat} $\text{B}^{\flat 7}$ E^{\flat} I^{\flat}

rine So we rine We all live in a yel - lows sub - ma - rine.
 ζει. Κι έ - ται λιά. Σπύ - τι κί - τρι - νο κά - τω στο βυ - θό.

2. $\text{B}^{\flat 7}$ E^{\flat} $\text{B}^{\flat 7}$ E^{\flat}

yel - lows sub - ma - rine. yel - lows sub - ma - rine. yel - lows sub - ma - rine. And our...
 υ - πο - βρύ - χι - ο υ - πο - βρύ - χι - ο. υ - πο - βρύ - χι - ο. Και οι...

Και οι φίλοι όπως κι εγώ
 ζουν κι εκείνοι μεσ' στο νερό.
 Μπάντα φτιάξαμε τρανή
 [σόλο]

Η ζωή γλυκά κυλά
 ζούμε πάλι σαν τα παιδιά,
 γαλανό νερό παντού,
 μπλε ανταύγειες του ουρανού.

And our friends are all on board,
 many more of them live next
 door,
 and the band begins to play
 [σόλο]

As we live a life of ease,
 everyone of us has all we need,
 sky of blue and sea of green
 in our yellow submarine.

Σπίτι κίτρινο κάτω στο βυθό...

Σπίτι κίτρινο κάτω στο βυθό...

We all live in our yellow
 submarine...

We all live in our yellow
 submarine...

Τραγούδι των Μπιτλς που έχουν μείνει στην ιστορία ως το πιο διάσημο Βρετανικό μουσικό συγκρότημα όλων των εποχών. Το τραγούδι γράφτηκε το 1966, το τραγούδησε ο ντράμερ του συγκροτήματος Ρίνγκο Σταρ, κυκλοφόρησε στο άλμπουμ «Revolver» και αποτέλεσε την έμπνευση για την ομώνυμη ταινία το 1968. Τα «Σκαθάρια», έχοντας ξεκινήσει από το Λίβερπουλ, κατέληξαν στη σύνθεση που τους έκανε διάσημους με τους Πωλ ΜακΚάρτνεϋ, Τζον Λέννον, Τζωρτζ Χάρισον και Ρίνγκο Σταρ. Το 1963 ψηφίστηκαν ως το καλύτερο μουσικό συγκρότημα του κόσμου. Ως το 1968 που έκαναν το τελευταίο τους άλμπουμ «The End», είχαν τα περισσότερα Νο 1 τραγούδια από κάθε άλλο συγκρότημα.

Ομοιότητα - Διαφορά, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, E1, T4, Δ1, E6, E5, Π2, T5

Ακούστε κι άλλα τραγούδια των Μπιτλς μέσα στην τάξη.

Yellow submarine, The Beatles, Capitol, 46445, 1990

White Christmas – Λευκά Χριστούγεννα

Ελληνική απόδοση: Νάνση Τουμπακάρη

IRVING BERLIN

$\text{♩} = 130$

C^6 Dm/C C B/C C Dm $F\sharp^7$ G^7 F G^7

I'm dream-ing of a White Chri-stmas. Just like the ones I used to
 I'm dream-ing of a White Christ-mas. With ev'-ry Christ-mas card I
 Χρι - στού γεν - να λευ - κά θα 'ρθουν, ό - πως ε - κεί - να τα πα -
 Χρι - στού γεν - να λευ - κά θα 'ρθουν, εϋ - χές σκορ - πί - στη - καν πα -

C $C\sharp maj^7$ C^6 Dm^7/G G^7 C $C\sharp maj^7$ C^7 F Fm^6

know. Where the tree - tops glis - ten and chil - dren lis - ten to
 write. May your days be mer - ry and
 λιά. Ο - που δέν - τρα λά - μπουν, παι - διά γε - λαύ - νε κι α -
 ντού. Ο - λοι λέ - νε χρό - νια πολ -

C^6 F/G C/G D^7 Dm^7/G G^7 F Fm

hear sleigh bells in the snow. bright. And may
 κούν κα - μπά - νες στο χιο - νιά. λά και κα -

C Dm^7/G G^7 C $C\sharp maj^7$ Dm^7 G^7 C Dm^7/G C

all your Christ - mas - es be white. white.
 λά Χρι - στού - γεν - να λευ - κά. κά.

**

Ο συνθέτης, εβραίος στην καταγωγή, έγραψε το τραγούδι αυτό για την ταινία του 1942 «Holiday Inn» στην οποία πρωταγωνιστούσαν ο Μπιγκ Κρόσμπι και ο Φρεντ Αστέρ. Το τραγούδι κυκλοφόρησε την παραμονή των Χριστουγέννων του 1941, ξεπέρασε κάθε πρόγνωση πωλήσεων, έμεινε στο Νο 1 για έντεκα συνεχόμενες εβδομάδες και παραμένει το χριστουγεννιάτικο τραγούδι με τις περισσότερες πωλήσεις όλων των εποχών.

Πολιτισμός

Π1, Π2, Ε4, Δ5, Τ4, Π4, Ε6, Δ1

Συζητήστε για το ποια χριστουγεννιάτικα έθιμα έρχονται από το εξωτερικό και ποια είναι ελληνικά π.χ. στολισμός του δένδρου, καραβιού.

White Christmas, Berlin Irving - Coots Fred J. et al., Krosby Bing, Mca Special Products, 31143, 1995

Santa Claus is comin' to town -

Ο Άη-Βασίλης θα 'ρθει ξανά

Ελληνική απόδοση: Μαριέτα Κανδυλάκη

J. FRED COOTS & HAVEN GILLESPIE

♩ = 160

A C F C C7

You bet-ter watch out; you bet-ter not cry; Bet-ter not rout, I'm
mak-ing a list and check-ing it twice; Gon-na find out who's
Την Πρω-το-μη-νιά, την πρω-το-χρο-νιά, μες τη βρο-χή και
χιό-νια πολ-λά, με γέ-νια λευ-κά, μας φέρ-νει χα-ρά, μας

F Fm C Am Dm7 G7 C

tell-ing you why: San-ta Claus is com-in' to town. He's
naugh-ty and nice: San-ta Claus is com-in' to town. Με
μες το χιο-νιά, ο Άη-Βα-σί-λης θά 'ρθει ξα-νά
κά-νει παι-διά, ο Άη-Βα-σί-λης θά 'ρθει ξα-νά.

B C C7 F C7 F

He sees you when you're sleep-in'; He knows when you're a-wake; He
Στα παι-δι-κά τα χρο-νια, θυ-μά-μαι α-πό πα-λιά, την

D7 G7 G#dim Am D7 G7 Gaug

knows if you've been bad or good; So be good for good-ness sake. Oh! you
προ-σμο-νή ξυ-πνού-σε και το κέ-φι στην καρ-διά. Να!, και

A C C7 F C C7 F Fm

bet-ter watch out; you bet-ter not cry; Bet-ter not rout, I'm tell-ing you why:
πρω-το-μη-νιά και πρω-το-χρο-νιά, μες στη βρο-χή και μες στο χιο-νιά, ο

C Am Dm7 G7 C C Gaug C

San-ta Claus is com-in' to town.
Άη-Βα-σί-λης θά 'ρθει ξα-νά.

Με χιόνια πολλά, με γένια λευκά,
μας φέρνει χαρά, μας κάνει παιδιά.
Ο Άη Βασίλης θα 'ρθει, ξανά.

Ένα από τα δημοφιλέστερα χριστουγεννιάτικα τραγούδια του διεθνούς ρεπερτορίου. Γράφτηκε το 1932, αλλά εκτελέστηκε για πρώτη φορά το 1934, την Ημέρα των Ευχαριστιών, από τον Έντι Κάντορ, δημοφιλή παρουσιαστή, στη ραδιοφωνική του εκπομπή. Το τραγούδι γνώρισε πολλές διαφορετικές εκτελέσεις από καλλιτέχνες όπως οι Φρανκ Σινάτρα, Μπινγκ Κρόσμπυ κ.ά. και σημείωσε μεγάλη καλλιτεχνική και εμπορική επιτυχία.

Πολιτισμός

Π3, Π1, Π2, Ε3, Ε4, Τ4, Τ3, Ε6, Δ1

Συγκρίνετε το τραγούδι με τα ελληνικά παραδοσιακά κάλαντα για τον Αη Βασίλη. Τι ομοιότητες και τι διαφορές διαπιστώνετε μεταξύ τους;

White Christmas, Berlin Irving – Coots Fred J. et al., Crosby Bing, Mca Special Products, 31143, 1995

Tango to Evora – Το τανγκό της Νεφέλης

LOREENA McKENNITT – ΧΑΡΙΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

$\text{♩} = 120$ **A**

Dm A7

Το χρου-σό κου-ρέ - λι που στα μαλ-λιά της φθό-ρα-γε η Νε-φέ - λη να ξε-χω-ρί-ζει απ' Δου-μι-κροΐαγ-γέ - λαι που στα δ-νει-ρά τους θέ-λαν τη Νε-φέ - λη, να την τα-ϊ - ζου-

Dm A7 Dm

ό-λους μες στ'α-μπέ-λι ήρ-θα-νε δυο μι - κροΐμι-κροΐαγ-γέ-λοι και το κλέ-ψα - νε - νε ρό - δι και μέ - λι να μη θυ-μά - ται, να ξε-χνά τί θε-λει την πλα-νέ - ψα - νε -

B

Gm Dm

Υά-κυν-θοικαικρι - να της κλέ-ψαντο ά - ρω - μα και το φο-ρά - νε, κι οι έ - ρω - τες πε - Μα σκα-λός ο Δί - ας της παίρ-νει το νε - ρό της ε - φη-βεί - ας την κά-νει σύν - νε -

A7

1. 2. Dm Dm

τώ-ντας σα - ί - πίες την πε - ρι - γε - λούν, φο και την σκορ-πά για να μη τη βρουν.

Τραγούδι της Καναδής τραγουδίστριας, Λορίνα Μακ Κένιτ, από το άλμπουμ «The Visit» του 1992. Η Ιρλανδική καταγωγή της τραγουδίστριας φέρνει την επίδραση της κέλτικης παράδοσης στη μουσική της. Το τραγούδι έγινε πολύ γνωστό στην Ελλάδα σε διασκευή και στίχους που έκανε η Χάρης Αλεξίου στη συλλογή της «Γυρίζοντας τον κόσμο».

Πολιτισμός

Δ2, Δ3, Π3, Π4, Δ4, Δ5, Ε5, Π5, Ε4, Ε6, Δ1

Συγκρίνετε τις δυο εκτελέσεις όσον αφορά: τα όργανα που χρησιμοποιούνται, το πόσο ψηλά ή χαμηλά τραγουδά η κάθε τραγουδίστρια, το ιδιαίτερο ύφος κάθε εκτέλεσης κ.ο.κ.

The Visit, Mc Kennitt Loreena, Warner Brothers, 26880, 1992

Γυρίζοντας τον κόσμο & Ένα φίλι του κόσμου, Αλεξίου Χάρης, Mercury, 536964-2, 1997

Τραγούδια λόγιας δυτικής μουσικής

Η δυτική και κεντρική Ευρώπη καλλιέργησε παράλληλα με τον παραδοσιακό και ένα λόγιο μουσικό πολιτισμό του οποίου κύρια χαρακτηριστικά ήταν η επώνυμη δημιουργία, η μουσική σημειογραφία (πεντάγραμμο), η ανάπτυξη μουσικής θεωρίας, η ανάπτυξη της πολυφωνίας και της τονικότητας. Η μουσική αυτή ονομάστηκε κλασική, με την έννοια της διαχρονικότητας, ή σοβαρή, σε αντιπαράθεση με την ελαφρά. Πιο δόκιμος, όμως, όρος θεωρείται το «λόγια μουσική», σε αντιστοιχία προς τη λόγια ποίηση, που υπονοεί ότι η μουσική αυτή έχει συμπυκνωμένες καλλιτεχνικές πληροφορίες και λειτουργεί όχι μόνο για διασκέδαση όσο για συγκέντρωση, καλλιέργεια και ψυχαγωγία, δηλαδή αγωγή της ψυχής. Για να την απολαύσει κανείς, όπως και όλες τις λόγιες μουσικές, χρειάζεται να την ακούσει πιο προσεκτικά. Η μουσική αυτή από τα μέσα του 19ου αιώνα και μετά συνήθως παίζεται σε ειδικούς χώρους συναυλιών.

Η λόγια Δυτική μουσική πηγάζει από την αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή μουσική, τα πρωτοχριστιανικά μέλη, καθώς επίσης και από τις ντόπιες μουσικές παραδόσεις. Βασική επίδραση στην ανάπτυξη του δυτικού μουσικού πολιτισμού είχαν τόσο η εκκλησία, όσο και οι αριστοκρατικές αυλές που μετά τη διάλυση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας άρχισαν να αναπτύσσονται σε όλες τις περιοχές. Μπορούμε να διακρίνουμε έξι βασικές περιόδους του δυτικοευρωπαϊκού μουσικού πολιτισμού, που έχουν ως κύρια χαρακτηριστικά τα παρακάτω:

1) **Μεσαιώνας (έως το 1400)**: στην εκκλησιαστική μουσική κύριο χαρακτηριστικό είναι η μονοφωνική μελωδία που βασίζεται στο σύστημα των τρόπων (modi) με μελωδικά στολίδια, ενώ στην κοσμική μουσική οι χορευτικοί ρυθμοί και τα επικά ή ερωτικά τραγούδια (τροβαδούροι - τρουβέροι).

2) **Αναγέννηση (1400 - 1600)**: περίοδος ανάπτυξης της φωνητικής τροπικής αντιστικτικής πολυφωνίας.

3) **Μπαρόκ (1600 - 1750)**: σταδιακή εγκατάλειψη των τρόπων, περίοδος μετάβασης στην τονικότητα και στην ομοφωνία.

4) **Κλασικισμός (1750 - αρχές του 19ου αιώνα)**: καθιέρωση της τονικότητας. Περίοδος ανάπτυξης της συμφωνικής μουσικής και των κλασικών μουσικών μορφών της σονάτας, της συμφωνίας κ.ο.κ.).

5) **Ρομαντισμός (αρχές του 19ου αιώνα - αρχές 20ού αιώνα)**: διεύρυνση των ορίων της κλασικής φόρμας και της τονικότητας, σταδιακή εισαγωγή της χρωματικότητας, Η εποχή χαρακτηρίζεται επίσης από μεγάλη εκφραστικότητα και ελευθερία.

6) **20ός αιώνας**: περίοδος έντονων μουσικών αναζητήσεων καθώς και εμφάνισης μιας τεράστιας ποικιλίας διαφορετικών μουσικών ρευμάτων, κινημάτων και συνθετικών τεχνικών όπως ο ιμπρεσιονισμός, η ατονικότητα, ο δωδεκαφθογγισμός, ο σειραϊσμός, ο μιμιμαλισμός, η νέα απλότητα, ο μεταμοντερνισμός κ.ά.

(δες και επεξηγήσεις στο Ευρετήριο μουσικών όρων και εννοιών).

Σήμερα, η μουσική αυτή είναι διεθνοποιημένη: παίζεται, καλλιεργείται και διδάσκεται σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες.

Μεθοδολογικές οδηγίες διδασκαλίας

Τα τραγούδια της ενότητας αυτής καλύπτουν ενδεικτικά την ιστορία της δυτικής μουσικής από το 16ο αιώνα έως τις μέρες μας. Καλό είναι ο εκπαιδευτικός όταν διδάσκει ένα τραγούδι αυτής της ενότητας να μιλήσει τους μαθητές στο κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον, το μουσικό ύφος της περιόδου αλλά και τα διάφορα μουσικά είδη. Για παράδειγμα Η «*Άρια του Παπαγκένο*» μπορεί να είναι αφορμή για παρουσίαση της όπερας ως είδος, του Μότσαρτ ως δημιουργού, φωτογραφίες ή εικαστικές απεικονίσεις των χώρων που παιζόταν η μουσική αυτή, ενδυμασιών της εποχής και σκηνές της καθημερινής ζωής (χοροί, μέσα συγκοινωνίας, επαγγέλματα, αρχιτεκτονική).

Η διδασκαλία κάθε κομματιού είναι σημαντικό να πλαισιωθεί και με άλλες ακροάσεις μουσικής του ίδιου ή άλλου σύγχρονου συνθέτη. Το ίδιο χρήσιμο όμως είναι να συνδυάζεται και με ακρόαση μουσικής διαφορετικής χρονικής περιόδου, ώστε τα παιδιά να μάθουν, μέσα από τη σύγκριση αυτή, να διακρίνουν τα διαφορετικά στίλ και εποχές π.χ. στην τάξη ακούγονται διαδοχικά Μότσαρτ και Στραβίνσκι.

Επίσκεψη σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς: Η διδασκαλία τραγουδιών της ενότητας ολοκληρώνεται κατά τον καλύτερο τρόπο αν συνδυαστεί με την παρακολούθηση συναυλιών λόγιας μουσικής. Τέτοιες συναυλίες πραγματοποιούνται σε χώρους όπως το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών (<http://www.megaron.gr>) και Θεσσαλονίκης, τα Ωδεία, τα Δημοτικά Θέατρα κ.ο.κ. Η επίσκεψη αυτή μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί στη Φιλαρμονική Ορχήστρα του δήμου της εκάστοτε πόλης. Η Φιλαρμονική, παρά το ότι είναι μικρότερο μουσικό σχήμα από μια συμφωνική ορχήστρα, διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό μουσικών οργάνων, από τα οποία τα παιδιά μπορούν να αποκομίσουν πολύτιμες εμπειρίες, ενώ στο ρεπερτόριό της συμπεριλαμβάνονται πολλά κομμάτια δυτικής μουσικής.

Πολύτιμες επιπλέον πληροφορίες για την διδασκαλία της ενότητας παρέχονται στην ιστοσελίδα της Μεγάλης Μουσικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος - Λίλιαν Βουδούρη (<http://www.mmb.org.gr/>) με βιογραφίες και εργογραφίες συνθετών, άρθρα κ.ά.

Εικονογραφία: Η σύνδεση της διδασκαλίας κάθε κομματιού με εικαστικές δημιουργίες της ίδιας ιστορικής περιόδου θα εμπλουτίσει σε μεγάλο βαθμό τις προσλαμβάνουσες εικόνες των παιδιών και θα ερεθίσει τη φαντασία τους. Μεγάλο μέρος της ιστορίας της δυτικής ζωγραφικής έχει εκδοθεί στη σειρά «Οι μεγάλοι ζωγράφοι», Εκδόσεις Μέλισσα.

Σύνδεση με τα βιβλία μουσικής: Γ' & Δ' Δημοτικού κεφ. 4, 13, Ε' Δημοτικού κεφ. 23, ΣΤ' Δημοτικού κεφ. 7, 21

Σύνδεση με άλλα μαθήματα

Ιστορία: Ολόκληρο το υλικό της ενότητας είναι χρήσιμο για την διαθεματική προσέγγιση της ευρωπαϊκής ιστορίας (ΣΤ' Δημοτικού). Ειδική αναφορά μπορεί να γίνει στον «Εθνικό ύμνο» και την «Ωδή στη χαρά» που αποτελούν τους ύμνους της Ελλάδας και της Ευρώπης.

Μελέτη περιβάλλοντος: Αρκετά από τα τραγούδια με βάση τη θεματολογία του ποιητικού τους κειμένου συνδέονται με τη μελέτη περιβάλλοντος π.χ. «Ήρθε πάλι η άνοιξη», «Ο Μάης» με αναφορές στην άνοιξη, «Η πέστροφα», «Το τραγούδι της αλεπούς», «Το τραγούδι της Αρκούδας» με αναφορές σε ζώα, «Στο γιατρό» με αναφορά στο συγκεκριμένο επάγγελμα.

Λογοτεχνία: Η ευρωπαϊκή λογοτεχνία έχει πληθώρα λογοτεχνικών κειμένων που θα μπορούσαν να πλαισιώσουν τα κομμάτια της ενότητας αυτής. Η προσέγγιση θα μπορούσε να είναι είτε κατά εποχή είτε κατά θεματολογία. Πολύ πρόσφορο πεδίο είναι τα παραμύθια διαφόρων εποχών όπως μεσαιωνικά παραμύθια, παραμύθια των αδελφών Γκριμ για τον 18ο αιώνα, παραμύθια του Άντερσεν για τον 19ο αιώνα, λαϊκά παραμύθια από τη χώρα προέλευσης κάθε κομματιού κ.ο.κ.

Tallis's Canon – Κανόνας του Τάλις

Ελληνική απόδοση: Μαριέτα Κανδυλάκη

THOMAS TALLIS (ΑΓΓΛΙΑ 1505-1585) – THOMAS KEN

♩=150
mf

G⁺ ① D⁺ G⁺ C⁺ G⁺ D⁺ G⁺ ②

Glo - ry to thee, my God, this night For all the bless-ings of the light, Keep
Τον Ὑ - ψι - στο ὁ - ξά - ζου - με, τη χά - ρη Του θαυ - μά - ζου - με, ω,

C⁺ D⁺ G⁺ D⁺ G⁺ C⁺ D⁺ G⁺ D⁺ G⁺ C⁺ D⁺ G⁺ C⁺ G⁺ Coda

me, O keep me, King of kings, Be- neath thy own al - migh - ty wings. Glo - A - men.
Βα - σι - λιὰ των ου - ρα - νών, Προ - στά - τη ὀ - λών των θνη - τών. Τον Α - μὴν.

Αναγεννησιακός κανόνας, ευρύτατα γνωστός ως «Κανόνας του Τάλις» (Tallis Canon), σε κείμενο του επισκόπου Τόμας Κεν. Ο Τάλις υπήρξε συνθέτης κυρίως θρησκευτικής μουσικής, είδους που καλλιεργήθηκε στην Αγγλία του 16ου αιώνα ιδιαίτερα μέσα στους καθεδρικούς ναούς. Ωστόσο, στο έργο του περιλαμβάνεται και κοσμική μουσική. Μαζί με τον μαθητή του, Γουίλιαμ Μπερντ, ίδρυσαν το πρώτο τυπογραφείο στην Αγγλία, για την εκτύπωση και έκδοση μουσικής.

Πολιτισμός

E2, E4, E7, Δ1, Π3, Π4, Τ2, Π2, E6

Τραγουδήστε τον κανόνα πολλές φορές μονόφωνα και χωριστείτε σε δύο ομάδες για να τον τραγουδήσετε δίφωνα. Ως συνοδεία μπορείτε να παίζετε ένα οσινάτο 5η - 1η (ρε - σολ).

Firsts and Seconds, Oxford University Press, London

Lamentations, motets - String music, Tallis Thomas, Harmonia Mundi, 907154, 1996

Now is the month of maying – ο Μάης

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

THOMAS MORLEY (ΑΓΓΛΙΑ 1557-1602)

♩=60 1η φορά *f*, 2η φορά *p*

Now is the month of may - ing, When mer - ry lads are play - ing, Fa la
 O Má - ης ήρ - θε πά - λι, γλυ - κιά σου φέρ - νει ζά - λη, Φα λα

la la la la la la la la Fa la la la la la la,
 λα λα λα λα λα λα λα φα λα λα λα λα λα λα.

f Each with his bon - ny lass *p* A - dan - cing on the grass. *mf* Fa la
 Και θέ - λεις να γε - λάς, α - γά - πη να ζη - τάς.

la la la, Fa la la la la la la la *f* la la la la

Μαζέψτε ανεμώνες, ξεχάστε τους χειμώνες.
 Φα λα ...
 Φλογέρες στην πλαγιά, ξυπνάν τα ξωτικά.
 Φα λα ...

Τη θλίψη τώρα διώξε, κρασί να πιεις κι απόψε.
 Φα λα ...
 Τα νιάτα 'ναι γλυκά, κι η άνοιξη γελά.
 Φα λα ...

Μαδριγάλι σε κείμενο του συνθέτη, ο οποίος ήταν ένας από τους γνωστότερους συνθέτες μαδριγαλιών της Αναγέννησης. Τα ιταλικά μαδριγάλια εμφανίστηκαν στην Αγγλία στο τέλος του 16ου αιώνα και προσαρμόστηκαν στην αγγλική κουλτούρα χάρη στον Μόρλεϋ. Σ' αυτό έπαιξαν ρόλο τα διδάγματα που έλαβε από το κοσμικό αγγλικό τραγούδι που καλλιέργησε πριν από αυτόν ο δάσκαλός του, Γουίλιαμ Μπερντ.

Πολιτισμός

E6, E5, Δ4, E1, T1, E2, Π4, Π2, Δ6, T4, Δ1

1. Τραγουδήστε το τελευταίο φα - λα - λα και ακούστε τη φορά της μελωδίας. Δείξτε με το χέρι σας την κατεύθυνση.
2. Φτιάξτε μια χορογραφία σε ζευγάρια. Μια ιδέα είναι: τα παιδιά αντικριστά σε δύο γραμμές τραγουδούν στο φα λα λα πιάνονται από τα χέρια σταυρωτά και χοροπηδούν με ρυθμό προς τη μια κατεύθυνση. Σταματούν στο δεύτερο φα λα λα πηγαίνουν προς την αντίθετη κατεύθυνση κ.ο.κ.
3. Ακούστε και άλλα μαδριγάλια στην τάξη και συζητήστε για την πολυφωνική μουσική.

One hundred songs of England, Edited by Granville Bantock, Oliver Ditson Company, Boston *Madrigal history tour*, Morley Thomas et al., The King's Singers', conductor: Rooley Anthony, EMI Classics, 7243 5 85714 2, 2004

Άρια του Παπαγκένο

WOLFGANG AMADEUS MOZART (ΑΥΣΤΡΙΑ 1756-1791) –

Ελληνική απόδοση: Βέτα Πεζοπούλου

EMANUEL SCHIKANEDER

p Der Vo-gel fan- ger. bin ich ja, stets lu- stig hei- ßa hop-sa-sa! Ich Vo- gel- fän- ger
 Κυ - νή - γι και κα - λή καρ-διάτραλα λα λα λα λα λα λα με - ξέ - ρουν ό - λιο

bin be-kannt bei Alt und Jung im gan-zen Land *f* *p* Weiß mit dem Lok ken.
 -λό - γυ - ρα και γέ - ροι και μι - κρά παι - διά. Αχ! εί - ναι μια χρυ-

um-zu-gehn und mich auf's Pfei-fer- zu ver-stehn. D'rum
 -σή δου-λειά να ξε - γε - λά - σεις τα που - λιά. Και

kann ich froh und lu- stig sein, denn al - le Vö - gel sind ja mein!
 μό - λισ βγουν απ' τη φω-λιά τα πιά - νεις ό - λα στη θη - λειά.

f D.C.

Κυνήγι και καλή καρδιά, τρα λα λα λα λα λα λα
 με ξέρουν όλοι ολόγυρα και γέροι και μικρά παιδιά.
 Κορίτσια να φοβόσαστε το βράδυ σαν κοιμόσαστε,
 θά 'ρθω να σήσω τη θηλιά στα παραθύρια σας κοντά.

Πρόκειται για απόσπασμα από τη δίπρακτη, γερμανική όπερα «Ο μαγικός αυλός». Ανήκει στην κλασική περίοδο και γράφτηκε το 1791. Είναι έργο που αναμειγνύονται κωμικά και δραματικά στοιχεία και είναι γεμάτο συμβολισμούς. Το λιμπρέτο βασίζεται σ' ένα γερμανικό παραμύθι κι ένα μυθιστόρημα αιγυπτιακής προέλευσης, την «Ιστορία του Πρίγκιπα Σήθου». Η υπόθεση που εκτυλίσσεται στην αρχαία Αίγυπτο είναι: η Βασίλισσα της Νύχτας αναθέτει στον πρίγκιπα Ταμίνο και στον ακόλουθό του, Παπαγκένο, κυνηγό πουλιών, να ελευθερώσουν την κόρη της, Παμίνα, από τα δεσμά του Σαράστρο, ιερέα στο ναό της Ίσιδος. Για να ξεπεράσουν εύκολα τα εμπόδια που θα συναντήσουν τους δωρίζει στο μεν Ταμίνο έναν μαγικό αυλό, στον δε Παπαγκένο μαγικά καμπανάκια. Ο Ταμίνο, ήδη ερωτευμένος με την κοπέλα δέχεται. Φθάνοντας, όμως, στο παλάτι του Σαράστρο διαπιστώνει ότι εκείνος είναι δίκαιος κι ευγενικός και ότι κρατά την Παμίνα μόνο για να την προφυλάξει από τον κακό χαρακτήρα της μητέρας της. Ο Σαράστρο υποβάλλει σε δοκιμασίες τον Ταμίνο και τον Παπαγκένο που καταφέρνουν να τις ξεπεράσουν με επιτυχία χάρη στον μαγικό αυλό και στα μαγικά καμπανάκια. Ο Σαράστρο αναγνωρίζοντας τις καλές προθέσεις του Ταμίνο ευλογεί τον γάμο του με την Παμίνα, ενώ και ο Παπαγκένο σμίγει με την αγαπημένη του Παπαγκένα. Το απόσπασμα που παρατίθεται είναι η άρια του Παπαγκένο που τραγουδιέται στην αρχή της πρώτης πράξης.

Πολιτισμός

E3, E4, P2, P4, T2, T3, E7, E6, Δ1, T4

1. Ακούστε και άλλα αποσπάσματα από την όπερα του Μότσαρτ και ιδιαίτερα την «Άρια της βασίλισσας της νύχτας» που είναι μια από τις γνωστότερες του οπερετικού ρεπερτορίου.

2. Φτιάξτε το δικό σας μαγικό αυλό ή αυλό του Πανός. Χρησιμοποιήστε καλάμια σε διαφορετικά μεγέθη και δέστε τα με σπάγκο ή δερμάτινα κορδόνια. Παίξτε με ανιούσα φορά από το μεγαλύτερο προς το μικρότερο και μιμηθείτε τον Παπαγκένο.

Mozart, Die Zauberflote, Edition Peters, Leipzig

Mozart, Die Zauberflote, Mozart Wolfgang Amadeus,

Uwe Heilmann - Ruth Ziesak - Kraus Alfredo et al., Wiener Philharmoniker, conductor: Sir Georg Solti, Decca, 433210, 1991

An die Freude – Ωδή στη χαρά

LUDWIG VAN BEETHOVEN (ΓΕΡΜΑΝΙΑ 1770-1827) –

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

FRIEDRICH VON SCHIELLER

A $\text{♩} = 130$

A' **B** **A''**

Freu - de, schö - ner Göt - ter - fun - ken, Toch - ter aus E - ly - si - um,
Κά - ρη των θε - ών ω - ραί - α, κό - ρη απ' τα Η - λύ - σι - α,

wir be - tre - ten feu - er - trun - ken, Himm - li - sche, dein Hei - lig - tum! Dei - ne Zau - ber
τις φτε ρού - γες σου α - πλώ - νεις και νι - κάς τη σκο - τει - νιά. Ο - λοι γί - νο -

bin - den wie - der, was die Mo - de streng ge - teilt; al -
νται α - δέλ - φια και μοι - ρά - ζο - νται τη γη, ά -

- le Men - schen wer - den Brü - der, wo dein sanf - ter Flü - gel weilt.
- για μά - για τους τυ - λί - γεις και αρ - χί - ζει η γιορ - τή.

Των ανθρώπων τις μυριάδες με χαράς κρασί μεθάς
και ευφραίνεις την ψυχή τους, στους εφτά ουρανούς τους πας.
Κι η αγάπη που ανθίζει τους ανοίγει τα φτερά
και με μια φωνή υμνούε πάντα εσένα, τη Χαρά.

**

Απόσπασμα από την Ενάτη Συμφωνία του συνθέτη, σε ποίηση Φρίντριχ φον Σίλερ.

Ο Μπετόβεν με τις συνεχείς του αναζητήσεις στο θέμα της μορφής δημιουργεί μια συμφωνία την οποία διευρύνει προς την κατεύθυνση του ορατορίου, με τη χρήση μελοποιημένης ποίησης, σολίστ και χορωδίας. Η Ενάτη Συμφωνία –και ιδιαίτερα η «Ωδή στη χαρά»– αποτελεί ένα από τα γνωστότερα και σπουδαιότερα έργα της δυτικής λόγιας μουσικής. Ο Μπετόβεν συνέθεσε ολοκληρω το έργο όταν είχε πλέον χάσει εντελώς την ακοή του. Η πρεμιέρα δόθηκε στη Βιέννη το 1824.

Από το 1986 η «Ωδή στη χαρά» χρησιμοποιείται ως ο ύμνος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

E3, E4, Δ5, Π4, Π2, E6, Δ1

Προσθέστε μια συνοδεία για τύμπανο ή και κύμβαλα, δίνοντας έναν τόνο εμβατηρίου στον ύμνο.

Ferenc List, Transcriptions IV, Symphonies de Beethoven Nos 8 - 9, Editio Musica, Budapest.

Beethoven, 9 Symphonien, Beethoven Ludwig van, Berry Walter - Janowitz Gundula et al., Berliner Philhamoniker, conductor: Karajan Herbert von, Deutsche Grammophon, 429036, 1990

Die Forelle – Η πέστροφα

FRANZ SCHUBERT (ΓΕΡΜΑΝΙΑ 1797-1828) –

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

CHRISTIAN FRIEDRICH SCHUBART

♩=90

A F C **A'** F

In - ei-nem Bäch-lein he - le, da scoß in fro - her Eil die lau-ni - sche Fo -
 Στο δά-σος μέ - σα τρέ - χει ρυ - ά - κι ὄρο - σε - ρό. Μια πέ-στρο-φ' α ση -

F C/G G7 C **A''** C' F C'

rel - le vor - ü - ber wie ein Pfeil. Ich stand an dem Ge - sta - de und sah in sü ßer
 μέ - νια κοι - τά - ζω στο νε - ρό. Χα - ρού-με- νος θαυ - μά - ζω το ψά - ρι που πη -

F7 **B** B^b F C

Ruh des mun - tern Fisch - leins Ba - de im kla - ren Bäch - lein
 - δά, με χά - ρη δι - α - σχί - ζει τα γάρ - γα - ρα νε -

F7 **B'** B^b F C F

zu des mun - tern Fisch leins Ba - de im kla - ren Bäch - lein zu.
 ρά, με χά - ρη δι - α - σχί - ζει τα γάρ - γα - ρα νε - ρά.

Ψαράς με το καλάμι κοιτάζει το βυθό
 και βλέπει το ψαράκι που παίζει στο νερό.
 Κρυστάλλιν' όσο μένει το ρέμα το βαθύ,
 την πέστροφα δεν πιάνει, πολύ κι αν προσπαθεί.

Μα τα νερά θολώνει ο ύπουλος ψαράς.
 Της πέστροφας τελειώνουν οι μέρες της χαράς.
 Το αίμα μου παγώνει, το ψάρι σπαρταρά
 «προδότη», τον φωνάζω, τον άκαρδο ψαρά!

**

Το τραγούδι αυτό, τυπικό δείγμα ρομαντικής μελωδίας, γράφτηκε σε τέσσερις εκδοχές που διαφέρουν μεταξύ τους σε λίγα σημεία. Ο Σούμπερτ, συνθέτης παραγωγικός, ασχολήθηκε με πολλές μουσικές φόρμες, έδειξε όμως ιδιαίτερη αγάπη στο τραγούδι, γεγονός που αποδεικνύεται από τα εξακόσια και πλέον τραγούδια που συνέθεσε. Η «πέστροφα», που γράφτηκε το 1817, χρησιμοποιήθηκε από το συνθέτη ως πρώτη ύλη για να δημιουργήσει, δυο χρόνια αργότερα, το ομώνυμο κουιντέτο για βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο, κόντρα μπάσο και πιάνο.

Επικοινωνία, Πολιτισμός

E3, T3, Δ1, Δ7, E6, Δ2, T4, E4

Η φράση Β' αποτελεί παραλλαγή της Β. Παραλλάξε και σεις τη μελωδία προσθέτοντας άλλες δικές σας νότες ή αλλάζοντας το ρυθμό.

Franz Schubert, Lieder - Band I, Edition Peters, Leipzig

The Schubert Album, Schubert Franz, Renie Fleming - Christoph Eschenbach, Decca, 455294, 1997

Απόσπασμα από την τρίπρακτη όπερα «Ριγκολέτο» που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στη Βενετία το 1851. Το λιμπρέτο είναι βασισμένο στο έργο του Βικτόρ Ουγκώ «Ο Βασιλιάς διασκεδάζει». Η υπόθεση της όπερας διαδραματίζεται στο παλάτι του Δούκα της Μάντουας. Ο καμπούρης γελωτοποιός, Ριγκολέτο, χλευάζει τους ευγενείς. Ο γερο - κόμης Μοντερόνε, θυμωμένος, εκστομίζει βαριά κατάρα εναντίον του. Ο Ριγκολέτο τρομαγμένος επισκέπτεται την όμορφη κόρη του, Τζιλντα, η οποία όμως του κρύβει πως έχει ενδώσει στον έρωτα του Δούκα. Φεύγοντας, ο Ριγκολέτο από το σπίτι του συναντά τους ευγενείς οι οποίοι, θέλοντας με τη σειρά τους να τον χλευάσουν, τον παραπλανούν και τον κάνουν συνεργό στην απαγωγή της ίδιας του της κόρης. Εκείνος θεωρεί υπεύθυνο τον Δούκα και γυρεύει εκδίκηση. Πληρώνει τον Σπαραφουτσιλε για να τον δολοφονήσει, η Τζιλντα όμως κρυφακούει και κατορθώνει να πάρει τη θέση του Δούκα θυσιάζοντας τον εαυτό της. Ο Ριγκολέτο παραλαμβάνει το νεκρό σώμα της κόρης του επιβεβαιώνοντας με τον πιο δραματικό τρόπο την κατάρα. Το απόσπασμα που παρατίθεται είναι η άρια του Δούκα που τραγουδιέται στην αρχή της τρίτης πράξης.

Πολιτισμός

E4, P2, T3, Δ5, E7, Π3, E6, Δ1, Δ7

Προσέξτε τη μελωδία του πρώτου και δεύτερου μέτρου και συγκρίνετέ τη μ' εκείνη του τρίτου και τέταρτου. Είναι ακριβώς ίδια, αλλά ξεκινά από μία νότα χαμηλότερα. Αυτό ονομάζεται Μελωδική αλυσίδα. Υπάρχουν άλλες ακολουθίες σε άλλα σημεία του τραγουδιού; Φτιάξτε μια δική σας μελωδία χρησιμοποιώντας αυτή την τεχνική.

Favourite Opera Classics III for piano, Giuseppe Verdi, Kōnemann Music, Budapest

Rigoletto, Verdi Giuseppe, conductor: Serafin Tullio, Chorus and orchestra of the La Scala Theatre - Milan, Callas Maria - Gobbi Tito et al., EMI Classics, 56327, 1997

Wiegenlied – Νανούρισμα

JOHANNES BRAHMS (ΓΕΡΜΑΝΙΑ 1833-1897) –

Ελληνική απόδοση: Πάνος Τσαπάρας

GEORG SCHERER

A **B**

♩ = 88

Gu-ten A - bend, gut' Nacht, mit Ro - sen be - dacht, mit Näg' - lein be -
 Φτιά - νει τώ - ρα είν' αρ - γά, στο κρε - βά - τι σου γεί - ρε, κλεί - σ' τα μά - τια σου α - πλά -

steckt, schlupf un - ter die Deck': mor - gen früh, wenn Gott will, wirst du
 λά, και κοι - μή - σου είν' αρ - γά. Τα παι - χνί - δια σου ε - δώ στο κρε -

wie - der ge - weckt, mor - gen früh, wenn Gott will, wirst du wie - der ge - weckt.
 βά - τι σου δίπλα, σου κρα - τούν συ - ντρο - φιά, κλεί - σ' τα μά - τια σου είν' αρ - γά.

Φτάνει τώρα, είν' αργά, σ' αγκαλιάζει η νύχτα
 παραμύθια, δυό φιλιά και κοιμήσου, είν' αργά.
 Θά' μαι δίπλα σου εγώ, μέχρι τ' όνειρο να 'ρθεί,
 σβήνω τώρα το φως, κλείσ' τα μάτια σου, σ' αγαπώ.

**

Το «Νανούρισμα» είναι ένα από τα γνωστότερα τραγούδια του συνθέτη και γράφτηκε το 1868. Ο Μπραμς, ένας από τους κυριότερους ρομαντικούς συνθέτες, άρχισε από πολύ νωρίς να συνθέτει τραγούδια και συνέχισε να το κάνει σε ολόκληρη τη δημιουργική του πορεία. Το συνθετικό του έργο περιλαμβάνει συμφωνίες, κονσέρτα, έργα μουσικής δωματίου κ.ά. Διασκεύασε, επίσης, λαϊκά τραγούδια και χορούς.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός

T3, Δ5, Δ7, E4, E5, Π4, Δ2

Ακούστε νανουρίσματα που προέρχονται από διαφορετικούς μουσικούς πολιτισμούς π.χ. παραδοσιακά ελληνικά ή και από άλλες περιοχές του κόσμου. Συζητήστε γι' αυτά και δημιουργήστε ένα δικό σας νανούρισμα. Μελοποιήστε το.

Brahms, Gesange Album, Band I, Edition Peters, Leipzig

Johannes Brahms Lieder, Brahms Johannes, Otter Anne Sofie von - Forsberg Bengt et al., Deutsche Grammophon, 429727, 1991

Chez le docteur – Στο γιατρό

Ελληνική απόδοση: Μιχάλης Τόμπλερ ERIK SATIE (ΓΑΛΛΙΑ 1866-1925) – VINCENT HYSPA

-140

Le pe-tit pèr' Combess'en va
Για - τρέμουτο πό - δι πο

chez le doc-teur: "Ah! doc-teur, je suis bien ma - la - de! J'ai, com-ment vous dir'? l'es-to -
νά - ει προ - λύ, να κά - νε - τε κά - τι για - τρέ μου! Φο - βά - μαι, γ'αυ - τό και ζη -

machga-zouil-leur Comme un vieux si-phon d'li-mo - na - de, En - fin j'ai quel - que
τώ για - τρι - κό, να κά - νε - τε κά - τι για - τρέ μου. Για - τρέ, για - τρέ, πο -

cho - se là Qui ne pas-se pas. Quéqu'chos' qui n' passe pas, Fait le doc-teur, mais
νώ προ - λύ και θέ - λω προ - λύ να με κά νεις κα - λά. Κα - λέ για - τρέ, πές.

2

di - tes - moi, N'est - ce pas un pro - jet de loi?*"
 μου για - τρέ, θα γί - νω πο - τέ μου κα - λά;

για Φινάλε
 loi?
 λά;

Λοιπόν, μη φοβάσαι, γι' αυτό είμ' εγώ,
 μια ένεση μόνο θα κάνω.
 Σε λίγο καιρό θα 'σαι πάλι καλά,
 μια ένεση μόνο θα κάνω.

Γιατρέ, γιατρέ! Πονώ πολύ...

Καλά, δεν πειράζει, αντίο γιατρέ!
 Δεν θέλω ενέσεις φοβάμαι.
 Μια άλλη φορά θα τα πούμε ξανά,
 μην κάνεις, γιατρέ μου τον κόπο.

Γιατρέ, γιατρέ! Πονώ πολύ...

Τραγούδι σε ποίηση του Βενσέν Υσπά. Ο ιμπρεσιονιστής Σατί ήταν σύμβολο αντικομφορρισμού μέχρι το τέλος της ζωής του. Ήταν άνθρωπος με ανατρεπτικό χιούμορ · η ιδιότητά του αυτή διαπερνούσε και τη μουσική του. Ενδεικτικό είναι ότι στα είκοσι έξι του χρόνια και χωρίς, φυσικά, να έχει προλάβει ακόμα να δημιουργήσει έργο, έκανε αίτηση για να γίνει μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας. Όταν φυσικά, οι υπερσυντηρητικοί Γάλλοι Ακαδημαϊκοί, τον απέρριψαν, κατήγγειλε δημόσια την αδικία που του έκαναν.

Το τραγούδι που παρατίθεται γράφτηκε το 1903 για τις ανάγκες τραγουδιστικού ρεπερτορίου ενός παρισινού καμπαρέ, όταν ο Σατί εργαζόταν εκεί ως πιανίστας. Τα λόγια, που είναι ειρωνικά, έχουν ως στόχο το πρόσωπο του τότε υπερσυντηρητικού πρωθυπουργού της Γαλλίας, ο οποίος ήταν ταυτόχρονα γιατρός και θεολόγος, και τα λόγια παίζουν μ' αυτή του την διπλή ιδιότητα.

Άτομο - Σύνολο, Ομοιότητα - Διαφορά

T3, E3, Δ5, Π4, E4

1. Συνοδέψτε το τραγούδι χτυπώντας με παλαμάκια τον παλμό στο Α. Αλλάξε την κίνηση χτυπώντας τα γόνατα στο Β.
2. Ακούστε και άλλα έργα του Ερίκ Σατί.

Erik Satie, *Chez le docteur*, Piano et chant, Editions Salabert, Paris
Melodies et chansons, Satie Erik, Laplante Bruno - Durand Marc, Calliope, 6885, 2000

Song of the fox - Το τραγούδι της αλεπούς

ΒΕΛΑ ΒΑΡΤΟΚ (ΟΥΓΓΑΡΙΑ 1881-1945)

♩=120 *Allegro con brio*

A

Κό-τες και κα-τό-που-λα να, η α-λε-
 πού ζη-τά. Μα ε-γώ θα την ε-βρώ, και θα την στρι-
 μώ-ξω ε-δώ. **A'** poco a poco più tranquillo - - - -
 Θα την βά-λω φυ-λα-κή, μέσ την κλού-βα
 et **A''** *ritardando* al - - - - *♩=88* *Tempo I*
 τη στε-νή. Να μη μα-τα-δεί ξα-νά τις κο-τού-λες *f* και γά.

**

Ουγγρικό λαϊκό τραγούδι που ο συνθέτης επεξεργάστηκε στο έργο του «Μικρόκοσμος». Το έργο αυτό αποτελεί μέθοδο εκμάθησης πιάνου και απευθύνεται στα παιδιά. Ο Μπάρτοκ, συνθέτης με έργο ευρύ και πολυποίκιλο, τελείωσε τη σύνθεση του «Μικρόκοσμου» το 1939. Ενσωμάτωσε μέσα σ' αυτόν τόσο παραδοσιακά τραγούδια από την Ουγγαρία όσο και ασύμμετρους ρυθμούς (7/8, 9/8, 5/4 κ.λπ.) και μελωδίες που κατέγραψε κατά τη διάρκεια των επιτόπιων ερευνών που πραγματοποίησε στα Βαλκάνια.

Πολιτισμός

Ε4, Π4, Ε3

1. Η φράση Α αποτελεί το βασικό υλικό του τραγουδιού. Παρατηρήστε πως παραλλάσσεται στις φράσεις Α' και Α''. Ακολουθώντας τη λογική του Μπάρτοκ προσπαθήστε να φτιάξετε τις δικές σας παραλλαγές
2. Ακούστε προσεκτικά την πιανιστική συνοδεία. Συζητήστε για το πώς αυτή επηρεάζει το ύφος της μελωδίας.
3. Ακούστε ολιγόλεπτα αποσπάσματα και από άλλες μουσικές συνθέσεις του Μπέλα Μπάρτοκ.

Béla Bartók, *Microkosmos III 95b*, Boosey and Hawkes, London, Paris
Microkosmos, Bartók Béla, Helffer Claude, Harmonia Mundi, 190968.69, 1991

Chanson de l'ours – Το τραγούδι της αρκούδας

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

IGOR STRAVINSKY (ΡΩΣΙΑ 1882-1971)

♩=100

A **B** **Fine**

Grip - ce, grip - ce, grip - ce patte en bou - leau.
 Τρί - α μό - νο πό - δια πλέ - ον έ - χω.

A **B** **A**

De - dans, de - hors gens et cho - ses, tout dort. Gens et cho - ses,
 μα μπο - ρώ σαν και πα - λιά να τρέ - χω. Ξύ - λο πή - ρα

A' **B** **B'**

tout qui re - po - se... Seu - le, sans ver - go - gne, dort pas, râ - cle,
 κι έ - φτια - ξα πό - δι, Αχ! το θέ - λω τό - σο. ό - ταν σ'α - ντα -

B' **B**

gro - gne, est à sa be - so - gne la viel - le cha - ro - gne.
 μώ - σω ξύ - λο να σου δώ - σω, αχ! δεν ξέ - ρεις πό - σο.

Τρία μόνο πόδια πλέον έχω,
 μα μπορώ σαν και παλιά να τρέχω.
 Ξύλο πήρα κι έφτιαξα πόδι.
 Αχ! το θέλω τόσο
 όταν σ' ανταμώσω,
 ξύλο να σου δώσω
 αχ! δεν ξέρεις πόσο!

**

Προέρχεται από τον κύκλο «Τρεις ιστορίες για τα παιδιά», που γράφτηκε το 1917 πάνω σε ρώσικη λαϊκή ποίηση. Το «τραγουδί της αρκούδας» βασίζεται στο εξής ρώσικο λαϊκό παραμύθι: μια φορά κι έναν καιρό, ήταν ένας γέρος και μια γριά που δεν είχαν παιδιά. Μια μέρα, η γριά λέει στο γέρο : «Πήγαινε να κόψεις ξύλα». «Πάω» λέει ο γέρος. Πηγαίνοντας ο γέρος συναντά μια αρκούδα. Της λέει: «θες να παλέψεις μαζί μου;» Παλεύοντας ο γέρος κόβει το πόδι της αρκούδας και γυρίζοντας σπίτι του σκέφτεται «αυτό θα είναι ένα ωραίο δείπνο για αύριο». Η αρκούδα έφτιαξε ένα πόδι από σημύδα, πήγε μπροστά στο σπίτι των γέρων και τους τραγούδησε αυτό το τραγούδι.

Ο Στραβίνσκι, συνθέτης με μεγάλη συμβολή στη διαμόρφωση της λόγιας μουσικής του 20ού αιώνα, άφησε έργο πολύπλευρο και πρωτοποριακό για την εποχή του.

Μεταβολή, Ομοιότητα - Διαφορά

E3, E4, Δ1, Δ5, T3, T4

1. Δραματοποιήστε και στη συνέχεια εικονογραφήστε το τραγούδι και το παραμύθι που το συνοδεύει.
2. Επιλέξτε ένα ελληνικό λαϊκό παραμύθι. Γράψτε ένα ποίημα εμπνευσμένο από αυτό και μελοποιήστε το.
3. Ακούστε αποσπάσματα και από άλλα έργα του Ιγκόρ Στραβίνσκι.

Igor Stravinsky, *Trois histoires pour les enfants, chant et piano*, J. & W. Chester Ltd, London
Of challenge and of love, Stravinsky Igor - Carter Elliott, John Constable - Lucy Shelton, Koch Int' l Classics, 7425, 1997

Omnia Sol temperat – Ήρθε πάλι η άνοιξη

Ελληνική απόδοση: Δημήτρης Βανέλλης

CARL ORFF (ΓΕΡΜΑΝΙΑ 1895-1982)

The musical score is presented in three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is common time (C).
 - **System 1:** Starts at measure 72. The vocal line begins with a fermata. The piano accompaniment is marked *pp* and *dolcissimo*. A first ending bracket labeled 'A' covers measures 75-77. The vocal line enters at measure 75 with the lyrics: "Om - ni - a Soltem-pe-rat pu - rus et sub-ti - lis, / Ή - λιε, ζέ - στη και χα - ρά σ'ό - λου μας να στεί - λεις,".
 - **System 2:** Continues from the first system. The vocal line has a *rit.* (ritardando) leading to a second ending bracket labeled 'B' at measure 80. The lyrics are: "no - vo mun-do re - se - rat fa - ci - em A - pri - lis, ad A - mo - rem pro - pe - rat / ά - νοι - ξη ήρ - θε ξα - νά, ήρ - θε ο Α - πρί - λης. Τώ - ρα που 'ναι α - νοι - χτή".
 - **System 3:** Continues from the second system. The vocal line has a *rit.* leading to a *Coda* section. The lyrics are: "a - ni - mus he - ri - lis, et io - cun - dis im - pe - rat de - us pu - e - ri - lis, / της καρ - διάς η πύ - λη, γέ - λιο θώ - σε και φι - λί σ'ό - λων μας τα χεί - λη.".

Κάν' η άνοιξη γιορτή
 όλοι καλεσμένοι,
 τα λυτά μας τα μαλλιά
 με λουλούδια ραίνει.

Τούτη εδώ η εποχή
 όλα τ' ανασταίνει,
 δες τη φύση που σκιρτά
 ξαναγεννημένη.

**

Απόσπασμα από το έργο «Κάρμινα Μπουράνα» που γράφτηκε για σολίστες, χορωδία, παιδική χορωδία και ορχήστρα. Βασίζεται σε λυρική ποίηση των περιπλανώμενων μοναχών του 13ου και 14ου αιώνα. Επειδή περιλαμβάνει και προαιρετική σκηνική δράση, ο ίδιος ο Ορφ το ονόμασε σκηνική καντάτα. Το κείμενο είναι γραμμένο στα λατινικά και αναφέρεται στον έρωτα, στις γυναίκες και στο κρασί. Ο Ορφ, που έχει να επιδείξει εκπαιδευτικό έργο γνωστό σε όλους ως «σύστημα Ορφ», συνέθεσε όπερες, καντάτες, μουσική για το θέατρο κ.ά.

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

E3, E2, E4, E6, Δ5, T2, Π4

1. Συνοδέψτε το τραγούδι με διάφορους ισοκράτες.

2. Ακούστε και άλλα αποσπάσματα από τα Κάρμινα Μπουράνα, μέσα στην τάξη. Συζητήστε για το μουσικό ύφος του έργου.

Orff, Carmina Burana, Schott, Mainz

Carmina Burana, Orff Carl, The London Philharmonic, conductor: Mehta Zubin, Teldec, 9031-74886-2, 1993

Πολλά τα δεινά (απόσπασμα)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΞΕΝΑΚΗΣ (ΒΡΑΪΛΑ 1922-ΠΑΡΙΣΙ 2001) - ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ «ΑΝΤΙΓΟΝΗ»

Παιδική Χορωδία =60 *accel.* =90 *rall.*
 Κρουστά *ben legato*
 Οργανική ή φωνητική συνοδεία

* Δινομηές, αυξανόμενες σε όλο το μήκος της συγχροσίας

=60
mf Πολ - λά τα δει - νά και - δεν αν - θρώ - που δει - νό - τε -
 ρον πέ - λει. *pp* τού - το και πο - λι - ού *mf*

Maracas
ppp
pp *gliss.* *gliss.*

pp et cresc. poco a poco

πέ - ραν πὸ - ντου χει - με - ρί - ω νό - τω

ppp *fff* *ppp*

gliss. *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.*

χω - ρεί, πε - ρι - βρυ - χί - οι - σιν πε - ρών

Susp. Cymbal

fff *pp*

gliss. *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.*

simile

υπ' οὐδ' - μα - σιν

Temple Blocks

5

pp *fff* *ppp*

5 Temples

4 Toms

fff *ppp*

gliss. *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.* *gliss.*

ppp

Timpales

f

Το έργο αυτό γράφτηκε το 1962 πάνω στο πρωτότυπο κείμενο της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή. Έχει διάρκεια έξι λεπτά και προορίζεται για παιδική χορωδία και σαράντα οκτώ μουσικούς. Η παιδική χορωδία τραγουδά το κείμενο πάνω στο ίδιο τονικό ύψος σε όλο το έργο, ενώ τα όργανα τη συνοδεύουν με ηχητικά παιχνίδια. Στο απόσπασμα που παρατίθεται εδώ, έχει γίνει μια απλουστευμένη μεταγραφή για εκτέλεση στην τάξη.

Ατομο - Σύνολο, Πολιτισμός, Σύστημα

E3, E4, E7, Δ1, Δ2, Δ4, Π4, Τ5

1. Προσέξτε πώς η μελωδία χρησιμοποιεί μόνο ένα φθόγγο. Συζητήστε για τον τρόπο που αυτό το γεγονός επηρεάζει το κείμενο του Σοφοκλή.

2. Επιλέξτε ένα ποίημα και τραγουδήστε το χρησιμοποιώντας μόνο ένα φθόγγο. Προσθέστε αυτοσχεδιαστικά μέρη για κρουστά, αντλώντας ιδέες από τον τρόπο που τα χρησιμοποιεί ο Ξενάκης στο έργο αυτό.

Yannis Xenakis, *Polla ta Dina*, Edition Modern, München

Album2, Akrata - Achorripsis - Polla ta Dina - ST10, Xenakis Iannis, conductor: Simonovitch Konstantin, Paris Instrumental Ensemble for contemporary music, Angel, s - 36656

Έργο για φωνή του Λουτσιάνο Μπέριο, συνθέτη με πολιτική σκέψη και ιδιαίτερες κοινωνικές ευαισθησίες, γραμμένο το 1966. Ο συνθέτης μελέτησε τις εθνικές μουσικές διαφόρων χωρών. Οι μουσικές του αναζητήσεις τον κάνουν πρωτοπόρο της ηλεκτροακουστικής μουσικής, μαζί με συνθέτες όπως ο Τζων Κέιτζ, ο Μπρούνο Μαντένια κ.ά. Παράλληλα, ο Μπέριο εξερευνά τις νέες δυνατότητες της φωνής γράφοντας έργα με ευρύτατη γκάμα ήχων όπως γέλια, βηξίματα κ.λπ. Για την καταγραφή των έργων του χρησιμοποιεί το κλασικό πεντάγραμμο εμπλουτίζοντάς το, όμως, με νέα σύμβολα δικής του επινόησης, για να μπορέσει να περιγράψει όλο το νέο ηχητικό υλικό που περιλαμβάνει στις συνθέσεις του. Η πρακτική αυτή καταγραφής των ήχων, η γραφική παρτιτούρα υιοθετήθηκε και από άλλους πρωτοπόρους συνθέτες του 20ού αιώνα. Στο ευρύτατο έργο του Μπέριο περιλαμβάνονται έργα ηλεκτροακουστικής μουσικής, έργα για διαφορετικά μουσικά σύνολα αλλά και όπερες προσαρμοσμένες στις μουσικές του αναζητήσεις.

Σύστημα, Διάσταση (Χώρος - Χρόνος)

Π4, Τ4, Ε3, Ε7

Κατασκευάστε ήχους με το στόμα και δημιουργήστε μια δική σας μουσική σύνθεση. Επινοήστε σύμβολα και καταγράψτε τη μουσική σας σε γραφική παρτιτούρα.

Luciano Berio, Sequenza III Per Voce Femminile, Universal Edition, New York

Berio, Sequenza III & VII - Différences - Due pezz - Chamber music, Berio Luciano, Berberian Kathy - Holliger Heinz et al., conductor: Berio Luciano, Philips, 426662-2, 1970

Εθνικός Ύμνος (Ύμνος εις την Ελευθερίαν)

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΟΥ (ΚΕΡΚΥΡΑ 1795-ΚΕΡΚΥΡΑ 1872) – ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

♩=Μεγαλοπρεπώς

Σε γνω - ρί - ζω α - πό την κό - ψη του σπα - θιού την τρο - με - ρή. Σε γνω
 ρί - ζω α - πό την ό - ψη που με βιά με - τράει τη γη. Απ' τα κόκ - κα - λα βγαλ
 μέ - νη των Ελ - λή - νωντα ιε - ρά και σαν πρῶ - τα αν - δρειω - μέ νη χαί - ρε ω
 χαί - ρε ε - λευ - θε - ριά και σαν πρῶ - τα αν - δρειω - μέ νη χαί - ρε ω χαί - ρε ε λευ - θε
 ριά και σαν πρῶ - τα αν - δρειω - μέ - νη χαί - ρε ω χαί - ρε ε λευ - θε - ριά

Το Μάιο του 1823, ο ποιητής Διονύσιος Σολωμός (Ζάκυνθος 1798 - Κέρκυρα 1857) γράφει στη Ζάκυνθο τον «Ύμνον εις την Ελευθερίαν», ποιητικό έργο που περιελάμβανε εκατόν πενήντα οκτώ στροφές. Το 1828 εγκαταλείπει την πατρίδα του για την Κέρκυρα. Εκεί συναντά και συνδέεται με φίλια με τον Νικόλαο Χαλικιόπουλο - Μάντζαρο. Από τη φίλια αυτή ξεκινά η μελοποίηση του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» η οποία διήρκεσε από το 1828 έως το 1830 και φαίνεται πως πραγματοποιήθηκε με στενή συνεργασία των δυο ανδρών.

Η παρτιτούρα του Μάντζαρου είναι για τετράφωνη ανδρική χορωδία και πιάνο. Οι δυο πρώτες στροφές της μελοποίησης αυτής αποτελούν, με μερικές απλουστεύσεις, τον Εθνικό μας Ύμνο. Αυτό συνέβη όταν ο Γεώργιος ο Α', με την ευκαιρία της ένωσης της Επτανήσου με την Ελλάδα, επισκέφθηκε την Κέρκυρα. Εκεί τον υποδέχθηκε η φιλαρμονική παιανίζοντας τον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν». Εντυπωσιασμένος ο βασιλιάς αποφάσισε στις 28 Ιουνίου του 1865 ότι στο μέλλον το έργο αυτό θα θεωρούνταν «επίσημον Εθνικόν άσμα».

Σημείωση: Η παρτιτούρα του Εθνικού ύμνου που παρατίθεται εδώ είναι αυτή που ακούγεται συνήθως και περιλαμβάνει απλουστεύσεις. Η παρτιτούρα του έργου όπως το έγραψε ο Μάντζαρος βρίσκεται στο «Μουσικό Ανθολόγιο Γυμνασίου».

Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός

Ελληνικός Εθνικός Ύμνος, Ποίησης Δ. Σολωμού - Μουσική Ν. Μαντζάρου, Εκδότης Σ. Γαϊτάνος (Πανεπιστημίου 69 Αθήναι). Ύμνος εις την Ελευθερίαν - Εθνικός Ύμνος - Ολυμπιακός Ύμνος - Εμβατήρια, Μάντζαρος Νικόλαος - Σαμάρας Σπύρος, Σολωμός Διονύσιος - Παλαμάς Κωστής, Αθηναϊκή Φιλαρμονία, Δήμος Αθηναίων Πολιτισμικός Οργανισμός, Sakkaris records

Ευρετήριο Μουσικών Όρων και Εννοιών

αλληλοσυμπληρούμενα μοτίβα (αγγλ. interlocking patterns): Ρυθμικά ή μελωδικά μοτίβα με ανεξάρτητη κίνηση, που πλέκονται δημιουργώντας ενδιαφέρουσα πολυφωνία. Η τεχνική αυτή συναντάται στην παραδοσιακή μουσική αρκετών χωρών και χρησιμοποιήθηκε από συνθέτες του 20ού αιώνα.

αναστροφή συγχορδίας: Μια συγχορδία που ξεκινά από το δεύτερο φθόγγο της (α΄ αναστροφή), από τον τρίτο (β΄ αναστροφή) ή από τον τέταρτο, εφόσον υπάρχει (γ΄ αναστροφή).

αντιστικτική κίνηση: Ταυτόχρονη κίνηση ανεξάρτητων μελωδικών γραμμών.

αντιφωνία: Η απάντηση, μφ. ο τραγουδιστικός διάλογος μεταξύ σολίστα και ομάδας, ή μεταξύ δυο υποομάδων.

αξελεράντο (ιταλ. accelerando): Σταδιακή επιτάχυνση.

άρια: Τύπος τραγουδιού της δυτικής μουσικής για σολίστα με συνοδεία οργάνων. Αποτελεί συνήθως αυτοτελές μέρος ενός μεγαλύτερου έργου (όπερας, ορατόριου ή καντάτας).

ατονικότητα: Μουσικό σύστημα που δεν χρησιμοποιεί τονικό κέντρο.

βάσιμο: Η χαμηλότερη φωνή. Ονομάζεται και μπάσο.

βηματική κίνηση: Κίνηση μελωδίας με βήμα, δηλαδή σε διπλανές νότες προς τα πάνω ή προς τα κάτω.

βιόλα: Έγχορδο με δοξάρι, της οικογένειας του βιολιού, λίγο μεγαλύτερο από το βιολί.

βιολί: Πολύ διαδεδομένο έγχορδο με δοξάρι, που χρησιμοποιείται στην δυτική ορχήστρα αλλά και σε παραδοσιακές μουσικές διαφόρων λαών.

βιολοντσέλο ή τσέλο: Μεγάλο έγχορδο με δοξάρι, της οικογένειας του βιολιού.

γκλισάντο (ιταλ. glissando): Γλίστρημα του ήχου με ανιούσα ή κατιούσα φορά.

γκόσπελ μουσική (αγγλ. gospel = ευαγγέλιο): Τραγουδία με χριστιανικό περιεχόμενο, πάνω σε μελωδίες και ρυθμούς της πρώιμης μπλουζ και τζαζ μουσικής. Η μουσική γκόσπελ τραγουδιέται κυρίως από αφροαμερικανούς.

Γκραντς (αγγλ. Grunge): Είδος νεανικής κουλτούρας. Η μουσική του έκφανση αποτελεί μια από τις εξελίξεις του Ροκ και ο ήχος του αποπνέει οργή και πάθος. Αναπτύχθηκε στις αρχές τις δεκαετίας του 1990, στις Η.Π.Α. Υπηρετήθηκε από συγκροτήματα όπως οι Νιρβάνα (Nirvana) κ.ά.

γραφική παρτιτούρα: Είδος παρτιτούρας που απεικονίζει τους ήχους ή τον τρόπο παραγωγής τους με σχήματα και σημεία. Χρησιμοποιήθηκε κυρίως από συνθέτες κατά το β΄ μισό του 20ού αιώνα.

διάστημα: Η απόσταση μεταξύ δύο φθόγγων. Η ονομασία τους προκύπτει από τον αριθμό των διαδοχικών φθόγγων που περιλαμβάνουν, σε μια διατονική κλίμακα π.χ. ένα διάστημα 5ης περιλαμβάνει 5 φθόγγους της κλίμακας.

διαφωνία: Συνήχηση φθόγγων, που σύμφωνα με τη δυτική παραδοσιακή αρμονία εκλαμβάνεται ως «σκληρή».

Δωδεκαφθογγισμός: Μουσικό σύστημα του α΄ μισού του 20ού αιώνα που βασίζεται στη χρήση προκαθορισμένων σειρών και των δώδεκα φθόγγων της δυτικής μουσικής.

δρόμοι: Οι μουσικοί τρόποι στο ρεμπέτικο και την παραδοσιακή μουσική.

ελάσσονα: Ο ένας εκ των δυο τρόπων που χαρακτηρίζουν το δυτικό τονικό σύστημα. Λέγεται και μινόρε.

εμβατήριο: Μουσικό έργο με έντονες επαναλαμβανόμενες ρυθμικές φράσεις, που χρησιμοποιείται συνήθως για να συνοδεύει στρατιωτικές ή άλλες παρελάσεις.

Εξπρεσιονισμός: Αισθητικό κίνημα των αρχών του 20ού αιώνα που βασίζεται στην έντονη εκφραστικότητα.

ζουρνάς: Ξύλινο πνευστό όργανο, πρόγονος του όμποε. Έχει επιστόμιο με διπλό καλάμι, που παράγει οξύ ήχο. Είναι πολύ συνηθισμένο όργανο στην παραδοσιακή μουσική πολλών χωρών.

ηλεκτροακουστική μουσική: Μουσική που συνδυάζει ηλεκτρονικούς και φυσικούς ήχους.

ηχηρές κινήσεις: Ήχοι που προέρχονται από την κρούση των μελών του σώματος.

ήχοι: Οι μουσικοί τρόποι της Βυζαντινής μουσικής.

ηχόχρωμα - χροιά: Η ιδιαίτερη ποιότητα ενός ήχου, που μας βοηθά να τον διακρίνουμε από άλλους.

Ιμπρεσιονισμός (μουσικός): Καλλιτεχνικό κίνημα που προσπαθεί να αποδώσει την εντύπωση του καλλιτέχνη για τα πράγματα, η οποία περνά μέσα από το φως και το χρώμα. Αναπτύχθηκε στη Γαλλία στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα. Είχε κατ' αρχήν εικαστική και δευτερευόντως μουσική έκφανση.

ιντερμέδιο (ιταλ. intermezzo): Σχετικά ελεύθερη φόρμα, που άλλοτε απαντάται ως ενδιάμεσο μέρος μουσικού έργου και άλλοτε είναι αυτόνομο.

ισοκράτης: Συνοδευτική φωνή που χρησιμοποιεί κρατημένους φθόγγους.

καμπαρέ (γαλλ. cabaret): Αστικός χώρος διασκέδασης των αρχών του 20ού αιώνα. Στα καμπαρέ παρουσιάζονταν τραγούδια, χοροί, σχόλια και σκετσάκια.

καμπάσα: Κρουστό, ιδιόφωνο, αποτελούμενο από μια λαβή προσαρμοσμένη σ' έναν κύλινδρο (συνήθως μεταλλικό) με χάντρες που τον περιβάλλουν. Παίζεται περιστρεφόμενο ρυθμικά.

κανόνας: Στη δυτική μουσική, κανόνας είναι πολυφωνική σύνθεση που χαρακτηρίζεται από τη διαδοχική είσοδο φωνών που παίζουν την ίδια μελωδία. Στη βυζαντινή μουσική, είναι τυποποιημένη μορφή ύμνου.

καντάτα (ιταλ. cantata = τραγουδισμένη): Φωνητική σύνθεση με συνοδεία οργάνων. Συνήθως αποδίδει μουσικά μια ιστορία, χωρίς όμως συνήθως να έχει σκηνική δράση. Αποτελείται από πολλά μέρη.

κλαρινέτο ή κλαρίνο: Ξύλινο πνευστό όργανο μ' ένα μονό καλάμι ως επιστόμιο. Χρησιμοποιείται σε πολλά είδη μουσικής (δυτική, τζαζ, παραδοσιακή). Στην ελληνική παραδοσιακή μουσική το λέμε κλαρίνο.

κόντρα μπάσο: Μεγάλο έγχορδο με δοξάρι με πολύ βαθύ ήχο. Στηρίζεται στο πάτωμα. Εκτός από το δοξάρι παίζεται και με τα δάκτυλα. Χρησιμοποιείται στην δυτική ορχήστρα και τη τζαζ μουσική.

κοντσέρτο: Φόρμα της δυτικής μουσικής για σολίστα και ορχήστρα.

κοράλ: Βλ. χορικό.

κορώνα: Μουσικό σύμβολο που, όταν χρησιμοποιείται σ' ένα φθόγγο, επιμηκύνει την αξία του, δηλαδή τη διάρκειά του.

κοσμική μουσική: Μη θρησκευτική μουσική.

κουαρτέτο: Οργανικό σύνολο αποτελούμενο από τέσσερα όργανα. Το πιο συνηθισμένο είναι το κουαρτέτο εγχόρδων που αποτελείται από α' και β' βιολί, βιόλα και βιολοντσέλο. Κατ' επέκταση, έτσι ονομάζεται κι ένα έργο γραμμένο για αυτό το σύνολο.

κουιντέτο: Οργανικό σύνολο αποτελούμενο από πέντε όργανα.

λαούτο: Νυκτό έγχορδο με μεγάλο ηχείο, που χρησιμοποιήθηκε πολύ στην Αναγέννηση. Σήμερα χρησιμοποιείται στην παραδοσιακή μουσική κυρίως τονίζοντας τον ρυθμό με συγχορδίες.

λίιντ (πληθ. λίνιτερ) (γερμ. Lied [πληθ. Lieder] = τραγούδι): Όρος που αναφέρεται σε τραγούδια με πιανιστική συνοδεία της κλασικής και ρομαντικής περιόδου.

λιμπρέτο (ιταλ. libretto = βιβλιαράκι): Το κείμενο της όπερας.

μαδριγάλι: Πολυφωνική σύνθεση για τέσσερις έως έξι φωνές, πάνω σε κοσμικό κείμενο. Το είδος αναπτύχθηκε κυρίως στην Αναγέννηση.

μακάμ(ια): Οι μουσικοί τρόποι της αραβικής και τουρκικής μουσικής.

μείζων: Ένας εκ των δυο τρόπων που χαρακτηρίζουν το δυτικό τονικό σύστημα. Λέγεται και ματζόρε.

μελωδική αλυσίδα: Μουσική φράση που επαναλαμβάνεται διαδοχικά κατά ένα φθόγγο ψηλότερα ή χαμηλότερα.

Μεταμοντερνισμός: Αισθητικό κίνημα του β' μισού του 20ού αιώνα που βασίζεται στην ένταξη παιαλιότερων μουσικών στοιχείων σε σύγχρονα ιδιώματα.

Μινιμαλισμός: Μουσικό σύστημα του 20ού αιώνα που βασίζεται στην ελαχιστοποίηση του μουσικού υλικού και τη σταδιακή εξέλιξη του μέσω της επανάληψης.

μιούζικαλ: Είδος μουσικού θεάτρου που αναπτύχθηκε στην Αγγλία και τις Η.Π.Α. Το μιούζικαλ είναι μια μορφή δημοφιλούς όπερας.

μονοφωνική μουσική: Μουσική που έχει μια μελωδική γραμμή και πιθανόν να συνοδεύεται από ισοκράτη.

μοτίβο: Σύντομο χαρακτηριστικό μελωδικό ή ρυθμικό σχήμα.

μουσική δωματίου: Μουσική για μικρά σύνολα, που προοριζόταν για συναυλία σε μικρότερους χώρους.

μπαγλαμάς: Έγχορδο νυκτό όργανο που χρησιμοποιείται στη λαϊκή μουσική. Μοιάζει με μικρού μεγέθους μπουζούκι.

μπαλάντα: Τραγούδι που συνήθως αφηγείται μια ιστορία.

μπάσο: Βλ. βάσιμο.

μπελ κάντο (ιταλ. bel canto = όμορφο τραγούδι): Ιταλικό φωνητικό ύφος που στηρίζεται στη δεξιότητα του τραγουδιστή.

- Νέα απλότητα:** Μουσικό κίνημα του β' μισού του 20ού αιώνα, συγγενές με το κίνημα του Μινιμαλισμού, που αναπτύχθηκε στην Ευρώπη ως αντίδραση στην πολυπλοκότητα της πρωτοποριακής μουσικής των δεκαετιών '60-'70. Στηρίζεται σε απλές μουσικές φόρμες, φράσεις και γραμμές.
- Νιου Γουέιβ (αγγλ. New Wave):** Είδος νεανικής κουλτούρας, εξέλιξη του Πανκ. Η μουσική του έκφανση χαρακτηρίζεται από ηλεκτρονικό και ατμοσφαιρικό ήχο. Αναπτύχθηκε κατά τη δεκαετία του 1980 στην Αγγλία. Υπηρετήθηκε από συγκροτήματα όπως Δε Κιουρ (The Cure) κ.ά.
- νταούλι:** Μεγάλο κρουστό, μεμβρανόφωνο με δυο δέρματα, που παίζεται συνήθως μ' ένα χοντρό και ένα φιλό κρουστήρα.
- ομοφωνία:** Χρήση περισσότερων από δυο φωνές, με ρυθμική ομοιομορφία όπου κύρια είναι συνήθως η ψηλότερη. Οι υπόλοιπες παίζουν συνοδευτικό ρόλο σχηματίζοντας συγχορδίες.
- όπερα:** Μουσικό θέατρο που παρουσιάζεται με σκηνική δράση και συνοδεύεται από σολίστες, χορωδία, ορχήστρα και μπαλέτο.
- οπερέτα (ιταλ. operetta = μικρή όπερα):** Έργο σαν την όπερα, αλλά με πιο ελαφρό χαρακτήρα τόσο στη μουσική όσο και στο λιμπρέτο.
- ορατόριο:** Μουσικό έργο με σολίστες, χορωδία και ορχήστρα, βασισμένο σε θρησκευτικά κείμενα. Παρουσιάζεται χωρίς σκηνική δράση.
- οργανικά περάσματα:** Μελωδίες για όργανα, που παρεμβάλλονται ανάμεσα στις μουσικές φράσεις της φωνής.
- οστινάτο:** Επαναλαμβανόμενο ρυθμικό ή μελωδικό σχήμα.
- παιχνιδοτραγουδο:** Τραγουδί που είναι μαζί και παιχνίδι.
- Πανκ Ροκ (αγγλ. Punk Rock):** Πρόκειται για τη μουσική έκφανση του Πανκ κινήματος που αναπτύχθηκε κατά τη δεκαετία του 1970, ιδιαίτερα στην Αγγλία. Πρεσβεύει την επιστροφή στις βασικές αρχές του Ροκ και χαρακτηρίζεται από ένταση και επιθετικότητα. Υπηρετήθηκε από συγκροτήματα όπως Δε Σεξ Πίστολς (The Sex Pistols) κ.ά.
- παραλλαγή:** Επανάληψη με διαφοροποιήσεις.
- Πασοντόμπλε (ισπ. Pasodoble):** Είδος παραδοσιακής μουσικής και χορού της Ισπανίας. Ακούγεται πριν τις ταυρομαχίες.
- παύση:** Σιωπηλός χρόνος.
- πεντάγραμμο:** Σύστημα σημειογραφίας αποτελούμενο από πέντε παράλληλες γραμμές, που εφευρέθηκε στην Ευρώπη τον 11ο αιώνα.
- πεντατονική κλίμακα:** Μουσική κλίμακα με πέντε φθόγγους. Χρησιμοποιείται σε διάφορους μουσικούς πολιτισμούς (Ηπειρώτικος, Κινέζικος, Αρχαίος ελληνικός κ.ά.)
- ποικίλματα:** Μελωδικά στολίδια.
- πολυφωνία:** Χρήση περισσότερων από μία μελωδικών γραμμών που κινούνται ταυτόχρονα.
- πράξη:** Μέρος όπερας.
- πρίμο - σεκόνοτο:** Τρόπος φωνητικής συνήχησης σε παράλληλα διαστήματα 3ης ή 6ης.
- προσαγωγέας:** Η νότα της κλίμακας που δημιουργώντας συναίσθημα αναμονής, οδηγεί στην τονική που είναι η α' νότα της κλίμακας.
- ρεφρέν (ή επωδός):** Το τμήμα του τραγουδιού που επαναλαμβάνεται μετά από κάθε στροφή του τραγουδιού.
- ριτενούτο (ιταλ. ritenuto):** Η σταδιακή επιβράδυνση.
- Ρυθμ εν μπλουζ (αγγλ. rhythm 'n' blues ή R & B):** Μουσικό ρεύμα που αναπτύχθηκε από τους αφροαμερικανούς τη δεκαετία του '40 με επιρροές από τη τζαζ και την γκόσπελ. Το ροκ εν ρολ είναι η λευκή εκδοχή του σύγχρονου του ρυθμ εν μπλουζ.
- σαντούρι:** Πολύχορδο έγχορδο που παίζεται με μπαγκέτες τυλιγμένες στις άκρες με βαμβάκι ή κλωστή. Χρησιμοποιείται στην παραδοσιακή μουσική.
- Σειριασμός:** Μουσικό σύστημα του 20ού αιώνα, που βασίζεται στη δημιουργία και τη χρήση προκαθορισμένων σειρών (φθόγγων, δυναμικής, αξιών κ.ο.κ.).
- Σουίνγκ (αγγλ. Swing):** Είδος που ανήκει στην αστική παράδοση της τζαζ, με έντονα ρυθμικά χαρακτηριστικά και μελωδική πολυφωνία.

σπρίτσοαλ (αγγλ. spiritual): Αφροαμερικανικά τραγούδια των σκλάβων, με πνευματικό και θρησκευτικό περιεχόμενο.

Τραγουδιούνται συνήθως χωρίς συνοδεία οργάνων (a Capella) και θεωρούνται πρόδρομοι των μπλουζ.

στροφή: Ποιητική ενότητα.

συγκοπή: Ο τονισμός του ασθενούς μέρους του μέτρου, αντί του ισχυρού.

συγχορδία: Συνήχηση τριών ή περισσότερων φθόγγων.

συμφωνία: 1. Συνήχηση φθόγγων που σύμφωνα με την δυτική αρμονία θεωρείται εύρηχη.

2. Έργο για ορχήστρα με τυποποιημένη φόρμα.

συνοδεία: Μουσική (ρυθμός, μελωδία ή συγχορδίες) που συνοδεύει την βασική μελωδία.

ταμπούρο στρατιωτικό: Μικρό τύμπανο με δυο μεμβράνες στη μια από τις οποίες έχει τεντωμένα μεταλλικά ελάσματα.

Παίζεται με δύο ξύλινες μπαγκέτες.

τέμπο: Η ταχύτητα που παίζεται ένα κομμάτι.

τόκιν μπλουζ (αγγλ. talking blues): Αφροαμερικανικά τραγούδια που στηρίζονται στη ρυθμική απαγγελία. Πρόδρομος της ραπ.

τονικότητα: Μουσικό σύστημα της δυτικής λόγιας μουσικής της κλασικής και ρομαντικής περιόδου, που βασίζεται στην αρμονία, στον μείζονα και ελάσσονα τρόπο και στην ύπαρξη τονικού κέντρου.

τρίηχα: Ομάδα από τρεις νότες που παίζονται σε χρόνο που αντιστοιχεί σε δύο του ίδιου είδους ή σε ένα χρόνο της αμέσως μεγαλύτερης αξίας.

τρίλια: Ποίκιλμα με γρήγορη επανάληψη του διπλανού φθόγγου.

τροπικότητα: Το μουσικό σύστημα που βασίζεται σε τρόπους. Πολλά παραδοσιακά μουσικά συστήματα, αλλά και δυτικά που χρονολογούνται έως και την Αναγέννηση, είναι τροπικά.

τρόπος: Καθορισμένη διαδοχή φθόγγων, εκ των οποίων κάποιοι δεσπόζουν έναντι των υπολοίπων.

τσέμπαλο: Πληκτροφόρο όργανο, πρόδρομος του πιάνου, στο οποίο ο ήχος παράγεται από ένα μηχανισμό που τσιμπά τις χορδές. Χρησιμοποιήθηκε κυρίως στην εποχή της Αναγέννησης και του Μπαρόκ.

φαλτσέτο (ιταλ. falcetto): Τεχνική με την οποία μπορεί κανείς να τραγουδήσει με ψηλή, ελαφριά, ψεύτικη φωνή. Χρησιμοποιείται για να τραγουδήσουμε νότες πάνω από την αληθινή φωνητική έκταση.

Φλαμένκο (ισπ. Flamenco): Παραδοσιακή τσιγγάνικη μουσική από την Ισπανία. Εκτελείται από φωνή που τραγουδά με στολίδια και λαρυγγισμούς, από κιθάρα και παλαμάκια. Συνήθως συνοδεύει τον ομώνυμο χορό.

Χέβι Μέταλ (αγγλ. Heavy Metal): Είδος νεανικής Ροκ κουλτούρας. Η μουσική του έκφραση χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα σκληρό ήχο. Αναπτύχθηκε κατά τη δεκαετία του 1970 στην Αγγλία. Υπερητήθηκε από συγκροτήματα όπως Άιρον Μείντεν (Iron Maiden) κ.ά.

χιπ χοπ (αγγλ. hip - hop): Όρος που εκφράζει μια γενικότερη κουλτούρα που περιλαμβάνει τρόπο ντυσίματος, συμπεριφοράς, μουσικής (ραπ), ζωγραφικής (γκράφιτι αρτ) κ.ά.

χορικό (αγγλ. choral): Απλές μονοφωνικές μελωδίες της προτεσταντικής εκκλησίας, τις οποίες τραγουδούσε όλο το εκκλησίασμα. Αργότερα, εναρμονίστηκαν για περισσότερες φωνές από διάφορους συνθέτες π.χ. από τον Μπαχ. Κατ' επέκταση, χορικά ονομάζονται και τα χορωδιακά τραγούδια σε ορατόρια και καντάτες.

χρωματική σκάλα: Κλίμακα που χρησιμοποιεί μόνον ημιτόνια.

χρωματικότητα: Ο εμπλουτισμός της μείζονας και ελάσσονας κλίμακας με ξένους φθόγγους που προκύπτουν από τη χρήση των αλλοιώσεων δηλαδή της δίεσης και της ύφεσης.

Αλφαβητικός κατάλογος συνθετών

Βαμβακάρης, Μάρκος (Σύρος 1905-Αθήνα 1972)	47
Bartók, Béla (Ουγγαρία 1881-1945)	175
Beethoven, Ludwig van (Γερμανία 1770-1827)	168
Berio, Luciano (Ιταλία 1925-2003)	184
Berlin, Irving (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής 1888-1989)	158
Brahms, Johannes (Γερμανία 1833-1897)	172
Γερμανός, Βαγγέλης (Πειραιάς 1950)	89
Γκόγκος, Δημήτρης ή Μπαγιαντέρας (Πειραιάς 1903-Αθήνα 1985)	53
Γούναρης, Νίκος (Αθήνα 1916-1965)	67
Coots, J. Fred (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής 1897-1985)	159
De Knight, Jimmy (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής 1920-2001)	155
Ζαμπέτας, Γιώργος (Αθήνα 1925-Αθήνα 1993)	56
Freedman, Max C. (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής 1889-1962)	155
Gershwin, George (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής 1898-1937)	154
Θεοδωράκης, Μίκης (Χίος 1925)	72, 75, 79, 80, 81
Καλδάρas, Απόστολος (Τρίκαλα 1922-Αθήνα 1990)	57
Κηλαηδόνης, Λουκιανός (Αθήνα 1934)	85
Kirile, Loo (Εσθονία 1962)	136
Κορίνθιος, Ζοζέφ (α' μισό του 20ού αιώνα)	62
Κουρουπός, Γιώργος (Αθήνα 1942)	90
Κυπουργός, Νίκος (Αθήνα 1952)	87
Λαυράγκας, Διονύσιος (Κέρκυρα 1860-Αθήνα 1940)	60
Λοΐζος, Μάνος (Αλεξάνδρεια 1947-Μόσχα 1982)	94
Lennon, John (Μεγάλη Βρετανία 1940- Νέα Υόρκη 1980)	157
Μάντζαρος - Χαλικιόπουλος, Νικόλαος (Κέρκυρα 1795-Κέρκυρα 1872)	186
Μαραγκόπουλος, Δημήτρης (Αθήνα 1949)	88
Μαχαιρίτσας, Λαυρέντης (Βόλος 1956)	95
McCartney, Paul (Μεγάλη Βρετανία 1942)	157
McKennitt, Loreena (Καναδάς 1957)	161
Mozart, Wolfgang Amadeus (Αυστρία 1756-1791)	166
Morley, Thomas (Αγγλία 1557-1602)	165
Ξαρχάκος, Σταύρος (Αθήνα 1939)	82
Ξενάκης, Γιάννης (Βράιλα 1922-Παρίσι 2001)	181
Ολλανδέζος, Σπύρος (α' μισό του 20ού αιώνα)	63
Orff, Carl (Γερμανία 1895-1982)	179
Παπαϊωάννου, Γιάννης (Κίος Μικράς Ασίας 1913-Αθήνα 1972)	46, 48
Περίδης, Ορφέας (Αθήνα 1957)	92
Πλέσσας, Μίμης (Αθήνα 1924)	78
Rodgers, Richard (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής 1902-1979)	156
Σαββόπουλος, Διονύσης (Θεσσαλονίκη 1944)	84
Σουγιούλ, Μιχάλης (Αϊδίνοι Μικράς Ασίας 1906-Αθήνα 1958)	64, 66
Σπανός, Γιάννης (Κιάτο Κορινθίας 1936)	76
Satie, Erik (Γαλλία 1866-1925)	173
Schubert, Franz (Γερμανία 1797-1828)	169

Stravinsky, Igor (Ρωσία 1882-1971)	177
Thallis, Thomas (Αγγλία 1505-1585)	164
Τούντας, Παναγιώτης (Σμύρνη 1884-Αθήνα 1942)	49
Τσιτσάνης, Βασίλης (Τρίκαλα 1915-Λονδίνο 1984)	52, 55
Verdi, Giuseppe (Ιταλία 1813-1901)	170
Χατζηχρήστος, Απόστολος (Σμύρνη 1903-Αθήνα 1959)	51
Χατζιδάκις, Μάνος (Ξάνθη 1925-Αθήνα 1994)	71, 73, 74
Χιώτης, Μανώλης (Θεσσαλονίκη 1920-Αθήνα 1970)	54

Αλφαβητικός κατάλογος στιχουργών-ποιητών

Αλεξίου, Χάρις	161
Βαμβακάρης, Μάρκος	47
Brecht, Bertolt	71
Γεράνης, Στέλιος	56
Γερμανός, Βαγγέλης	89
Γκάτσος, Νίκος	73, 82
Γκόγκος, Δημήτρης ή Μπαγιαντέρας	53
Δημοπούλου, Ελίνα	95
De Knight, Jimmy	155
Ελύτης, Οδυσσεύς	72
Gershwin, Ira	154
Gilespe, Haven	159
Hammerstein, Oscar	156
Hyspa, Vincent	173
Θεοδωρίδης, Ιωάννης	63
Καμπανέλλης, Ιάκωβος	74, 75
Κηληδόνης, Λουκιανός	85
Κοροβέσης, Περικλής	90
Κριεζή, Μαριανίνα	87, 88
Ken, Thomas	164
Kutter, Markus	184
Lennon, John	157
McCartney, Paul	157
Νεγρεπόντης, Γιάννης	94
Παπαδόπουλος, Λευτέρης	78
Παπαϊωάννου, Γιάννης	46
Περγιάλης, Νότης	80
Περίδης, Ορφέας	92
Πυθαγόρας	57
Piave, Francesco Maria	170
Ρίτσος, Γιάννης	81
Ρούτσος, Νίκος	54

Σαββόπουλος, Διονύσης	84
Σακελλάριος, Αλέκος	66
Σεφέρης, Γιώργος	79
Σκίπης, Σωτήρης	76
Σολωμός, Διονύσιος	186
Σοφοκλής	181
Schieller, Friedrich von	168
Scherer, Georg	172
Schubart, Christian Friedrich	169
Schikaneder, Emanuel	166
Τούντας, Παναγιώτης	49
Τραιφόρος, Μίμης	64
Τσιτσάνης, Βασίλης	52, 55
Χατζηχρίστος, Απόστολος	51
Χιώτης, Μιχάλης	54

Θεματολογικός κατάλογος

Αγάπη	38, 39, 46, 47, 66, 75, 134, 150, 166, 170
Αλφάβητο	110, 113
Αριθμοί	109, 114
Βροχή	21
Γάμος	37, 150
Επαγγέλματα	31, 46, 53, 56, 61, 67, 73, 89, 108
Ζώα - Πουλιά - Ψάρια	30, 55, 60, 62, 90, 94, 100, 101, 109, 151, 169, 175, 177
Θάλασσα	33, 40, 52, 53, 55, 56, 76, 98
Θρησκευτικοί ύμνοι (γενικά)	119-129, 164
Μεταφορικά μέσα	40, 54, 98, 157
Νανουρίσματα -Ταχαρίσματα	41, 111, 140, 172
Ονόματα	51, 61, 78, 82, 84, 104, 135
Παιχνίδια	103, 104, 105, 108, 112, 115, 139
Προσφυγιά	57
Σατιρικά	30, 49, 55, 99, 100, 101, 102, 173
Τόποι	29, 48, 51, 53, 55, 56, 57, 85
Φυτά	39, 43, 105, 107, 114, 115

Κύκλος του χρόνου

Φθινόπωρο	21
Μικρασιατική καταστροφή	57
28η Οκτωβρίου	49, 64, 71, 73, 74, 85, 186
17 Νοέμβρη	72, 79, 80
Χριστούγεννα	22, 23, 120, 137, 158
Πρωτοχρονιά (του Αγίου Βασιλείου)	24, 25, 159
Φώτα	26
30η Ιανουαρίου (των Τριών Ιεραρχών)	121
Αποκριά	28, 29, 30
Άνοιξη	32, 38, 165, 179
28η Οκτωβρίου	85, 186
25η Μαρτίου	81, 82, 186
Σταυροπροσκυνήσεως	35, 119
Λαζάρου	36
Πάσχα	37, 125, 127
Πρωτομαγιά	38, 164

Κατάλογος περιοχών

Ελλαδικός χώρος

Αίγινα	29
Δωδεκάνησα	32, 33
Επάνησα	110
Ήπειρος	26, 28, 31, 109
Θράκη	24, 38, 114
Ικαρία	25, 111
Ιταλία (Κάτω) - Ελληνόφωνα χωριά	137
Κρήτη	23
Κυκλάδες	39
Κύπρος	42
Λέσβος	37
Θεσσαλία	35, 115
Μακεδονία	21, 43
Μικρά Ασία	41, 112, 113
Πελοπόννησος	22, 30
Πόντος	27
Σκιάθος	40
Σκύρος	36

Κόσμος

Αργεντινή	144
Αυστραλία	151
Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής	139
Εσθονία	136
Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	141
Ινδία (Νότια)	148
Ιρλανδία	134
Ιταλία	135
Καναδάς	140
Κίνα (Δυτική)	146
Μεξικό	142
Παλαιστίνη	150
Σενεγάλη	138

Τραγούδια για δύο ή περισσότερες φωνές

46, 48, 53, 56, 57, 60, 66, 72, 89, 99, 137, 142, 144, 159

Κατάλογος με βάση το ρυθμικό σχήμα

2/2: 85, 165

2/4: 25, 29, 40, 46, 48, 49, 51, 56, 63, 71, 75, 78, 79,
80, 81, 82, 84, 94, 99, 106, 108, 110, 115, 119, 120,
121, 123, 125, 127, 128, 137, 140, 151, 156, 166,
169, 177

3/4: 23, 36, 66, 98, 103, 109, 172, 186

3/8: 170

4/4: 22, 26, 28, 32, 37, 38, 39, 41, 42, 47, 51, 53, 60,
61, 62, 64, 67, 72, 73, 87, 88, 89, 90, 92, 95, 100,
101, 102, 104, 105, 107, 111, 112, 113, 114, 129,
134, 138, 141, 142, 144, 146, 148, 150, 154, 155,
157, 158, 159, 161, 164, 175, 179, 181

5/8: 27, 57

6/4: 139

6/8: 131, 135, 136, 168, 173

7/8: 21, 24, 30, 33, 35, 43, 54

9/4: 55

9/8: 74

10/8: 76

12/8: 31

Επίπεδα δυσκολίας

* 23, 24, 28, 29, 30, 35, 36, 40, 43, 78, 87, 94, 99,
101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 112,
113, 114, 123, 139, 140, 151

** 21, 22, 26, 31, 32, 39, 41, 42, 51, 53, 60, 71, 72, 73,
74, 81, 82, 98, 100, 110, 111, 115, 119, 121, 125,
129, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 146, 150, 155,
158, 168, 169, 172, 175, 177, 179

*** 25, 33, 37, 46, 47, 48, 49, 51, 61, 62, 66, 75, 80,
84, 89, 92, 95, 120, 128, 141, 154, 156, 157, 161,
165, 166, 170, 173, 181, 184, 186

**** 38, 54, 55, 57, 63, 67, 76, 79, 85, 88, 127, 142,
144, 159, 164

***** 27, 56, 64, 90, 148

Βιβλιογραφία

Γενική

1. Γρηγορίου Μιχάλης, Μουσική για παιδιά και για έμπνους μεγάλους, Τόμοι Α' & Β', Αθήνα: Νεφέλη, 1994
2. Καλογερόπουλος Τάκης, Το Λεξικό της Ελληνικής Μουσικής - Από τον Ορφέα έως σήμερα, Τόμοι 1 - 5, Αθήνα: Εκδόσεις Γιαλλελή, 1998
3. Michels Ulrich, Ατλας της μουσικής, Τόμοι 2, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, 1994 - 95
4. Edited by Sadie Stanley, *The New GROVE - Dictionary of Music & Musicians*, vol. 1 - 20, London: Macmillan Publishers Limited, 1995

Αρχαία Ελληνική Μουσική

1. Ασπιώτης Νικόλαος, Αρχαίοι Έλληνες Μουσικοί και Σωζόμενα Μουσικά Αποσπάσματα, Αθήνα: Έκδοση του περιοδικού Δαυλός, 1997
2. Μιχαηλίδης Σόλωνας, Εγκυκλοπαίδεια της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1982
3. Neubecker Annemarie Jeanette, Η Μουσική στην Αρχαία Ελλάδα, Αθήνα: Οδυσσεάς, 1986
4. Σαλτέλης Θεμιστοκλής, Μετρική της Αρχαίας Ελληνικής Ποιήσεως, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα, 1972
5. West M. L., Αρχαία Ελληνική Μουσική, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα, 1999
6. Chailley Jacques, *La Musique Grecque Antique*, Paris: Société d'Édition «Les Belles Lettres», 1979

Βυζαντινοί - Εκκλησιαστικοί Ύμνοι

1. Καράς Σίμων, Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής, Θεωρητικόν, τ. Α', Αθήνα 1982
2. Νεράντζης Δημήτριος, Συμβολή στην ερμηνεία του Εκκλησιαστικού μέλους, Ηράκλειο Κρήτης, 1997
3. Δετοράκης Θεοχάρης, Βυζαντινή Ύμνογραφία, Ηράκλειο, 1997
4. Φουντούλης Ιωάννης, Λειτουργική Α', Εισαγωγή στη Θεία Λατρεία, Θεσσαλονίκη, 1993

Παραδοσιακά Τραγούδια της Ελλάδας

1. Ανωγειανάκης Φοίβος, Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά Όργανα, Αθήνα: Εκδοτικός οίκος «Μέλισσα», 1991
2. Baud - Bony Samuel, Δοκίμιο για το Ελληνικό Δημοτικό Τραγούδι, Ναύπλιο: Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, 1984
3. Baud - Bony Samuel, Τραγούδια των Δωδεκανήσων, Τόμοι Α' & Β', Αθήνα: Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων - Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο Μέλπως Μερλιέ, 1935
4. Δραγούμης Μάρκος, Ογδόντα πέντε Δημοτικές Μελωδίες από τα Κατάλοιπα του Νικολάου Φαρδύ, Αθήνα: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο, 1991
5. Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια (Εκλογή), Τόμος Α' & Β', Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, Δημοσιεύματα του Λαογραφικού Αρχείου, Αριθμ. 7, 1962
6. Ιωάννου Γιώργος, Τα Δημοτικά μας Τραγούδια, Αθήνα: Ερμής, 1994
7. Μαυροειδής Μάριος, Ανθολογία Ελληνικής Παραδοσιακής Μουσικής, Αθήνα: Fagotto, 1994
8. Μερλιέ Μέλπω, Τραγούδια της Ρούμελης, Αθήνα: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, 1931, Β' Έκδοση Αθήνα 1981
9. Νικόλαος Πολίτης, Δημοτικά Τραγούδια, Αθήνα: Γράμματα, 1991
10. Παχτικός Γεώργιος, 260 Δημόδη Ελληνικά Άσματα, Εν Αθήναις, Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1905, Αθήνα: Βιβλιοπωλείο Διονυσίου Νότη Καραβία
11. Ράφτης Άλκης, Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Χορού, Αθήνα: Θέατρο Ελληνικών Χορών «Δόρα Στράτου», 1995
12. Το Δημοτικό Τραγούδι, Της Ξενιτιάς: Επιμέλεια Saunier Guy, Αθήνα: Ερμής, 1990
13. Το Δημοτικό Τραγούδι, Παραλογές: Επιμέλεια Ιωάννου Γιώργος, Αθήνα: Ερμής, 1989
14. Το Δημοτικό Τραγούδι, Κλέφτικα: Επιμέλεια Πολίτης Αλέξης, Αθήνα: Ερμής, 1981
15. Τραγούδια από τα Δωδεκάνησα: Επιμέλεια Λάμπρος Λιάβας, Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων, 1997

Ρεμπέτικα - Λαϊκά Τραγούδια

1. Βλησίδης Κώστας, Για μια Βιβλιογραφία του Ρεμπέτικου (1873 – 2001), Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2002
2. Βολιότης - Καπετανάκης Ηλίας, Ένας αιώνας Λαϊκό Τραγούδι, Αθήνα: Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη, 1989
3. Δαμιανάκος Στάθης, Κοινωνιολογία του Ρεμπέτικου, Αθήνα: Πλέθρον, 2001
4. Καλυβιώτης Αριστομένης, Σμύρνη - Η μουσική ζωή 1900 -1922, Επιμέλεια Διονυσόπουλος Νίκος, Αθήνα: Music Corner & Τήνελλα, 2002
5. Κουνάδης Παναγιώτης, Εις Ανάμνησιν Στιγμών Ελκυστικών - Κείμενα γύρω από το Ρεμπέτικο, Τόμοι Α' & Β', Αθήνα: Κατάρτι, 2002
6. Πετρόπουλος Ηλίας, Ρεμπέτικα τραγούδια, Αθήνα: Κέδρος, 1991
7. Ρεμπέτες και Ρεμπέτικο Τραγούδι, Εισαγωγή - Επιμέλεια Κοταρίδης Νίκος, Αθήνα: Πλέθρον, 2003
8. Σχορέλης Τάσος, Ρεμπέτικη Ανθολογία, Τόμοι Α' - Δ', Αθήνα: Πλέθρον, 1988
9. Τα Τραγούδια της Παρέας, Ρεμπέτικα, Τόμοι 1 & 2, Αθήνα: Fagotto, 1996
10. Χατζηπαναζής Θεόδωρος, Της Ασιάτιδος Μούσης Ερασταί - Συμβολή στη μελέτη της προϊστορίας του Ρεμπέτικου, Αθήνα: Στιγμή, 1986

Παιδικά Τραγούδια

1. Κλιάφα Μαρούλα - Βαλάση Ζωή, Ας παίξουμε πάλι, Αθήνα: Κέδρος, 1988
2. Μαζαράκη Δέσποινα, Ελληνικά Τραγούδια για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, 1970
3. Μαζαράκη Δ. Β. - Κεφάλου Χορς Ε. - Δημητράτου Β., Μέθοδος Διδασκαλίας Τραγουδιών για την Α' τάξη του Δημοτικού σχολείου, Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, 1979
4. Ταρσούλη Γεωργία, Τα παιχνίδια μας, Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, 1979

Καντάδες- Παλαιότερα Ελαφρά Τραγούδια

1. Χατζηπαυστόλου Νίκος - Χατζηπαυστόλου Ανδρέας, Καντάδες, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, 1997
2. Χατζηπαυστόλου Νίκος, Οπερέτες, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, ά. έ.

Νεότερα Δημοφιλή Ελληνικά Τραγούδια

1. Γκάτσος Νίκος, Όλα τα τραγούδια, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 1999
2. Γκάτσος Νίκος, Φύσα αεράκι φύσα με μη χαμηλώνεις ίσαμε, Αθήνα: Ίκαρος, 1995
3. Δραγουμάνος Πέτρος, Κατάλογος Ελληνικής Δισκογραφίας 1950 - 2000, Αθήνα, 2000
4. Ελύτης Οδυσσέας, Τα Ρω του Έρωτα, Αθήνα: Ύψιλον / βιβλία, 1986
5. Θεοδωράκης Μίκης, Μελοποιημένη ποίηση, Τόμος Α' & Β', Αθήνα: Ύψιλον / βιβλία, 1997
6. Μυλωνάς Κώστας, Η Ιστορία του Ελληνικού Τραγουδιού, Τόμοι 1 - 3, Αθήνα: Κέδρος, 1984
7. Παπαδόπουλος Λευτέρης, Τα Τραγούδια μου - Άπαντα, Αθήνα: Κάκτος, 2002
8. Σαββόπουλος Διονύσης, Η Σούμα 1963 - 2003, Θεσσαλονίκη: Ιανός, 2004
9. Τα Τραγούδια της Παρέας - Έντεχνα - Λαϊκά, Τόμοι 1 & 2, Αθήνα: Fagotto, 1995
10. 40 Rock Τραγούδια με στίχους και συγχορδίες, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, ά. έ.
11. 201 Ελληνικά Τραγούδια με στίχους και συγχορδίες, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, 1998
12. 202 Ελληνικά Τραγούδια με στίχους και συγχορδίες, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, 1999
13. 203 Ελληνικά Τραγούδια με στίχους και συγχορδίες, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, 1999
14. 607 Ελληνικά Τραγούδια με στίχους και συγχορδίες, Αθήνα: Μουσικός οίκος Φίλιππος Νάκας, ά. έ.

Τραγούδια Λόγιας Δυτικής μουσικής

1. *20th Century Composers*, London: Phaidon Press Limited, 1996
2. *Beethoven Ludwig van 1770-1827, Lieder und Gesänge mit Klavierbegleitung*, München: G. Henle, 1990
3. Deyries Bernard - Lemery Denys - Sadler Michael, Η Ιστορία της Μουσικής σε σκίτσα, Αθήνα: Γράμματα ά. έ.
4. *Favourite opera classics. I - V for piano*, Budapest: Kónemann Music, c. 1995
5. *Headington Christofer*, Ιστορία της Δυτικής Μουσικής – Από την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας, Τόμοι I & II, Αθήνα: Gutenberg, 2000
6. Kendall Alan, *The Chronicle of Classical Music*, London: Thames & Hudson, 2000
7. Μέντελσον Φέλιξ, Ο Κόσμος της Όπερας - Εκατό όπερες, Αθήνα: Στοχαστής, 2001
8. Μουσική, Τόμοι 1 - 20, Αθήνα: Σ. Ι. Ζαχαρόπουλος Α. Ε.
9. Ξενάκης Ιάννης, Κείμενα περί Μουσικής και Αρχιτεκτονικής, Αθήνα: Ψυχογιός, 2001
10. Σάλτσμαν Έρικ, Εισαγωγή στη μουσική του 20^{ου} αιώνα, Αθήνα: Νεφέλη, 1983
11. Σατί Ερίκ, Εκτός Ήχου, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1990
12. Σηφάκης Γ. Μ., Μπέλα Μπάρτοκ και Δημοτικό Τραγούδι, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1997
13. Στραβίνσκυ Ιγκόρ, Μουσική Ποιητική, Αθήνα: Νεφέλη, 1980

Τραγούδια από Παραδοσιακές Μουσικές του Κόσμου

1. Anderson William - Shehan Campbell Patricia, *Multicultural Perspectives in Music Education*, Virginia: The Music Educators National Conference, 1989
2. Bours Etienne, *Dictionnaire Thematique des Musiques du Monde*, Editions Fayard
3. Duneton Claude, *Histoire de la chanson Française - Des Origines à 1860*, Editions Seuil
4. *Folksongs and Popular in Ireland*, Vol. I, Ossian Publications, 1979
5. Robine Marc, *Anthologie de la Chanson Française - La Tradition - Des Trouvères aux grands auteurs du XIXe siècle*, Editions Albin Michel
6. Shehan Campbell Patricia - Williamson Sue - Perron Pierre, *Traditional Songs of Singing Cultures: A World Sampler*, Warner Bros Publications, 1996
7. Walter Wiora, *European folk song - common forms in characteristic modifications*, Cologne: Arno Volk Verlag H. Gerig, 1966
8. Waring Dennis, *Making wood folk instruments*, New York: Sterling Publishing Company Inc, 1990
9. Broughton Simon - Ellingham Mark - Trillo Richard (eds.), *World Music, Vol. 1 Africa, Europe and Middle East*, London: The Rough Guides Ltd, 1999
10. Broughton Simon - Ellingham Mark (eds.), *World Music, Vol. 2 Latin and North America, Caribbean, India, Asia, Pacific*, London: The Rough Guides Ltd, 2000

Τραγούδια από Διεθνείς Δημοφιλείς Μουσικές

1. Ανθολογία Τραγουδιών, *Latin - Folk - Pop*, Αθήνα: Fagotto, 1995
2. *Blues Kings*, Milano: Nuova Carisch s.r.l., 2000
3. *Broadway Songs - 75 songs from 46 shows*, London: Budget books, 2003
4. *Classic Rock - 73 songs*, London: Budget books, 2003
5. Dufloy Serge - Farran Dominique - Sadler Michael, Η Ιστορία του *Rock and Roll* σε κόμικς, Αθήνα: Γράμματα, 1985
6. *Latin American Music, Home Organist Library Vol. 6*, London / New York / Sydney: Wise Publications, 1999
7. Oliver Paul, Η Ιστορία του *Blues*, Αθήνα: Απόπειρα, 1994
8. *Rock 'n' Roll Classics*, Miami Florida: Warner Bros Publications, 1996
9. Stambler Irwin, Εγκυκλοπαίδεια της *Pop, Rock* και *Soul*, Τόμος Α', Αθήνα: Νεφέλη, 1993
10. Stambler Irwin, Εγκυκλοπαίδεια της *Pop, Rock* και *Soul*, Τόμοι Β' & Γ', Αθήνα: Νεφέλη, 1994
11. *The Big Book of Rock*, London: Hal Leonard Europe, 2004

Συμπληρωματική δισκογραφία

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται δισκογραφικές σειρές οργανωμένες κατά θεματική ενότητα, που μπορούν να προσφέρουν ιδέες για συμπλήρωση και επέκταση του διδακτικού υλικού που ήδη προσφέρεται στο βιβλίο αυτό.

Αρχαία Ελληνική Μουσική

Μέλος Αρχαίο, Ταμπούρης Πέτρος, Αρ.τιτ. 2, FM Records

Βυζαντινοί - Εκκλησιαστικοί Ύμνοι

Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής, Μανόλης Χατζηγιακουμής, Αρ. τιτ. 14, Κέντρο Ερευνών και Εκδόσεων Σύμμεικτα Εκκλησιαστικής Μουσικής, Μανόλης Χατζηγιακουμής, Αρ. τιτ.10, Κέντρο Ερευνών και Εκδόσεων

Παραδοσιακά Τραγούδια της Ελλάδας

Δεν υπάρχει γενικός τίτλος. Πρόκειται για σειρά ηχογραφήσεων με παραδοσιακή μουσική και τραγούδια από όλη την Ελλάδα, Καρράς Σίμων, Αρ. τιτ.25, Σύλλογος προς διάδοσιν της Εθνικής μουσικής - Σίμων Καράς

Ελληνική Παραδοσιακή Μουσική, Διονυσόπουλος Νίκος, Αρ. τιτ.5, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
Τραγούδια και σκοποί από διάφορες περιοχές της Ελλάδας Σαμίου Δόμνα, Αρ. τιτ. 4, Polygram

Δεν υπάρχει γενικός τίτλος. Πρόκειται για σειρά ηχογραφήσεων με παραδοσιακή μουσική και τραγούδια από όλη την Ελλάδα, Καλλιτεχνικός Σύλλογος Δημοτικής Μουσικής Δόμνα Σαμίου, Σαμίου Δόμνα, Αρ. τιτ. 7, Διάθεση Ειδικών Δισκογραφικών Εκδόσεων

Ρεμπέτικα - Λαϊκά Τραγούδια

Αρχείο Ελληνικής Δισκογραφίας - Συνθέτες του Ρεμπέτικου, Κουνάδης Παναγιώτης, Αρ. τιτ. 54, Minos - EMI

Αρχείο Ελληνικής Δισκογραφίας - Τραγουδιστές του Ρεμπέτικου, Κουνάδης Παναγιώτης, Αρ. τιτ. 16, Minos - EMI

Καντάδες - Παλαιότερα Ελαφρά Τραγούδια

Σαν να ήταν χθές, Φωκάς Φώτης, Αρ. τιτ. 4, Music Box International

Η πιο ωραία εποχή, Φωκάς Φώτης, Αρ. τιτ. 4, Minos - EMI

Χρυσή Δισκοθήκη 1950 - 1990, Τσακματσιάν Χάρης - Γεραμάνης Πάνος, Αρ. τιτ. 41, Minos - EMI

Στου τραγουδιού την όχθη, Αρ. τιτ. 8, Lyra

Τραγούδια Λόγιας Δυτικής Μουσικής

The Very Best of Kiri Te Kanawa, EMI Classics, 2003

The Very Best of Beniamino Gigli, EMI Classics, 2003

The Very Best of Christa Ludwig, EMI Classics, 2003

The Very Best of Victoria De Los Angeles, EMI Classics, 2003

The Very Best of Dietrich Fischer - Dieskau, EMI Classics, 2003

The Very Best of Jessy Norman, EMI Classics, 2003

The Very Best of Monserrat Caballé, EMI Classics, 2003

The Very Best of Lucia Popp, EMI Classics, 2003

Victoria De Los Angeles - Songs of Spain, EMI Classics, 1999

Joseph Schmidt- The Complete EMI Recordings Vol 1 & 2, EMI Classics, 2003

Les Introuvables de Christa Ludwig, EMI Classics, 1992

The Fabulous Victoria de los Angeles, EMI Classics, 1994

Thomas Hampson - Schumann: Dichterliebe; et al / Parsons, EMI Classics, 1994

Decca Singers, Αρ. τιτ. 12, Decca

Placido Domingo, Sacred Songs, Deutsche Grammophon, 2002

Kathleen Battle at Carnegie Hall, Deutsche Grammophon, 1992

Τραγούδια από Παραδοσιακές Μουσικές του Κόσμου

Le chant du monde, Collection du Centre National de la Recherche Scientifique et du Musée de l' Homme, Zemp Hugo,

Αρ. τιτ. 37, Harmonia mundi

Δεν υπάρχει γενικός τίτλος. Πρόκειται για σειρά επιτόπιων ηχογραφήσεων με παραδοσιακή μουσική και τραγούδια από ολόκληρο τον κόσμο, Ocora - Radio France, Toureille Pierre, Αρ.τιτ. περίπου 200, Harmonia mundi

Musiques et Musiciens du Monde, UNESCO, Daniéllou Alain, Αρ. τιτ. περισσότεροι από 100, Auvidis

Τραγούδια από Δημοφιλείς Μουσικές του Κόσμου

The Best Glam Rock Album in the World Ever, Virgin Records Ltd, 1998

The Best Punk Album in the World Ever, Virgin Records Ltd, 1996

The Best Rock Ballads in the World Ever, Virgin Records Ltd, 1995

The Best Air Guitar Album in the World...Ever Vol.1 & 2, Virgin Records Ltd

The Best Prog Rock Album in the World Ever, Virgin Records Ltd, 2003

The Best Heavy Metal Album in the World Ever, Virgin Records Ltd, 2004

The Best Reggae Album in the World Ever, Virgin Records Ltd, 1994

The Best Blues Album in the World Ever, Virgin Records Ltd, 2000

The Best Soul Album in the World Ever, Virgin Records Ltd, 1999

The Best of Rock, EMI Records Ltd, 2002

Jazz & Τζαζ, Περιοδικό Jazz & Τζαζ, Χαρωνίτης Γιώργος, Αρ. τιτ. περισσότεροι από 130

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων/ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0028

ISBN 978-960-06-2481-6

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

(01) 000000 0 10 0028 3